SFÂNTUL MAXIM GRECUL

Tâlcuiri şi sfaturi

SFÂNTUL MAXIM GRECUL

Tâlcuiri şi sfaturi

Traducere
Florentina Cristea

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Tipărită la Editura Egumeniţă, Galaţi, 2004

Ediţie electronică

APOLOGETICUM
2006

Scanare text: Corina
Corectura I: Paula
Corectura II: Apologeticum
Digitalizare pdf : Apologeticum

Editura Egumenița
I.S.B.N 973-7952-27-8

Editura Biserica Ortodoxă
I.S.B.N 973-7957-30-X

I
Scrisoare către un prieten, în cadrul căreia sunt lămurite unele cugetări greu de înțeles ale Sfintei Scripturi

Domnului Ioan, înțeleptului şi credinciosului meu prieten, îi urez bucurie.

Ştiu că ai mare dorire să primeşti de la mine, puțin învățatul, o scurtă învățătură pentru înțelegerea unor cugetări greu de înțeles din Sfânta Scriptură. Şi eu îmi doresc mult să pătrund sensul acestor cugetări şi cu bucurie aş primi o asemenea învățătură dacă aş găsi un om care ar putea să-mi tâlcuiască taina acestora.

Însă, de vreme ce avem nemincinoasa făgăduință a lui Dumnezeu, care ne îndeamnă la tâlcuirea minunilor Lui, spre folosul celor ce aud, care spune: *Eu voi deschide gura ta şi te voi învăța ce să grăieşti* (Ieşirea 4, 12) - adică leapădă orice teamă şi orice îndoială şi hotărăşte-te să grăieşti ceea ce este în folosul poporului Meu şi Eu voi îndrepta totul, voi umple mintea ta de înțelepciune şi de înalta cugetare şi cu limba ta voi lucra asemenea celui care loveşte în corzile bine-glăsuitoare ale instrumentului - atunci, nădăjduind în această făgăduință nemincinoasă sau, mai bine zis, dându-i ascultare, mă voi referi la ceea ce este mai presus de rațiunea mea ca să împlinesc dorința ta cea bună, atât cât Domnul mă va învăța.

Voi începe, aşadar, de acolo de unde şi trebuie să încep, adică de la primul psalm, căci cele spuse în el sunt vrednice de toată cercetarea: *Nu sunt aşa necredincioşii, nu sunt aşa! Ci ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului* (v. 4), apoi adaugă: *De aceea nu se vor ridica necredincioşii la judecată, nici păcătoşii în sfatul drepților* (v. 5). Iar dacă acestea se întâmplă aşa, atunci cum de spune Însuşi Domnul în Sfânta Evanghelie: *Şi se vor aduna înaintea Lui toate neamurile şi-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre* (Matei 25, 32). Cum vor sta înaintea Judecătorului toate popoarele când *nu se vor ridica necredincioşii la judecată, nici păcătoşii în sfatul drepților?* Faptul că se vor ridica toți - şi necredincioşii şi păcătoşii - este dovedit prin multe alte mărturii, mai ales prin ceea ce a mărturisit Însuşi Stăpânul, zicând: *Şi vor ieşi cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândirii* (Ioan 5, 29).

Oare nu alcătuiesc toate acestea un antagonism? Nicidecum. Din acestea reiese că necredincioşii şi păcătoşii vor învia, însă nu *spre învierea vieții,* ci *spre învierea osândirii,* ceea ce înseamnă că vor învia nu pentru a moşteni viața veşnică împreună cu cei binecredincioşi şi drepți, ci pentru a fi osândiți şi a auzi la judecată această sentință dreaptă rostită către ei: *Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui* (Matei 25, 41), aşa cum în alt loc dumnezeiescul Prooroc a spus: *Să se întoarcă păcătoşii în iad; toate neamurile care uită pe Dumnezeu* (Ps. 9, 17). De aici noi învățăm două dogme importante, şi anume:

1. faptul că sufletele celor necredincioşi şi păcătoşi până la a doua venire a Judecătorului se află în iad şi
2. faptul că păcătoşii se vor întoarce iarăşi acolo pentru chinul cel veşnic.

Aşadar, unde sunt aceia care afirmă fără minte că sufletele celor păcătoşi se vor curăți prin focul cel curățitor şi apoi vor dobândi viața cea veşnică? Pentru că nici în timpul îndelungat care a trecut ei nu s-au putut curăți, nici după întoarcerea în iad nu vor dobândi curățirea, ci păcătoşii *vor merge,* spune Judecătorul, *în chinul cel veşnic,* nu la curățirea vremelnică, iar drepții la viața veşnică, doar că ei nu vor dobândi aceasta prin intermediul focului curățitor, aşa cum afirmă erezia latină, care îi urmează lui Platon, filosoful elen, şi lui Origen, începătorul ereziilor. Pe aceasta [adică viața veşnică] o vor dobândi aceia care prin

toată dreptatea şi sfinţenia şi faptele iubite de Dumnezeu I-au făcut pe plac Judecătorului, aşa cum El însuşi mărturiseşte despre ei, zicând: *flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc,* înşirând toate faptele lor iubite de Dumnezeu. Însă despre acestea am spus destul. Acum, dacă doreşti, ne vom îndrepta către cercetarea celui de-al doilea psalm, să vedem dacă se găseşte în el ceva vrednic de cercetare.

Iar Eu sunt pus împărat de El peste Sion, *muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului* (v. 6). Vrednic de cercetare este cel ce a spus aceasta şi cel despre care s-a spus aceasta. Eu afirm că Fericitul David, fiind luminat de Duhul Sfânt, a proorocit că, după voia lui Dumnezeu Tatăl, va avea loc umilirea şi batjocorirea celor care vor să respingă cinstea Fiului Său Celui Unuia Născut - şi care, lăudându-se fără minte, spun: *Să rupem legăturile lor şi să lepădăm de la noi jugul lor;* proorocind acest lucru, David adaugă, spunând din partea Celui Unuia Născut Însuşi: *Iar Eu sunt pus împărat de El peste Sion, muntele cel sfânt al Lui.*

Aici se supun cercetării două împrejurări: în primul rând trebuie văzut modul în care este pus împărat de Tatăl Acela Care, fiind Făcător al tuturor, este Împărat şi împărăţeşte de-a pururi împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh şi ca Dumnezeu este împreună cu Ei fără de început şi pururea fiitor. În al doilea rând se supune cercetării şi faptul că: dacă Fiul primeşte de la Tatăl ca „moştenire" *toate neamurile* şi în „stăpânirea" Sa *marginile pământului,* precum vom auzi în următoarele cuvinte, atunci cum de spune El iarăşi: *Iar Eu sunt pus împărat de El peste Sion, muntele cel sfânt al Lui?* Noi ştim că muntele Sion, pe care împăratul Solomon I-a zidit Celui Preaînalt un templu preaslăvit se află în zona oraşului Ierusalim, de aceea împărat al Sionului sau al Ierusalimului este numit numai împăratul Iudeii, iar nu al tuturor neamurilor.

Cu privire la prima nedumerire voi răspunde astfel: Fiul lui Dumnezeu Cel Unul Născut, ca Dumnezeu egal cu Tatăl şi cu Sfântul Duh, are domnie veşnică peste toţi; iar aceasta o primeşte de la Tatăl şi ca om, ca răsplată şi cinste faţă de marile osteneli pe care le-a răbdat cu firea omenească pe pământ, primind moartea spre slava Tatălui Său şi pentru mântuirea tuturor oamenilor. Aşa este lămurită prima nedumerire. Iar ceea ce se află până la cuvintele: *peste Sion, muntele cel sfânt al Lui,* trebuie să se scrie şi să se citească astfel: *Iar Eu sunt pus împărat de El.* Aici trebuie să se pună punct pentru ca cele spuse să aibă înţelesul acesta: *Iar Eu*, fiind desăvârşit ca om, sunt pus de Tatăl Meu Împărat, primind ca moştenire şi în stăpânirea Mea toate cele de sub soare, nu numai împărăţia Iudeii. După punct trebuie să urmeze cele spuse mai departe ca un început nou: *Peste Sion, muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului,* adică învăţând în Ierusalim, în templul lui Dumnezeu şi Tatălui Meu, poporul iudeu şi descoperindu-i ceea ce Tatăl Meu Mi-a poruncit să-i spun deschis, după cum El Însuşi spune: *Pentru că Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl Care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun şi ce să vorbesc* (Ioan 12, 49). Aşadar, trebuie să scriem şi să citim: *Iar Eu sunt pus împărat de El.* Şi aici să punem punct. Apoi să scriem şi să citim: *Peste Sion, muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului.* Această lămurire este de ajuns.

Acum trebuie să trecem la al treilea psalm şi să lămurim ceva neobişnuit spus în el. Căci aici Psalmistul, parcă lăudându-se, spune: *Nu mă voi teme de mii de popoare, care împrejur mă împresoară* (v. 6). Dar cum spui tu aceasta, o Fericitule Prooroc, care mulţi ani ai fugit, fiind prigonit de Saul, ce căuta să te omoare, şi ai cutreierat din pădure în pădure, dintr-un munte în altul şi dintr-un neam străin în altul, ferindu-te de prigoanele şi atacurile lui Saul? Însă nu despre mine am spus eu aceasta, lăudându-mă, o cititorule! – [pare a spune David] – căci eu nu numai de Saul m-am temut, am fugit şi m-am ascuns în munţi, în peşteri şi în păduri, ci şi atunci când fiul meu Abesalom s-a ridicat împotriva mea, eu nu am îndurat mânia lui şi, ca un fugar, am plecat pe jos, lepădând toată slava mea împărătească; însă eu am spus aceasta în Numele lui Dumnezeu-Cuvântul Cel Întrupat, al Domnului Dumnezeului meu, împotriva Cărora s-au ridicat nu numai un împărat sau doi, aşa cum s-au ridicat împotriva mea Saul şi Abesalom, ci toţi împăraţii de pe tot pământul, prinţii şi dregătorii tuturor popoarelor şi neamul iudeu, care s-a înfuriat împotriva Lui, străduindu-se cu toţii să stârpească de pe faţa întregului pământ numele Lui cinstit şi dumnezeiesc, prigonindu-L nu numai pe El Însuşi, cât

a viețuit în trup - acest lucru L-a îndurat odinioară din partea iudeilor, care L-au osândit la moarte pe cruce - ci şi pe toți binecredincioşii din toate popoarele, care credeau în El şi pe care şi acum îi prigonesc neîncetat, supărându-i în diferite feluri din pricina bunei credințe în El. Despre aceştia, Domnul spune: *Înconjuratu-m-au ca albinele fagurele, dar s-au stins ca focul de spini şi în numele Domnului i-am înfrânt pe ei* (Ps. 117, 12). Şi iarăşi, rugându-Se Tatălui şi Dumnezeului Său, spune: *Scoală, Doamne, mântuieşte-mă, Dumnezeul meu, că Tu ai bătut pe toți cei ce mă vrăjmăşesc în deşert; dinții păcătoşilor ai zdrobit* (Ps. 3, 7). Şi bine i-a numit *dinți ai păcătoşilor* pe prigonitorii mânioşi ai binecredincioşilor: pe împărații, dregătorii şi prinții luptători împotriva lui Dumnezeu, care au fost sprijinitorii şi apărătorii slujirii ticăloşilor diavoli, pe care, pe drept, îi numeşte păcătoşi şi care, prin intermediul acelor prigonitori, ca prin intermediul unor dinți, s-au străduit să nimicească de tot neamul cel binecredincios care credea în Hristos Dumnezeu; însă Dumnezeu şi Tatăl a zdrobit aceşti dinți vătămători ai lor, iar pe oamenii binecredincioşi, care au crezut în Hristos Dumnezeu, i-a înălțat şi i-a preamărit. De aceea şi spune: *Iar Tu, Doamne, sprijinitorul meu eşti, slava mea şi Cel ce înalți capul meu;* apoi adaugă, zicând: *A Domnului este mântuirea şi peste poporul Tău, binecuvântarea Ta.* A Lui este slava în vecii vecilor. Amin.

Ia seama şi în alt loc: în psalmul 25, la sfârşit, se spune: *Căci piciorul meu a stat întru dreptate; întru adunări Te voi binecuvânta, Doamne* (v. 12). Mi-aş dori să învăț în ce constă îndreptarea şi lauda acestui suflet sfânt al Proorocului, datorită cărora a stat piciorul trupului său întru dreptate, adică pe loc drept şi neted, căci nici îndreptarea noastră în Dumnezeu, la fel cum nici faptele noastre rele nu întăresc picioarele noastre nici pe loc drept, nici pe loc nedrept. Ce înseamnă, aşadar, cele spuse în chip tainic de Proorocul David?

Vom cerceta acestea astfel. În tot acest psalm el se mărturiseşte Domnului şi înşiră înaintea Lui îndreptările sale în Dumnezeu, prin care I-a fost bineplăcut întru adevăr, ceea ce înseamnă că, potrivit cu sfintele Lui porunci, a împlinit toată dreptatea, urându-i pe toți cei care aveau cuget viclean şi ticălos astfel încât nu şedea niciodată alături de ei şi nu se împrietenea cu ei în faptele lor nelegiuite.

Şi adaugă, zicând: *Doamne, iubit-am bunăcuviința casei Tale şi locul locaşului slavei Tale*. Prin locul locaşului slavei Lui şi prin bunăcuviința casei Lui înțelegem Ierusalimul de Sus, despre care spune Apostolul în Epistola către Evrei: *Ci v-ați apropiat de muntele Sion şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evrei 12, 22), ale căror bunăcuviință şi frumusețe sunt nespuse; mulțimile de îngeri îl înconjoară, în el sunt prăznuirea şi adunarea *celor întâi născuți*, *care sunt scrişi în ceruri* şi *duhurile drepților,* care au atins desăvârşirea (v. 23).

Dorind să dobândească toate acestea, Fericitul Prooroc se roagă, zicând: *Să nu pierzi cu cei necredincioşi sufletul meu şi cu vărsătorii de sânge viața mea.* Apoi, parcă lămurind cine sunt aceia despre care vorbeşte, continuă: *Întru ale căror mâini sunt fărădelegi şi dreapta cărora e plină de daruri* (Ps. 25, 10); aceia sunt toți asupritorii, cămătarii şi răpitorii averilor străine, care îi asupresc neîncetat pe săraci şi sărmani, pe văduve şi orfani, născocind toate cursele şi defăimările împotriva celor nevinovați ca să jefuiască averile lor. O, ce necredință! Vai lor, într-adevăr, căci se vor chinui mai rău decât necredincioşii dacă este adevărat cuvântul vrednic de închinare al Stăpânului, care spune: *Iar sluga aceea care a ştiut voia stăpânului şi nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult* (Luca 12, 47), ceea ce înseamnă că va fi predată multor chinuri cumplite şi nu îşi va izbăvi sufletul său de flacăra cea nestinsă. *Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea şi peste toată nedreptatea oamenilor care țin nedreptatea drept adevăr* (Rom. l, 18).

Să nu mă pierzi, o, Stăpâne, cu aceia, *căci eu întru nerăutatea mea am umblat,* adică nimănui niciodată nu i-am dorit şi nu i-am făcut rău, ci am lucrat cu toată dreptatea; *izbăveşte-mă, Doamne, şi mă miluieşte, căci piciorul meu a stat întru dreptate,* adică binecredinciosul cuget al sufletului meu se află întotdeauna în dreptate, ceea ce înseamnă că m-am întărit fără clintire în dreptatea sfintelor Tale porunci şi că niciodată nu am încălcat nici una dintre poruncile Tale mântuitoare. Din această pricină eu cer bunătății Tale numai acest har: *Să nu*

pierzi cu cei necredincioşi sufletul meu şi cu vărsătorii de sânge viaţa mea, ci *judecă-mă, Doamne, că eu întru nerăutate am umblat şi în Domnul nădăjduind, nu voi slăbi* (Ps. 25, 9; 1).

Lămurind astfel cugetările pomenite, voi cerceta, dacă doreşti, cele spuse în psalmul 33: *Bogaţii au sărăcit şi au flămânzit, iar cei ce-L caută pe Domnul nu se vor lipsi de tot binele* (v. 10). Cum trebuie să înţelegem şi să judecăm corect acest lucru astfel încât să fim grăitori de adevăr, iar nu grăitori de minciună? Dacă acceptăm acest lucru pur şi simplu, atunci cele spuse se dovedesc clar a fi o minciună: căci nici Avraam, nici Isaac, nici Iacov şi nici chiar cel ce a grăit acestea nu au fost vreodată săraci, ci, dimpotrivă, au avut întotdeauna din belşug toate bunurile şi toată bogăţia. Pe de altă parte nu toţi cei care L-au căutat pe Domnul au avut toate bunurile. Martorul adevărat al acestui lucru este acela care spune: *Până în ceasul de acum flămânzim şi însetăm; suntem goi şi suntem pălmuiţi şi pribegim* (I Cor. 4, 11). Cum să înţelegem acestea corect?

Acestea trebuie să le înţelegem duhovniceşte şi pot fi tâlcuite în sensul următor: cei ce au fost înainte bogaţi în daruri duhovniceşti sunt iudeii, care au avut din belşug dogmele cunoaşterii neîntinate a lui Dumnezeu şi harul prorociei, care se pogora de sus peste Sfinţii lor Prooroci. Mai târziu însă, ei au pierdut toate acestea din pricina necredinţei lor, cu care au îndrăznit să stea împotriva Mântuitorului tuturor, a lui Hristos Dumnezeu. Prin cei care Îl caută pe Domnul şi abundă în toate bunurile duhovniceşti îi vom înţelege pe cei ce cred în Hristos: pe Apostoli, pe Prooroci, pe Mucenici, pe Cuvioşi şi pe Drepţi şi, în general, pe toţi oamenii care se numesc creştini şi asupra cărora S-a pogorât Preasfântul Duh şi i-a umplut şi îi umple totdeauna cu toate darurile înţelepciunii şi cugetării dumnezeieşti.

Aceste lucruri pot fi înţelese şi altfel: bogaţii, care şi-au adunat în viaţa aceasta comori mari pe calea răpirii, a nedreptăţii şi a lăcomiei şi se desfată prin îmbuibarea pântecelui şi prin iubirea de plăceri, asemenea dobitoacelor, în veacul viitor vor pierde toate acestea şi, în locul lor, vor moşteni chinurile cumplite, aşa cum le-a spus ucenicilor Săi nemitarnicul Judecător, zicând: *vai vouă, bogaţilor, că vă luaţi pe pământ mângâierea voastră,* primind-o aici; *vai vouă celor ce sunteţi sătui acum, că veţi flămânzi. Vai vouă celor ce astăzi râdeţi, că veţi plânge şi vă veţi tângui* (Luca 6, 24-25). *Iar cei ce-L caută pe Domnul* şi care se vor umple şi mai mult de *tot binele* duhovnicesc sunt cei ce de bunăvoie dispreţuiesc bunătăţile acestei lumi şi ale acestei vieţi vremelnice în nădejdea de a dobândi şi de a se desfăta cu acele bunătăţi nespuse care le sunt pregătite celor drepţi în ceruri şi pe care *ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit* (I Cor. 2, 9), pe care să ne învrednicim şi noi a le dobândi împreună cu toţi drepţii. Amin.

Mai trebuie să-ţi explic şi cele spuse în psalmul 31: *am căzut în suferinţă când ghimpele Tău mă împungea.* Înţelesul acestei cugetări este următorul: Fericitul Împărat şi Prooroc, fiind biruit de patima trupească, a păcătuit prin nelegiuita împreunare cu soţia lui Urie şi pe Urie însuşi l-a lipsit în chip nedrept de viaţa aceasta. Căindu-se pentru aceste fărădelegi, el se spovedeşte Făcătorului şi Stăpânului tuturor, zicând: *am căzut în suferinţă,* adică nu am fost nepăsător faţă de fărădelegea mea, nu am uitat de ea şi nu am neglijat-o, ci *am căzut în suferinţă,* istovindu-mă prin toate felurile pocăinţei şi prin toate lipsurile: prin nemâncare, prin nesomn, prin şederea pe pământ, prin lacrimi şi suspine neîncetate, aşa cum el însuşi spune în alt loc: *toată ziua mâhnindu-mă umblam* (Ps. 37, 6), adică în tot timpul vieţii mele îmi voi aduce aminte de fărădelegea mea şi durerea neîncetată şi tristeţea vor chinui inima mea şi nu îmi vor aduce nici o bucurie în viaţă. De aceea, spune Psalmistul, *necăjitu-m-am şi m-am smerit foarte; răcnit-am din suspinarea inimii mele.* Şi în alt loc tot el se destăinuieşte, zicând: *Ostenit-am întru suspinul meu, spăla-voi în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile mele aşternutul meu voi uda* (Ps. 6, 6).

Iată, o, bunule, pocăinţă deplină, sinceră şi bineplăcută lui Dumnezeu a omului care nu îşi pune nădejdea mântuirii sale numai în înfrânarea de la mâncare şi băutură, ci, pe lângă aceasta, plânge întotdeauna cu lacrimi fierbinţi şi mereu se chinuieşte prin suspine neîncetate şi durerea inimii, urând toată mâncarea cea gustoasă, toată desfătarea şi odihna trupească şi

iubind de bunăvoie tot necazul şi strâmtorarea, toată ponegrirea şi umilirea pentru păcatul său. De aceea, cu dreptate numeşte ghimpe păcatul pe care şi l-a îngăduit. Căci aşa cum ghimpele, atunci când înțeapă piciorul sau oricare altă parte a trupului, provoacă durere cumplită în tot trupul, aşa şi păcatul, dacă cel drept şi-l îngăduie la îndemnul demonului viclean, îi înțeapă neîncetat sufletul prin cele mai grele chinuri şi de aceea el nu încetează să facă pocăință din tot sufletul până când nu dobândeşte de la Dumnezeu iertarea păcatului său.

De aceea şi adaugă Proorocul, zicând: *Păcatul meu l-am cunoscut şi fărădelegea mea n-am ascuns-o* - adică fără de ruşine l-am mărturisit înaintea Ta părintelui duhovnic - *şi Tu, Doamne, ai iertat nelegiuirea păcatului meu.* Apoi, învățându-ne cum să ne slobozim de acest rău, spune: *Pentru aceasta se va ruga către Tine tot cuviosul la vreme potrivită,* adică atât cât ni se va da vreme de pocăință în această viață vremelnică, precum Însuşi Domnul spune prin Proorocul Isaia: *În vremea milostivirii Te voi asculta şi în vremea mântuirii Te voi ajuta* (Isaia 49, 8), numind *vreme a milostivirii* şi *vreme a mântuirii* timpul vieţuirii noastre mult-dureroase în trup, în care avem posibilitatea să ne căim şi să Îl înduplecăm pe Domnul.

Căci după despărțirea sufletului de trup nu mai există pocăință, aşa cum ne învață limpede cunoscuta pildă dumnezeiască a Mântuitorului despre acel bogat care îi ura pe cerşetori şi care, deşi l-a rugat mult pe patriarhul iubitor de străini Avraam, totuşi nu s-a învrednicit să primească de la el nici cea mai mică picătură de apă, ci a auzit acel răspuns neplăcut: *Fiule, adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta, şi Lazăr, asemenea, pe cele rele; iar acum aici el se mângâie, iar tu te chinuieşti.* La acestea, el a adăugat: *Şi peste toate acestea, între noi şi voi s-a întărit prăpastie mare, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo să treacă la noi* (Luca 16, 25-26) - şi prin această prăpastie mare Patriarhul sau, mai bine zis, Însuşi Făcătorul tuturor şi înfricoşătorul Judecător a arătat despărțirea veşnică dintre cei păcătoşi şi cei drepți.

Iar după aceea se spune în psalm*: iar potop de ape multe de el nu se va apropia* şi prin aceasta se dovedeşte limpede marea nebunie a celor care, după ce au săvârşit păcatul, se afundă în băi şi cred că prin intermediul spălării cu apă şi săpun curăță tina păcatului. Partea dinlăuntru a potirului şi a vasului trebuie spălată cu lacrimi fierbinți şi cu pocăință plină de râvnă, tocmai pentru ca şi exteriorul să fie curat. Însă despre acestea am vorbit destul. Acum voi trece la altă cercetare.

În psalmul 141 este scris următorul lucru: *În calea aceasta în care am umblat, ascuns-au cursă mie.* Acest lucru este spus în numele oricărui om drept şi binecredincios, care întotdeauna umblă în sfintele porunci ale Stăpânului şi Făcătorului tuturor şi căruia diavolii potrivnici lui Dumnezeu îi pun întotdeauna curse, dorind să-l abată de la împlinirea poruncilor mântuitoare ale lui Dumnezeu. Aceşti luptători împotriva lui Dumnezeu - din invidie pentru binecredincioşii care, cu ajutorul tuturor virtuților şi al faptelor drepte, se străduiesc să ajungă la acele demnități şi locuri, de unde au căzut ei - pun împotriva dreptului anumite curse, străduindu-se să-l abată de la drumul care duce la Dumnezeu.

Iar dreptul, fiind păzit şi povățuit de harul Dumnezeului său, spune cu mare evlavie şi îndrăzneală: *Luat-am seama de-a dreapta şi am privit şi nu era cine să mă cunoască* (Ps. 141, 4), ceea ce înseamnă: ei nu vor înceta să lupte împotriva mea, străduindu-se ca prin toate cursele să poticnească paşii mei, însă eu, aducându-mi aminte de cel ce spune: *O, de s-ar îndrepta căile mele, ca să păzesc poruncile Tale! Atunci nu mă voi ruşina când voi căuta spre toate poruncile Tale* (Ps. 118, 5-6), nu voi înceta şi nu mă voi opri să privesc şi să iau seama de-a dreapta, adică să cunosc şi să țin întotdeauna în mintea mea puterea poruncilor Domnului şi Dumnezeului meu. Căci atâta timp cât le voi păzi, nu numai că nu va fi cine să lupte împotriva mea, dar vor pieri şi vor fugi de la mine şi nu vor putea *să mă cunoască*. Căci luptătorii nevăzuți îl cunosc, adică îl înrobesc şi îl țin supus pe acela care, prin călcarea poruncilor lui Dumnezeu, li se supune lor în toate.

Iar cel care pricepe şi ia seama de-a dreapta, adică la poruncile Domnului, pe acela nu îl pot birui şi nu îl cunosc. Cele de-a dreapta sunt numite poruncile dumnezeieşti, pentru că la a doua venire a Judecătorului cuvioşii lucrători ai poruncilor Lui vor fi puşi de-a dreapta Lui.

Iar dacă pe cel ce priveşte şi ia seama de-a dreapta luptătorii nevăzuți nu îl înrobesc, ci fug de la el şi pier şi nu există între ei cine să caute sufletul lui, atunci vai, într-adevăr, vai de cel care priveşte tot timpul de-a stânga şi se sârguieşte cu tot sufletul spre fapte rele şi nu încetează niciodată să-i asuprească cu toată lăcomia pe săraci, orfani şi văduve, răpind avutul străin prin intermediul diferitelor curse şi defăimări, al numeroaselor necurații şi ticăloşii, precum porcul care se murdăreşte neîncetat!

Un astfel de om, într-adevăr, va fi fără de răspuns şi de sine osândit dacă nu se grăbeşte să facă pocăință potrivită cu fărădelegile lui cele urâte de Dumnezeu. Căci pe unul ca acesta, care nu ia seama de-a dreapta sa, îl înrobesc pentru totdeauna diavolii cei luptători împotriva lui Dumnezeu şi nu fug de la el şi nu pier, ci, dimpotrivă, se veselesc pentru el, ca pentru fratele lor iubit şi prietenul lor credincios şi atrag întotdeauna la ei sufletul lui.

Izbăveşte-ne, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, de această pieire şi de această mânie! Şi ne învredniceşte, Doamne, să cugetăm întotdeauna cu sârguință şi să luăm seama *de-a dreapta,* adică să săvârşim sfintele Tale porunci cu fapta şi cu adevărul, cu toată evlavia şi cu dorință fierbinte! Căci, precum celor ce le păzesc li se cuvine *răsplată mare* de la Tine, aşa şi celor ce le încalcă cu mândrie şi cu mare nebunie li se cuvin amenințări înfricoşătoare, osândire şi veşnică pieire.

Aceasta este pentru tine din partea mea, bunule prieten, puțina desfătare duhovnicească, pentru că tu cu toată inima ai bunăvoință către mine şi mă învredniceşti de toată dragostea. După ce vei primi această scrisoare, să o citeşti des şi să te desfeți duhovniceşte şi, dacă m-am purtat cumva necuviincios față de tine, iartă-mă pe mine, prietenul tău. Să fii sănătos!

II
Tâlcuirea cuvintelor psalmului 102:
înnoise-vor ca ale vulturului tinerețile tale

În psalmul 102 Fericitul Împărat şi Prooroc David, îndemnându-şi sufletul său către laudă şi mulțumire față de Stăpânul şi Făcătorul tuturor, spune: *Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul şi nu uita toate răsplătirile Lui* (v. 2). Apoi, amintindu-i toate binefacerile lui Dumnezeu, adaugă: *înnoise-vor ca ale vulturului tinerețile tale* (v. 5).

Acest dar este desăvârşirea întregii fericiri, pe care drepții nădăjduiesc să o dobândească, precum spune Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Filipeni: *cetatea noastră este în ceruri, de unde şi aşteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba la înfățişare trupul smereniei noastre,* adică va înnoi trupul nostru cel rău şi stricăcios, supus diferitelor boli şi morții, *ca să fie asemenea trupului slavei Sale* (Filipeni 3, 20-21), adică trupurile sfinților, la a doua venire a lui Hristos, vor deveni luminoase, aşa cum Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos ne vesteşte, zicând: *Atunci cei drepți vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor* (Matei 13, 43). Şi iarăşi spune Apostolul Pavel în alt loc: *Alta este strălucirea soarelui şi alta este strălucirea lunii şi alta strălucirea stelelor. Căci stea de stea se deosebeşte în strălucire. Aşa este şi învierea morților: se seamănă (trupul) întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă, se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc* (I Cor. 15, 41-44). Din aceste cugetări dumnezeieşti reiese că trupurile drepților vor învia şi vor fi asemenea trupului slavei lui Hristos, a acestui Vultur tainic, aşa cum Îl numeşte Sfânta Scriptură în proorocii şi în dumnezeiasca Apocalipsă, unde se spune: *Şi femeii i s-au dat cele două aripi ale marelui vultur, ca să zboare în pustie* (Apoc. 12, 14). Marele vultur este Hristos, aripile lui sunt Noul şi Vechiul Testament, cu care Biserica lui Hristos, fiind înălțată şi ajutată, zboară mai presus de toate cursele diavoleşti şi viețuieşte în pustie, adică în linişte şi tăcere, fără să se teamă de zguduirile ereticilor şi de atacurile lor năvalnice.

Cu nesăbuință discută unii între ei şi afirmă că prin tinerețea vulturului trebuie să

înțelegem o pasăre acoperită cu pene - un vultur; însă înnoirea acestei păsări acoperite cu pene are loc în fiecare an şi, pe lângă aceasta, ea îmbătrâneşte. Iar înnoirea tainicului şi marelui Vultur, adică a lui Hristos şi a tuturor drepților, are loc o singură dată şi ei rămân în veci vii, tineri şi duhovniceşti. De acest har să ne învrednicească şi pe noi Domnul Dumnezeul nostru Iisus Hristos. Amin.

III
Tâlcuire, în parte, a psalmului 18

Cu privire la înțelesurile cugetărilor Scripturii, despre care tu, în marea şi smerita ta înțelepciune, ai binevoit să mă întrebi, eu am socotit drept ca, atât cât va putea mintea mea săracă, să îți explic pe scurt neînțelegerea pe care ai întâmpinat-o. Să-ți fie ştiut că acest psalm, care după număr este al 18-lea, prevesteşte două evenimente importante, şi anume: propovăduirea evanghelică, ce a fost săvârşită în scurt timp de către Sfinții Apostoli pe tot pământul şi despre care se spune în psalm: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mâinilor Lui o vesteşte tăria* (v. 1); apoi spune mai jos: *În tot pământul a ieşit vestirea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor (v.* 4). *Ceruri* îi numeşte pe dumnezeieştii Apostoli, care, ca nişte raze ale Soarelui tainic al dreptății au strălucit pretutindeni şi au învățat despre acele bunătăți care le sunt pregătite drepților în ceruri.

Iar prin *tărie* să înțelegi Biserica Sobornicească a Mântuitorului Hristos, despre care Fericitul Apostol Pavel spune în prima Epistolă către Timotei: *Îți scriu aceasta nădăjduind că voi veni la tine fără întârziere; ca să ştii, dacă zăbovesc, cum trebuie să petreci în casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului celui viu, stâlp şi temelie a adevărului* (I Tim. 3, 14-15). Ea vesteşte facerea mâinilor lui Dumnezeu, adică a Mântuitorului Hristos, Care, prin întinderea pe Cruce a preacuratelor Sale mâini, a nimicit rătăcirea multfelurită a închinării la idoli de pretutindeni şi pe popoarele care fuseseră până atunci dezbinate de diferitele vicleşuguri diavoleşti le-a strâns şi le-a unit într-o singură credință neîntinată, iar pe firea omenească, mai înainte lepădată, a învrednicit-o iarăşi de viața raiului şi i-a unit într-un singur lăcaş pe îngeri şi pe oameni. În acestea constă „facerea”, adică în urmările întinderii pe cruce a preacuratelor „mâini” ale Mântuitorului Hristos. Însă despre acestea am spus destul.

Acelaşi psalm sfânt ne mai învață şi despre înălțarea lui Hristos la cer şi şederea Lui de-a dreapta Tatălui, când spune: *În soare şi-a pus locaşul său* (v. 5). Iar prin *soare* să nu înțelegi acest astru material, aşa cum gândesc ereticii armeni, ci pe Însuşi Dumnezeu şi Tatăl Lui, Cel Fără de început şi Pururea Fiitor; iar prin cuvintele: *şi el este ca un mire ce iese din cămara sa* (v. 5) se arată desfătarea minunată şi bucuria nespusă pe care le-a pregătit Mirele cel tainic pentru sufletele sfinte şi curate şi faptul că prin suferința Lui liberă şi mântuitoare El a umplut nenumăratele lăcaşuri ale Tatălui Său, care se aflau în ceruri, cu sufletele sfinților cele desăvârşite şi întâi-născute ale Bisericii, scrise în ceruri.

De aceea adaugă, zicând: *Bucura-se-va ca un uriaş, care aleargă drumul lui. De la marginea cerului ieşirea lui* (v. 6-7). Iar prin uriaş să nu înțelegi aici vreo fiară sălbatică şi înfricoşătoare, aşa cum gândesc unii oameni simpli şi neînvățați, căci uriaşii sau giganții, după cum aflăm din Sfânta Scriptură scrisă de Moise - cel ce L-a văzut pe Dumnezeu - au fost nişte oameni cu o constituție trupească ieşită din comun, care au avut picioare cu care puteau să meargă repede pe drum. Prin uriaş să înțelegi puterea şi repeziciunea propovăduirii evanghelice, care în scurt timp a luminat tot pământul cu puterea minunilor mai presus de fire ale Celui Răstignit, ale Celui mai puternic decât toți uriaşii şi decât toată făptura creată, căci El Singur este tare şi puternic, ca un Dumnezeu Atotțiitor. Tocmai El s-a şi bucurat *ca un uriaş, care aleargă drumul lui,* adică a venit cu bunăvoință şi cu bunătate nespusă la neamul omenesc să semene cu tărie şi să înrădăcineze în firea omenească taina neîntinatei credințe, care în chip metaforic este numită drum.

De aceea şi adaugă, zicând: *De la marginea cerului ieşirea lui, şi oprirea lui până la*

marginea cerului (v. 7), adică de la răsăritul şi până la apusul soarelui material a ajuns strălucirea Lui. Şi acest lucru 1-a arătat mai clar, zicând: *şi nu este cine să se ascundă de căldura lui* (v. 7), adică toată lumea de pe tot pământul va auzi taina cea înfricoşătoare a întrupării Lui şi se va lumina. Iar dacă nu vor crede toți, atunci nu trebuie să ne mirăm de acest lucru, căci nici aceia care simt căldura acestui soare material nu vor putea să privească toți strălucirea lui, pentru că pupilele ochilor lor sunt vătămate. Însă am spus destul şi despre această nelămurire a ta, iar acum voi vorbi şi despre cea de-a doua nelămurire pe care o ai.

Tu vrei să înțelegi care este înțelesul sfintei cugetări: *datu-l-ai pe el mâncare popoarelor pustiului* (Ps. 73, 15). Despre aceasta îți voi vorbi. Să-ți fie ştiut că acest împărat şi Prooroc Fericit, fiind înştiințat dinainte de Duhul Sfânt despre nenorocirile care aveau să-l lovească mai târziu pe poporul israelit, cum ar fi pustiirea Ierusalimului, dărâmarea templului şi înrobirea poporului iudeu, îl roagă pe Făcătorul şi Stăpânul tuturor să Se milostivească şi să Se ridice în ajutorul neamului său şi să nu le îngăduie până la sfârşit vrăjmaşilor săi să se laude împotriva moştenirii Lui.

Apoi, fiind luminat de harul cel minunat, prevesteşte arătarea în trup a Făcătorului şi Stăpânului tuturor, care urma să aibă loc în vremurile din urmă, zicând: *Dar Dumnezeu, Împăratul nostru înainte de veac, a făcut mântuire în mijlocul pământului* (v. 13), arătând astfel biruința asupra diavolilor, care s-a săvârşit prin mântuitoarele patimi, prin îngroparea, învierea şi înălțarea la cer, prin omorârea morții, nimicirea iadului şi înnoirea omenirii prin dumnezeiescul botez; de aceea Îi şi spune Mântuitorului Însuşi: *Tu ai sfărâmat capul balaurului; datu-l-ai pe el mâncare popoarelor pustiului* (v. 15), prin capul balaurului înțelegând diferitele fapte viclene ale diavolilor luptători de Dumnezeu, prin care ei au ademenit neamul omenesc care se afla sub blestem. Tu nu numai că ai nimicit cursele lor în apă, adică prin dumnezeiescul botez, dar ai sfărâmat însuşi capul balaurului, adică ai distrus rătăcirea închinării la idoli cea urâtă de Dumnezeu, care se răspândise pretutindeni şi prin mijlocirea căreia balaurul cel potrivnic lui Dumnezeu era cinstit prin închinare ca un dumnezeu şi se înălța cu mare mândrie. Tu ai sfărâmat acest cap pierzător al lui, primind botezul în apele Iordanului şi nu numai capetele lor [ale idolilor], ci şi capul balaurului însuşi l-ai sfărâmat în apă, adică l-ai nimicit cu puterea dumnezeiescului botez. Încă şi pe Satana însuşi l-ai dat ca hrană, adică spre distrugere, popoarelor pustiului.

Iar prin popoarele pustiului îi înțelegem nu numai pe credincioşii din Etiopia, ci pe toți cei de pretutindeni, care ard de focul iubirii dumnezeieşti. Căci cuvântul Etiopia, fiind din limba elină, în vorbirea noastră are sensul de „țară arsă”. De aceea, celor care ard neîncetat în sufletele lor de focul nepieritor al iubirii dumnezeieşti şi se curățesc prin neîncetate rugăciuni, privegheri şi posturi şi prin sfânta tăcere, le este predat, într-adevăr, balaurul începător al răului, adică el este călcat în picioare de ei şi, ca o pasăre plăpândă, devine uşor pentru ei obiect de batjocură. Iar pentru cei leneşi şi întinați, pentru cei nepăsători şi pentru cei ce fac pe plac trupului şi poftelor lui, asemenea mie, el nu le este hrană, ci, ca un leu răcnind, caută totdeauna să-i înghită.

Cu privire la sfânta cugetare: *Pus-ai întuneric şi s-a făcut noapte, când vor ieşi toate fiarele pădurii; Puii leilor mugesc ca să apuce şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor* (Ps. 103, 21-22), ascultă cu atenție şi înțelege drept, lepădând acea tâlcuire copilărească pe care ai auzit-o de la unii neînvățați. Să-ți fie ştiut, cinstite părinte, că tot acest psalm sfânt este o cântare adusă Făcătorului şi Ocârmuitorului tuturor, căci în el, pentru preamărirea Făcătorului, se povesteşte despre ocârmuirea tuturor făpturilor văzute create de El.

Acest psalm nu îl învață pe ascultător numai despre ocârmuirea lor [a făpturilor], ci îl învață şi despre trebuința pentru care a fost creată fiecare dintre făpturi, aşa cum spune: *Munții cei înalți adăpost cerbilor, stâncile scăpare iepurilor* (v. 19). Prin faptul că a spus: *adăpost cerbilor* şi *scăpare iepurilor,* a arătat că cerbii, fiind urmăriți şi hăituiți de vânători, scapă de ei pe înălțimile munților, care sunt greu de urcat pentru vânători. De asemenea şi iepurii, după care aleargă oamenii şi diferite fiare, primesc din partea proniei Tale darnice adăpost în scorburile stâncilor şi în lunci şi, intrând în ele, se izbăvesc. La fel este şi

cugetarea: *Pus-ai întuneric şi s-a făcut noapte, când vor ieşi toate fiarele pădurii.*

Prin aceasta el ne-a învățat despre trebuința pentru care a fost creată noaptea: pentru ca în timpul ei toate fiarele pădurii să iasă, cerându-şi hrana de la Cel ce le-a creat, iar apoi să se odihnească în culcuşurile lor. Căci Făcătorul a rânduit acestea astfel pentru ca oamenii să poată ieşi ziua la lucrul lor fără frică, în siguranță şi în libertate, fără să se teamă de întâlnirea cu fiarele. Şi acest lucru l-a arătat, zicând: *Răsărit-a soarele şi s-au adunat* fiarele pădurii *şi în culcuşurile lor se vor culca* (v. 23); atunci *ieşi-va omul la lucrul său şi la lucrarea sa până seara* (v. 24).

Iar faptul că prin fiarele pădurii şi puii leilor se înțeleg Proorocii şi Drepții, pe care Hristos, pogorându-Se în iad, i-a slobozit şi i-a scos de acolo, este o tâlcuire nu numai mincinoasă şi copilărească, ci şi foarte absurdă. Nicăieri în Sfânta Scriptură nu îi vei găsi pe Proorocii inspirați de Dumnezeu şi pe Drepți comparați cu fiarele pădurii şi cu puii leilor care mugesc, ci sunt numiți îngeri. Şi despre temelia sfântului Sion se spune: *Iată, Eu trimit pe îngerul Meu şi va găti calea înaintea feței Mele* (Maleahi 3, 1), numindu-l înger pe Botezătorul Său, Ioan. Şi iarăşi: *Iată, Eu voi pune temelie Sionului piatră aleasă, cinstită,* numindu-i temelie pe Proorocii inspirați de Dumnezeu, trimişi înaintea Mântuitorului Hristos, iar piatră aleasă, cinstită, pe Însuşi Mântuitorul Hristos, Care a venit nu pentru a strica, ci pentru a împlini Legea şi proorociile.

De asemenea, să nu spui că leul are trei denumiri: aceasta este o tâlcuire copilărească şi absurdă. Această fiară numită „leu", în greceşte: „leon", este numită întotdeauna aşa, fie că este pui, fie că este bătrână şi denumirea ei nu se schimbă niciodată, nu aşa cum cugetă şi învață unii inculți; iar expresia „puii leilor mugesc" este o expresie grecească şi ea se referă nu numai la leii tineri, ci toate fiarele tinere, oricare ar fi ele, sunt numite în greceşte pui - fie că sunt urşi, fie că sunt lupi, fie că sunt râşi; toate fiarele, cât sunt tinere, sunt numite în greceşte şi în Sfânta Scriptură „pui". Şi tocmai despre ei se spune că ies noaptea *ca să apuce şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor.* Iar ei ies de nevoie, pentru că cei ce i-au născut nu îi hrănesc, de aceea şi umblă noaptea, mugind şi urlând către Făcătorul lor, iar El, fiind darnic, îi ascultă şi îi hrăneşte din belşug aşa cum ştie numai El. A Lui este slava în veci. Amin.

IV
Tâlcuire la cuvintele: *Du-te, poporul meu, intră în cămările tale şi închide uşa după tine; ascunde-te puține clipe, până când mânia va fi trecut!* (Isaia 26, 20)

Dumnezeiasca cugetare a Proorocului Isaia: *Du-te, poporul meu, intră în cămările tale şi închide uşa după tine; ascunde-te puține clipe, pană când mânia va fi trecut!,* atât cât pot eu înțelege, are următorul sens. De vreme ce puțin mai sus Proorocul s-a rugat, zicând: *Doamne, revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre, pentru noi le-ai făcut! Doamne, Dumnezeul nostru, am avut peste noi şi alți stăpâni afară de Tine, dar noi ne vom aduce aminte numai de numele Tău!,* adică, după acele necazuri şi pedepse pe care noi, pentru păcatele noastre, le-am îndurat din partea Ta, a nemitarnicului şi înfricoşătorului Judecător şi ne este frică, pentru că şi cetatea Ta cea sfântă - Ierusalimul - ai nimicit-o deja şi renumitul templu, Sionul cel dumnezeiesc, l-ai dărâmat şi pe împărații noştri şi pe preoți şi pe poporul tău i-ai lăsat în robie în ținut îndepărtat şi necurat, acum Te rugăm, milostive Doamne: milostiveşte-Te asupra noastră, priveşte-ne cu ochi milostiv şi dăruieşte-ne linişte, întorcându-ne din robia îndelungată a babilonienilor şi sălăşluieşte-ne în pământul Tău, pe care l-ai făgăduit părinților noştri: lui Avraam, Isaac şi Iacov, iubiților Tăi.

Cu astfel de rugăciuni şi altele asemenea lor fiind înduplecat, multmilostivul Dumnezeu le răspunde şi le porunceşte cu milă, zicând: *du-te, poporul meu,* adică rânduieşte-

ți viața ta în așa fel încât să umbli în păzirea și împlinirea tuturor poruncilor Mele. Prin cuvântul „du-te” El numește aici nu mișcarea și nici strămutarea cu picioarele din loc în loc, ci înălțarea și izbânda din virtute în virtute mai mare. Şi acest lucru ne învață Însuși Domnul când le spune iudeilor: *umblați cât aveți Lumina* (Ioan 12, 35), poruncindu-le nu strămutarea din loc în loc, ci izbânda în virtuți, în sfintele Lui porunci, așa cum și Psalmistul spune despre Sfinții Mucenici: *Mergând mergeau și plângeau, aruncând semințele lor* (Ps. 125, 6), ceea ce înseamnă că, păzind credința și iubirea lui Hristos, ei au îndurat cu bucurie toate chinurile și necazurile. Dar, pentru că în această umblare noi avem nevoie de mare atenție și pază de sine, adaugă, zicând: *intră în cămările tale și închide ușa după tine; ascunde-te puține clipe, până când mânia va fi trecut!,* adică, cu tot cugetul tău și cu toate gândurile păzește-ți mintea ta întreagă în lucrarea tainică a inimii tale și nu o lăsa să rătăcească pe drumuri încoace și încolo, ci închide pentru ea ușile tale, adică păzește-ți cu sârguință cele cinci simțuri, prin care intră moartea cea tainică și îl omoară pe omul lăuntric. *Ascunde-te puține clipe, până când mânia va fi trecut!,* adică găsește-ți liniștea față de grijile deșarte, nefolositoare și de prisos ale acestei lumi deșarte, de care ești legat și neîncetat te agiți, iar pe Mine, Care îți poruncesc: *înțelege că Eu sunt Dumnezeu,* nu Mă asculți deloc și toate gândurile tale, toată râvna și dorința sunt îndreptate spre câștigurile pământești și vremelnice și spre bogăția cea pierzătoare.

Iar dacă îți dorești sincer să te desfeți cu bunătățile Mele, pe care Eu le-am pregătit celor ce Mă iubesc, să umbli totdeauna în poruncile Mele cu cuget drept și desăvârșit și cu dorință sinceră, îndepărtându-te de toate grijile și frământările deșarte, lumești. *Ascunde-te puține clipe* (v. 20), adică, în această viață scurtă, îndepărtează-te de legăturile deșarte, *până când mânia va fi trecut,* mânie care urmează să vină peste toți păcătoșii în Ziua Judecății, când i se va răsplăti fiecăruia după faptele lui. Însă despre acestea s-a spus destul.

Să cercetăm, așadar, ceea ce a mai spus același Prooroc în aceeași cântare: *Morții nu vor mai trăi și umbrele nu vor învia* (v. 14). Spunând mai sus: Vor *vedea râvna Ta pentru poporul Tău și se vor rușina. Şi focul hărăzit vrăjmașilor Tăi îi va mânca!* (v. 11), Proorocul prezice, astfel, în chip limpede, despre râvna nebunească a saducheilor și a fariseilor care i-au închis în temnițe pe Apostolii ce propovăduiau învierea morților în numele lui Iisus; de asemenea, proorocește și despre pieirea definitivă a întregului neam care L-a răstignit pe Domnul, zicând despre el: *fiindcă Tu le-ai pedepsit și le-ai nimicit și ai șters până și numele lor* (v. 14). Şi acest lucru s-a împlinit atunci când Domnul i-a predat în mâinile armatei romane în timpul împăraților romani Vespasian și Titus și i-a împrăștiat pe tot pământul.

Însă din ce cauză a îngăduit dreapta judecată a lui Dumnezeu asupra lor acest dezastru? Acest dezastru a fost îngăduit asupra lor pentru că potrivnicii - cărturarii și fariseii - împreună cu arhiereii lor nelegiuiți, au spus: morții nu vor mai trăi și umbrele nu vor învia, adică necredincioșii nu vor învia înaintea popoarelor care nu au fost părtașe la viața veșnică. „Şi umbrele” sunt Sfinții Apostoli, care au fost trimiși în toată lumea să învieze sufletele omorâte de închinarea la idoli cea purtătoare de moarte.

Acest lucru îl lămurește limpede Apostolul Pavel în prima Epistolă către Tesaloniceni, zicând: *pentru că ați suferit și voi aceleași de la cei de un neam cu voi, după cum și ele de la iudei, care și pe Domnul Iisus L-au omorât ca și pe proorocii lor; și pe noi ne-au prigonit și sunt neplăcuți lui Dumnezeu și tuturor oamenilor sunt potrivnici, fiindcă ne opresc să vorbim neamurilor, ca să se mântuiască, spre a se împlini pururea măsura păcatelor lor. Dar la urmă, i-a ajuns mânia lui Dumnezeu* (I Tes. 2, 14-16). Însă și în Faptele Apostolilor ei se arată spunând același lucru Apostolilor: *Au nu v-am poruncit vouă cu poruncă să nu mai învățați în numele acesta? Şi iată ați umplut Ierusalimul cu învățătura voastră și voiți să aduceți asupra noastră sângele Acestui Om!* (Fapte 5, 28)

De asemenea, Proorocul, aprinzându-se de râvnă dumnezeiască asupra celor ce cugetau necuviincios despre Hristos, se roagă Domnului împotriva lor și spune: *Înmulțește poporul, Doamne, înmulțește poporul și arată-Te mare* (v. 15), adică celor ce caută slavă de la oameni pe pământ, iar nu de la Dumnezeu în veacul viitor. Apoi spune mai jos, bucurându-se:

Morții Tăi vor trăi şi trupurile lor vor învia! (v. 19), adică neamurile îngropate în toate păcatele cele urâte de Dumnezeu vor învia prin cunoaşterea lui Dumnezeu şi se vor bucura locuitorii pământului, fiind stropiți cu roua care iese din Tine, Dumnezeule, şi care este Sfântul Botez şi împărtăşirea darurilor Sfântului Duh şi desfătarea cu Sfintele Scripturi. Iar pământul necredincioşilor şi cugetul necredincios, pe care l-au născocit împotriva Ta, Doamne, vor cădea, adică nu vor rămâne, ci ca fumul vor pieri şi ca cenuşa, care este măturată de vânt de pe fața pământului. Căci a căzut peste ele Piatra cea din capul unghiului, despre Care se spune că *cine va cădea pe piatra aceasta se va sfărâma, iar pe cine va cădea îl va strivi* (Matei 21, 44). Însă noi să ne ținem cu putere de Ea ca să fim întemeiați pe Ea şi neclintiți în veci. Amin.

V
Tâlcuirea cuvintelor din Evanghelia după Ioan: *lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris* (Ioan 21, 25)

Mulți oameni nu pricep şi sunt şi din aceia care socotesc de necrezut cele spuse de dumnezeiescul Evanghelist Ioan despre marea mulțime a minunilor lui Dumnezeu-Cuvântul, Care S-a întrupat, astfel încât toată lumea nu ar putea să cuprindă cărțile scrise dacă ar fi scrise toate minunile Mântuitorului până la una. Să vă fie ştiut că în rândul celorlalte obiceiuri ale Dumnezeieştii Scripturi există şi acel obicei de a exprima în cuvinte folosite la gradul superlativ nu numai mulțimea mare a binefacerilor dumnezeieşti şi a oamenilor binecredincioşi, ci chiar şi puținătatea şi raritatea lor.

Şi acest lucru reiese clar din acele făgăduințe pe care Însuşi Făcătorul le-a făcut Fericitului Avraam, zicând: *şi voi înmulți foarte neamul tău, ca să fie ca stelele cerului şi ca nisipul de pe țărmul mării* (Fac. 22, 17). Aceasta nu înseamnă că ei, într-adevăr, vor fi nenumărați, căci un asemenea lucru este de necrezut, ci înseamnă că vor fi foarte mulți şi mai presus de orice socoteală omenească. La fel se spune şi în psalmul 138: *Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, şi foarte s-a întărit stăpânirea lor. Şi-i voi număra pe ei şi mai mult decât nisipul se vor înmulți* (Ps. 138, 17-18), nu aşa încât vor fi mai mulți decât nisipul, care se află pe tot pământul, ci vor fi foarte mulți şi prietenii lui Dumnezeu vor fi în număr foarte mare, adică aceia care de la începutul veacului şi până la sfârşitul lui I-au bineplăcut lui Dumnezeu. Prin aceeaşi exprimare la gradul superlativ dumnezeiescul cuvânt arată şi puținătatea lor, însă nu sărăcirea completă când spune: *Toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut; nu este cel ce face bine, nu este până la unul* (Ps. 52, 4). Acest lucru este exprimat la gradul superlativ şi reiese din faptul că şi în timpul acestui Împărat binecredincios, David, în neamul iudeu au existat mulți oameni care I-au plăcut lui Dumnezeu prin buna credință; ca dovadă slujeşte mulțimea Proorocilor care a existat în timpul dumnezeiescului Samuel şi, de asemenea, şi după David, dintre care sunt Ilie şi Elisei şi mulțimea mare a proorocilor din timpul lor, de asemenea Isaia, Ieremia şi aceia, despre care Însuşi Dumnezeu i-a spus lui Ilie: *mai sunt şapte mii de bărbați, care nu şi-au plecat genunchii lui Baal;* de asemenea Amos şi Avdie, Maleahi şi Avacum şi în robia babiloniană Daniel şi cei trei tineri, şi Iezechiel şi mulți alții; în general vorbind, în nici o generație nu îi vei găsi împuținați definitiv pe cei binecredincioşi şi nici chiar în vremea sosirii celui mai rău luptător împotriva lui Dumnezeu - a lui Antihrist - nu se vor împuțina de tot, ci şi atunci se vor găsi mulți din aceia care se vor ridica muceniceşte împotriva luptătorului de Dumnezeu şi se vor înarma cu armele puternice ale credinței şi dragostei pentru Mântuitorul Hristos. Aceştia îl vor ruşina pe cel necredincios cu puterea lui Hristos şi vor fi încununați cu cununile muceniceşti, luminoase, cu care au fost încununați Mucenicii din vechime. Căci ei vor lupta împotriva acelui prigonitor, care se va deosebi de toți călăii dinainte prin firea lui crudă şi fioroasă şi vor îndura cele mai cumplite chinuri.

Aşadar, prin exprimarea la gradul superlativ, Scriptura arată puţinătatea, iar nu sărăcirea completă a celor ce trăiesc virtuos când spune: *nu este cel ce face bine, nu este până la unul,* ceea ce înseamnă că sunt foarte puţini, în acelaşi mod şi dumnezeiescul Evanghelist Ioan, dorind să arate nu în sens literal mulţimea nenumărată, ci mulţimea mare a minunilor Mântuitorului Hristos, a exprimat acest lucru prin astfel de cuvinte minunate.

Să nu ne mirăm de aceasta şi să nu socotim că dumnezeiescul Evanghelist a spus vreo minciună sau ceva nefiresc, căci a minţi sau a spune ceva nefiresc este complet străin şi potrivnic bunei credinţe. Înţelegând, aşadar, puterea acestei cugetări dumnezeieşti, să pătrundem cu evlavie ceea ce este greu de înţeles în Sfânta Scriptură şi în anumite cazuri să descoperim noi înşine adâncul raţiunii sfintelor cuvântări atât cât ne este îngăduit şi cu putinţă, iar cele ce sunt mai presus de puterea noastră, să nu ne ruşinăm să le învăţăm de la cei mai înţelepţi ca noi, ascultând cele spuse în Dumnezeiasca Scriptură: *Întreabă pe tatăl tău şi-ţi va da de ştire, întreabă pe bătrâni, şi-ţi vor spune* (Deut. 32, 7). Căci nu este nici o ruşine în a întreba şi a învăţa de la ceilalţi, ci ruşinos este ca, atunci când nu ştii, să te socoteşti ştiutor.

VI
Tâlcuire, în parte, a unor cugetări greu de înţeles din cuvântările lui Grigorie Teologul

Din partea traducătorului acestui capitol. Pentru a face înţelese tâlcuirile făcute de Cuviosul Maxim în capitolul de faţă, trebuie mai întâi să spunem că Sfântul Grigorie Teologul, în cuvântarea sa *„La sfintele sărbători ale Arătării Domnului” (Opere,* ediţia Academiei Duhovniceşti a Moscovei, 1844, partea a III-a, cuvântarea 39, pp. 255-256), vorbind despre superioritatea creştinismului faţă de păgânism, se exprimă astfel: „Aici (adică în creştinism) nu există orgiile tracilor, de la care, aşa cum se spune, îşi au început cuvintele: slujire dumnezeiască; ... nu există nici caprele cele cinstite ale lui Mendes; nici ieslea viţelului Apis, hrănit din belşug, în naivitate, de către locuitorii Memfisului. Aici nu există nici lucrurile, cu care îl supără pe Nil[1] în sărbătorile lor, aşa cum ei înşişi strigă, pe Nil cel purtător de roade şi de bună calitate, care măsoară bunăstarea locuitorilor”.

În altă cuvântare *„La mormântul lui Vasile, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei”* (partea a IV-a, cuvântarea 43, pp. 118-119), vorbind despre casa primitoare de străini construită de Sfântul Vasile în apropierea Cezareii, Sfântul Grigorie întreabă: „Ce sunt pentru mine în comparaţie cu acest aşezământ cetăţile cu şapte porţi şi Divele Egiptului şi zidurile Babilonului şi cavoul lui Mausol şi piramidele şi mărimea nemăsurată a uriaşului de aramă?[2]“.

Tâlcuirea acestor cugetări şi a numelor proprii o prezintă Cuviosul Maxim în cuvântarea de faţă.

Cuvintele autentice ale Sfântului Grigorie: „Aceste taine nu sunt ale tracilor”.

Tâlcuire: Despre ce taine este vorba aici? Despre taina Întrupării lui Dumnezeu Cuvântul, adică Naşterea Lui şi Botezul şi celelalte.

Mai departe Sfântul Grigorie aduce următoarea cugetare: „iar credinţa lor este de fapt „necredinţă”.

Tâlcuire: Există o veche expresie elinească, ce se traduce „închinare la idoli”, iar nu credinţă adevărată; căci ce credinţă pot avea necredincioşii închinători la idoli?

De asemenea, ce înseamnă cugetarea: „nici caprele cele cinstite ale lui Mendes?”

Tâlcuire: Mendet este un slăvit oraş egiptean, ai cărui locuitori au fost ademeniţi de diavoli, căci au ales cea mai frumoasă capră[3], au păzit-o cu cinste într-o clădire separată, au

[1] Este vorba de râul Nil din Egipt.
[2] Probabil: colosul din Rodos.
[3] Egiptenii l-au înfăţişat pe zeul lor Mendes sub forma unei capre (n. tr.).

hrănit-o din belşug şi i-au slujit şi i s-au închinat ca lui Dumnezeu. Luând în derâdere această mare nebunie a lor, Sfântul Grigorie spune că înşişi locuitorii Mendetului nu merită cinste mai mare decât o capră.

Cugetare: Sfântul Grigorie mai spune: „Nici ieslea tânărului viţel Apis, hrănit din belşug, în naivitate, de locuitorii Memfisului".

Tâlcuire: Povestea este următoarea: Memfis este un slăvit oraş egiptean, iar locuitorii acestui oraş, fiind definitiv înşelaţi de diavoli, au îngrădit un viţel tânăr într-o iesle minunată, l-au hrănit din belşug şi s-au rugat lui, închinându-i-se, ca lui Dumnezeu; şi l-au numit în limba lor: „Apis".

De asemenea, Sfântul Grigorie Teologul spune: „nici lucrurile, cu care îl supără pe Nil în sărbătorile lor, aşa cum ei înşişi strigă, pe Nil cel purtător de roade şi de bună calitate, care măsoară bunăstarea locuitorilor cu zeci de măsuri".

Înţelesul acestei cugetări este următorul: egiptenii, pe lângă numărul foarte mare al nesăbuinţelor lor, cinsteau ca pe un zeu şi râul Nil, care prin revărsarea lui făcea tot Egiptul roditor şi îl numeau dătător de roade şi recolte şi măsurător „cu zeci de măsuri" al viitoarelor recolte bune sau recolte proaste. Căci egiptenii, cunoscând pe baza experienţei îndelungate la ce nivel de creştere a apei Nilului se face recolta, au construit pe malurile lui trepte de piatră, (...) şi atunci când apa se ridica până la treapta de sus, ei ghiceau că în acel an va fi belşug de roade pământeşti.

Despre navigarea peste Gadir. Înţelepţii elini au presupus că mai departe de Gadir[4] nu se poate naviga, deoarece acolo este capătul sud-vestic al pământului. Acolo marea este foarte îngustă şi cursul ei este mai iute decât al unui râu, iar din ambele părţi au năpădit-o cei mai înalţi munţi de ţărm, numiţi „Stâlpii lui Hercule", pentru că cel mai puternic şi mai slăvit erou grec, Hercule a ajuns până în acest loc, curăţind pretutindeni pământul de toate fiarele sălbatice, de tâlhari şi de ticăloşi. Vechile popoare nu au ştiut să navigheze mai departe de Gadir şi, în primul rând, nu au îndrăznit să facă acest lucru; însă portughezii şi spaniolii de astăzi, luându-şi toate măsurile de prevedere, nu demult, acum 40 sau 50 de ani (după şapte mii de ani de la facerea lumii), au început să navigheze în corăbii mari şi au descoperit o mulţime de insule, dintre care unele erau locuite de oameni, iar altele nelocuite.

Ţinutul Cuba este atât de mare ca dimensiuni încât nici chiar locuitorii lui nu ştiu unde se sfârşeşte. Ei au mai descoperit, ocolind toată partea de sud[5] şi îndreptându-se spre nord-est pe drumul către India, şapte insule numite „Mollux". Pe aceste insule cresc scorţişoara, cuişoarele şi alte plante aromate şi înmiresmate, pe care până atunci nu le-a cunoscut nici un om, iar acum sunt cunoscute de toţi mulţumită regelui spaniol şi al celui portughez. Aceşti domnitori pe oamenii de acolo, care până atunci nu Îl cunoscuseră pe adevăratul Dumnezeu şi care se închinau numai făpturilor, iar nu Făcătorului, i-au adus astăzi la credinţa lor, adică la credinţa latină, trimiţând la ei episcopi, învăţători şi preoţi şi, de asemenea, diferiţi meşteşugari şi tot felul de seminţe de aici; şi acum acolo s-a deschis o nouă lume şi o nouă comunitate de oameni.

Divele „eptapili"[6], adică cetăţile cu „şapte porţi" erau în ţinutul grecesc oraşe importante, vechi şi minunate, iar celelalte Dive „ekatompili"[7], adică cetăţile cu „o sută de porţi" au existat în Egipt; despre un astfel de oraş grecii povestesc că era atât de populat încât pe fiecare poartă a oraşului în vreme de război ieşeau câte 500 bărbaţi înarmaţi, gata de luptă.

Zidurile Babilonului erau foarte înalte şi măreţe; acesta era vechiul Babilon; în el a domnit Nabucodonosor, care s-a mândrit peste măsură cu oraşul său astfel încât pentru aceasta dreapta judecată a lui Dumnezeu l-a transformat într-o fiară.

Cavoul de marmură al lui Mausol intră, de asemenea, în rândul celor şapte minuni ale lumii datorită podoabelor lui preţioase. Mausol a fost un împărat slăvit şi bogat, care, încă

[4] Gadir – astăzi Cadiz, oraş în Spania
[5] Evident, Africa
[6] Επταπυλοι
[7] Εκατομπυλοί

înainte de moartea sa, s-a străduit din toate puterile să-şi construiască un asemenea cavou minunat, cum nu mai existase nicăieri înainte şi nici mai târziu nimeni n-ar fi putut să construiască.

Despre uriaşul de aramă există următoarea poveste: Pe Marea Albă este o insulă numită Rodos; ea a fost populată de elini, adică de greci; această insulă încă în antichitate, până la apariția puterii romane, a avut în stăpânire, aşa cum are şi astăzi, multe insulițe atât apropiate cât şi îndepărtate şi a biruit mulți duşmani de-ai săi. După aceste biruințe numeroase, locuitorii insulei au aşezat în cinstea zeului-Soare o statuie omenească de aramă, de dimensiuni uriaşe. Această statuie era clădită pe nişte ziduri înalte, pe care ei le-au ridicat cu măiestrie deasupra mării, ce se afla înaintea porților oraşului lor. Un picior al uriaşului stătea pe un țărm, iar celălalt picior pe celălalt țărm. Distanța dintre ele era atât de mare încât pe sub el puteau trece în libertate corăbiile cu pânzele desfăcute.

Piramide în Egipt există şi astăzi, în număr de trei. Prima şi cea mai mare dintre ele a fost construită de vechiul împărat egiptean Sezostris, pentru admirație veşnică din partea urmaşilor, iar celelalte două, mai mici, au fost construite de alți împărați, ale căror nume le-am uitat. Piramidele sunt construite cu patru colțuri; temelia lor este lată, iar înspre vârf sunt înguste; dimensiunile temeliei piramidei celei mari sunt egale cu 400 stânjeni, câte 100 stânjeni pentru fiecare latură, iar numărul treptelor este foarte mare şi nu pot să-l spun, l-am uitat; nu oricine se poate hotărî să urce în vârful piramidei, numai cine este foarte puternic şi sănătos; iar când cineva vrea să coboare de pe piramidă, se întoarce cu fața spre trepte şi, sprijinindu-se cu mâinile de ele, cu spatele în sus, se târăşte puțin câte puțin şi cu frică în jos, căci înălțimea nemăsurată a piramidei şi treptele dese lucrează în chip dăunător asupra ochilor şi minții.

Împăratul grec Agamemnon a dus timp de mulți ani război împotriva Troiei, iar împărăteasa Clitemnestra, soția lui, pierzând nădejdea întoarcerii lui, a intrat în legătură cu administratorul casei lui Agamemnon, pe nume Eghist. După 10 ani, când Troia a fost distrusă, Agamemnon s-a întors în împărăția lui şi într-una din zile s-a îndreptat spre baie să se spele; împărăteasa Clitemnestra, după ce se înțelesese mai înainte cu ticălosul ei Eghist să-l omoare pe Agamemnon, a dus acolo pentru soțul ei o cămaşă fără guler. Iar când împăratul Agamemnon a vrut să se îmbrace cu cămaşa, nu a putut să facă acest lucru şi Eghist l-a omorât cu o secure şi i-a ocupat tronul. După Agamemnon a rămas fiul său, Oreste, care era încă foarte mic; iar sora lui, Electra, fiind domnişoară, l-a dus la un alt împărat pentru ca Eghist să nu-l omoare şi pe el. Oreste, după ce a ajuns în vârstă, şi-a amintit sfârşitul jalnic al tatălui său, Agamemnon, şi a vrut să răzbune moartea lui. El l-a luat cu sine pe cel mai apropiat prieten al său, Pilad, fiul unui dregător, a ajuns în oraşul său natal, Micena, s-a văzut în taină cu sora lui, Electra şi, discutând cu ea despre modul în care să răzbune moartea tatălui lor, într-o noapte, cu ajutorul Electrei, a intrat pe furiş în curtea lui Eghist şi l-a omorât atât pe el cât şi pe mama lor în timp ce aceştia dormeau. După acest omor, fiind cuprins de duhul cel viclean şi pierzându-şi mințile, el a cutreierat câțiva ani prin diferite ținuturi, iar apoi, vindecându-se, a ajuns la odrizi, un popor, care locuia în Tracia, unde a şi construit un oraş, pe care l-a numit Orestiad. Astăzi, acest oraş acesta se numeşte Adrianopol, deoarece împăratul roman Adrian l-a restaurat şi i-a dat numele său; distanța dintre acest oraş şi Constantinopol este de 4 zile de drum.

În rândul povestirilor romane există şi următoarea poveste: în timpul îndelungatului şi înverşunatului război dintre Roma şi Cartagina, un anumit tânăr, fiul unui mare dregător roman, în ascuns de părinții săi şi de toată Roma, a ajuns în Cartagina şi, înfățişându-se înaintea conducătorului Cartaginei, l-a mințit spunându-i că el a fost alungat de romani pentru că a încercat să-i determine să facă pace cu cartaginezii. Conducătorul Cartaginei l-a primit cu cinste şi l-a crezut; văzând însă că tânărul este minunat la înfățişare şi matur, l-a numit conducător principal în războiul împotriva romanilor. După puțin timp, tânărul, trimițând în taină la Roma la tatăl său un slujitor credincios lui, i-a transmis prin acesta despre acea slavă şi cinste de care l-a învrednicit conducătorul Cartaginei şi, de asemenea, l-a întrebat ce trebuie

să facă. Iar când slujitorul a ajuns la Roma, i-a dat tatălui său scrisoarea şi a rămas câteva zile la el. Dregătorul acesta l-a dus în livada sa şi, mergând prin livadă împreună cu slujitorul fiului său, a bătut cu băţul toţi macii mari până când nu a mai rămas nici unul dintre ei cu gămălie, iar după aceea l-a trimis pe slujitor înapoi la fiul său fără nici un răspuns.

Când slujitorul s-a întors, tânărul l-a întrebat dacă nu cumva are vreo scrisoare sau, măcar verbal, vreun răspuns de la tatăl său şi atunci când slujitorul i-a răspuns: „Nu, nu am nimic”, el l-a întrebat: „Dar ce a făcut tatăl meu?” Slujitorul i-a povestit cum dregătorul a intrat împreună cu el în livadă şi cum a bătut cu băţul toţi macii înalţi aşa încât nici unul dintre ei nu a rămas cu gămălie. Iar fiul a înţeles din aceasta că tatăl lui, dorind să ascundă taina de slujitorul fiului său, nu a vrut nici în scris, nici verbal să-i poruncească fiului ceea ce trebuie să facă în Cartagina, ci, aşa cum el, mergând cu slujitorul prin livadă, a bătut cu băţul toţi macii înalţi şi nici unul nu a rămas cu gămălie, exact aşa i-a poruncit şi fiului său să taie capetele tuturor voievozilor cartaginezi.

VII
Tâlcuirea unor locuri din Sfânta Scriptură

Întrebare: *Ziua aceasta a făcut-o Domnul.*

***Răspuns**:* Este vorba despre Paştele Domnului. Dacă Domnul nostru Iisus Hristos a înviat în a treia zi, aşa cum El însuşi spune: *Fiul Omului trebuie să pătimească multe şi să fie defăimat de către bătrâni şi de către arhierei şi de către cărturari şi să fie omorât, iar a treia zi să învieze* (Luca 9, 22), atunci de ce învierea Domnului este numită a opta zi?

Tâlcuire: ea este numită a treia, pentru că se numără de la ziua mântuitoarelor patimi şi a răstignirii, iar a opta este socotită în funcţie de crearea lumii căci începutul lumii văzute a avut loc în această zi, şi Lumina cea adevărată - Hristos - în aceeaşi zi a înviat.

Întrebare: De ce îi pune Pavel mai întâi pe Apostoli, apoi pe Prooroci (I Cor. 12, 28)?

Răspuns: Apostolii sunt şi primii şi ultimii: primii sunt datorită mărimii şi mulţimii nevoinţelor pe care le-au îndurat în timpul propovăduirii Evangheliei lui Hristos şi datorită slavei pe care au dobândit-o de la Dumnezeu, iar ultimii, deoarece sunt aleşi de Dumnezeu la sfârşitul veacurilor ca şi atunci să fie asemenea Învăţătorului lor, Care spune: „Eu sunt Alfa şi Omega”, ceea ce înseamnă primul după Dumnezeire şi ultimul după omenitate, pentru că a binevoit ca în vremurile din urmă să ia trup omenesc şi să arate oamenilor milostivirea Lui nespusă. Alfa este prima literă a alfabetului grecesc, înfăţişată astfel: α, iar sfârşitul întregului alfabet grecesc este ω mare (omega). Astfel Domnul a arătat despre Sine că El este începutul tuturor făpturilor văzute şi nevăzute şi, de asemenea, sfârşitul lor şi desăvârşirea lor. El le-a creat pe toate şi tot El le-a întors la prima frumuseţe, pe care au avut-o până la păcatul lui Adam.

***Întrebare**:* Ce înseamnă *urâciunea pustiirii* (Matei 24, 15)?

Răspuns: Prin urâciunea pustiirii Domnul a numit înfăţişarea împăratului roman Adrian. Acest împărat a distrus oraşul Ierusalim până la temelii, deoarece iudeii, după pustiirea lui de către împăraţii romani Vespasian şi Tit, s-au adunat din nou în timpul lui Adrian, s-au străduit să restaureze Ierusalimul şi au început să vieţuiască în el după vechiul lor obicei, autonom, răzvrătindu-se împotriva stăpânirii romane, fapt prin care, în nebunia lor, au şi atras asupra lor distrugerea definitivă. Căci împăratul Adrian, luptând împotriva lor, a distrus oraşul lor până la temelii şi i-a dat numele lui, Elia, căci aşa se numea el - Elia Adrian. Urâciunea pustiirii este numit, de asemenea, Antioh cel Mare, fiul lui Seleuc Filopator. El a fost un om foarte viclean şi lacom, care a cucerit Ierusalimul şi a omorât în el 180 000 de oameni şi, de asemenea, a îndrăznit să intre cu mare mândrie în Sfânta Sfintelor, a pus pe altar un idol şi a întinat templul Domnului prin jertfe necurate, numindu-l locaşul sfânt al lui Zeus din Olimp. Pe cei care nu mâncau carne de porc, îi dădea morţii; de el au fost omorâţi Sfinţii Macabei.

Întrebare: Ce înseamnă ziua de odihnă?

Răspuns: Ziua de odihnă este ziua de sâmbătă în care Dumnezeu S-a odihnit de toate lucrurile Sale şi a încetat (să creeze noi făpturi). În această zi iudeii au intrat în pământul făgăduinţei. Iar odihna adevărată este împărăţia cerurilor, pe care o moştenesc toţi cei ce trăiesc cu evlavie în această viaţă vremelnică şi Îi fac lui Dumnezeu pe plac prin toate faptele cele drepte. Să ne străduim şi noi, iubitule cititor, cu toată puterea, pentru Dumnezeu, să ajungem în această împărăţie şi odihnă dumnezeiască, pentru că toate cele cinstite aici sunt false, deşarte şi nestatornice, iar pentru cei ce se agaţă de acestea, sunt pricina chinurilor veşnice.

Întrebare: Ce înseamnă cele zise de Apostolul Pavel: *Omul firesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu?*

Răspuns: Omul, care este alcătuit din suflet şi trup, dacă săvârşeşte fapte plăcute lui Dumnezeu, se numeşte duhovnicesc, nu firesc, primind denumirea de la cealaltă cinste înaltă, adică de la lucrarea Sfântului Duh în el, căci sufletul nu are puteri proprii pentru săvârşirea faptelor bune dacă nu primeşte ajutorul Sfântului Duh. Trupesc se numeşte omul care face pe plac ticăloaselor pofte şi patimi trupeşti. Om firesc, Apostolul îl numeşte pe acela care îşi orânduieşte viaţa după deşartele raţiuni omeneşti, fără să primească lucrarea Sfântului Duh. Altfel spus: atunci când dobândim virtuţi, ne numim duhovniceşti, iar când, aplecându-ne spre păcat, săvârşim vreo faptă potrivnică şi urâtă de Dumnezeu din pricina firii noastre căzute, Scriptura ne numeşte pământ, aşa cum spune Proorocul Isaia: *va lovi* Domnul *pământul cu cuvântul gurii Sale.* Nu despre pământ este vorba aici, ci despre păcate, aşa cum se spune şi în alt loc: *În vremea aceea era în tot pământul o singură limbă* (Fac. 11, 1), unde, de asemenea, se vorbeşte despre păcătoşi. Şi Avraam, umilindu-se înaintea lui Dumnezeu, spune: *eu, care sunt pulbere şi cenuşă (Fac. 18, 27).*

***Întrebare**:* Ce înseamnă: *Strigarea Sodomei şi a Gomorei e mare* (Fac. 18, 20)?

***Răspuns**:* Cel mai murdar şi ticălos este acest păcat împotriva firii, pe care l-au săvârşit sodomiţii şi al cărui glas s-a ridicat şi a strigat în urechile Domnului Savaot despre mulţimea necurăţiei. Însă El a fost îndelung-răbdător cu ei, dar mai târziu, din pricina necăinţei şi a neîndreptării firii lor ticăloase, a trimis asupra lor pedeapsa pe deplin meritată, zicând: „Strigarea Sodomei şi a Gomorei e mare”.

VIII
Trebuie să păzim cu tărie mărturisirea de credinţă ortodoxă

Prietenului său iubit, călugărul Maxim îi urează să se bucure în Domnul!

Cu privire la ce m-ai întrebat, îţi voi răspunde şi prin tine îi voi răspunde fiecărui ortodox. Sfântul simbol, adică mărturisirea de credinţă creştină ortodoxă, a fost alcătuit de primul Sinod Ecumenic al Sfinţilor Părinţi, care au fost în număr de 318 şi care s-au adunat în oraşul Niceea în timpul marelui Împărat Constantin. Atunci, Crezul a fost alcătuit numai până la cuvintele: „Şi întru Duhul Sfânt”.

Iar al doilea Sinod Ecumenic, la care au participat 150 de Sfinţi Părinţi ce s-au întrunit împotriva lui Macedonie - luptătorul potrivnic Sfântului Duh, care a rostit hule la adresa Lui şi L-a numit creat, iar nu Făcător - a adăugat (la ceea ce alcătuise Primul Sinod) învăţătura despre Sfântul Duh.

Iar al treilea Sinod Ecumenic, la care au participat 200 de Sfinţi Părinţi, s-a întrunit în Efes împotriva luptătorului de Hristos Nestorie. Acesta a hulit şi a spus că unul este Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu şi altul este Acela pe Care L-a născut Pururea Fecioara Maria, de aceea el nici nu a vrut să o numească pe Pururea Fecioara Maria Născătoare de Dumnezeu, ci a numit-o Născătoare de Hristos, despărţind, blestematul, în două persoane un singur Dumnezeu-om, pe Iisus Hristos. Din această pricină, acest al treilea Sfânt Sinod a hotărât şi

cu asprime a poruncit sub amenințarea unor blesteme cumplite ca Sfântul Simbol, alcătuit de cele două Sinoade dinainte, să se păstreze neschimbat şi nimeni să nu îndrăznească, în obrăznicia lui nesăbuită, să adauge ceva la el, nici să scoată din el nici chiar o cirtă sau o iotă, nici să schimbe vreo învățătură sau vreo literă din el. Pe lângă aceasta, ei au hotărât aşa: dacă cineva, mai târziu, va îndrăzni să facă aşa ceva cu privire la Simbolul credinței ortodoxe, să fie blestemat şi străin de toată teologia şi adunarea creştină. Straşnică este această poruncă, straşnică este şi interzicerea de a schimba ceva.

Cu privire la acest lucru trebuie să avem mare băgare de seamă dacă dorim cu adevărat să dobândim mântuirea şi unirea cu Sfinții Părinți care au alcătuit Sfântul Simbol al credinței noastre ortodoxe. Şi să nu spui că nu există mare diferență în ceea ce şi-au îngăduit să facă astăzi cei ce au născocit noua învățătură. Straşnica interzicere [a schimbării] îi supune deopotrivă anatemei şi pe cel ce adaugă şi pe cel ce scoate şi pe cel ce schimbă chiar şi cea mai mică formă. De aceea nu este bună lauda voastră, ca să nu spun: obraznică, pentru că vă supune aceleiaşi anateme şi pe voi, care ați schimbat cuvintele insuflate de Dumnezeu şi spuneți: „din Maria", iar nu „de la Maria", şi „aşteptăm" iar nu „aştept", şi „viața ce va să fie în veci amin", iar nu „viața veacului ce va să fie".

Vă este de ajuns că ați săvârşit fapte potrivnice, iar ceea ce ține de Sfântul Duh, să hotărască aceia, cărora le este încredințat acest lucru; căci *nu puteți să slujiți şi lui Dumnezeu şi lui mamona,* spune Cuvântul lui Dumnezeu (Luca 16, 13). Cât s-a rugat marele împărat Iustinian la al cincilea Sfânt Sinod Ecumenic să i se îngăduie să adauge în Sfântul Simbol un singur cuvânt mic: „pururea", ca în locul cuvintelor „şi de la Maria Fecioara", să se rostească: „şi de la Maria Pururea Fecioara". Însă acei Fericiți Părinți, păzind porunca primelor patru Sinoade, nu i-au îngăduit să adauge această expresie în Sfântul Simbol deşi nu era nimic rău în ea, ci, dimpotrivă, ea mărea slava şi lauda Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. De aceea i-au poruncit să spună şi să scrie acest lucru în alte laude aduse Ei. Atunci împăratul, neprimind din partea Sinodului ceea ce ceruse şi fiind biruit de dragostea către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, a alcătuit singur următoarea cântare: „Unule Născut, Fiule şi Cuvântul lui Dumnezeu, Cela ce eşti fără de moarte şi ai primit pentru mântuirea noastră a Te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioara Maria"...

Iar cu privire la faptul că nu vreți să rostiți împreună cu toate Sfintele Sinoade şi cu Sfinții voştri făcători de minuni: „aştept învierea", ci spuneți: „aşteptăm", acest lucru este gândit de voi datorită încălcării nedemne a poruncii Sfinților Părinți, care nu îngăduie nimănui să schimbe nici o învățătură, oricare ar fi ea, în Sfântul Simbol. Aveți grijă ca, din aceste încălcări mici ale voastre, să nu cădeți în altele mai mari. A încălca hotarele şi rânduielile părinteşti nu este folositor, spune Înțelepciunea lui Dumnezeu. Dacă nu minte Cel ce le-a spus Ucenicilor Săi: *Fiindcă nu voi sunteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăieşte întru voi* (Matei 10, 20), atunci este evident că voi în nesăbuința voastră omenească vreți să spuneți: „aşteptăm" - la plural, iar nu la singular: „aştept". De aceea trebuie să spuneți: „Credem într-Unul Dumnezeu", iar nu „cred" şi „mărturisim un botez", iar nu „mărturisesc". Oare nu înțelegeți cugetarea voastră nebună? *Să nu cugete despre sine mai mult decât trebuie să cugete,* spune preaînțeleptul Pavel, Apostolul lui Hristos (Rom. 12, 3).

Păziți, aşadar, şi propovăduiți mărturisirea de credință creştină neschimbată, aşa cum le-au lăsat-o ortodocşilor toate Sfintele Sinoade şi cei patru patriarhi şi aşa cum au păzit-o Părinții şi Sfinții făcători de minuni, ca să fiți în toate urmaşii lor şi împreună cu ei părtaşi ai împărăției cerurilor şi ai vieții veşnice a veacului viitor, adică a veacului ce va să fie şi care va începe la a doua venire a înfricoşătorului Judecător. Şi să nu spuneți: „şi viața viitoare în veci", ci: „viața veacului ce va să fie", adică Însuşi Mântuitorul Hristos. Căci El este pentru noi şi viața şi învierea noastră, aşa cum spune Apostolul Pavel în Epistola către Coloseni: *Aşadar, dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde se află Hristos şezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele de sus, nu cele de pe pământ, căci voi ați murit şi viața voastră este ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu. Iar când Hristos, Care este viața voastră, Se va arăta, atunci şi voi, împreună cu El vă veți arăta întru slavă* (Col. 3, 1-4).

Aştept, precum se spune în textul grecesc, această viaţă fără de sfârşit, pe Iisus Hristos. Şi nu sper, ci aştept, adică eu cred cu tărie şi nădăjduiesc fără de îndoială că voi dobândi [viaţa veşnică] şi nu aştept veacurile viitoare, potrivit cu gândirea voastră copilărească. Căci Hristos este pentru noi Viaţa şi Învierea, nu veacul şi nici veacurile.

Despre faptul că nu trebuie şi nici nu este de folos să adăugăm ceva la Sfântul Simbol sau să scoatem din el sau să schimbăm vreo expresie, ascultaţi cu atenţie ce spune Preaînţeleptul Ioan Gură de Aur: „aşa cum pe monedele de aur împărăteşti, dacă cineva vrea să şteargă cea mai mică parte din înfăţişare, strică toată moneda, aşa şi acela care vrea să schimbe în adevărata credinţă ceva cât de mic, strică (toată mărturisirea)".

La fel ne învaţă şi Fericitul Isidor Pelusiotul, spunând aşa: „Cei ce scot sau îndrăznesc să adauge ceva la cuvintele insuflate de Dumnezeu, suferă de unul din cele două lucruri: ori nu cred că Sfânta Scriptură a fost scrisă de Duhul Sfânt şi de aceea cu dreptate trebuie numiţi necredincioşi; ori se socotesc pe ei înşişi mai înţelepţi decât Sfântul Duh şi în acest caz ce altceva trebuie să spunem despre ei decât numai faptul că sunt nebuni".

Urmându-i pe aceşti Sfinţi şi eu, rugătorul vostru păcătos, vă rog împreună cu Iisus Hristos, opriţi-vă de la această cugetare nou născocită, căci prin ea stârniţi numai ceartă şi ispite între ortodocşi şi nu aduceţi nici un folos. Iată, eu, ascultându-l pe Împăratul şi Proorocul, care spune: *Am vorbit despre mărturiile Tale înaintea împăraţilor şi nu m-am ruşinat* (Ps. 118, 46), v-am spus tot adevărul apostolesc, propovăduit de Părinţi. Dacă veţi asculta această scurtă înştiinţare a mea şi veţi înceta să tulburaţi poporul lui Dumnezeu, atunci slavă lui Dumnezeu, Care mi-a dat mie, păcătosului, această putere a cuvântului! Iar dacă nu veţi asculta, atunci feriţi-vă de cele spuse de Domnul: *vai celui prin care vine sminteala.* Pacea lui Hristos să fie cu voi!

IX

Cuvânt de apărare despre îndreptarea cărţilor ruseşti; tot aici şi împotriva celor ce spun că trupul Domnului după învierea din morţi a devenit nemărginit.

Cei care citiţi acestea, ascultaţi cu sârguinţă şi judecaţi în chip plăcut lui Dumnezeu şi, în acelaşi timp, cu iubire de oameni!

Pe Dumnezeu, Cel ce singur este Făcătorul şi Domnul tuturor şi cunoaşte inimile oamenilor, înaintea Căruia nici o făptură nu este ascunsă, ci toate Îi sunt clare şi cunoscute, Îl pun înaintea voastră, a celor binecredincioşi, ca martor pentru mine, nevrednicul călugăr Maxim de la Sfântul Munte pentru faptul că eu nu scriu şi nu spun bunei voastre credinţe nimic din făţărnicie sau împotriva rânduielii Părinţilor inspiraţi de Dumnezeu, şi nu vă mint din dorinţa de a dobândi vreo slavă vremelnică sau slobozirea din grelele necazuri, în care sufăr deja de 18 ani. Însă, fiind aprins de dumnezeiasca râvnă de a sluji lui Dumnezeu şi vouă prin ceea ce pot, cu harul lui Hristos, în traducerea şi îndreptarea cărţilor, eu am fost oprit de anumiţi oameni, care mi-au pricinuit multe necazuri amare, iar unii dintre ei, nu ştiu ce s-a întâmplat cu ei, purtându-se cu duşmănie faţă de mine, mă numesc eretic, spunând că eu nu îndrept, ci stric cărţile insuflate de Dumnezeu. Pentru aceasta ei vor da răspuns lui Dumnezeu, căci nu numai că împiedică o asemenea lucrare plăcută lui Dumnezeu, ci şi pe mine, cel sărman şi nevinovat, mă clevetesc, urându-mă, ca pe un eretic şi, neavând nici un temei, mă îndepărtează de împărtăşirea cu Tainele lui Hristos.

Despre mărturisirea de credinţă ortodoxă, pe care eu o păzesc, v-am scris destul într-o cărticică ce conţine răspunsul meu cu privire la acest lucru. Eu nu stric cărţile sfinte, aşa cum clevetesc despre mine rău-voitorii mei, ci cu sârguinţă, cu toată atenţia, cu frică de Dumnezeu şi cu înţelegere corectă îndrept ceea ce a fost stricat fie de către copiştii neînvăţaţi şi

nepricepuţi în înţelegerea sensului şi a regulilor gramaticale, fie de înşişi bărbaţii cei pururea pomeniţi, care au săvârşit de la început traducerea cărţilor.

Trebuie să spun, pe drept, că în unele locuri nu se întâlneşte înţelegerea exactă a puterii cuvintelor eline şi de aceea ei s-au îndepărtat mult de adevăr. Căci dialectul elin are multe sensuri diferite şi greu de înţeles ale uneia şi aceleiaşi expresii. Şi dacă cineva nu a studiat îndeajuns şi pe deplin gramatica, retorica şi chiar filosofia, nu poate nici să înţeleagă foarte corect cele scrise, nici să le traducă în altă limbă. Şi tocmai faptul că eu îndrept corect şi pe deplin raţional ceea ce nu a fost băgat de seamă de înaintaşi mă străduiesc să-l explic bunei voastre credinţe întru tot adevărul, ca înaintea lui Dumnezeu Însuşi. Şi voi începe astfel.

Luând în mâini sfânta carte a Triodului, în cântarea a 9-a a canonului din Joia Mare eu am găsit: „Căci Eu - Cuvântul nefiind din fire nezidit, primesc numirile trupului celui ce am luat acum”. Nerăbdând nici un fel de hulă, eu am îndreptat acest loc hulitor în sensul în care Însuşi Sfântul Mângâietor ne-a trimis de sus prin Fericitul Cosma, în cărţile noastre. Căci noi Îl slăvim pe Cuvântul nezidit după fire şi în acest loc şi pretutindeni. Aşa cum Tatăl, Care L-a născut din veci este nezidit, aşa şi Dumnezeu-Cuvântul, Care S-a născut din El, este nezidit după fire şi nicicum nu se numeşte creat, aşa cum a hulit rău-credinciosul Arie, aducând ca dovadă a ereziei lui cele spuse de Preaînţeleptul Solomon, ca fiind din partea Înţelepciunii Ipostatice a lui Dumnezeu, unde se zice: *Eu am fost din veac întemeiată de la început, înainte de a se fi făcut pământul. Înainte de a fi fost întemeiaţi munţii şi înaintea văilor eu am luat fiinţă* (Pilde 8, 23; 25), iar puţin mai sus zice: *Domnul m-a zidit la începutul lucrărilor Lui; înainte de lucrările Lui cele mai de demult* (v. 22). Fericitul Cosma, autorul canonului din Joia Mare, tâlcuind această cugetare în chip ortodox şi cucernic şi nimicind de la rădăcină erezia lui Arie, spune ca din partea Însuşi Dumnezeu-Cuvântului, Care S-a întrupat, astfel: „Tatăl mai înainte de veci M-a născut pe Mine, Înţelepciunea Cea împreună lucrătoare, la începutul căilor zidindu-Mă, înainte de lucrările săvârşite astăzi în taină: Cuvântule, Cel ce cu firea eşti nezidit, glasurile, care Îţi cântă, primeşte-le acum” (cântarea 9, troparul 2). Cât de limpede îi vorbeşte Cuvântul lui Dumnezeu rău-credinciosului Arie: învaţă, o cel mai rău credincios dintre oameni, Arie, că aceste cuvinte: „din veac” şi „înainte de a fi fost întemeiaţi munţii... eu am luat fiinţă” arată naşterea Mea dumnezeiască, cea dinainte de veci şi pururea fiitoare din Tatăl Cel fără de început; iar cuvintele: „M-a zidit la începutul lucrărilor Lui” arată naşterea Mea în trup în vremurile din urmă, pe care Eu am binevoit să o primesc în marea Mea iubire de oameni şi bunătate ca să se mântuiască prin Mine neamul omenesc. De aceea, fiind om desăvârşit, Eu am şi spus despre Mine în chip omenesc: Tatăl „M-a zidit la începutul lucrărilor Lui”, adică spre împlinirea tuturor tainelor care s-au săvârşit prin arătarea Mea trupească. „Cuvântul este nezidit cu firea”, căci Tatăl „M-a născut mai înainte de veci” şi înaintea tuturor făpturilor văzute şi nevăzute, însă, pentru că în vremurile din urmă M-am făcut om, Eu am fost nevoit să spun: „M-a zidit” ca prin aceasta să arăt întruparea Mea. Acesta este înţelesul sfintei cântări. Iar în sfintele voastre Trioduri, în unele El este numit simplu Cuvântul, fără pomenirea faptului că este nezidit, iar în altele nici Cuvânt după fire nu este numit şi nu ştiu cine este vinovat de această hulă - ştie numai Dumnezeu, Care îl va şi judeca pe cel vinovat, oriunde ar fi el. Însă cărei osândiri sau mustrări pot fi supus eu aici pentru că am îndreptat aceste hule aşa cum trebuie spre slava lui Dumnezeu Cuvântul, Celui Unuia Născut şi nezidit şi spre mântuirea tuturor ortodocşilor? Şi tot în acest canon şi în aceeaşi cântare, în ultimul tropar, traducătorul dinainte în locul cuvintelor: „Un singur Hristos prin aceasta Mă veţi cunoaşte”, a tradus: „Un singur Hristos doi Mă veţi afla”, fără să înţeleagă sensul cugetării scrise şi să pătrundă înţelesul acestui verset, care se opune propriu-zis vechii erezii şi, aşa cum versetul dinainte l-a ruşinat pe rău-credinciosul Arie, aşa şi acesta umileşte hula cea urâtă de Dumnezeu a lui Nestorie, care pe Dumnezeu-omul, Hristos, Unul singur după ipostas, L-a despărţit în două persoane, afirmând că Unul este Emanuel, Care S-a născut din Pururea Fecioara Maria şi Altul este Dumnezeu-Cuvântul, Care S-a pogorât din cer. Tocmai din această cauză, nici nu a vrut, necredinciosul, să o numească Născătoare de Dumnezeu pe una Pururea Fecioara şi Preacurata Maică a Dumnezeu-Cuvântului, ci a numit-o

Născătoare de Hristos. Iar Fericitul Cosma, autorul canonului, prin versetul pomenit, ne învață, spunând ca din partea lui Dumnezeu-omul, a Cuvântului Însuşi: pe Dumnezeu-Cuvântul întrupat trebuie să Îl mărturisim cu două firi, adică Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit, în Care cele două firi s-au unit, neschimbându-se şi neamestecându-se şi nici firea dumnezeiască nu s-a transformat în omenitate, nici firea omenească nu s-a transformat în Dumnezeire.

Pe Dumnezeu-omul trebuie să-L cunoaştem şi să-L mărturisim ca fiind un singur ipostas, iar nu două, aşa cum a gândit rău-credinctosul Nestorie, împărțindu-L în chip necredincios pe singur Dumnezeu-omul în două persoane. Îndepărtându-ne de această despărțire necredincioasă, Fericitul Cosma ne vorbeşte ca din partea unicului Dumnezeu-om, Hristos: aşa cum Eu sunt om după fire, iar nu nălucă, altfel spus, sunt om în realitate, nu sunt ceva amăgitor, aşa şi Dumnezeu sunt şi după unire. Eu, după fire, m-am legat cu omenitatea, unindu-mă cu ea într-un ipostas, de aceea „un singur Hristos Mă veți cunoaşte", căci am păstrat ambele firi, din Care sunt alcătuit şi în care am viețuit cu voi înainte de suferințele Mele şi pe care le am şi acum [firile, adică] după suferințele şi învierea din morți. Şi despre acestea am spus destul; căci eu vorbesc către cei binecredincioşi şi înțelepți.

Apoi, în canonul din săptămâna lui Toma, în cântarea a 3-a, se află o cugetare necuviincioasă, ca să nu spun hulitoare a unora care nu au studiat temeinic teologia. Căci Fericitul Ioan Damaschin, care a ajuns la înalta cunoaştere a filosofiei şi teologiei, ştiind bine că Dumnezeirea este nezidită şi neschimbătoare şi că din această pricină Ea singură este de nedescris şi de nepătruns, iar toate făpturile sunt limitate şi schimbătoare, deşi unele, prin harul lui Dumnezeu, iar nu prin firea lor, rămân neschimbate, în acest sens, ştiind că Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu adevărat, este nemărginit, dar, în acelaşi timp, pentru că El este şi om adevărat, este mărginit după trup, adică, datorită trupului, El este limitat şi supus spațiului, în versetul al 2-lea al cântării a 3-a se exprimă astfel: „În mormânt este închis cu trupul Său mărginit Cel ce este nemărginit cu Dumnezeirea". Unii dintre înțelepții lumeşti de astăzi, revoltându-se parcă împotriva teologiei acestui Fericit Părinte, scriu cu foarte mare îndrăzneală şi ignoranță în Trioduri în locul cuvintelor: „cu trupul Său mărginit", cuvintele: „cu trupul Său nemărginit", după cugetele lor deşarte, ca să nu spun după părerile lor hulitoare. Însă fiind întrebați: de ce, o preaînțelepți bărbați, scrieți şi cântați voi aşa în biserici?, ei răspund că după învierea din morți trupul Domnului a devenit dumnezeiesc şi este nemărginit, deoarece Dumnezeu-Cuvântul atunci S-a sălăşluit în el şi l-a îndumnezeit. Iar dacă îngăduim modul în care cugetă ei, atunci înseamnă că înaintea învierii Domnului din morți Domnul nu S-a unit ipostatic cu sfântul Său trup şi Sfânta Fecioară nu a născut un Dumnezeu, ci un simplu om. Dacă aceasta este aşa, atunci degeaba i-a spus Gavriil: „Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine". Şi dacă Domnul nu este cu ea prin Dumnezeire, aşa cum tâlcuiesc falşii înțelepți, atunci Ea nu trebuie să se numească nici Născătoare de Dumnezeu, ci Născătoare de Hristos, după rău-credinciosul Nestorie. O, ce ruşine este aceasta! După învățătura lor, Domnul înaintea învierii Sale a fost numai om, iar nu Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit, într-un singur ipostas, aşa cum credem noi şi Îl mărim. În acelaşi timp, dacă după înviere Dumnezeu-Cuvântul a intrat în Emanuel, Cel ce S-a născut din Pururea Fecioara Maria şi Şi-a îndumnezeit sfântul Său trup, care, astfel, a devenit nemărginit, atunci există deja două persoane nemărginite: Dumnezeu, Care după fire este nezidit şi veşnic şi sfântul trup creat al lui Emanuel. Şi dacă acesta este nemărginit, atunci înseamnă că el s-a transformat în Dumnezeire. Şi dacă este aşa, atunci Domnul nostru după înviere nu a mai fost om desăvârşit, ci numai Dumnezeu, deoarece sfântul Lui trup a fost absorbit şi pe deplin biruit de Dumnezeirea lui Dumnezeu-Cuvântul. Astfel apare din nou erezia distrusă de mult a lui Sever şi Eutihie. Dacă sfântul Lui trup este nemărginit, atunci cum se aşază el pe tronul mărginit al sfintei Lui slave? Doar nu se poate spune că şi tronul sfintei Lui slave este nemărginit. Căci sfinții teologi şi filosofii creştini numesc nemărginit ceea ce este neîncăput, necuprins şi nu este supus spațiului din pricina mărimii nemăsurate a ființei şi firii sale. Iar toate cele create sunt mărginite, adică sunt încăpute, determinate şi

cuprinse în spaţiu. De aceea, numai Dumnezeirea, fiind singură nezidită, este nemărginită, necuprinsă şi nedeterminată. Ea cu dreptate este numită aşa, pentru că, datorită mărimii nemăsurate şi nesfârşite a fiinţei sale, nu poate fi încăpută şi determinată în spaţiu. Aşa înţeleg sfinţii teologi şi filosofii creştini nemărginirea. Aşadar, Dumnezeirea este fără trup şi fără cantitate, ceea ce înseamnă că este nemăsurată şi nesfârşită; iar trupul Domnului nostru Iisus Hristos a fost şi creat şi mărginit, adică a fost încăput şi cuprins în spaţiu, atât înaintea patimilor cât şi după ele, însă, după învierea din morţi, nu a mai fost supus putrezirii şi morţii, devenind străin de orice moarte şi schimbare stricăcioasă, prin care înţeleg slăbiciunile omeneşti necondamnabile: foamea, setea, somnul, oboseala după călătorie, teama de ceasul morţii; căci după înviere el a devenit nestricăcios, nemuritor, puternic şi s-a umplut de tot harul şi binecuvântarea, de strălucire dumnezeiască, de frumuseţe şi sfinţenie datorită unirii desăvârşite şi veşnice cu el a Dumnezeu-Cuvântului, iar nu datorită transformării lui în dumnezeire.

Să se îndepărteze de noi o asemenea hulă, căci în Dumnezeu-omul s-au păstrat neschimbate şi neamestecate cele două firi, care s-au unit! Martorii acestui lucru sunt toţi teologii inspiraţi de Dumnezeu şi mai ales îl adevereşte sfânta cântare (dogmatică) pe glasul trei, cântată spre slava şi lauda Preacuratei Născătoare de Dumnezeu astfel: „Cum nu ne vom minuna de naşterea ta cea dumnezeiască, ceea ce eşti Preacinstită; căci ispită bărbătească neprimind, Ceea ce eşti cu totul neîntinată, fără tată L-ai născut pe Fiul cu trup..., care nu a suferit nicicum vreo schimbare, sau amestecare sau despărţire, ci, în două firi fiind, însuşirea întreagă şi-a păstrat”.

Să se ruşineze, aşadar, cei ce afirmă că după înviere trupul Domnului şi-a pierdut însuşirea mărginirii şi a devenit nemărginit! Căci, dacă a devenit nemărginit, atunci s-a transformat în Dumnezeire, deoarece numai Dumnezeirea este nezidită şi nemărginită datorită infinităţii fiinţei dumnezeieşti. Să asculte, aşadar, cu atenţie cele spuse mai sus: „care nu a suferit nicicum vreo schimbare, sau amestecare, sau despărţire, ci, în două firi fiind, însuşirea întreagă şi-a păstrat”.

Să ne explice acum aceşti teologi minunaţi în ce mod Şi-a păstrat (Cel întrupat) întreagă însuşirea ambelor firi? Dar, evident, ei nu sunt în stare să răspundă la întrebare. Şi aceasta nu este de mirare, căci, în realitate, ei nu au studiat tainele sfintei filosofii a teologilor, ci au cercetat şi au înţeles Scriptura numai la suprafaţă şi de aceea au căzut în multe greşeli. Să afle, aşadar, de la cei ce au studiat acestea şi, aflând, să-L proslăvească pe Cel ce le-a dat înţelepciune şi raţiune tuturor celor ce I-au cerut. Auziţi, o bărbaţi minunaţi, care sunt însuşirile ambelor firi şi, aflând, lepădaţi orice discuţie deşartă, ca să nu spun dăunătoare de suflet. Fiinţă este şi se numeşte aşa fiinţa cea dumnezeiască preexistentă; căci fiinţa este un lucru de sine stătător, care nu are nevoie de un alt lucru în alcătuirea lui, aşa cum sunt sufletul, trupul, piatra, ceara, cuprul şi cele asemenea lor, precum au spus filosofii, şi fiecare fiinţă separată are însuşirea ei proprie. Fiinţa dumnezeiască are însuşirea de a fi nezidită, pururea fiitoare, nemuritoare, neschimbătoare, nemărginită, nepătimitoare. Şi toate trăsăturile asemănătoare, care există şi se văd în măreţia dumnezeiască, Cel Unul Născut le-a păstrat neschimbate, adică în întregime, unindu-le pe toate într-un singur ipostas cu fiinţa şi firea omenească. Căci Dumnezeirea nu s-a supus nici suferinţei pe cruce, nici morţii şi nu s-a transformat în omenitate, ci a rămas cu însuşirile ei - neschimbată, neamestecată, nepătimitoare, nemuritoare, fără vârstă şi nemărginită. Iar firea omenească, mă refer la trup, are însuşirea de a fi: creată, muritoare, stricăcioasă, pătimitoare, schimbătoare, mărginită, adică încăpută şi cuprinsă în spaţiu. Şi iarăşi, are însuşirea de a înfometa, de a înseta, de a obosi după călătorie, de a se întrista. Şi toate trăsăturile asemănătoare, care există în firea noastră neputincioasă şi se văd în ea, Cel Unul Născut le-a avut înainte de mântuitoarele Lui patimi, ca om desăvârşit, în afara patimilor care se osândesc. Căci El, ca om, a înfometat, ca atunci când a ajuns la smochin şi a căutat rod în el ca să-şi potolească foamea, precum este scris; El a şi însetat atunci când i-a cerut apă samarinencei; S-a întristat atunci când a spus: *Întristat este sufletul Meu până la moarte* (Matei 26, 38) şi a obosit din pricina călătoriei, şi a

suferit, şi a murit cu trupul, ca om, iar nu cu Dumnezeirea. Toate acestea El le-a îndurat, iar după învierea din morţi le-a îndepărtat de la Sine, adică a îndepărtat însuşirea de a fi supus putrezirii, morţii, schimbării, de a înfometa şi a înseta, de a obosi în călătorie, de a se întrista, de a se teme de ceasul morţii.

De aceea, sfinţii teologi afirmă că Sfântul Lui trup a devenit dumnezeiesc, dar nu aşa încât să se transforme în fire şi fiinţă dumnezeiască - să se îndepărteze de noi o asemenea hulă! - ci, pentru că El a îndepărtat de la Sine toate însuşirile stricăciunii şi neputinţei omeneşti şi sfântul Lui trup a devenit nestricăcios, nemuritor, nepătimitor, însă nu a devenit, în acelaşi timp, nezidit şi nemărginit. Aceasta nu este o neputinţă, ci însuşirea fiinţială a oricărei fiinţe create, datorită căreia se şi deosebeşte de singurul lucru nezidit şi nemărginit, adică de fiinţa dumnezeiască. Căci fiecare făptură, după fire, are însuşirea de a fi supusă mărginirii, adică de a fi determinată în spaţiu; iar Dumnezeirea este nemărginită, deoarece ea este nemăsurată ca mărime şi este singura nezidită şi nu este determinată în spaţiu. Iar dacă vom afirma că şi trupul Mântuitorului a devenit după înviere nemărginit, atunci, după necesitate, trebuie să îngăduim că el a devenit şi nezidit şi, dacă a devenit nezidit, atunci înseamnă că a devenit şi Dumnezeu, căci numai Dumnezeirea este nezidită, aşa cum am spus de multe ori; şi, dacă trupul acela a devenit nezidit şi s-a transformat în Dumnezeire, atunci Hristos după înviere nu mai este Dumnezeu şi om desăvârşit, ci numai Dumnezeu. O, hulă a lui Sever!...

Aţi înţeles acum, o preaînţelepţi bărbaţi, unde vă trage povestea voastră nebună, iar nu teologia? Opriţi-vă, vă rog, opriţi-vă de la această îndrăzneală în cuvinte şi învăţaţi să spuneţi împreună cu Fericitul Ioan Damaschin şi cu toţi învăţătorii ortodocşi: „căci ispită bărbătească neprimind, Ceea ce eşti cu totul neîntinată, fără tată L-ai născut pe Fiul cu trup, pe Cel ce mai înainte de veci fără mamă din Tatăl s-a născut". Auziţi voi, oare, că în însăşi zămislirea aceea Dumnezeu-Cuvântul, Care S-a născut mai înainte de veci, S-a unit cu trupul, pe care l-a luat şi nu a intrat în el după înviere, aşa cum gândiţi voi în chip nedrept? Ascultaţi, aşadar, şi ceea ce urmează după acestea: „care nu a suferit nicicum vreo schimbare, sau amestecare, sau despărţire". Cum Îl despărţiţi voi de sfântul Lui trup până la înviere, afirmând că după aceea El a intrat în trup şi l-a îndumnezeit şi de aceea îl numiţi nemărginit? Ascultaţi şi mai departe: „ci cu ambele firi însuşirea întreagă Şi-a păstrat". Cum poate fi acest lucru adevărat dacă El mărginirea proprie sfântului Său trup a transformat-o în nemărginire? Învăţătorul bisericesc spune împreună cu Sfântul Duh că Domnul Şi-a păstrat în întregime însuşirile celor două firi, adică a păstrat nemărginirea fiinţei dumnezeieşti şi, de asemenea însuşirea mărginirii, căci sfântul Său trup creat l-a păstrat şi îl păstrează mărginit. Iar voi, împotrivindu-vă acestui învăţător şi Părinte inspirat de Dumnezeu, spuneţi că El cu trupul nemărginit a fost închis şi în mormânt. Şi dacă, aşa cum afirmaţi voi, trupul Lui este nemărginit, adică neîncăput, după tâlcuirea Sfinţilor Părinţi, atunci cum de a fost el închis într-un loc atât de strâmt? Oare nu înţelegeţi că nemărginită este numită de sfinţii teologi numai Dumnezeirea, datorită mărimii nemăsurate, nepătrunse, necercetate şi negrăite a fiinţei sale necuprinse, pentru că numai ea este nemărginită? Nu o auziţi, oare, pe Sfânta Biserică a lui Dumnezeu, care preamăreşte şi spune: „în mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul şi pe tron ai fost, Hristoase, împreună cu Tatăl şi cu Duhul, toate umplându-le, Cela ce eşti necuprins"? Auziţi, oare, că El cu Dumnezeirea este necuprins, adică este neîncăput şi întreg pretutindeni, iar cu trupul este mărginit în mormânt, adică încape în mormânt şi zace mort, fără de suflare, ca un om desăvârşit; tot El se află şi în iad cu sfântul Său suflet şi în rai este cu tâlharul şi în ceruri împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh, împlinind toate cele ale slavei Sale dumnezeieşti?

Îi vom întreba pe aceşti filosofi preaînţelepţi, să ne spună deschis de ce numesc ei trupul Domnului după înviere necuprins: din pricina transformării firii sau pentru că el a crescut până la dimensiuni nesfârşite? Şi, dacă vor spune că din pricina transformării, pentru că s-a îndumnezeit, atunci vor nega în chip vădit că în Hristos s-au unit două firi, care s-au păstrat neschimbate şi neamestecate, precum este scris: „nu în două persoane despărţit, ci în două firi necontopit". Dacă, după gândirea lor, cele două firi s-au amestecat între ele după

înviere, atunci Hristos este numai Dumnezeu şi nu este, în acelaşi timp, şi om desăvârşit. O, ce hulă! Cum de nu ascultă ei glasul cel dumnezeiesc, care spune: *pipăiţi-Mă şi vedeţi, că duhul nu are carne şi oase, precum Mă vedeţi pe Mine că am.* Şi iarăşi: *Aveţi aici ceva de mâncare? Şi luând, a mâncat înaintea lor* (Luca 24, 39; 41; 43). Prin acest mijloc, Preabunul s-a străduit să ne încredinţeze că şi după învierea Sa El a rămas om desăvârşit, în realitate, iar nu prin înşelăciune.

Iar dacă aceşti minunaţi filosofi nou-apăruţi vor spune că trupul lui Hristos a devenit nemărginit, pentru că după înviere a crescut până la o mărime nemăsurată, atunci iese clar la iveală faptul că ei cugetă nedrept acest lucru din pântecele lor, iar nu din Scriptura cea dumnezeiască. Unde mai există ceva asemănător, vrednic de râs, spus de vreunul dintre Părinţii inspiraţi de Dumnezeu? Şi dacă îngăduim această cugetare a lor, atunci se pare că numai o singură mână a Lui se întinde departe, dincolo de capătul nordic al cerului, iar cealaltă, din pricina mărimii nesfârşite a trupului, se întinde mai departe de capătul sudic; de asemenea, şi picioarele vor sta pe pământ, iar capul va ajunge în înaltul nesfârşit dincolo de cer; şi mărimea Lui va fi neîncăpută pe tronul Lui cel mărginit. Căci cum se va mărgini trupul Lui, care este nemărginit datorită mărimii nemăsurate, aşa cum spun ei, cum va încăpea pe tronul cel mărginit? Căci ştim că orice tron, fiind mărginit, este aşezat pe un loc determinat. Iar dacă această cugetare a lor este ridicolă şi hulitoare, atunci să se oprească de la o asemenea nebunie şi să preamărească şi să binecuvânteze în bisericile Domnului „din izvoarele israelite”, adică să primească mărturia din Scripturile insuflate de Dumnezeu, iar nu din pântecele lor.

Din partea mea, eu v-aş propune, pentru o mai mare încredinţare a celor spuse de mine, cele scrise de Fericitul Ioan Damaschin în capitolul 33, unde teologhiseşte în chip minunat şi lămurit despre arătarea trupească a Celui Unuia Născut. Dar pentru că sfintele voastre cărţi au fost denaturate în multe feluri de cei ce le-au transcris, eu am hotărât să nu vă propun cuvintele lui minunate, căci în felul în care s-au păstrat în aceste cărţi, ele sunt cu totul de neînţeles şi incorecte, însă, dacă Dumnezeu mă va ajuta, vi le voi aduce dintr-o carte grecească, pe care, dacă Domnul blagosloveşte, nădăjduiesc să o dobândesc. Dar despre acestea deocamdată am spus destul.

Voi, însă, o, prinţi şi boieri binecredincioşi, judecaţi, vă rog, dacă eu merit, din această pricină, ură şi dacă pe drept m-au clevetit, ca pe un eretic, aceia, care timp de atâţia ani m-au ţinut departe de comunitatea credincioşilor şi m-au lipsit de primirea Sfintelor şi Dumnezeieştilor Daruri? În Sfânta Evanghelie se spune: *Căci din cuvintele tale vei fi găsit drept, şi din cuvintele tale vei fi osândit* (Matei 12, 37). Iar dacă eu spun adevărul şi sunt vrednic de crezare, atunci arătaţi-mi mie, sărmanului, bunătate şi milă, ca nişte judecători binecredincioşi şi nepărtinitori, şi sloboziţi-mă de aceste asupriri în care mă aflu deja de mulţi ani şi de nedreptele clevetiri care s-au ridicat împotriva mea ca să mă învrednicesc şi eu împreună cu toţi cei binecredincioşi să mă rog Făcătorului şi Stăpânului tuturor pentru mila, pacea, sănătatea îndelungată şi biruinţa asupra vrăjmaşilor a binecredinciosului monarh, a marelui cneaz Ioan Vasilievici al Rusiei întregi şi pentru voi toţi. Iar dacă cele spuse de mine sunt nedrepte şi nepotrivite, atunci vă rog să nu mă dispreţuiţi pe mine, cel ce rătăcesc fără drum şi pier cu sufletul în nebunia mea, ci cu grija cuvenită să orânduiţi îndreptarea şi mântuirea mea şi să-mi dăruiţi, implor buna voastră credinţă, întoarcerea la Sfântul Munte ca, acolo unde din tinereţea mea am îndurat multe şi diferite osteneli duhovniceşti şi trupeşti, cu nădejdea mântuirii, să-mi las şi oasele mele cele smerite. Pentru binefacerile lui Hristos, împliniţi această cerere dreaptă a mea şi nu mă dispreţuiţi pe mine, cel vrednic de milă, care vieţuiesc în durere şi tristeţe neîncetată şi în necazuri îmi duc această viaţă scurtă. Pentru ce mă ţineţi aici? La nimic nu vă mai sunt bun. Aşa cum Făcătorul la început l-a făcut pe om cu voinţă liberă ca el prin propria voinţă să aleagă binele şi, purtându-se potrivit cu voia Celui ce l-a creat, să primească de la Făcătorul şi Stăpânul tuturor ca răsplată împărăţia neclintită şi viaţa veşnică, aşa şi voi, urmând Făcătorului, dăruiţi-mi acest dar ca şi eu să pot alege binele, aşa cum Îi este plăcut Stăpânului. Iar ca să ştiţi în ce constă voia Stăpânului, ascultaţi-L pe El

Însuşi, Care ne porunceşte limpede nouă, călugărilor, aşa: *în orice casă veți intra, acolo să rămâneți până ce veți ieşi de acolo* (Marcu 6, 10).

Iată, Stăpânul tuturor ne porunceşte clar şi hotărât nouă, călugărilor, celor ce urmăm viața apostolească, să rămânem până la sfârşitul nostru acolo unde am fost chemați de la început şi să nu ne mutăm din mănăstire în mănăstire sau dintr-o țară în alta până la ieşirea noastră din această viață deşartă! Străduiți-vă să fiți împreună lucrători ai Stăpânului tuturor la mântuirea mea! Voi de acolo m-ați chemat atunci să slujesc în ceea ce ați avut trebuință şi, cu ajutorul harului lui Hristos, eu am slujit timp de mulți ani cu credință, împlinind poruncile voastre, domnii mei. Iar acum şi înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor este drept şi cucerniciei voastre se cuvine să-mi dăruiți acest dar ca răsplată pentru toate ostenelile mele dinainte şi pentru aceste necazuri de mulți ani, pe care le-am îndurat pe drept ori pe nedrept - ştie numai dreptul Judecător, Care îi va şi da fiecăruia după faptele lui!

X
Cuvânt de îndreptățire despre corectarea cărților, scris de către călugărul cel slab de minte, Maxim de la Sfântul Munte

Ca martor al sufletului meu şi al conştiinței mele vi-L înfățişez, domnii mei, pe Însuşi Cunoscătorul inimilor, pe Domnul nostru Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeu, pentru faptul că eu nimic nu am spus şi nu am tradus şi nu am corectat din îndrăzneală sau din încăpățânare sau din vreo viclenie până acum pentru voi, domnii mei. Ci cu tot adevărul şi dreptatea, potrivit cu sensul exact al învățăturii greceşti, am tradus, am corectat şi am vorbit împreună cu voi, domnii mei. Datorită faptelor mele netrebnice eu sunt mai păcătos decât toți oamenii, însă în înțelegerea rațiunii cărților învățăturii greceşti, atât cât m-a învrednicit Dătătorul tuturor bunătăților, Sfântul Mângâietor, eu am fost pentru voi, domnii mei, tâlcuitor şi traducător adevărat. Să vă fie ştiut că limba elină, adică limba greacă, este foarte grea şi nu oricine poate înțelege pe deplin puterea sensurilor ei dacă nu a petrecut mulți ani în studierea ei lângă profesori pricepuți şi, în afară de aceasta, dacă nu este la origine grec şi, pe lângă aptitudini intelectuale deosebite, dacă nu are plăcere pentru studiu, dar nu aşa încât să studieze puțin şi să nu ducă studiul până la sfârşit, precum văd eu la pururea pomenitul traducător al sfintelor scripturi din limba greacă în limba rusă.

Dintre expresiile care slujesc ca dovadă pentru cuvintele mele, vă voi pomeni trei sau patru. Noi avem o expresie, care se scrie aşa: „ipsilos" (υψηλο), iar sensul ei este: „înalt"; şi avem altă expresie, care se deosebeşte foarte puțin ca formă de prima şi care se scrie: „psilos" (ψιλο), iar sensul ei este: „gol". Această expresie, „psilos", este folosită pretutindeni de teologii care i-au contrazis pe ereticii care L-au hulit pe Hristos şi au afirmat că Hristos a fost numai om, nu Dumnezeu; iar sfinții teologi afirmă că Hristos nu este „psilos" om, adică nu este simplu şi nici gol şi nici numai om, ci şi Dumnezeu adevărat şi desăvârşit; iar faptul că nu este nici simplu şi nici gol, să-l înțelegi nu cu privire la haine, ci cu privire la Dumnezeire, anume că Hristos nu este simplu om, adică nu este fără Dumnezeire, ci este Dumnezeu adevărat. Iar cinstiții traducători pomeniți aici nu au înțeles această diferență de sens a expresiilor: „ipsilos" şi „psilos", şi în loc să traducă: „gol", sau „numai unul", peste tot v-au tradus în sensul că Hristos este om „înalt", confundând sensul cuvintelor: „ipsilos" şi „psilos". „Ipsilos" înseamnă înalt, iar „psilos" înseamnă gol sau unul. Şi de aceea ei îl numesc pe Hristos înalt; însă acest lucru este incorect şi nu se potriveşte cu gândirea teologilor; căci nu despre dimensiunile trupului lui Hristos au discutat ereticii cu ortodocşii, ci despre Dumnezeirea şi omenitatea Lui, fiind împotriva noastră, a celor care mărturisim că în Hristos au existat şi una şi cealaltă, însă despre acestea am spus destul aici.

Iată alte două expresii foarte asemănătoare între ele. Însă îndreptați atenția cuvenită la

literele, cu care sunt scrise ele. Una este: „ekklisia”[8] şi înseamnă: „biserică”, iar cealaltă este: „ekklise”[9] şi înseamnă: „a închide pe cineva în afara bisericii”, mai corect spus: „a despărţi de biserică”. În Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni se spune: *Aceia vă râvnesc, dar nu cu gând bun; ci vor să vă despartă* (Gal. 4, 17). Iar traducătorii dinainte, neînţelegând diferenţa expresiilor, care se aseamănă între ele, v-au tradus la întâmplare şi în loc să zică: „vor să vă despartă”, au tâlcuit: „bisericile vă vor”, neacordând atenţie nici la sensul cuvintelor apostolice, nici la diferenţa literelor cu care sunt scrise expresiile pomenite. Sensul cuvintelor apostolice este următorul: râvnesc după voi, dar nu cu gând bun, aceia care vă învaţă să vă tăiaţi împrejur; aceasta înseamnă că ei râvnesc nu pentru mântuirea voastră, ci pentru pieirea voastră şi vă sfătuiesc să faceţi aceasta cu scopul de a vă despărţi de Hristos, căci, dacă vă veţi tăia împrejur, Hristos nu vă va aduce nici un folos. Iar traducătorii dinainte, neînţelegând nici sensul raţiunii cuvintelor apostoleşti, nici diferenţa cuvintelor greceşti, v-au tradus: „dar bisericile vă vor”. Însă acest lucru este incorect; căci nu în biserici vroiau să-i aibă pe ei aceia care le porunceau să se taie împrejur după legea lui Moise şi să păstreze celelalte rânduieli ale legii, ci năzuiau ca prin aceasta să-i despartă de Hristos. Şi despre acestea am spus destul.

În cântarea a 8-a a canonului Naşterii lui Hristos, în al doilea verset, există următoarea greşeală necuviincioasă. Noi avem două expresii, care sunt asemănătoare între ele ca pronunţie însă se scriu diferit şi, potrivit cu acest lucru, au sens diferit; să ne îndreptăm cu sârguinţă atenţia asupra acestui lucru. Expresia este aceasta: „u gar idon”. În primul caz, dacă ea este scrisă „Ου γαρ ειδον”, înseamnă: „nu au văzut”; iar în al doilea caz, dacă este scrisă: „Ου γαρ ηδον”, înseamnă: „nu au cântat”. Iar traducătorul dinainte, neacordând atenţia cuvenită nici la diferenţa mijloacelor de scriere a acestei expresii, nici la sensul versetului, a tradus simplu: „nu au văzut în desfrânări”. Însă acest lucru este incorect nu numai din punct de vedere al formei literale a expresiei pomenite, dar nu se potriveşte nici cu puterea raţiunii versetului. Căci raţiunea versetului este următoarea: prin organe autorul canonului numeşte diferitele instrumente muzicale de jale, cum ar fi: timpanele, psaltirile, alăutele şi cele asemenea lor. Dar, pentru că poporul israelit, cucerit de împăratul Nabucodonosor, a fost dus în robie şi de aceea s-a aflat în necazuri şi durere, s-a abătut de la cântări, adică tinerii cei cuvioşi au refuzat că cânte pentru cuceritorii lor cântările Sionului şi, fiind rugaţi să facă acest lucru de către cei care i-au dus în robie şi care le-au spus: *cântaţi-ne nouă din cântările Sionului,* le-au răspuns: *cum să cântăm cântarea Domnului în pământ străin?*, aşa cum este scris în psalmul 136, care începe cu cuvintele: *La râul Babilonului*. Iar traducătorul, nefiind atent nici la felul, în care este scrisă expresia pomenită, nici la sensul versetului, în loc să spună: „nu voi cânta”, a tradus la întâmplare: „nu au văzut”. Cum nu au văzut cei trei tineri fericiţi şi ceilalţi preoţi şi leviţi? Doar nu au fost orbi atunci când, datorită frumuseţii lor deosebite, tinerii au fost luaţi în palatele împărăteşti? Însă şi expresia aceasta: „în desfrânări”, nu a tradus-o potrivit cu originalul; căci noi nu o înţelegem aşa, ci precum este scrisă de Duhul Sfânt la Proorocul David: „în pământ străin”. Şi deşi autorul canonului a schimbat puţin expresia, zicând: „între străini”, totuşi nu a scris: „în desfrânări”; iar el a făcut acest lucru cu privire la irmos ca să iasă cântarea armonioasă.

Din aceste greşeli şi din altele asemenea lor reiese că traducătorii dinainte nu au înţeles pe deplin limba greacă, dar s-ar putea ca şi alţii puţin învăţaţi, care au tradus după ei, dorind să corecteze ceea ce au tradus ei, să fi denaturat mai mult.

Eu aş mai vrea ca şi prin multe alte greşeli asemănătoare ale traducătorilor dinainte, care au nevoie de îndreptare, să le încredinţez pe cuvioşiile şi luminăţiile voastre că pentru voi, domnii mei, sunt un adevărat tâlcuitor al cărţilor. Însă, pentru ca multa vorbărie să nu plictisească sfânta voastră atenţie, mă voi limita la acestea. Eu am scris acestea nu ca să mă arăt biruitor - să nu-mi fie îngăduit să fiu vreodată atras de o asemenea turbare - ci ca să mă izbăvesc de orice părere nedreaptă a unor oameni neiubitori de fraţi, pe care Dumnezeu să îi

[8] Εκκλησια.
[9] Εκκλεισαι.

ierte, şi ca să nu fiu supus dreptei osândiri, împreună cu acela care a ascuns în pământ talantul stăpânului său. Prin talant noi înţelegem, o sfinte stăpâne, darul duhovnicesc care îi este dăruit fiecăruia de către Dumnezeiescul Mângâietor şi care se dă, în primul rând, spre slava lui Dumnezeu Însuşi, Care l-a dăruit, iar apoi spre folosul atât al celui care primeşte darul, cât şi al tuturor credincioşilor. Iar prin pământul în care a fost ascuns acel talant, noi numim purtarea invidioasă, iubitoare de sine şi trândavă şi firea cea rea a celui care primeşte un asemenea dar şi care nu vrea să-l folosească pentru ceilalţi. Astfel este robul acela despre care înfricoşătorul şi nemincinosul Judecător spune: *Iar dacă acea slugă, rea fiind, va zice în inima sa: Stăpânul meu întârzie, şi va începe să bată pe cei ce slujesc împreună cu el, să mănânce şi să bea cu beţivii, veni-va stăpânul slugii aceleia în ziua când nu se aşteaptă şi în ceasul pe care nu-l cunoaşte, şi o va tăia din dregătorie şi partea ei o va pune cu făţarnicii. Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor* (Matei 24, 48-51). Aşadar, ce vor spune împotriva acestui lucru cei care mă clevetesc în chip nedrept şi fără dovezi, afirmând că eu denaturez sfintele cărţi şi introduc lucruri potrivnice lor? Oare şi în ceea ce am arătat eu aici le denaturez şi le răstălmăcesc? Iar dacă eu corectez bine şi drept, atunci corectez nu Sfânta Scriptură, ci greşelile vrednice de osândă care s-au strecurat în ea şi dintre care unele au intrat din pricina nepriceperii ori a nepăsării ori din pricina uitării traducătorilor dinainte, iar altele din pricina marii ignoranţe şi neglijenţe a copiştilor. Aşadar, să înceteze aceia să îl vorbească de rău pe aproapele lor care se trudeşte numai spre slava lui Dumnezeu, spre lauda Lui şi pentru folosul fiecărui frate al său binecredincios şi ortodox! Să părăsească această duşmănie nedreaptă ca să se izbăvească nu numai de păcatul clevetirii zadarnice împotriva aproapelui lor, ci să scape şi de osândirea care îi aşteaptă pentru că nu se supun adevărului. *De n-aş fi venit şi nu le-aş fi vorbit, păcat nu ar avea; dar acum n-au cuvânt de dezvinovăţire pentru păcatul lor* (Ioan 15, 22).

Dar s-ar putea ca unii îndărătnici să spună: „Mare supărare, o omule, pricinuieşti tu prin această faptă a ta cuvioşilor făcători de minuni, care sunt proslăviţi în ţara noastră şi care, datorită acestor sfinte cărţi, I-au bineplăcut lui Dumnezeu în timpul vieţii, iar după moartea lor au fost proslăviţi de El prin sfinţenie şi facerea tuturor minunilor”. Împotriva acestui lucru nu eu, ci însuşi Fericitul Pavel să le răspundă şi să-i înveţe, spunând în Duhul Sfânt următorul lucru: *Şi fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos. Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înţelepciune, iar altuia, după acelaşi Duh, cuvântul cunoştinţei. Şi unuia i se dă întru acelaşi Duh credinţă, iar altuia, darurile vindecărilor, întru acelaşi Duh; unuia faceri de minuni, iar altuia proorocie; unuia deosebirea duhurilor, iar altuia feluri de limbi şi altuia tălmăcirea limbilor. Şi toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărţind fiecăruia deosebi, după cum voieşte* (I Cor. 12, 7-11). Din acestea reiese că nu i se dau fiecăruia toate darurile duhovniceşti.

Iar faptul că Sfinţii ruşi făcători de minuni, prin darul dat lor de sus, au strălucit în ţinutul ortodox rus şi au devenit Părinţi purtători de Dumnezeu, îl mărturisesc şi eu şi mă închin lor, ca adevăraţilor plăcuţi ai lui Dumnezeu, însă ei nu au primit de sus ştiinţa limbilor şi vorbirea lor. De aceea, nu trebuie să ne mire faptul că, deşi au fost plăcuţi lui Dumnezeu, ei au tăinuit acele greşeli pe care le-am îndreptat eu acum. Pentru smerita lor înţelepciune, întocmai apostolească, pentru blândeţea lor şi pentru sfinţenia vieţii lor li s-au dat darul vindecărilor şi al facerii de minuni; iar altuia, deşi este mai păcătos decât toţi cei ce vieţuiesc pe pământ, îi sunt date ştiinţa şi vorbirea limbilor şi nici aceasta nu trebuie să ne mire. Căci şi animalul cel necuvântător, fiind povăţuit de Dumnezeu, a putut să-l izbăvească pe mult-înţeleptul stareţ 1) cu atât mai mult omul creat de mâna lui Dumnezeu după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu este mai presus de animalul necugetător. Şi acel minunat plăcut al lui Dumnezeu (Moise) nu a fost, oare, povăţuit de sfatul cel drept al străinului închinător la idoli Ietro; 2) şi nu după sfatul lui a rânduit totul bine pentru el şi pentru poporul lui Dumnezeu?

De asemenea şi Fericitul Efrem (Sirul), care s-a rugat lui Dumnezeu să-i trimită un om de la care să poată dobândi folos duhovnicesc, oare nu de către o desfrânată a fost învăţat să

privească întotdeauna spre pământul din care a fost luat şi făcut şi nu a primit el învățătura cu smerită înțelepciune şi cu toată recunoştința către Dumnezeu? Ce să mai spunem despre minunatul Macarie (Egipteanul), ce s-a rugat asemenea lui Efrem, şi a fost povățuit de un tânăr care păştea boii, cu privire la modul în care să întrebuințeze hrana, iar tânărul l-a mai şi mustrat, zicându-i: „Oare tu, avva, eşti asemenea măgarului?" Aşa sunt toți adevărații plăcuți ai lui Dumnezeu, care cu smerită înțelepciune şi cu toată recunoştința către Dumnezeu caută şi primesc povățuirea de la orice om, care poate să le aducă folos, dând ascultare poruncii lui Dumnezeu, care spune: „Întreabă pe tatăl tău şi-ți va da de ştire, întreabă pe bătrâni, şi-ți vor spune" (Deut. 32, 7). Ce să mai spunem despre acel cinstit preot care, pentru marea lui nerăutate şi pentru curăția vieții, s-a învrednicit prin dumnezeiescul har să-l vadă pe îngerul care stătea în partea dreaptă a altarului şi slujea împreună cu el? Acest preot a primit povățuire de la un diacon, care venise din Constantinopol şi care, slujind împreună cu el, i-a explicat că în timpul săvârşirii Tainei, el foloseşte unele cuvinte care aparțin ereziei lui Sever. Iar când preotul, vrând să-l contrazică, s-a adresat sfântului înger, care stătea înaintea lor şi l-a întrebat de ce el, de atâția ani fiind prezent întotdeauna în timpul săvârşirii dumnezeieştii slujbe, a tăcut cu privire la această greşeală a lui. Şi ce a auzit? Dumnezeu, i-a răspuns îngerul, vrea ca oamenii să primească îndreptarea tot de la oameni.

Aşadar, nici o necinstire nu li se face cuvioşilor făcători de minuni ruşi prin îndreptarea cărților, aşa cum nici Sfinților Arhierei şi Mucenici ai lui Dumnezeu, care au trăit în vremea prigonirilor, nu li s-a pricinuit nici o necinstire sau jignire prin diferitele îndreptări ale Sfintei Scripturi, ale Vechiului Testament făcute de cei care au trăit după ei, cum ar fi: Simma, Teodot, Achila şi Luchian, presbiterul Antiohiei, dintre care fiecare a îndreptat ceea ce fusese omis de traducătorul care a trăit înaintea lui. Însă şi despre acestea am spus destul, deoarece înaintea dreptului şi înțeleptului arhiereu al lui Dumnezeu Celui Preaînalt eu i-am contrazis pe cei ce m-au clevetit pe nedrept. Dacă ceea ce am spus este drept şi adevărat, atunci îi aduc mulțumire lui Dumnezeu, Celui ce i-a dat omului cugetarea! Iar dacă nu este aşa, atunci, după citirea acestei scrieri, rupeți hârtia şi aruncați-o în foc, iar pe mine, cel slab la minte, binevoiți a mă mustra arhiereşte şi, în acelaşi timp, părinteşte. Eu mă bucur pentru mustrare şi nu resping acuzările care vin din iubire duhovnicească.

XI
Tâlcuirea cuvintelor: „Pentru pacea de sus şi pentru mântuirea sufletelor noastre Domnului să ne rugăm"

Deoarece sfinția ta, în smerita înțelepciune, întocmai apostolească, a ta, m-ai învrednicit pe mine, cel slab la minte şi neînvățat, de a vorbi cu un arhiereu şi m-ai întrebat despre unele cugetări greu de înțeles, eu am socotit de drept să aduc la cunoştința cuvioşiei tale în câteva cuvinte, atât cât va povățui neputincioasa mea rațiune Lumina cea Adevărată, Care îl luminează pe tot omul, ce vine în lume [cele despre acestea]. Pentru că, după vechea traducere, preoții şi diaconii la începutul sfintei liturghii îi invită pe ortodocşi să se roage pentru pacea de sus şi unii înțeleg că este vorba despre îngeri, să-i fie ştiut cuvioşiei tale că această expresie „мир"[10] la ruşi are două sensuri, ceea ce înseamnă că ea desemnează şi toată creația văzută şi nevăzută şi, de asemenea, şi legătura iubirii, care îi uneşte pe oameni între ei. La greci pentru acestea există două expresii diferite: „МИР", care desemnează toată creația, este numită „cosmos" (κοσμος), iar „МИР", care desemnează legătura iubirii (armonia), este numită „irini" (ειρηνη). În locul arătat preoții şi diaconii de la noi nu spun: „iper tu anothen cosmu"[11], ceea ce ar însemna: „pentru lumea de sus", adică pentru îngeri, aşa cum înțeleg toți

[10] Mir: 1. Lume, univers; 2. Pace, armonie, înțelegere
[11] υπερ του ανωθεν κοσμου.

la voi, ci spun: „iper tis anothen irinis”[12], ceea ce înseamnă: „pentru pacea de sus”, adică pentru unirea iubirii şi pentru liniştea, pe care Domnul nostru Iisus Hristos de multe ori le-a propovăduit şi le-a vestit cu voce tare Ucenicilor Săi, zicând: *pace vouă, pacea Mea dau vouă, pace să aveți,* adică unirea iubirii.

Pentru această unire a păcii nu numai sfinții înainte-stătători ai sfintei liturghii ne poruncesc să ne rugăm şi o cer întotdeauna ca şi pe noi, păcătoşii, să ne învrednicească Hristos Dumnezeul nostru de acest har, ci şi puternicul glăsuitor şi Prooroc Isaia ne învață să o cerem mereu, zicând: *Doamne, revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre, pentru noi le-ai făcut!* (Isaia 26, 12) De asemenea, şi Fericitul David spune: *Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu; că va grăi pace peste poporul Său şi peste cuvioşii Săi şi peste cei ce îşi întorc inima spre Dânsul* (Ps. 84, 8-9). Şi Fericitul Cosma, în irmosul cântării a cincea a canonului Naşterii lui Hristos, spune: „Cel ce eşti Dumnezeu al păcii şi Părinte al binefacerilor, pe Îngerul Tău de mare sfat, pace dăruind, L-ai trimis nouă”. Şi în alt loc: „Luminează-ne cu poruncile Tale, Doamne, şi cu brațul Tău cel înalt, pacea Ta dă-ne-o nouă, Iubitorule de oameni” (Glasul 8, cântarea 5). Şi în alt loc: „Doamne, pentru rugăciunile tuturor sfinților şi ale Născătoarei de Dumnezeu, pacea Ta dă-ne-o nouă şi ne miluieşte, ca un bun”. Şi, spus pe scurt, în nenumărate locuri găsim faptul că ni se porunceşte să ne rugăm întotdeauna pentru această unire a păcii, iar nu pentru lumea de sus, adică pentru îngeri, aşa cum gândesc unii în nepriceperea lor. Îngerii întotdeauna, încă de la început, s-au aflat în pace între ei, fiind plini de tot harul Sfântului Duh şi nouă, arătându-se păstorilor în timpul Naşterii lui Hristos, au fost primii care ne-au binevestit pacea, zicând: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!* (Luca 2, 14). Noi avem nevoie de rugăciunile şi de mijlocirea lor permanentă pentru noi înaintea lui Dumnezeu: ei sunt şi păzitorii, îndrumătorii şi rugătorii noştri. Ca dovadă a acestui lucru slujesc toate cărțile sfinte, între care există şi canoanele din Octoih pentru fiecare zi de luni, alcătuite de Cuviosul Iosif (nu de Ioan Damaschin). *Nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi,* spune dumnezeiescul glas. Ei întotdeauna, încă de la început, au fost sănătoşi şi, deşi unii au căzut din pricina mândriei lor, ceilalți au rămas şi se află în iubire, în frică şi în ascultare de Făcătorul tuturor, fiind plini de toată sfințenia şi harul Sfântului Duh.

Iar noi întotdeauna suferim de diferite boli, mâniindu-L prin neascultarea noastră pe preabunul nostru Mântuitor; de aceea noi avem nevoie de leac de la ei, nu ei de la noi. Căci este zis: *Fără de nici o îndoială, cel mai mic ia binecuvântare de la cel mai mare* (Evrei 7, 7). De aceea nu trebuie să ascultăm tâlcuirea celor ce spun că Sfânta Biserică a lui Dumnezeu se roagă pentru îngeri. Această tâlcuire nu este a lui Ioan Gură de Aur, nici a lui Vasile cel Mare, nici a lui Damaschin. Sfânta Liturghie a tâlcuit-o numai Nicolae Cabasila, renumit învățător bisericesc şi apărător al credinței ortodoxe; tâlcuirea lui este universală şi neîndoielnică[13]; pe el trebuie să-l ascultăm, căci nu numai că a explicat la modul cel mai clar toate tainele Sfintei Liturghii, dar a fost ca o sabie cu două tăişuri împotriva latinilor care au condamnat sfânta noastră slujbă. Însă despre acestea acum am spus destul ca să nu plictisesc cu multa vorbărie sfântul auz al sfinției tale.

Dar pentru că cercetarea de față se referă şi la cuvintele: „Căci Dumnezeu S-a născut, şi pentru aceasta (după traducerea rusească) firea s-a istovit” sau „nu s-a istovit”, sau „s-a curmat”, să-i fie ştiut cuvioşiei tale că nici una dintre aceste expresii nu numai că nu corespunde adevăratului sens al vorbirii greceşti, dar nu se potriveşte nici cu sensul direct al teologiei ortodoxe. Aşadar, să cercetăm aceasta astfel: „Proorocia lui Isaia s-a împlinit, căci Fecioara a născut şi, după naştere, ca şi înainte de naştere a rămas”, adică a rămas Fecioară. Apoi continuă: nu este de mirare că aceasta s-a întâmplat aşa. De ce? „Căci Dumnezeu S-a

[12] Υπερ της ανωθεν ειρηνης.

[13] Sf. Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea dumnezeieştii Liturghii*. (Migne P.G. 150, 398-492). Traducere de Pr. Prof. Dr. Ene Branişte. Apărută în traducere românească la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1989. Reeditată în anul 1997. Prima ediție a apărut în anul 1946. Lucrarea este disponibilă şi în format digital în colecția Apologeticul, Biblioteca Teologică Digitală, la adresa http://apologeticum.net

născut”, de aceea El, prin atotputernicia Sa, (în sensul strict al vorbirii greceşti) „xenotomise”, ceea ce înseamnă că în chip neobişnuit a transformat sau a schimbat firea, adică ceea ce este zămislit şi născut de către femei. Şi martorul neîndoielnic şi învăţătorul acestui lucru este dumnezeiescul Cosma care, în irmosul cântării a 9-a spune clar aşa: „Rânduielile firii se biruiesc în Tine, Fecioară curată”. Şi el însuşi a explicat care sunt aceste rânduieli, zicând: „Căci în naştere Fecioară ai fost şi viaţa cu moartea s-a logodit”. Sau aşa: „şi prin moarte te muţi la viaţă”, adică şi înainte de naştere Fecioară fiind, tu ai zămislit de la Duhul Sfânt, şi după naşterea lui Emanuel ai rămas tot Fecioară şi moartea ta este minunată şi mai presus de firea omenească. Pentru că toţi Drepţii, Patriarhii, Proorocii, Apostolii, Mucenicii şi Cuvioşii care s-au mutat din această viaţă, se desfată numai cu sufletele de viaţa veşnică şi de bunătăţile dumnezeieşti, aşteptând desăvârşirea la a doua venire. Iar Tu singură, prin harul Fiului Tău şi înainte de a doua venire ai înviat şi în preaslăvitul Tău trup trăieşti deja viaţa dumnezeiască, stând de-a dreapta Fiului Tău şi Dumnezeu, aşa cum este scris „îmbrăcată în haină aurită şi preaînfrumuseţată”. Într-adevăr, limba greacă are sensul acesta; iar a spune: „s-a istovit” sau „s-a curmat”, este departe de adevăr. Căci, dacă s-a istovit, înseamnă că s-a întors în nefiinţă şi a pierit cu desăvârşire; iar a spune iarăşi: „nu s-a istovit” arată că ea a zămislit şi a născut după firescul obicei femeiesc.

Însă este necuviincios să vorbim şi să gândim astfel despre zămislirea ei mai presus de fire şi despre fecioria ei neîntinată. De aceea se cuvine să spunem că în chip neobişnuit „s-au schimbat”, iar nu „s-au istovit” însuşirile firii, precum şi în alt Irmos se spune despre ea în această privinţă: „Străină este maicilor fecioria şi străină fecioarelor naşterea de prunci”, ceea ce înseamnă că, fără amestecare, „în tine, Născătoare de Dumnezeu, amândouă s-au rânduit”, adică, prin putere dumnezeiască s-au transformat şi s-au biruit rânduielile firii şi tu ai zămislit neispitită de bărbat, iar după ce ai născut, ai rămas Fecioară. Pentru sfintele ei rugăciuni să ne povăţuiască şi pe noi Domnul nostru Iisus Hristos pe calea mântuirii şi a cugetării adevărate. Amin.

XII
Nu trebuie să-i credem pe aceia care spun că cel ce nu a ajuns la citirea Sfintei Evanghelii nu a fost la Dumnezeiasca Liturghie.

Nu pot să trec sub tăcere nici acea cugetare ticăloasă a falşilor înţelepţi, de care ei suferă, zicând că nu au participat la Liturghie dacă nu au reuşit să ajungă la timp la citirea Dumnezeieştii Evanghelii. Eu numesc această cugetare ticăloasă, deoarece ea conţine hulă la adresa Trupului şi Sângelui Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Căci, dacă, după nebunia lor, pentru ei nu a fost Liturghie, fiindcă nu au ajuns la citirea Evangheliei, înseamnă că pâinea adusă spre a fi prefăcută în Trupul lui Hristos nu a fost transformată[14] prin pogorârea Sfântului Duh, iar vinul turnat în potir nu a fost transformat[15] în Sângele Dumnezeu-Cuvântului Celui întrupat. Ce poate fi mai rău decât această hulă? Noi ştim sigur şi credem că nu pentru citirea Dumnezeieştii Evanghelii a fost rânduit de la început să se săvârşească jertfa cea tainică şi nesângeroasă, ci pentru această jertfă Părinţii au rânduit să se citească Sfânta Evanghelie, amintindu-ne prin aceasta de faptul că *este voia lui Dumnezeu, ce este bun şi plăcut şi desăvârşit* (Rom. 12, 2).

Dumnezeiasca Liturghie poate fi săvârşită şi fără citirea Evangheliei, iar acest lucru reiese din faptul că timp de opt ani după înălţarea Mântuitorului la cer Dumnezeiasca Liturghie s-a săvârşit pe tot pământul fără citirea Evangheliei, căci abia după opt ani de la înălţare Dumnezeiasca Evanghelie a fost scrisă de Matei în limba ebraică; iar Dumnezeiasca

[14] Cu sensul de a preface (n. Apologeticum).
[15] Cu sensul de a preface (n. Apologeticum).

Liturghie s-a săvârşit în tot acest timp în biserici, în cele iudaice, şi fără citirea Evangheliei; iar în bisericile alcătuite din păgâni credincioşi acest lucru a durat şi mai mulţi ani, până când Fericitul Ioan Evanghelistul a tradus Evanghelia după Matei în limba greacă. Cu privire la aceasta să vă fie ştiut că întreaga Liturghie se împarte, în general, în trei părţi.

Prima ei parte este descrierea tuturor Patimilor mântuitoare ale Dumnezeu-Cuvântului Celui întrupat, când clericii, ţinând în mâna stângă o prescură, iar în mâna dreaptă copia, taie din prescură partea pătrată a dumnezeieştii pâini şi în acest timp la fiecare tăietură spun cuvintele profeţite de Proorocii inspiraţi de Dumnezeu despre mântuitoarele Patimi; tăind dumnezeiasca pâine şi aşezând-o pe sfântul disc, o jertfesc în formă de cruce, îi pun deasupra o steluţă şi o acoperă cu un văl. Astfel se încheie prima parte a lucrării tainice a preotului.[16]

Partea a doua începe cu invocarea: „Binecuvântată este împărăţia a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh” şi cu celelalte până la Heruvic, când Cinstitele Daruri aduse sunt mutate de pe jertfelnic pe altar. Partea aceasta este a rugăciunilor şi conţine cereri şi mijlociri alături de înălţarea rugăciunilor tainice către Stăpânul tuturor pentru toţi oamenii, în general, pentru mântuirea lor şi pentru viaţă paşnică, pentru bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici, potrivit cu porunca Apostolului, care spune: *Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumiri, pentru toţi oamenii, pentru împăraţi şi pentru toţi care sunt în înalte dregătorii, ca să petrecem viaţă paşnică şi liniştită întru toată cuvioşia şi buna-cuviinţă* (I Tim. 2, 1-2). Tot în partea a doua se citeşte şi din Epistolele Apostoliceşti şi din Dumnezeiasca Evanghelie, din care noi învăţăm cum trebuie să îi facem pe plac lui Dumnezeu-Cuvântul, Celui ce a murit pentru noi, S-a îngropat şi a înviat. Această a doua parte a Sfintei Liturghii a fost rânduită de Părinţii purtători de Dumnezeu pentru rugăciune şi pentru înfrumuseţarea duhovnicească a sufletului, ca să Îl înduplecăm pe Făcătorul şi Stăpânul tuturor şi, în acelaşi timp, să ne desfătăm duhovniceşte cu cântările cele duhovniceşti şi cu harul deosebit.

Partea a treia, care urmează după aceasta, ne desăvârşeşte şi ne sfinţeşte şi pecetluieşte toată puterea preacuratelor şi înfricoşătoarelor lui Hristos Taine, pentru care ni se şi porunceşte în cântarea Heruvicului să lepădăm toată grija cea lumească pentru ca să ne învrednicim cu cugete curate şi cuvioase să Îl preamărim pe Făcătorul şi Împăratul tuturor, Care este în chip nevăzut însoţit de cetele îngereşti. În această a treia parte, la invocarea tainică a preotului, se pogoară harul desăvârşit al Sfântului Duh şi sfinţeşte tot altarul, iar dumnezeiasca pâine se transformă[17] în Însuşi Trupul Dumnezeu-Cuvântului Celui întrupat şi vinul turnat în potir se preface în Cinstitul şi de viaţă făcătorul Lui Sânge.

Cum de nu se tem unii să afirme că nu există Liturghie pentru ei dacă nu ajung la citirea Sfintei Evanghelii? Oare ei socotesc citirea Evangheliei mai mare decât lucrarea tainică a preotului cu privire la Trupul şi Sângele lui Iisus Hristos? Şi dacă ei înţeleg aşa, atunci este clar că suferă de cumplită nebunie şi lipsa de judecată. Dumnezeiasca Evanghelie este vrednică de cinstire şi de închinare de către toţi creştinii ortodocşi, însă lucrarea tainică a preotului cu privire la dumnezeiescul şi cinstitul Trup al Domnului nostru Iisus Hristos şi la Sângele Lui este cu mult mai presus decât toată cinstea şi slava şi evlavia, deoarece ele sunt adevăratul Trup şi adevăratul Sânge al Fiului lui Dumnezeu. Dumnezeiasca Evanghelie, fiind citită, primită prin auz şi lăudată tainic în cugetele noastre, luminează şi sfinţeşte sufletele noastre şi ne îndrumă pe calea mântuitoarelor porunci ale lui Dumnezeu, iar Trupul şi Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, pregătite de preot şi date nouă în Sfânta Împărtăşanie, nu numai că ne luminează şi ne sfinţesc, dar şi păcatele noastre le iartă şi le nimicesc pentru totdeauna, dându-ne puterea de a-L vedea pe Dumnezeu. Înainte de citirea Dumnezeieştii Evanghelii, clericul ne strigă: „Înţelepciune drepţi” (cu cuget drept) „să ascultăm Sfânta Evanghelie”; iar despre lucrarea cea tainică spune: „Se jertfeşte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ia păcatele lumii, pentru viaţa şi mântuirea oamenilor”. Şi iarăşi spune: „Pentru cinstitele daruri ce sunt puse înainte, Domnului să ne rugăm. Ca iubitorul de oameni Dumnezeul nostru

[16] Aici este rezumată Proscomidia, adică parte de pregătire a Sfintelor Daruri. (n. Apologeticum).
[17] Adică: se prefaca. (n. Apologeticum).

să le primească în Sfântul, cel mai presus de ceruri şi dumnezeiescul Său jertfelnic întru miros de bună-mireasmă duhovnicească şi să ne trimită nouă dumnezeiescul har şi darul Sfântului Duh, să ne rugăm”.

Iată, în acestea constau tot rodul şi toată esenţa, harul duhovnicesc şi desfătarea Sfintei Liturghii, de care se lipsesc fără minte aceia care spun că nu există Dumnezeiască Liturghie dacă ei nu ajung la citirea Dumnezeieştii Evanghelii. Într-adevăr, *inima lor cea nesocotită s-a întunecat. Zicând că sunt înţelepţi, au ajuns nebuni* (Rom. l, 21-22). Lor li s-a întâmplat ceva asemănător situaţiei în care, dacă cineva ar fi fost invitat la un mare ospăţ împărătesc şi, nereuşind să ajungă la început când, înainte de masă, se cântă imnele de laudă în cinstea împăratului, nu s-ar mai fi dus, zicând: „Nu mai există veselie şi ospăţ împărătesc, căci toate acestea s-au terminat înainte de masă, când s-au cântat imnurile care aduc deosebită desfătare auzului”. Dar despre nebunia lor am spus destul. Noi însă, ortodocşii, hrănindu-ne în chip tainic la acest ospăţ şi fiind chemaţi de la început la el, fie că venim la jumătatea lui, fie chiar şi cu puţin timp înainte de sfârşit, să stăm bine, cu frică de Dumnezeu, aşa cum ne porunceşte preotul şi să nu plecăm ca nişte fără de minte, numai pentru că nu am ajuns la începutul citirii Evangheliei, căci Mântuitorul nostru ne învaţă clar că şi cei ce au lucrat în al unsprezecelea ceas în via Lui cea tainică au primit de la Stăpânul viei aceiaşi dinari pe care i-au primit şi cei ce s-au trudit în ea din primul ceas.

Intrând, aşadar, la acest ospăţ tainic al Stăpânului tuturor, să ne îngrijim să ne împodobim cu veşmintele potrivite pentru această veselie dumnezeiască, care sunt: dreapta credinţă în Sfânta şi Atotţiitoarea Treime şi faptele bune, împlinite după mântuitoarele Ei porunci. Iar poruncile Ei nu sunt altele decât dragostea pentru Însuşi Dumnezeu din tot sufletul şi pentru aproapele nostru; de asemenea, dreptatea şi sfinţenia sufletului şi ale trupului. Cine se arată în aceste veşminte la această sărbătoare tainică, acela va fi aşezat împreună cu cei dintâi, iar cine va îndrăzni să intre fără aceste veşminte, acela va auzi sentinţa cea amarnică: legându-l de mâini şi de picioare, aruncaţi-l în întunericul cel mai dinafară”, unde sunt plânsul neîncetat şi scrâşnirea dinţilor, de care să ne izbăvească Domnul, pentru rugăciunile Preacuratei Stăpânei noastre, Născătoarei de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria, căci Lui I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

XIII
Despre ridicarea pâinii în cinstea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu

Fiul lui Dumnezeu şi Cuvântul Cel Unul Născut, făcându-Se pentru noi om fără de păcat ca să ridice împreună cu Sine firea omenească, pe care făcătorul răului a izgonit-o demult din rai, şi răbdând de bunăvoie răstignirea, moartea şi îngroparea, a înviat şi S-a ridicat iarăşi la slava Lui cea dintâi ca să-L trimită pe Sfântul Duh, Mângâietorul, Ucenicilor şi Apostolilor Săi. Iar după înălţarea Dumnezeu-omului la cer, martorii şi slujitorii Cuvântului au rămas într-o casă, aşa cum spune dumnezeiescul Luca; apoi, după pogorârea Sfântului Duh, nedorind ca, pentru slujirea la mese, să renunţe la propovăduirea cuvântului, au pus pentru acest lucru slujitori.

Iar când propovăduitorii mântuirii se aşezau la masă, pe o ridicătură puneau un suport mic şi pe el o pâine, pe care trebuia să o mănânce Mântuitorul, ca atunci când El era împreună cu ei în trup înainte de patimi. Iar când dumnezeieştii şi Sfinţii Apostoli se ridicau de la masă, cel mai mare şi primul dintre ei, luând în mâini pâinea şi ridicând-o, spunea aşa: „Mare este numele!” Iar ceilalţi ucenici ai Cuvântului răspundeau: „Sfintei Treimi!”. Şi slujitorul tainei spunea iarăşi: „Slavă Ţie, în numele Mântuitorului Hristos!” şi Apostolii răspundeau iarăşi: „Dumnezeul nostru, slavă Ţie!”. În acest timp, Numele Sfintei şi Celei de o fiinţă şi de viaţă Făcătoarei Treimi era rostit o singură dată, iar „Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie!” de două ori, pentru cele două firi şi cele două lucrări şi pentru unirea desăvârşită a Dumnezeirii şi

omenităţii în Dumnezeu-omul şi Cuvântul. Apostolii săvârşeau această tainică lucrare şi atunci când erau împreună şi când erau despărţiţi, fiind trimişi în toate colţurile pământului pentru mântuitoarea propovăduire.

Iar când a trebuit să-şi dea sufletul Sfânta şi Preacurata şi Pururea Fecioara Maria, Neîntinata şi Preacinstita Maică a Cuvântului, Ceea ce este mai presus de toate minţile cereşti, înnoirea neamului nostru şi vasul cel preacinstit şi bineplăcut al întregii Dumnezeiri, Apostolii, aflându-se la marginile pământului, au fost purtaţi pe nori şi duşi în Ghetsimani pentru a săvârşi îngroparea trupului dătător de viaţă şi preacurat al Maicii lui Dumnezeu-Cuvântul. Adunându-se în cetatea Sionului, ei au îngropat preacuratul trup în grădina Ghetsimani. Iar prin grija lui Dumnezeu, aşa cum a vrut Proniatorul tuturor, nici la îngroparea Maicii Cuvântului Sfântul şi marele Apostol Toma nu a fost împreună cu ceilalţi Apostoli; adică la fel ca şi înainte când Mântuitorul, după înviere, a intrat prin uşile încuiate şi a stat înaintea Ucenicilor şi le-a dat pacea Sa, iar Toma nu a fost cu ei şi nu i-a crezut pe ceilalţi ucenici şi, pentru această bună necredinţă a lui, el, prin intermediul atingerii preacuratelor mădulare ale Mântuitorului - adică a coastei şi mâinilor Lui - ne-a învăţat pe noi să credem că Cel ce a pătimit pentru noi este Dumnezeu desăvârşit. Aşa şi acum acest Sfânt şi mare Apostol, prin grija negrăită a Aceluia Care rânduieşte totul şi pe toate le cârmuieşte bine, nu a fost de faţă la îngroparea Maicii lui Dumnezeu, ci a venit, fiind adus pe nor, după trei zile şi a alergat imediat împreună cu ceilalţi Apostoli la mormânt pentru a se închina trupului celui de viaţă dătător al Maicii lui Dumnezeu.[18]

Iar când, prin îngăduinţa nespusă a lui Dumnezeu, au deschis mormântul ca să vadă şi să se închine şi Toma, acesta era pustiu, neavând în el preacuratul trup al Maicii lui Dumnezeu. Astfel tot neamul omenesc a dobândit mântuirea şi credinţa de două ori mai mare că, aşa cum Dumnezeu Cuvântul Cel întrupat a înviat, tot aşa şi sfântul trup al Maicii Lui a fost ridicat de pe pământ la locaşurile cereşti. Întorcându-se de la mormânt, Apostolii au vorbit cu propovăduitorul adevărului, cu Toma, despre felul în care au fost aduşi pe nori, şi-au amintit cuvintele cântării Maicii lui Dumnezeu, minunile ei şi punerea ei în mormânt, iar el, la rândul lui, le-a mărturisit despre prigonirile, ispitele şi necazurile pe care le-a îndurat de dragul propovăduirii şi le-a spus pe nume oraşele şi locuitorii care au crezut datorită propovăduirii lui şi le-a povestit tot ce a văzut atunci când a fost purtat de nor. Apoi a fost pusă masa, iar după masă, potrivit obiceiului, au început să ridice partea separată, care se afla pe ridicătură, în cinstea Mântuitorului Hristos. Iar când slujitorul acestei taine a luat în mâini pâinea aceea, a ridicat-o şi a spus: „Mare este numele!”, iar apostolii au răspuns: „Sfintei Treimi!” şi când el a spus: „Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie!” atunci - o, cât de nespuse şi înfricoşătoare sunt, Împărate Hristoase, tainele Tale, prin care Tu cârmuieşti în chip minunat. Căci dorind să împlinească [Hristos] puternica dorinţă a Sfântului Apostol Toma, care dorea să o vadă cu ochii lui pe Pururea Fecioara şi Preacurata Născătoare de Dumnezeu, el L-a văzut dintr-odată pe El împreună cu Sfânta Lui Maică şi cu toate puterile cereşti şi cu toţi cei din veac adormiţi, care au fost ridicaţi de pe pământ la ceruri şi, fiind înspăimântaţi, Apostolii care au ridicat pâinea, văzând-o pe Fecioara şi împreună cu ea pe Cel ce S-a născut din ea, în loc să spună: „Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie!”, au strigat cu glas tare: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne!” Iar restul Apostolilor a strigat: „Pentru rugăciunile ei, Dumnezeule, miluieşte-ne şi ne mântuieşte!” De atunci această ridicare a „panaghiei” se săvârşeşte în cinstea Născătoarei de Dumnezeu Maria.

Să săvârşim, aşadar, această ridicare a „panaghiei” după ce ne ridicăm de la masă, spre sfinţirea sufletului şi a trupului. Căci cine este în stare să preamărească după vrednicie minunile ei nenumărate, care au fost săvârşite din veac şi până astăzi? Dacă vom aduna la un loc elocvenţa tuturor ritorilor, astfel încât să fie o gură şi un glas, nici atunci nu vom putea găsi o cale pentru a spune tainele minunilor ei, pe care ea le săvârşeşte pe pământ şi pe mare:

---

[18] Povestirea AdormiriiPreasfintei Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria se află istorisită pe larg în cartea *Minunile Maicii Domnului*, reeditată de Mănăstirea Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, Petru Vodă, 2005, disponibilă şi în format digital în colecţia Apologeticum, http://apologeticum.net

bolile sunt alungate, diavolii sunt izgoniți, robii sunt sloboziți din amarnica robie, iar cei ce îndură nedreptăți își găsesc izbăvirea din necazurile ce îi lovesc.

Şi nu numai cel ce ridică pâinea în cinstea Pururea Fecioarei şi Născătoarei de Dumnezeu Maria dobândeşte izbăvire de necazuri, ci, dacă cineva ridică fie o piatră, fie pământ, fie vreo plantă în amintirea şi în numele ei, aşa cum eu am văzut şi am auzit, ea primeşte acest lucru la fel. Fiul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, a luat pâinea în mâini şi a zis: „Luați, mâncați, acesta este trupul Meu” şi „aceasta să faceți întru pomenirea Mea”; iar Hristos este Capul şi de aceea părtaşii acestei taine mari, care se împărtăşesc cu vrednicie, dobândesc şi slava Lui şi devin dumnezei după har. Tot astfel au binevoit şi cei ce au rânduit tainele ca, prin această pâine care se ridică în cinstea slăvitului nume al Maicii lui Dumnezeu, noi să fim izbăviți de toate necazurile şi să devenim părtaşi ai binecuvântării sfântului ei trup şi, pentru mijlocirea ei, să ne izbăvim de chinurile veşnice şi să-ne învrednicim să dobândim bunătățile veşnice prin rugăciunile ei şi ale tuturor Sfinților din veac. Amin.

XIV
Despre întrebarea unora: „De ce de la Învierea cea de a treia zi a lui Hristos şi până în sâmbăta dinaintea duminicii lui Toma nu se ridică preacurata pâine, ci se ridică numai artos, timp în care diaconul exclamă de trei ori: „Hristos a înviat!” şi se mănâncă artos în această sâmbătă?

Să vă fie ştiut că multe rânduieli bisericeşti au fost lăsate în scris, iar pe altele Biserica lui Dumnezeu le păstrează fără să fi fost scrise. Perioada de la Învierea cea de a treia zi şi până în sâmbăta dinaintea duminicii lui Toma este socotită o singură zi. Sfinții Apostoli, după Învierea lui Hristos, mergeau în taină la marginile Ierusalimului şi în acest timp aveau cu ei o pernă curată, pe care o puneau în locul Mântuitorului, iar pe ea aşezau o bucată de pâine în numele Lui. Ei au făcut aceasta până în vremea arătării Lui; iar după arătarea Mântuitorului, Apostolul Petru, ridicându-se, lua bucata de pâine a Mântuitorului de pe pernă şi, ridicând mâinile spre cer, spunea: *Hristos a înviat!,* iar Apostolii spuneau: *Adevărat a înviat!* Şi Petru spunea iarăşi: *Hristos a înviat!,* iar Apostolii răspundeau: *Adevărat a înviat!* Şi Petru spunea a treia oară: Hristos *a înviat!,* şi Apostolii spuneau: *Adevărat a înviat!* Acest obicei a fost păstrat de către Apostoli până la Înălțarea Domnului şi până când au ajuns în Antiohia Siriei şi, după obicei, s-au aşezat la masă şi au pus o pernă în locul Mântuitorului, iar pe pernă au pus o pâine care era partea Mântuitorului. După masă, Petru s-a ridicat, iar împreună cu el toți Apostolii şi, luând Petru pâinea - partea Mântuitorului - şi ridicând-o, a spus de trei ori: *Hristos a înviat!,* iar Apostolii au răspuns, după obicei, de trei ori: *Adevărat a înviat!* În acest timp li s-a arătat Preacurata Născătoare de Dumnezeu şi i-a acoperit cu harul ei ca şi cu un nor luminos şi Apostolii au văzut chipul Preacuratei şi toți au strigat cu glas tare: «Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne!” Această arătare minunată Apostolii au văzut-o după încetarea din viață a Preacuratei.

Până la moartea ei, Apostolii au mers să propovăduiască în lume şi au venit în Ierusalim să se închine Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, aşa cum s-ar fi închinat Mântuitorului, şi Sfântului Apostol Iacov, fratelui Domnului. Iar Preacurata în acel timp călătorea pe mare împreună cu Apostolul Ioan spre Sfântul Munte Athos şi corabia a acostat în locul unde se află astăzi mănăstirea Iviron. Din acest loc, Preacurata a pornit împreună cu Apostolul Ioan pe jos spre acel loc unde se află astăzi mănăstirea Vatopedu, iar în locul acela viețuiau pe atunci elini nebotezați. Şi l-au întrebat elinii pe Apostolul Ioan, zicând: „Cine este această cinstită Femeie?” Apostolul Ioan le-a răspuns: „Aceasta este Maica lui Iisus”, şi ei s-au închinat Preacuratei. După ce a făcut multe minuni, ea a botezat mulți oameni în acel loc. După aceea, după mult timp, marele împărat Constantin a zidit pe locul acela o mănăstire în numele Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, însă mai târziu aceasta a fost distrusă de către

Iulian Apostatul. Totuşi, după un timp, creştinii ortodocşi au restaurat această mănăstire şi, în urma unei minuni, i-au dat mănăstirii numele „Vatopedu”. Din Sfântul Munte Preacurata s-a îndreptat împreună cu Ioan spre insula Cipru, spre Lazăr cel înviat a patra zi, episcopul Ciprului, ducând cu ea veşmintele făcute de propriile Ei mâini. Aceste veşminte se află şi astăzi în Amohost, în mănăstirea Iviru.

În Antiohia Siriei, toți cei care înainte de Înviere, după Înviere şi Înălțare, cu mult înainte de venirea Apostolilor aici, au văzut şi au auzit minunile săvârşite, au crezut în Hristos şi s-au botezat şi Apostolii i-au numit creştini pe toți credincioşii de pe tot pământul, iar oraşul Antiohia a fost numit marea cetate a lui Dumnezeu.

Din rândul celor care viețuiesc pe tot pământul, numai trei popoare mănâncă stând la masă: grecii, sârbii şi ruşii; ultimele două sunt de acelaşi neam, iar al treilea neam sunt latinii, care viețuiesc în Europa. Iar locuitorii Palestinei şi sirienii, egiptenii, arabii, perşii, etiopienii, armenii şi toți ceilalți, până la capătul pământului, mănâncă pe pământ. Şi Mântuitorul avea obiceiul să mănânce pe pământ cu Ucenicii, care stăteau în jurul Lui, iar în Ierusalim şi acum este întreagă acea casă în care Mântuitorul a mâncat Paştile cu Ucenicii Săi; în această casă nu există nici o laviță.

În țara Iviriei a existat un oraş situat la gura de vărsare a râului Tasia, în apropierea mării şi acest oraş s-a numit Tasia; deasupra porților dinspre râu ale oraşului se afla icoana Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, care era foarte frumoasă şi înaintea ei se afla o lumânare. Oraşul acesta, prin voia lui Dumnezeu, pentru păcatele oamenilor, a fost scufundat precum Sodoma şi Gomora, iar cu mult timp înainte de scufundarea oraşului, icoana pomenită a coborât de pe porți, iar lumânarea a pierit fără veste. Binecredinciosul împărat şi tot poporul creştin s-au întristat foarte tare pentru dispariția icoanei, însă, după un timp, împăratul a primit vestea că icoana aceea a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu împreună cu lumânarea s-au arătat în Sfântul Munte şi s-au arătat astfel încât lumânarea ardea înaintea icoanei. Iar din oraşul Tasia până la Sfântul Munte era o distanță de mai mult de trei mii de verste. Binecredinciosul împărat a trimis cu mare bucurie în acel loc multe bogății şi a zidit o mănăstire slăvită în numele Sfintei Născătoare de Dumnezeu, care s-a numit „Portaitisa”, şi care s-a aflat în mare cinste. După un timp, cu îngăduința lui Dumnezeu, mănăstirea aceasta a fost distrusă de arabi.

Vă voi povesti o altă minune legată de aceeaşi icoană făcătoare de minuni a Preacuratei Născătoare de Dumnezeu. În Țarigrad domnea un împărat care nu avea copii. Acest împărat avea într-unul dintre oraşele Spaniei un frate, care avea un copil mic. Împăratul a trimis în Spania soli la fratele său şi i-a poruncit să vină împreună cu fiul lui. Acesta a pornit spre împărat pe mare cu corabia şi a acostat în acel loc din Sfântul Munte unde se afla mănăstirea Vatopedu cu hramul Preacuratei Născătoare de Dumnezeu. Şi a coborât împreună cu fiul său şi cu toți oamenii pe mal şi au început să mănânce, să bea şi să se veselească. Iar fiul prințului a început să se plimbe prin locul acela şi să rupă flori şi s-a îndepărtat de tatăl său şi de toți ceilalți oameni. Iar tatăl lui, după ce a petrecut, a plecat împreună cu toți oamenii cu corabia şi au întins pânzele, iar pe fiu l-au uitat în locul acela. Copilul însă, găsind în acel loc o poieniță, a intrat în ea şi a văzut că într-un tufiş stă o femeie îmbrăcată în veşmânt purpuriu şi a crezut că aceea care stă este mama lui. Iar femeia s-a purtat blând cu el şi l-a ținut cu ea. Când tatăl copilului a ajuns departe de locul acela, a început să-şi caute fiul, crezând că el se află cu doica, iar doica credea că el se află cu tatăl său. După ce l-au căutat şi nu l-au găsit, cu mare durere au hotărât că fiul prințului a căzut din corabie în mare şi s-a înecat şi cu mâhnire au pornit spre Țarigrad. Iar împăratul l-a ținut pe fratele său la el un an întreg, apoi l-a lăsat să plece spre oraşul lui. Și acesta a plecat spre Spania, spre oraşul lui natal şi pe drum a acostat iarăşi în acel loc, unde pierise fiul său. Coborând din corabie, toți au mers pe mal şi iată, prințul l-a găsit pe fiul său jucându-se în acel loc.

El şi-a întrebat fiul: „Unde ai fost atâta timp şi cu cine ai trăit în acest loc?” Copilul i-a răspuns: „Eu am trăit aici cu mama mea”. Tatăl i-a spus: „Arată-ne locul, unde este mama ta!” Copilul i-a răspuns: „Nu este departe de aici, veniți cu mine şi vă voi arăta locul unde se află

mama mea". Când au ajuns împreună cu copilul la tufiş, copilul a intrat în genunchi înăuntrul tufişului, iar ei nu au putut să pătrundă acolo, căci tufişul era foarte des. Şi au început să taie tufişul şi au găsit în locul acela icoana Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, care era foarte frumoasă, iar înaintea ei ardea o lumânare şi copilul stătea acolo. Prinţul s-a închinat imediat icoanei şi cu mare bucurie a trimis corabia în oraşul său să aducă aur destul din vistieria sa. Când corabia s-a întors cu vistieria, prinţul a zidit imediat acolo o mănăstire, împodobind-o minunat, şi a numit mănăstirea aceasta în cinstea Preacuratei Născătoare de Dumnezeu „Vatoped"[19], în ruseşte „МЕСТО КУСТАРНИКА" (mesto kustarnika - „locul tufişului"), căci acolo au găsit icoana Preacuratei, pe care au şi pus-o în interiorul biserici, iar înaintea ei au pus lumânarea.

Şi icoana aceasta se află şi astăzi acolo şi înaintea ei se află lumânarea, care a fost găsită odată cu ea. Iar prinţul acela împreună cu fiul lui s-au tuns în monahism în mănăstirea aceasta şi s-au sfârşit amândoi aici în cinul monahal. Slavă Dumnezeului nostru totdeauna, acum şi în vecii vecilor. Amin.

XV
Despre inscripţia de pe nimbul Mântuitorului şi despre numele Preasfintei Născătoare de Dumnezeu

Cu privire la literele ὅ ὤν, pe care iconografii le scriu pe nimbul Mântuitorului, să-ţi fie ştiut că acest cuvânt este elinesc, adică grecesc, şi se scrie în limba rusă: „СЫЙ", iar acest cuvânt „СЫЙ" înseamnă: „cel ce este" sau „cel ce există". Aşa S-a numit pe Sine Atotţiitorul înaintea lui Moise, când l-a trimis în Egipt, spunându-i: *Aşa să spui fiilor lui Israel: Cel ce este m-a trimis la voi!* (Ieşirea 3, 14) Cel Preaînalt S-a numit pe Sine astfel, deoarece El singur este după fiinţă veşnic, neavând nici început, nici sfârşit, ci există dintotdeauna, cuprinzând în Sine şi trecutul, şi prezentul şi viitorul, şi de aceea Se numeşte pururea fiitor.

Iar toate celelalte lucruri ale Lui, văzute şi nevăzute, de la şi prin harul Lui îşi au fiinţa, viaţa, mişcarea şi existenţa; iar El din nimeni nu Se trage şi de la nimeni nu Şi-a luat fiinţa, ci prin Sine Însuşi a existat dintotdeauna, există şi va exista în vecii vecilor, fiind, după fire, fără de început, nemuritor şi nesfârşit, viaţa a tot ce este viu şi fiinţa a tot ce există. Îngerii şi sufletele oamenilor sunt create de El prin har. Ele nu şi-au dobândit existenţa prin sine şi de la El au nemurirea. Însă despre acestea am spus destul.

Iar despre faptul că iconografii scriu pe ambele părţi ale icoanei Maicii lui Dumnezeu cuvintele: „Mρ.ΘY." să ştii că şi aceste cuvinte sunt greceşti şi înseamnă: „Mitir Θeu" (Μητηρ Θεου), iar în ruseşte se scriu: „Матерь Божія" şi înseamnă Maica lui Dumnezeu, iar nu Marta, nici Mirta, aşa cum gândesc unii datorită necunoaşterii limbii greceşti. Numele Maicii lui Dumnezeu este Maria, iar nu Marta şi nici Mirta.

XVI
Despre cununile de căsătorie

Despre cununile care se pun pe cap în timpul cununiei, potrivit cu rânduiala scrisă nu pot să spun nimic, deoarece nu mi s-a întâmplat să văd vreo tâlcuire despre acestea, ci îţi voi spune atât cât voi putea să-mi dau seama. În Psalmi este scris: *Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi ca nişte vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale* (Ps. 127, 3). Via este cea care produce boabele de struguri, din care se stoarce vinul şi care în limba tătarilor se numesc stafide, iar în scriptură-ciorchini. De aceea, cred, Sfinţii Părinţi au rânduit

[19] De la cuvintele greceşti: „βατος" – tufă de mărăcini, şi „πεδον" – pământ, loc (n. tr.).

ca cei ce se căsătoresc să fie încununați cu cununi de viță-de-vie, iar nu cu cununi de mesteacăn şi nici cu cununi de aur, amintindu-le, astfel, despre rodirea înaintea lui Dumnezeu a faptelor bune şi a copiilor cuminți şi temători de Dumnezeu, prin care ei să-L poată bucura pe Lucrătorul viei tainice, aşa cum şi via prin boabele sale, din care se face vinul, veseleşte inimile celor ce îl beau cu măsură şi prudență, iar nu până la beție şi năucire, ca păgânii.

XVII
Despre sfințirea apei în dimineața Bobotezei

Cu privire la întrebarea pe care mi-a pus-o cuvioşia ta, îți voi spune pe scurt, nu pe ghicite şi nici de dragul discuției sau ca să mă arăt pe mine mai înțelept decât alții - să se îndepărteze de noi, ortodocşii, toată nebunia cea păgână! - ci îți voi spune ceea ce am văzut eu cu ochii mei săvârşindu-se în cinstitele locaşuri ale Sfântului Munte şi ceea ce am găsit în tâlcuirea pravilelor apostolice şi soborniceşti, scrisă de tâlcuitorul lor - înțeleptul Valsamon.

Dar să-ți fie ştiut, iar prin tine şi fiecărui ortodox, că ieşirea la râu săvârşită de noi în dimineața Bobotezei Domnului nu arată faptul că Mântuitorul nostru S-a botezat a doua oară şi nu pentru adunarea obştească a creştinilor a fost rânduit să se săvârşească această taină, aşa cum cred unii. Nici Mântuitorul nu S-a botezat a doua oară şi nici mulțimea ortodoxă nu părăseşte sfințirea săvârşită încă de seara la Boboteaza Domnului, căci fiecare merge în parohia sa şi se sfințeşte potrivit obiceiului.

După cum explică înțeleptul Valsamon în tâlcuirile sfintelor pravile, sfințirea apei se săvârşeşte, pentru următorul motiv: Patriarhul Fotie, care a păstorit în timpul împăratului Leon cel înțelept, văzând că unele dintre vechile obiceiuri ale închinării la idoli încă se mai păstrează şi se împlinesc, s-a străduit mai întâi prin învățături să-i abată pe ortodocşi de la aceste obiceiuri; apoi, într-un Sinod, a rânduit şi le-a poruncit tuturor episcopilor iubitori de Dumnezeu de pretutindeni ca în prima zi din prima săptămână a fiecărei luni să-i adune pe ortodocşi în Sfintele biserici, să săvârşească sfințirea apei şi să-i sfințească pentru ca, prin această rânduială, să-i abată de la acele obiceiuri elineşti pe care ei le respectau la începutul fiecărei luni, aprinzând fiecare în fața curții sale un foc şi sărind de multe ori peste el, nădăjduind ca, datorită acestui lucru, să fie sănătoşi în cursul lunii care începea. Şi, prin harul Domnului nostru Iisus Hristos, prin multele nevoințe şi prin sfintele rugăciuni ale Fericitului patriarh Fotie, acest fals obicei elinesc a încetat cu desăvârşire în rândul ortodocşilor.

Rânduiala sobornicească, hotărâtă atunci, a sfințirii ortodocşilor prin stropirea cu apă sfințită în prima zi din prima săptămână a fiecărei luni, se păstrează şi astăzi în sfintele locaşuri ale Sfântului Munte, căci în prima zi din prima săptămână a fiecărei luni, scoțând din altar icoana Preacuratei Născătoare de Dumnezeu şi Cinstita şi de viață Făcătoarea Cruce (mare), preoții aşază icoana în afara bisericii în fața uşilor bisericeşti pe o masă, punând înaintea mesei un covor şi aprind două lumânări mari, pe care le pun de ambele părți ale icoanei, iar Cinstita Cruce o ține un călugăr, stând puțin mai în spatele icoanei Preacuratei; iar egumenul, împreună cu preoții şi cântăreții de la strană, stând de ambele părți ale Sfintei Icoane, săvârşesc slujba obişnuită a sfințirii apei, timp în care preotul şi diaconul ce stau înainte îmbrăcați în sfintele veşminte, afundă de trei ori Sfânta Cruce în apă, cântând de trei ori troparul: „De darurile Tale ne învredniceşte Născătoare de Dumnezeu Fecioară..."

Apoi preotul, împreună cu diaconul, intră în biserică, ducând apa sfințită într-un vas de argint, şi preotul stropeşte în chipul crucii altarul şi toată biserica, apoi iese şi stropeşte altarele laterale, care se află de ambele părți ale bisericii şi mai stropeşte ambele pridvoare, apoi iese în prag şi îi stropeşte pe toți călugării, care se apropie pe rând, unul câte unul, de preotul ce stă pe un loc mai înalt, iar diaconul ține înaintea lor vasul cu apa sfințită. După stropirea tuturor călugărilor, Sfânta Icoană, dacă se întâmplă să fie mare şi grea, este luată cu frică de doi călugări care, împreună cu egumenul şi cu toți frații, merg la chiliile mănăstirii, unde preotul cu diaconul şi cei ce duc Sfânta Icoană intră şi le sfințesc.

După ce sfinţesc toate chiliile, ies pe porţile mănăstirii, cântând imne în cinstea Maicii lui Dumnezeu şi stihirile de mărire pentru sfinţii prăznuiţi, şi merg la diferitele acareturi ale mănăstirii şi la turnuri. În timpul în care egumenul împreună cu călugării stau înaintea porţilor mănăstirii şi cântă, preotul cu diaconul intră în grădină, care se află în apropierea mănăstirii, şi sfinţesc cu apă sfinţită toate legumele din ea, care, astfel, se păstrează nevătămate de viermi şi omizi.

Apoi intră în mănăstire cântând cântări duhovniceşti şi, intrând în biserică, pun în mijloc Sfânta Icoană şi, aşezându-se de ambele ei părţi, toţi călugării cântă: „Cuvine-se cu adevărat...” cu glas tare, iar apoi, după ce spun o ectenie mică şi otpustul, preoţii duc icoana în altar şi o pun la locul ei. Această slujbă se săvârşeşte în prima zi din prima săptămână a fiecărei luni, în afară de luna ianuarie, căci în ianuarie slujba este amânată până în dimineaţa Bobotezei, când preoţii ies cu sfintele icoane, cu lumânări şi cădelniţe, cântând cântări duhovniceşti şi merg la râul sau la fântâna care se află în apropiere.

Acum îţi este clar unde îşi are începutul acest obicei şi pentru ce motiv se săvârşeşte a doua oară sfinţirea apei la râu în dimineaţa Bobotezei. Tu însă, răsplăteşte-mă cu sfintele rugăciuni pentru această puţină trudă pe care eu am început-o pentru râvna ta dumnezeiască şi pentru iubirea ta duhovnicească faţă de mine. Să fii sănătos în Domnul!

XVIII
Despre sfânta icoană a Mântuitorului Hristos, numită „Întristarea”

Sfânta icoană a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, numită în latineşte „pieta”, ceea ce în ruseşte înseamnă „милосердие” (miloserdie - milă, îndurare) sau „благочестие” (blagocestie - pietate, evlavie, cucernicie), iar nu „уныние” (unânie - mâhnire, tristeţe) - nu este o invenţie a înţelepciunii omeneşti, ci Însuşi Mântuitorul i s-a arătat astfel arhiereului Său, Sfântului papă Grigorie Romanul, celui care a alcătuit *Dialogurile duhovniceşti,* după cum acesta i-a explicat diaconului său Petru.

În timpul dumnezeieştii Liturghii, când Sfântul Grigorie săvârşea înfricoşătoarea şi nesângeroasa jertfă şi punea în potir a patra părticică a Sfântului Agneţ, a văzut o icoană dumnezeiască nefăcută de mână omenească şi s-a înduioşat şi, ca urmare, s-a umplut cu totul de lacrimi duhovniceşti, minunându-se de această nespusă îngăduinţă a Mântuitorului. Şi aşa cum a văzut cu ochii lui, prin lucrarea Sfântului Duh, aşa le-a şi povestit iconografilor, încredinţându-le să picteze această Sfântă icoană a Mântuitorului.

De atunci, pictorii au început să picteze această icoană în sfintele lui Dumnezeu biserici. Povestirea aceasta eu am auzit-o în Italia de la oameni vrednici de crezare, la care am stat mult timp, fiind încă tânăr şi mirean. Şi aşa cum am auzit-o, aşa am şi povestit-o sfinţiei tale. Fie ca pentru sfintele rugăciuni ale sfinţiei tale să mă învrednicească şi pe mine Domnul să mă căiesc sincer pentru multele mele greşeli. Amin.

XIX
Despre semiluna care se află pe sub [unele] cruci de pe biserici

Despre acest semn U, deasupra căruia sunt înălţate crucile pe biserici, să ştii că este o literă grecească, numită „ipsilon”. Atât cât pot eu să înţeleg, Sfinţii Părinţi au rânduit să se pună acest semn sub cruce din două motive. Domnul în Evanghelie spune adesea iudeilor: *Când veţi înălţa pe Fiul Omului* (Ioan 8, 28); şi iarăşi: *Şi după cum Moise a înălţat şarpele în pustie, aşa trebuie să Se înalţe Fiul Omului* (Ioan 3, 14); şi iarăşi: *Iar Eu, când Mă voi înălţa*

de pe pământ, îi voi trage pe toţi la Mine (Ioan 12, 32). În limba greacă „înălţarea” („înălţimea”) este numită: „υψος”, iar litera iniţială a acestui cuvânt este: υ. Prin această literă Sfinţii Părinţi ne învaţă, tainic, că crucea este „υψος”, adică înălţimea şi slava lui Hristos. Altă tâlcuire este aceasta: litera în greceşte înseamnă numărul 400, iar Mântuitorul, prin crucea Sa, a luminat cele patru părţi ale pământului, aşa cum se spune: „luminat-ai pământul cu crucea şi răspândit-ai în ţări neamurile, adunându-le la Tine prin sfântul botez”. De aceea, prin numărul „4”, Sfinţii Părinţi ne arată cele patru părţi ale lumii, iar prin sute, fiind numere rotunde, ne lămuresc în chip tainic sensul ascuns al celor 100 de oi, dintre care una s-a rătăcit şi Bunul Păstor a pornit să o caute şi, găsind-o, a adus-o la Sine prin cruce, adică prin răstignirea Sa şi prin moartea cea făcătoare de viaţă. Aşa înţelege mintea mea slabă, iar dacă cineva poate să explice mai bine, acela să ne lumineze şi pe noi.

XX
Cuvânt de acuzare şi dezminţire a scrierii greşite a lui Afroditian persanul

Începutul cuvintelor Tale este adevărul şi veşnice toate judecăţile dreptăţii Tale (Ps. 118, 160) şi *cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc, curăţat de pământ, curăţat de şapte ori* (Ps. 11,6). Prin acestea Dumnezeiescul Mângâietor ne-a învăţat limpede să nu ne lăsăm atraşi de valul oricărei învăţături, ci, cu mare grijă şi cu trezvia minţii, *să cercăm duhurile,* adică să vedem dacă acele cărţi alcătuite de unii oameni sunt, într-adevăr, *de la Dumnezeu,* după cuvintele dumnezeiescului Apostol şi Evanghelist Ioan, adică să vedem dacă se potrivesc în toate cu Sfânta Scriptură cea adevărată, prooorocească şi apostolească, scrisă de Sfântul Duh, şi cu dogmele teologice adevărate ale Sfinţilor şi învăţătorilor inspiraţi de Dumnezeu, care au strălucit pretutindeni pe pământ.

Iar dacă acele cărţi nu se potrivesc în toate cu Scripturile insuflate de Dumnezeu, atunci trebuie să le lepădăm şi să nu ne mai uităm în ele, deoarece sunt hulitoare şi ticăloase şi ne despart de Dumnezeu. Printre multele scrieri eretice se află şi o anumită lucrare a lui Afroditian persanul despre întruparea Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care este foarte cinstită şi iubită de unii ortodocşi ce suferă de neînţelegerea Scripturilor insuflate de Dumnezeu. De aceea, mă voi strădui să cercetez cu sârguinţă această lucrare, confruntând-o cu adevăratul înţeles al Scripturilor insuflate de Dumnezeu, să văd dacă este în toate potrivită cu ele sau nu.

Trebuie să ştiţi că orice scriere poate fi recunoscută ca fiind neîndoielnică şi de netăgăduit, după trei semne distincte: în primul rând trebuie să fie alcătuită de către un scriitor binecredincios, renumit şi cunoscut de către Biserica Sobornicească; în al doilea rând trebuie să corespundă în toate, aşa cum am spus mai sus, dogmelor şi predaniilor apostoleşti şi, în al treilea rând, trebuie ca în ea toate să se potrivească şi în nimic să nu se contrazică pe sine. Să vedem, aşadar, dacă lucrarea pomenită are, potrivit cu cele trei însuşiri, vreo temeinicie sau nu.

Faptul că numele şi rangul autorului pomenitei cărţi - ale lui Afroditian - sunt cu totul necunoscute Bisericii Soborniceşti şi că nu s-a auzit despre el în nici o istorie bisericească, îl ştiu precis chiar şi oamenii de rând. De asemenea, faptul că această scriere a fost tradusă din limba persană de către Filip, care se numeşte slujitorul cel mai apropiat al Fericitului Ioan Gură de Aur, este o minciună vădită. Căci nicăieri în viaţa acestui Fericit Părinte şi sfeşnic al întregii lumi, nu este pomenit alt slujitor apropiat lui, în afară de Fericitul Proclu, care a şi moştenit scaunul lui de patriarh.

În acelaşi timp, o altă minciună vădită reiese din adâncul ereziei acestei scrieri - şi Dumnezeiescul Mângâietor a rânduit acest lucru astfel datorită iubirii Sale de oameni pentru acuzarea minciunii acestei scrieri şi pentru întărirea în dumnezeiasca râvnă a celor care se ţin de adevăr. Însă, înainte de a-mi fi dat să acuz această minciună, eu m-am gândit să vă arăt

ceva mult mai ticălos decât ea şi care dovedeşte că autorul cărţii suferă ori de necredinţă desăvârşită ori de vreo altă credinţă. Cum ar îndrăzni el, dacă ar fi ortodox, să numească vasele sfinte idoli diavoleşti, iar sfântul locaş [biserica] să-l numească templu idolesc şi pe sfinţii slujitori să nu se ruşineze să-i numească slujitori nesfinţiţi ai idolilor de vreme ce Dumnezeiasca Scriptură spune: *Că toţi dumnezeii neamurilor sunt idoli; iar Domnul cerurile a făcut* (Ps. 95, 5); şi iarăşi: *Dumnezeii, care n-au făcut cerul şi pământul, vor pieri de pe pământ şi de sub ceruri* (Ier. 10, 11). Iar dacă el numeşte vasele sfinte idoli diavoleşti, biserica templu idolesc şi pe preoţi slujitori necredincioşi ai idolilor, atunci cine dintre cei devotaţi ortodoxiei va răbda cuvintele lui hulitoare? Sau cine nu le va urî şi nu le va da anatemei? Căci este spus: *Tu eşti Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin.* Şi iarăşi: *nu este sfânt precum Tu*, *Doamne*, *şi nici drept ca Dumnezeul nostru.*

Aşadar, Unicul sfânt şi Unicul drept este Domnul nostru Iisus Hristos şi biserica Lui este sfântă şi preoţii sunt, într-adevăr, sfinţii, care Îi slujesc în chip binecredincios şi cuvios pe pământ şi în ceruri, aşa cum este scris: *sfânt este locaşul Tău, minunat în dreptate* (Ps. 64, 5). Şi iarăşi: *Preoţii Tăi se vor îmbrăca cu dreptate şi cuvioşii Tăi se vor bucura (Ps.* 131, 9). Iar acest scriitor de ce numeşte sfântul locaş templu idolesc, iar pe preoţi slujitorii diavolilor? Cine dintre cei educaţi în buna credinţă va răbda fără tulburare asemenea hule?

Dacă ticăloşii diavoli sunt urâţi de Dumnezeu şi luptători împotriva lui Dumnezeu, atunci şi templul lor este întinat şi primejdios şi slujitorii lor nu sunt preoţii şi nici sfinţii, ci necredincioşii şi ticăloşii şi luptătorii împotriva lui Dumnezeu. Îl ştim pe cel care spune: *Idolii neamurilor sunt argint şi aur, lucruri făcute de mâini omeneşti* şi apoi adaugă: *Asemenea lor să fie toţi cei care îi fac pe ei şi toţi cei ce se încred în ei* (Ps. 134, 15; 18), adică să fie asemenea diavolilor, cărora le aparţin idolii, care sunt potrivnici lui Dumnezeu, întinaţi şi ticăloşi; tot aşa şi *cei care îi fac pe ei şi toţi cei ce se încred în ei* sunt întinaţi, urâţi de Dumnezeu şi demni de dispreţ. Însă despre acestea am spus destul aici.

Dar cum este ceea ce urmează după acestea? Totul este plin de minciună şi hulă urâtă de Dumnezeu. Oare nu este minciună vădită când spune că în timpul împăratului persan Cir au fost trimişi magi cu daruri în Ierusalim pentru a-L găsi pe Pruncul Născut, a Cărui stea au văzut-o la răsărit? Se ştie că în timpul împăraţilor persani Cir şi Darius, Fericitul Daniil a proorocit în Ecbatana şi în Suza, după ce îngerul lui Dumnezeu i-a spus: *Şaptezeci de săptămâni sunt hotărâte pentru poporul tău şi pentru cetatea ta cea sfântă până ce fărădelegea va trece peste margini şi se va pecetlui păcatul şi se va ispăşi nelegiuirea, până ce dreptatea cea veşnică va veni, vedenia şi proorocia se vor pecetlui şi se va unge Sfântul Sfinţilor* (Dan. 9, 24), ceea ce înseamnă că se va arăta Mesia cel aşteptat, adică Hristos. Iar cele şaptezeci de săptămâni, aşa cum tâlcuiesc dumnezeieştii învăţători, alcătuiesc 490 ani. Nu minte, oare, în chip vădit, acest scriitor demn de dispreţ, zicând că Hristos s-a născut în vremea lui Cir, când atunci nu a existat nici un Cir şi nici altcineva, ci singurul monarh al întregii lumi era Augustus, cezarul roman?

Urât şi dezgustător este pentru auzul creştinesc ceea ce spune el mai departe: că Ira, primind sărutare pe frunte, a zămislit în pântece şi atunci toţi idolii diavoleşti s-au veselit şi s-au bucurat pentru acest lucru şi au cântat toată noaptea. Dacă Ira a primit vestea cea bună de la stea în templul idolesc, care se afla în Persia şi a zămislit în pântece şi a dat viaţă, atunci Dumnezeiasca Evanghelie după Luca, unde se spune că în Nazaretul Galileii Gavriil i-a binevestit despre naşterea lui Hristos Preabinecuvântatei Fecioare Maria, care se trăgea *din seminţia lui Iesei* şi a lui David, este mincinoasă. Şi dacă, într-adevăr, Ira, primind vestea cea bună, a dat viaţă, atunci înseamnă că Hristos nu S-a născut din Fecioară, ci din desfrânata Ira şi din seminţia lui Cronos, a Herei şi a lui Zeus, adică a diavolilor, iar nu din seminţia lui Avraam, a lui Iesei şi a lui David. O, ce necredinţă! Hera şi Zeus, după cum se spune în ticăloasele legende ale păgânilor, sunt născuţi de Cronos şi Reia, de diavoli, şi sunt frate şi soră, însă, aşa cum se spune în legende, Hera a fost şi soţia fratelui său Zeus. Aşadar ce auz creştinesc poate răbda fără să se tulbure, auzind că Hristos Se trage din diavolii Cronos, Zeus şi Hera, iar nu din drepţii Avraam, Iesei şi David? Este posibil ca unii oameni inculţi şi

potrivnici să spună că nu există nici o mustrare pentru idolii diavoleşti, deoarece Ira o închipuie pe Însăşi Fecioara Maria?

O, ce necredinţă şi, în acelaşi timp, ce nebunie! Spuneţi-mi, pentru Dumnezeu, voi, cei care gândiţi aşa: din ce Scriptură Sfântă aţi învăţat şi aţi auzit că diavolii învaţă şi rânduiesc tainele dumnezeieşti? Nu Îl auziţi, oare, pe Însuşi Cel ce este peste toate Dumnezeu şi care îi interzice clar, prin Fericitul Prooroc David, păcătosului diavol spunându-i: *Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: „Pentru ce tu istoriseşti dreptăţile Mele şi iei legământul Meu în gura Ta? Tu ai urât învăţătura şi ai lepădat cuvintele Mele înapoia Ta"* (Ps. 49, 17-18).

Iar Pavel, sfeşnicul întregii lumi, propovăduind Evanghelia lui Hristos în Filipopol, în Macedonia, atunci când duhul cel viclean a mărturisit despre el că este robul Celui Preaînalt şi că vesteşte calea mântuirii, nu a îndurat acest lucru cu blândeţe, ci, mustrându-l, l-a oprit pe duhul cel viclean cu numele Domnului şi l-a izgonit din slujnica aceea, socotind că este nevrednic faptul ca oamenii să primească încredinţare despre cele dumnezeieşti de la duhul necurat. Şi de ce vorbesc eu despre Pavel? Însuşi Stăpânul tuturor nu a primit cu blândeţe mărturia despre El a duhurilor necurate, când au spus: *Te ştim cine eşti: Sfântul lui Dumnezeu, Tu eşti Hristos,* ci le-a interzis cu asprime să arate cine este El. Pe scurt: toţi Sfinţii Părinţi ne poruncesc cu mare grijă să nu îi credem deloc pe diavoli, chiar dacă ei ar spune şi ceva adevărat, să ne îndepărtăm cu toate puterile de ei şi să îi dispreţuim ca pe vrăjmaşii lui Dumnezeu şi luptătorii sufletelor noastre, şi să spunem împreună cu Fericitul David. *Certa-mă-va dreptul cu milă şi mă va mustra, iar untdelemnul păcătoşilor să nu ungă capul meu* (Ps. 140, 5). Iar voi din ce pricină dispreţuiţi atât de mult poruncile şi învăţăturile Dumnezeieştii Scripturi şi daţi ascultare fără măsură acestei scrieri, care este plină de toată minciuna şi hula, dar, mai ales, este alcătuită de diavolii înşişi? Să ne ferim de o asemenea nebunie şi să învăţăm să spunem: *Urât-am adunarea celor ce viclenesc şi cu cei necredincioşi nu voi şedea* (Ps. 25, 5).

Ar trebui să fiu mulţumit de ceea ce am spus spre acuzarea acestei scrieri mincinoase şi să închei aici cuvântul meu în apărarea adevărului. Însă, pentru că ea şi în celelalte cuvinte ale sale dă dovadă de aceeaşi orientare, nu este rău să mai zăbovesc puţin în nevoinţa pentru adevăr, spre slava Dumnezeu-Cuvântului Celui întrupat în chip nespus şi pentru mai marea încredinţare a ascultătorilor, privind buna credinţă şi pentru demascarea definitivă a minciunii. Aşadar, să întrebăm, iar acest mincinos să ne răspundă: din ce Scripturi insuflate de Dumnezeu a învăţat el că idolii diavoleşti s-au veselit şi s-au bucurat de zămislirea Irei şi au strigat ca oamenii? Dumnezeiasca Scriptură spune astfel despre ei: *Idolii neamurilor sunt argint şi aur, lucruri de mâini omeneşti: gură au şi nu vor grăi; ochi au şi nu vor vedea; urechi au şi nu vor auzi; nări au şi nu vor mirosi; mâini au şi nu vor pipăi; picioare au şi nu vor umbla, nu vor glăsui cu gâtlejul lor* (Ps. 113, 12-15). Iată, Dumnezeiasca Scriptură îi numeşte surzi, orbi, nesimţitori şi muţi. Aşadar, în ce cărţi scrise este spus ceea ce afirmi tu? Oare nu în cele persane? Însă noi nu credem în ele, căci avem porunca Sfântului Duh, care spune: *În adunări binecuvântaţi pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Israel* (Ps. 67, 27). Iar cărţile persane au fost scrise de duhul diavolesc şi sunt izvoarele diavolilor, iar nu ale lui Israel.

Izvoarele lui Israel sunt cărţile profetice, scrise de Duhul Sfânt, şi prin ele trebuie să-L cântăm şi să-L lăudăm pe Dumnezeul şi Domnul Iisus Hristos, iar nu prin înşelăciunile diavoleşti şi prin cărţile persane. *Spusu-mi-au călcătorii de lege deşertăciuni, dar nu sunt ca legea Ta, Doamne* (Ps. 118, 85). Să spună acest grăitor în deşert: de unde au primit diavolii astfel de previziuni şi descoperiri, de vreme ce Dumnezeiasca Scriptură ne înştiinţează că Taina Întrupării a fost pe deplin ascunsă de toate puterile cereşti şi de fiii oamenilor, precum este scris de Fericitul David: *Şi a plecat cerurile şi S-a coborât şi negură era sub picioarele Lui* (Ps. 17, 11). Sfântul Cosma cântă în biserică, zicând: „Cela ce eşti Înţelepciunea, Cuvântul şi Puterea şi Fiul, strălucirea Tatălui, Hristoase Dumnezeule de puterile cereşti şi de oameni Te-ai ascuns şi Te-ai întrupat şi pe noi ne-ai înnoit, Cel ce Te-ai preaslăvit". Şi ce altceva înseamnă acea cugetare dumnezeiască, ce spune: *Pogorî-se-va ca ploaia pe lână şi ca*

picăturile ce cad pe pământ (Ps. 71, 6) dacă nu întruparea Lui Dumnezeiască, tainică şi cu totul neauzită şi nepătrunsă, asemenea ploii care cade fără zgomot pe lână şi pe pământ.

Şi însăşi căpetenia diavolilor, zicându-I în pustie Dumnezeu-Cuvântului Celui întrupat: *De eşti Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini* (Matei 4, 3) se dă în vileag la modul cel mai clar, arătând că încă dintru început nu a ştiut despre întruparea Lui nespusă din Pururea Fecioara Maria. Dacă L-ar fi recunoscut în El pe Însuşi Făcătorul tuturor, atunci nu ar fi îndrăznit nicidecum să se apropie de El. Aşadar, de unde au primit idolii diavoleşti cei surzi şi nesimțitori asemenea descoperire şi previziune? De la ei înşişi? Dar să nu ne fie nouă a primi o asemenea hulă!

Căci, dacă, după cuvântul Proorocului, nimeni nu înțelege *Duhul Domnului* (Isaia 40, 13), atunci cum de au înțeles diavolii? Şi în alt loc se spune: *tainele Mele Mie Îmi sunt cunoscute şi prietenilor Mei, iar diavolii vrăjmaşii lui Dumnezeu sunt,* şi nu prietenii Lui; aşadar, cum au putut ei afla această taină preaminunată? Oare le-a descoperit Duhul Sfânt? Să nu ne fie nouă a cugeta unele ca acestea, căci *ce împărtăşire are lumina cu întunericul* sau *ce învoire este între Hristos şi Veliar* (II Cor. 6, 14; 15)? Printre cei mai renumiți în înțelepciune bărbați elini au fost unii, dintre care unul este însuşi înțeleptul Plutarh, care a trăit în vremea cezarului Augustus, care au afirmat că, cu patruzeci de ani înaintea Întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul idolii diavoleşti de pe tot pământul au tăcut cu desăvârşire, fiind osândiți la muțenie, deşi până atunci ei înşelaseră neamul omenesc prin numeroase vrăjitorii.

Dacă, după cuvintele filosofilor, prin porunca şi puterea lui Dumnezeu, idolii diavoleşti de pe tot pământul au fost osândiți la muțenie, atunci cum de idolii care se aflau la perşi s-au bucurat şi au jucat şi au vestit Taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu? Căci Dumnezeiasca Scriptură spune că *nu este frumoasă lauda în gura păcătosului* (Sirah 15, 9). De ce s-au bucurat ei când, după fire, sunt vrăjmaşii lui Dumnezeu şi urâți de Dumnezeu, Făcătorul tuturor, şi când ştiau că Întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul va fi urmată de pieirea lor definitivă? Doar au auzit demult dumnezeiescul Psalm, care spune: *Să se scoale Dumnezeu şi să se risipească vrăjmaşii Lui şi să fugă de la fața Lui cei ce-L urăsc pe El. Precum se stinge fumul, să se stingă; cum se topeşte ceara de fața focului, aşa să piară păcătoşii de la fața lui Dumnezeu* (Ps. 67, 1-2). De asemenea şi în Sfânta Evanghelie, plângându-şi pieirea lor, cu frică au strigat: *Vai! Vai! Ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene? Ai venit ca să ne pierzi? Te ştim cine eşti: Sfântul lui Dumnezeu* (Matei l, 24).

Aşadar, este clar că toate acestea sunt o minciună şi o născocire nebunească a minții unui fals înțelept, precum şi ceea ce spune mai departe cum că idolii de gen feminin de bucurie cântă, se roagă şi spun: „Karia, izvor purtător de apă al astrului ceresc, mamă şi nor ce redă lumii viața, pomeneşte-le pe roabele tale, preacurată stăpână!" Aici este evidentă învățătura lui Origen, care spune că vor fi mântuiți şi diavolii, pe care el [Afroditian] îi înfăţişează rugându-se: „Pomeneşte-ne pe noi, robii Tăi!" Zicând: „Karia, izvor purtător de apă", ce altceva arată el prin aceasta dacă nu pocăința diavolilor? Iar dacă este pocăință, atunci va fi şi mântuire. Şi ce poate fi mai ticălos decât aceasta? Însă de ce i-a schimbat numele Mariei în Karia? Din ce scriptură a scos el acest lucru?

El spune că steaua cea mare şi prealuminoasă, pogorându-se din cer şi aşezându-se deasupra izvorului, a glăsuit în felul următor: „Stăpână, care eşti izvor, marele soare m-a trimis să-ți vestesc şi să-ți slujesc la naştere". Prin aceasta, şi prin vorbele deşarte pe care le rosteşte, nu se opune el, oare, Dumnezeieştii Evanghelii după Luca, ce spune că prin Îngerul lui Dumnezeu Gavriil, iar nu prin stea, a primit Preabinecuvântata Fecioară vestea cea bună: *Bucură-te, ceea ce eşti plină de dar, Domnul este cu tine!* (Luca l, 28)? Acelaşi nesăbuit, după cum se vede, crede mai mult în ceea ce i-au descoperit diavolii nesfințitului Propie decât în ceea ce a scris dumnezeiescul Luca prin insuflarea Sfântului Duh. Astfel, pretutindeni în lucrarea lui diavolească huleşte şi minte şi, de aceea, cum putem să-l ascultăm? Oare cine nu va da toate acestea anatemei şi nu îl va numi pe autor demn de dispreț pentru că a răstălmăcit Dumnezeiasca Evanghelie după Luca?

El spune, de asemenea, că steaua s-a oprit deasupra unui izvor, unde a rămas până

când Cir, împăratul persan, a trimis magii. Atunci, steaua a pornit împreună cu ei. La faptul că el şi acum minte în chip vădit, sunt martori nemincinoşi înşişi magii, care în Sfânta Evanghelie după Matei spun: *Unde este regele iudeilor, Cel ce S-a născut? Căci am văzut la Răsărit steaua Lui şi am venit să ne închinăm Lui* (2, 2); nu spun că au văzut-o stând într-un templu idolesc deasupra unui izvor, ci *la Răsărit,* adică în văzduh, pe acea parte a cerului care este la răsărit. Iar faptul că acest lucru s-a întâmplat în timpul lui Cir, aşa cum grăieşte în deşert acest fals înţelept, este o minciună pe care am demascat-o mai înainte destul şi nu este nevoie să o demascăm a doua oară.

Iar tot ceea ce povesteşte el, vorbind în numele magilor care s-au întors în Babilon şi au relatat ceea ce au vorbit cu iudeii, fiind minciună vădită şi născocire a minţii unui neînvăţat, ca pe ceva neconţinut în Dumnezeiasca Evanghelie, las fără cercetare. Căci iudeii nu au văzut steaua nici înainte de sosirea magilor, nici atunci când au sosit ei, căci steaua, din voia lui Dumnezeu, s-a ascuns când magii au ajuns în ţara iudeilor şi nici daruri nu le-au oferit iudeii magilor ca ei să tacă în legătură cu Mesia, Care Se născuse şi nici magii nu i-au mustrat pe iudei, acuzându-i de necredinţă şi invidie. Toate acestea, evident, sunt născociri mincinoase ale unei minţi inculte şi sunt relatate în afara adevărului evanghelic şi a predaniei bisericeşti. Iar faptul că el o pomeneşte pe Fericita Fecioară, care le povesteşte magilor despre Sine şi despre Dumnezeu-Cuvântul, Care S-a născut din ea cu trup, spunându-le că în ziua sâmbetei, când începuse să se lumineze de ziuă, pe neaşteptate i s-a arătat un înger şi i-a binevestit naşterea, iar ea s-a tulburat şi a zis: *Să nu-mi fie Mie aceasta niciodată, Doamne!,* nu este, oare, o minciună şi o ponegrire a adevărului evanghelic? Ce cuget binecredincios nu se tulbură la gândul că Fecioara a fost tulburată de cuvintele dumnezeiescului Gavriil, care au întrecut orice cuget, de vreme ce ea nu a spus nimic împotrivă, aşa cum a scris Fericitul Luca? Faptul că ea a respins cele ce i s-au vestit, aşa cum grăieşte în deşert acest mincinos, este o minciună de neîndurat, căci nu aşa a răspuns binecuvântata Fecioară, ci a întrebat numai: *Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?* Şi când a primit deplina lămurire de la îngerul lui Dumnezeu, atunci a exclamat: *Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!* (Luca l, 34; 38)

Însă nu este potrivit cu tradiţia Bisericii Sobornicești nici atunci când spune că în ziua sâmbetei a avut loc Buna Vestire Preabinecuvântatei Fecioare, căci toţi Părinţii purtători de Dumnezeu spun că în prima zi a săptămânii a avut loc bună vestirea ei şi, din această pricină, ei numesc această zi Paştele Domnului atunci când se întâmplă să se serbeze în aceeaşi zi Buna Vestire şi Învierea Domnului. Însă nu trebuie să lăsăm fără mustrare nici acea minciună a lui, în care spune că magii, când I-au adus daruri lui Dumnezeu-Cuvântul Celui întrupat, au zis: „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Îţi aducem, Stăpâne Iisuse!" Aceasta este o minciună şi acest lucru reiese din faptul că primul care a lăsat această cugetare tainică Bisericii Sobornicești a lui Dumnezeu, este Fericitul Iacov, fratele Domnului, în Sfânta Liturghie alcătuită de el, iar după el Vasile cel Mare a zis astfel: „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Îţi aducem de toate şi pentru toate", desemnând prin acestea Sfântul Trup şi Cinstitul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, iar nu aurul, smirna şi tămâia - lucruri neînsemnate şi pieritoare.

Cum ar fi putut magii, fiind barbari şi neînvăţaţi în lucrurile dumnezeieşti, să înţeleagă această cugetare tainică şi vrednică de cinstire, când taina cea înfricoşătoare încă nu se săvârşise, adică nu fusese încă adusă pentru toată lumea mântuitoarea jertfă - patimile lui Hristos - şi această cugetare tainică încă nu fusese scrisă? Chiar dacă ei erau înţelepţi în ştiinţa astrologiei şi, fiind călăuziţi de stea, au ajuns la Dumnezeu-Cuvântul Cel nepătruns, Care S-a născut cu trup, totuşi nu erau prooroci, asemenea Proorocilor din vechime, Isaia, Ieremia şi Daniil, astfel încât să poată spune acest lucru în duh proorocesc. Este evident că în acest caz Afroditian a umblat cu şiretlicuri şi ceea ce, după mulţi ani de la întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul, a auzit el însuşi rostindu-se în bisericile lui Dumnezeu de către preoţii ortodocşi, acelea le atribuie, în chip viclean, magilor. De ce? Pentru ca prin acest mijloc să înşele cugetul celor mai inculţi şi să-i convingă şi mai mult cu privire la născocirea lui mincinoasă şi

dăunătoare sufletului, în care nu trebuie să credem nicidecum dacă vrem să ne păstrăm buna credință în Dumnezeu, pomenind cele spuse de înțeleptul propovăduitor şi învățător: *Dacă vă propovăduieşte cineva altceva decât ați primit, să fie anatema* (Gal. 1, 9), adică blestemat. Iar Afroditian, vestind altceva împotriva celor ce ne sunt propovăduite de Sfânta Evanghelie, după cum am spus mai sus, se supune blestemului, potrivit cu hotărârea fermă a Apostolului. Să ne îndepărtăm, aşadar, de această scriere mincinoasă ca să nu cădem şi noi împreună cu el sub acea osândire! Însă despre acestea am spus destul.

Cum putem noi primi ceea ce spune el - că magii L-au găsit pe Prunc stând pe pământ şi jucându-Se, şi atunci când ei L-au preamărit, El s-a bucurat şi a râs? Unde se află un asemenea lucru scris de Evangheliştii inspirați de Dumnezeu şi de Părinții purtători de Dumnezeu? Sfânta Evanghelie după Matei spune clar: *Şi văzând ei steaua, s-au bucurat cu bucurie mare foarte. Şi intrând în casă, au văzut pe Prunc împreună cu Maria, mama Lui, şi căzând la pământ, s-au închinat Lui; şi deschizând vistieriile lor, I-au adus Lui daruri: aur, tămâie şi smirnă* (Matei 2, 10-11). Iar Fericitul Luca spune: *Iar după ce îngerii au plecat de la ei, la cer, păstorii vorbeau unii către alții: Să mergem dar până la Betleem, să vedem cuvântul acesta ce s-a făcut şi pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut. Şi, grăbindu-se, au venit şi au aflat pe Maria şi pe Iosif şi pe Prunc, culcat în iesle* (Luca 2, 15-16). Iar acest lucru reiese clar şi din Sfintele Canoane care se cântă la Naşterea lui Hristos. Aşadar, pe cine trebuie să credem mai mult, pe Matei şi pe Luca, cei care cu Duhul Sfânt au scris Sfânta Evanghelie, de asemenea pe Ioan Damaschin şi pe Fericitul Cosma, care au cugetat şi au propovăduit asemenea cu Evangheliştii, sau pe Afroditian, un necunoscut al Sfintei Biserici Soborniceşti, care a auzit de la diavoli şi a scris împotriva dogmelor şi predaniilor evanghelice şi părinteşti?

Judecați voi singuri, cei care respectați şi iubiți atât de mult această scriere, dacă este cumva întemeiată şi mântuitoare şi plăcută lui Dumnezeu, de vreme ce leapădă cuvintele izvorâtoare de viață şi vrednice de închinare ale Sfântului Duh şi ascultă învățăturile diavolilor cuvântători de minciuni, ca să spun cu cuvintele Apostolului: *Oile Mele ascultă de glasul Meu şi Eu le cunosc pe ele, şi ele vin după Mine. Iar după un străin, ele nu vor merge, ci vor fugi de el pentru că nu cunosc glasul străinilor* (Ioan 10, 27; 5).

Aşadar voi, cinstiți frați, pentru Dumnezeu, veniți-vă în fire şi nu ascultați nicidecum asemenea scrieri eretice. Şi nu trebuie să îngăduiți atunci când el spune că Pruncul se juca şi râdea, desfătându-se cu laudele magilor; căci nicăieri în Scripturile insuflate de Dumnezeu nu există aşa ceva despre firea Domnului şi Mântuitorului nostru, cum că El S-a jucat şi a râs şi S-a desfătat cu lauda omenească. Aceste lucruri sunt specifice pruncilor neînțelepți şi neghiobi care nu sunt părtaşi la lucrarea Sfântului Duh. Însă Mântuitorul nostru, deşi era prunc la trup, totuşi era, în acelaşi timp, şi Dumnezeu desăvârşit, fiind de-o ființă cu Tatăl şi cu Sfântul Duh şi firea Lui nu era copilăroasă şi nici neînțeleaptă, aşa cum este mintea pruncilor obişnuiți ai oamenilor, ci era plină de înțelepciune dumnezeiască şi de rațiune şi de frica lui Dumnezeu, aşa cum spune cuvântul lui Dumnezeu: *Şi-L va umple pe El duhul temerii de Dumnezeu* (Isaia 11, 3). Iar unde este duhul înțelepciunii şi al rațiunii şi al povățuirii şi al tăriei şi al evlaviei şi al fricii de Dumnezeu, de acolo fug toată slăbiciunea omenească şi nesăbuința şi nepriceperea şi nesimțirea.

Faptul că firea Mântuitorului nostru nu a fost aşa cum o descrie Afroditian reiese din Dumnezeiasca Evanghelie şi din celelalte Scripturi insuflate de Dumnezeu; căci nicăieri în Scriptură nu vei găsi faptul că El S-a jucat ori a râs ori le-a spus ceva oamenilor ca să atragă lauda lor; dimpotrivă, vei găsi că El respinge toate acestea. Martorul nemincinos al acestui lucru este El Însuşi, Care spune aşa: *Slavă de la oameni nu primesc* (Ioan 5, 41), adică nu caut; însă nici atunci când L-a lăudat o femeie, zicând: *Fericit este pântecele care Te-a purtat şi fericiți sunt sânii pe care i-ai supt!,* El nu S-a desfătat în suflet şi nu S-a bucurat de această laudă, ca un oarecare iubitor de slavă, ci, dimpotrivă, a îndepărtat-o foarte înțelept, spunând celei ce L-a lăudat şi mulțimii care era de față: *Aşa este, dar fericiți sunt şi cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-L păzesc* (Luca 11, 27; 28).

Aşadar, nesăbuite sunt cele spuse de acest mincinos despre Înţelepciunea Ipostatică şi întrupată a Celui Preaînalt şi de aceea nu trebuie să ascultăm aceste vorbe deşarte ale lui, ci, dimpotrivă, trebuie să-l defăimăm şi să-l dispreţuim.

Printre multe alte vorbe deşarte ale sale acest nesăbuit, străduindu-se să răstălmăcească adevărata predanie a Bisericii Soborniceşti despre preacurata şi vrednica de închinare icoană a Preacuratei Maicii Domnului şi a Fiului ei Celui Unuia Născut, a lui Dumnezeu-Cuvântul, îi descrie pe magi ca şi cum aceştia ar fi zis: „Noi, având un pictor, am pictat chipurile celor doi şi le-am adus în ţara noastră”. Dacă aceasta s-a întâmplat aşa, atunci este mincinoasă predania Bisericii Soborniceşti, potrivit căreia credinciosul şi dumnezeiescul Apostol şi Evanghelist Luca a pictat icoana Preacuratei Maicii Domnului şi a Fiului ei Celui Unuia Născut, a lui Dumnezeu-Cuvântul şi i-a adus-o Maicii lui Dumnezeu, iar ea, lăudând icoana, a spus: „Harul care este în mine, să fie cu ea”.

După ce Afroditian a fost dat în vileag cu privire la atâtea născociri atât de cumplite, alcătuite de el împotriva cuvântului adevărului şi împotriva adevărului apostolic al credinţei, cine va mai începe să-l asculte? Dimpotrivă, dacă cineva este binecredincios, nu va dispreţui, oare, această lucrare a lui şi nu o va arunca în foc, ca pe neghina diavolului celui viclean şi urzitor de rele, semănată printre grâul curat pe ogorul bunei credinţe? Iar dacă cineva, după toate acestea, va primi lucrarea lui ca pe o lucrare a bunei credinţe şi o va cinsti, să ştie că va cădea departe de buna credinţă şi va cugeta şi va vorbi asemenea lui şi de aceea va fi supus aceleiaşi pedepse după rânduiala Bisericii Soborniceşti, care spune: „Eretic este şi va fi supus pedepsei legiuite pentru eretici acela care schimbă ceva cât de mic în credinţa ortodoxă”. Iar cine se desfată şi este de acord cu această lucrare potrivnică, acela nu schimbă ceva neînsemnat în credinţa ortodoxă, ci respinge însăşi esenţa mântuirii noastre, aşa cum am arătat cu încredinţare şi în adevăr prin mărturiile proorocilor.

Iar dacă unii, biruiţi fiind de atracţia lor către discuţii, suferă cu privire la iubirea noastră frăţească în Dumnezeu a acestui avertisment şi sfat al meu şi nu vor să se îndepărteze de această scriere hulitoare, socotind că ea Îl mărturiseşte corect pe Domnul nostru Iisus Hristos - Cuvântul Cel împreună fără de început cu Tatăl şi izvorul vieţii şi al nemuririi, Care pentru iubirea de oameni S-a pogorât din ceruri ca să îl reînnoiască pe omul creat de mâna lui Dumnezeu după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu - aceştia să afle că toţi ereticii cu cuget rău au obiceiul de a amesteca în scrierile lor şi unele dogme corecte ca, prin acest mijloc, să dea autenticitate şi să facă uşor de primit de către ortodocşi hulele alcătuite de ei. Din această pricină, Stăpânul tuturor şi Dumnezeu, Înţelepciunea Ipostatică a Tatălui, Domnul nostru Iisus Hristos, ştiind, ca Dumnezeu, această viclenie a lor, îi previne pe Ucenicii Săi, iar prin ei şi pe noi, toţi cei care credem în El, şi ne porunceşte aspru zicând: *Feriţi-vă de proorocii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. După roadele lor îi veţi cunoaşte* (Matei 7, 15-16). Şi pe bună dreptate sunt numiţi aceştia de către Mântuitorul nostru lupi răpitori, căci prin cuvintele lor făţarnice şi bune la suprafaţă, pe care le alătură la cuvintele lor dăunătoare sufletelor, ademenesc sufletele oamenilor simpli şi în chip tainic îi atrag împreună cu ei în prăpastia pierzării.

Să veghem cu sârguinţă asupra noastră, pentru Dumnezeu, şi să nu credem fără cercetare orice hulă, adică orice învăţătură, ci să cercetăm şi să vedem dacă se potriveşte în toate cu predaniile şi învăţăturile Apostolilor şi ale Proorocilor, iar dacă diferă faţă de ele cu privire la ceva sau dacă se contrazice cu sine însăşi să nu o primim, ci să o lepădăm de la noi, ca pe neghina vicleanului diavol, semănată printre grâul curat al adevăratei credinţe spre amăgirea şi pieirea sufletelor noastre.

În rândul acestor opere înşelătoare, eretice, se află şi această povestire, care nu numai că nu se potriveşte cu învăţăturile şi predaniile Apostolilor şi ale Sfinţilor Părinţi, ci se opune lor şi se contrazice pe sine însăşi, aşa cum se vede la sfârşitul ei. După ce mai înainte a spus că magii L-au găsit pe Prunc şezând pe pământ şi având aproape doi ani, el, parcă uitându-şi cuvintele, spune: „Iar eu, cugetând la această minune, am spus că la început pe popoarele necredincioase cerul le-a adus la credinţă, chemându-i printr-o stea pe magii de la răsărit, din

ţara Persiei în Ierusalim, cu daruri, spre închinarea Celui ce şedea în iesle. Pe aceste popoare Pruncul le-a înspăimântat nu cu tronul şi sceptrul împărătesc, ci cu sărăcia cea cumplită; căci ce este mai rău decât peştera şi ce este mai sărac decât pânza, în care a strălucit bogăţia Dumnezeirii Tale?" Iată adevărul Evangheliei şi al Bisericii Soborniceşti! Aşa ar fi trebuit să spună şi acolo despre magi - că ei L-au văzut pe Pruncul nou-născut în iesle, acoperit cu pânză, iar nu ca pe un copilaş de aproape doi ani, şezând pe pământ, jucându-se, râzând şi bucurându-se de laudele rostite de ei. Toate acestea sunt, evident, minciuna şi născocirea minţii unui nebun.

Magii s-au închinat Pruncului nou-născut (iar nu copilului de doi ani) şi acest lucru reiese din faptul că înşişi păstorii-martori s-au grăbit să ajungă în Betleem în ziua aceea ca să vadă ceea ce le-a descoperit îngerul Domnului, care le-a spus: *Nu vă, temeţi. Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Şi acesta vă va fi semnul: Veţi găsi un prunc înfăşat, culcat în iesle* (Luca 2, 10-12). Evident că şi magii, la câteva zile după păstori, au ajuns în Betleem şi s-au închinat Mântuitorului, Pruncului nou-născut, culcat în iesle, aşa cum ne relatează adevărul evanghelic şi cum am arătat şi eu mai sus, iar nu copilaşului de doi ani, care şedea pe pământ şi se juca.

Aşadar, atât cât am putut, eu, cu ajutorul harului Sfântului Mângâietor, am dat în vileag falsitatea povestirii lui Afroditian şi v-am făcut clar adevărul evanghelic prin cugetări evanghelice şi părinteşti. Acum de voi depinde să vă lepădaţi de această povestire mincinoasă şi să iubiţi împreună cu toţi patriarhii ortodocşi adevărul bisericesc şi să strigaţi împreună cu Fericitul David, care spune: *Spusu-mi-au călcătorii de lege deşertăciuni, dar nu sunt ca legea Ta, Doamne!* Şi iarăşi: *Cât sunt de dulci limbii mele, cuvintele Tale, mai mult decât mierea, în gura mea!* (Ps. 118, 85; 103).

Iar cuvintele lui Afroditian nu sunt cuvintele lui Dumnezeu, ci înşelăciunea idolilor diavoleşti, spre pierzarea celor ce ascultă. Iar cât de rău este să adăugăm ceva la credinţa ortodoxă propovăduită nouă sau să scoatem ceva din ea, cred că ştiţi şi voi singuri. Să vă păziţi, aşadar, curaţi de toată această neghină a ereziei ca să puteţi şi voi să spuneţi cu îndrăzneală: *Oare, nu pe cei ce Te urăsc pe Tine, Doamne, am urât şi asupra vrăjmaşilor Tăi m-am mâhnit? Cu ură desăvârşită i-am urât pe ei şi mi s-au făcut duşmani* (Ps. 138, 21-22).

A Dumnezeului nostru este slava şi puterea şi închinarea în vecii vecilor. Amin.

XXI
Împotriva lui Apollinarie - despre Iuda trădătorul

Deseori mi-a fost dat să-i aud pe mulţi oameni, afirmând cu stăruinţă că trădătorul Iuda nu s-a spânzurat imediat după ce a înapoiat cei treizeci de arginţi, aşa cum afirmă Sfânta Evanghelie după Matei, ci că a mai trăit destui ani, numai că, aşa cum gândesc ei, se umflase puternic, astfel încât pentru toţi cei care treceau prin acel loc devenise un monstru şi o privelişte înfricoşătoare. De aceea se cuvine ca şi eu, cel slab la minte, prin câteva cuvinte să apăr adevărul evanghelic şi să dau în vileag minciuna, iar pe cei, care din nepricepere sunt înclinaţi să asculte minciuna, să-i întorc la adevărul evanghelic şi să-i îndemn *să nu cugete despre sine mai mult decât trebuie să cugete* (Rom. 12, 3) şi astfel să nu se lase atraşi fără minte şi fără ruşine de orice minciună şi să nu fie de acord cu ea.

Chiar dacă un înger din cer ne-ar vesti ceea ce nu am primit din Scripturile insuflate de Dumnezeu, să-l dăm anatemei, aşa cum scrie Fericitul Apostol Pavel către Galateni, zicând: *Dacă vă propovăduieşte cineva altceva decât aţi primit, să fie anatema!* chiar dacă ar fi şi înger din cer (Gal. 1, 9). Având această puternică poruncă apostolică, cum de vă lăsaţi voi, o bunilor, atraşi de o asemenea minciună vădită şi sunteţi de acord cu ea? Dacă este drept ceea ce spune despre aceasta Pappie, care afirmă că, după ce L-a trădat pe Domnul slavei, Iuda a mai trăit mulţi ani, atunci se dovedeşte a fi mincinoasă Sfânta Evanghelie după Matei, care

spune clar despre el că, după înapoierea celor treizeci de arginţi, a plecat şi s-a spânzurat. Dacă în legătură cu aceasta Sfânta Evanghelie a minţit, aşa cum gândiţi voi împreună cu Pappie, atunci nici în celelalte istorisiri ale sale nu poate fi socotită vrednică de crezare, după dumnezeiasca cugetare, care spune: *cel ce e nedrept în foarte puţin şi în mult este nedrept* (Luca 16, 10).

Însă fie şi aşa cum gândiţi voi împreună cu Pappie - că Fericitul Matei nu a relatat cum trebuie cele cu privire la trădătorul Iuda, fiind cuprins, ca un om, de uitare sau neştiinţă. Însă Fericitul Ioan, fiu de cărturar, a tradus din limba ebraică în limba greacă Sfânta Evanghelie după Matei - iar voi afirmaţi că de la el, de la Ioan, cu siguranţă Pappie a auzit şi a învăţat ceea ce spune despre trădătorul Iuda; aşadar, cum de a trecut cu vederea Sfântul Evanghelist Ioan şi a lăsat fără îndreptare această greşeală a lui Matei, de vreme ce el şi în Evanghelia lui a dat în vileag răutatea trădătorului, spunând că acesta fura din banii strânşi în pungă, lucru despre care ceilalţi evanghelişti au tăcut? Cum să treacă el sub tăcere această mânie a lui Dumnezeu care dă în vileag necredinţa trădătorului?

Dar şi iudeii cei credincioşi, pentru care, după opt ani de la Învierea lui Hristos, Matei a scris Sfânta Evanghelie, cum ar fi primit o asemenea minciună vădită despre trădătorul Iuda dacă ar fi ştiut că, după trădare, el a trăit mulţi ani? Dar, mai ales, cum şi-ar fi îngăduit Fericitul Matei să mintă atât de vizibil despre trădătorul Iuda înaintea celor care ştiau că el era încă viu? Dar să admitem şi faptul că Fericiţilor Matei şi Ioan li s-a întâmplat ceva omenesc şi de aceea ne-au relatat astfel despre trădătorul Iuda. Ce vom spune, însă, despre Fericitul Petru, cel mai mare dintre Apostoli, şi despre fericitul Evanghelist Luca? Dumnezeiescul Luca, în *Faptele Apostolilor,* îl pomeneşte pe cel mai mare dintre Apostoli, care nu după mulţi ani de la învierea Mântuitorului, ci numai după 40 zile, la adunarea tuturor ucenicilor, spune despre trădătorul Iuda că el *a dobândit o ţarină din plata nedreptăţii şi, căzând cu capul înainte, a crăpat pe la mijloc şi i s-au vărsat toate măruntaiele,* iar apoi, încredinţându-ne de pieirea lui, adaugă zicând: *Şi s-a făcut cunoscută aceasta tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim* (Fapte l, 18-19).

Dacă toate măruntaiele i s-au vărsat ca urmare a faptului că el *a crăpat pe la mijloc şi* dacă moartea lui a devenit cunoscută tuturor celor ce locuiau în Ierusalim, atunci cum de puteţi voi să lăsaţi fără ascultare atâţia martori şi bărbaţi inspiraţi de Dumnezeu - şi aici mă refer la: Petru, Ioan, Matei şi Luca, dar, mai ales, la Însuşi Dumnezeiescul Mângâietor Care a vorbit prin ei - şi să-l urmaţi fără izbândă şi fără judecată pe un om necunoscut, pentru autenticitatea căruia nu există nici un martor şi care se opune clar celor scrise şi grăite de Sfântul Duh şi le răstălmăceşte. Dacă *a crăpat pe la mijloc şi i s-au vărsat toate măruntaiele,* atunci cum a putut să rămână după aceea om viu, când un om nu poate îndura deseori nici o lovitură în cap şi cade imediat mort. Iar trădătorul nu a primit numai o lovitură în cap, ci şi-a pierdut toate măruntaiele sale, adică ficatul, plămânii, splina şi toate intestinele; cine, fiind sănătos la minte, poate spune că el după aceea a rămas viu chiar şi pentru o clipă? Să nu ne lăsăm atât de rău atraşi de orice val de învăţătură străină, ci să cercăm duhurile, *dacă sunt de la Dumnezeu* (I Ioan 4, 1), adică să vedem dacă învăţătura cunoscută este potrivită cu scriptura evanghelică şi apostolească şi astfel să rămânem în credinţa cea curată şi neîntinată. Să fiţi sănătoşi în Domnul!

XXII
Către cei ce sunt tăgăduiţi în funcţia lor şi dau zapis cu jurământ Mitropolitului Rus şi întregului Sfânt Sinod să nu primească funcţia de mitropolit şi arhiereu de la papa al Romei, deoarece ţine credinţa latină, şi nici de la patriarhul Ţarigradului, deoarece se află în stăpânirea ticălosului împărat al turcilor atei, şi nici să-l primească pe cel pus de ei

A îndepărta şi a respinge hirotonia (punerea mâinilor) papei de la Roma, ca pe a celui căzut din rândul arhiereilor ortodocşi, este un lucru vrednic şi drept şi foarte folositor. Însă punerea mâinilor patriarhului din Constantinopol, care a rămas până acum, cu harul lui Dumnezeu, în toată ortodoxia şi cucernicia, din ce pricină trebuie să o respingem, o, cinstitule? Dând mai întâi făgăduinţa scrisă cu propria mână de a păzi cu stricteţe Sfintele canoane ale Sfinţilor Apostoli şi ale celor Şapte Sinoade Ecumenice - unde ai găsit tu în ele învăţătura despre faptul că ţi-ar fi îngăduit să te desparţi de patriarhul tău atât timp cât el cârmuieşte în chip ortodox Sfânta Biserică a lui Dumnezeu?

Iar dacă dispreţuiţi hirotonia constantinopolitană, pentru că, prin dreapta judecată a lui Dumnezeu, împăraţii ortodocşi sunt alungaţi pentru păcatele lor şi în locul lor le este îngăduit să domnească necredincioşilor tirani şi prigonitori ai creştinilor, atunci, mai înainte de toate, învăţaţi că cele sfinte niciodată nu se întinează prin faptul că se află în stăpânirea necredincioşilor şi de acest lucru ne convinge faptul că timp peste 300 de ani, din momentul Înălţării Mântuitorului şi până la marele împărat Constantin, toată lumea a fost cârmuită de necredincioşii prigonitori ai creştinilor, care au domnit atunci. Însă Sfânta lui Dumnezeu Biserică a strălucit ca soarele în mijlocul necredinţei, fiind împodobită cu nenumăratele minuni şi puteri ale Sfântului Duh şi nici un popor niciodată nu s-a despărţit de ea, socotind-o întinată de stăpânirea necredincioşilor, aşa cum, în chip nedrept, ţi se pare ţie.

Apoi cuvioşia ta trebuie să ştie că arhiereii îi ung pe împăraţii de la domnie, îi încoronează şi îi susţin, nu împăraţii îi pun pe arhierei. Din această pricină împăraţii sărută cu evlavie şi cu dragoste mâinile arhiereilor, ca fiind sfinţite şi afierosite lui Dumnezeu Celui Preaînalt, şi îşi înclină capetele înaintea lor la fel ca ceilalţi oameni, primind de la ei binecuvântare prin semnul Cinstitei Cruci. Prin urmare, sfinţenia este mai mare decât puterea împărătească a împăraţilor pământeşti, căci *fără de nici o îndoială, cel mai mic ia binecuvântare de la cel mai mare* (Evrei 7, 7) spune dumnezeiescul Apostol. De aceea, chiar dacă, prin judecata lui Dumnezeu, împăraţii lumeşti sunt alungaţi, totuşi, cel ce domneşte în chip duhovnicesc, nu este lepădat de Dumnezeu şi nu este lipsit de harul lui Dumnezeu, ci rămâne ferm, fiind păzit de harul lui Dumnezeu, în toată ortodoxia chiar şi printre necredincioşi. Pe cât de lăudabil este a-i întoarce pe acei arhierei care sunt molipsiţi de erezie, pe atât de vrednic de osândă şi fără folos este a ne despărţi de arhiereul care rămâne în dreapta credinţă.

XXIII
Locurile Sfinte nu se întinează niciodată prin faptul că se află în stăpânirea necredincioşilor, chiar dacă acest lucru ar dura mulţi ani

Cu câteva zile înainte ai binevoit să vorbeşti cu mine despre faptul că în vremurile de astăzi se cuvine să îl numim Ierusalim pe marele şi renumitul oraş Moscova, care domneşte în Rusia ortodoxă, deoarece vechiul Ierusalim a devenit josnic şi aceasta pentru că se află de mulţi ani în stăpânirea agarenilor. Despre acest lucru vreau să vorbesc pe scurt cu preacucernicia ta, cinstite părinte! Căci va fi nedrept din partea mea, aşa cum socotesc eu şi cred, dacă nu voi alunga din cugetul tău o asemenea concepţie greşită.

Voi purcede, aşadar, la aceasta nu pentru că invidiez renumitul oraş Moscova datorită faptului că i se atribuie această denumire - să nu-mi fie mie a mă lăsa atras de o asemenea nebunie, căci eu încă de la început am iubit şi întotdeauna am cinstit slăvitul oraş Moscova şi continui să-l iubesc şi, mai ales, să-l cinstesc, întotdeauna rugându-mă pentru el, dorindu-i tot ce este bun şi folositor şi, de asemenea, şederea şi întărirea puterii lui binecredincioase în vecii nesfârşiţi - ci vreau să-ţi amintesc că Locurile Sfinte nu îşi vor pierde niciodată sfinţenia lor, pe care au dobândit-o datorită dumnezeiescului har care s-a pogorât peste ele de sus, chiar dacă oraşele în care se află Locurile Sfinte, prin judecăţile lui Dumnezeu, s-au aflat în stăpânirea necredincioşilor: *Căci darurile şi chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi* (Rom. 11, 29) spune Sfânta Scriptură.

În al doilea rând, a cinsti mai presus de vrednicie fie un anumit om, fie un oraş, fie o ţară, este mai mult o mustrare pentru ei decât slavă şi laudă, aşa cum afirmă Sfinţii Părinţi. Iar faptul că sfintele lui Dumnezeu biserici nu îşi pierd sfinţenia care există în ele, tu, omule priceput în Sfânta Scriptură, trebuie să ştii că aceasta este asemenea situaţiei următoare: deşi au trecut mulţi ani de la Solomon, regele israelit, până la nimicirea cetăţii împărăteşti de către babilonieni şi până la robia întregului popor iudeu, timp în care acel templu renumit al lui Dumnezeu fusese întinat foarte rău şi în diferite feluri de către mulţi împăraţi iudei, care aduseseră în el jertfe idolilor şi îi aduseseră în el chiar pe idoli, mai ales de către Manase, care fusese cunoscut mai întâi prin marea lui necredinţă, iar mai târziu a strălucit prin pocăinţă fierbinte, şi de către Amos, fiul lui care l-a urmat în necredinţă, totuşi harul dumnezeiesc şi darul proorociei şi minunile din acest templu nu au încetat niciodată. Martorii acestui lucru sunt chiar Proorocii Isaia şi Ieremia, care au proorocit şi au făcut minuni şi s-au nevoit pentru buna credinţă a părinţilor lor şi pentru sfânta lege. De aceea au şi fost prigoniţi şi şi-au sfârşit viaţa ca mucenici: unul, fiind tăiat cu fierăstrău de lemn, iar celălalt aruncat la început într-o groapă plină cu murdărie, iar apoi ucis cu pietre în Egipt de către iudeii potrivnici lui Dumnezeu care se mutaseră acolo.

Însă pentru ce să amintim despre Ierusalim şi despre regii lui? Cei ce au domnit în Samaria peste cele zece seminţii separate ale israeliţilor au întrecut nebunia închinării la idoli a grecilor prin necredinţa lor împotriva Celui Preaînalt, veselindu-se prin jertfele idoleşti şi prin diferitele vrăjitorii, prin farmece şi ghicitul după zborul şi glasul păsărilor şi, cu toate acestea, harul dumnezeiesc de sus şi darul proorociei nu s-a îndepărtat nicidecum de la iudei. Martorii acestui lucru sunt Proorocii Ilie, Elisei, Miheia şi ceilalţi Prooroci din timpul lui Ilie şi Elisei. Însă de ce nu îţi amintesc eu ţie despre ceea ce este cu mult mai uimitor decât acestea? Este vorba despre faptul că, atunci când cele zece seminţii ale israeliţilor au fost duse în robie în Ninive şi împăratul asirian a trimis oameni de alt neam să locuiască în Samaria, Dumnezeu, Care purta de grijă poporului israelit, a fost mâniat de această necredinţă - adică de faptul că străinii întinau prin toate necurăţiile închinării la idoli ţara despărţită de poporul israelit - şi a trimis peste necredincioşi fiare sălbatice, lei şi urşi, care i-au mâncat atât pe locuitori, cât şi pe animalele lor, făcându-le viaţa amară. Împăratul asirian, fiind nedumerit de

acest lucru şi neavând putința de a înlătura această mânie a lui Dumnezeu, la sfatul preoților şi leviților, care se aflau în Asiria ca robi, a trimis în Samaria învățători ai legii şi cărturari iudei ca să-i învețe pe asirienii de acolo să împlinească legea dată de Dumnezeu prin Moise poporului iudeu. Şi când împăratul a făcut acest lucru, atunci, la semnul lui Dumnezeu, fiarele au dispărut şi țara aceea a devenit bună pentru locuit.

Înțelegi, oare, o minunatule stareț, că şi atunci când țara aceea era pustiită şi lipsită de locuitorii ei, dumnezeiescul har nu s-a îndepărtat de ea, ci a rămas în ea? Şi nici pe iudei, nu numai pe cei care săvârşeau fărădelegi în țara lor, ci şi pe cei care se aflau în robie în pământ străin, harul lui Dumnezeu nu i-a lăsat şi a fost cu ei şi acolo, cercetându-i prin Prooroci şi învățători ai legii, mângâindu-i şi întărindu-i prin toate mijloacele în buna credință a părinților lor Avraam, Isaac şi Iacov. Cum de nu ți-ai îndreptat atenția, tu, un stareț atât de priceput în Scripturi, la faptul că, deşi sfânta cetate Ierusalim s-a aflat mult timp în stăpânirea agarenilor necredincioşi şi a fost întinată de toate fărădelegile lor, totuşi această întinare nu a atins nicidecum pe Sfânta Sfintelor, adică pe dumnezeiasca biserică a Învierii Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care se află în acest oraş, şi pe celelalte sfinte biserici şi cinstite lăcaşuri care au fost construite de binecredincioşi în interiorul şi în jurul lui?

Ba chiar dimpotrivă, harul Marelui Dumnezeu şi al Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Care a primit în el răstignire, îngropare şi a înviat, a continuat să-l sfințească şi să-l proslăvească prin virtuțile mari şi faptele cele plăcute lui Dumnezeu ale purtătorilor de Dumnezeu părinți, arhierei, preoți şi cuvioşi monahi. Ca dovadă pentru cele spuse slujeşte Sfântul Sinod care s-a întrunit în acest oraş în timpul lui Sofronie, Sfântul patriarh al Ierusalimului, şi care a dat blestemului erezia cea nebună a monoteliților (a celor ce susțineau că în Iisus Hristos a existat o singură voință).

De asemenea, vezi şi celălalt Sfânt Sinod care s-a întrunit în acest oraş împotriva iconoclaştilor şi care, fiind luminat de Sfântul Duh, i-a scris o scrisoare lungă şi, în acelaşi timp, mustrătoare, împăratului grec Teofil, care era iconoclast. Mai mult, să te convingă să părăseşti gândurile greşite pe care le ai, şi stihira alcătuită de înțeleptul Ioan Damaschin, care îl preamăreşte clar şi cu deosebită solemnitate pe sfântul şi noul Sion, zicând aşa: „Bucură-te, sfinte Sioane, maica bisericilor, sălaşul lui Dumnezeu, căci tu ai primit primul iertarea păcatelor prin înviere". Acest înțelept învățător socoteşte şi numeşte Ierusalimul sfânt, maica bisericilor, sălaşul lui Dumnezeu, iar noi îl socotim nevrednic să se numească Ierusalim, chiar dacă de mulți ani se află în stăpânirea agarenilor necredincioşi. Însă nu el este întinat, ci cei care vietuiesc în el cu rea credință şi în întinăciune.

Să ştii că oraşele ortodocşilor şi locurile sfinte care se află în ele, se întinează atunci când credincioşii care viețuiesc în ele, lepădându-se de buna şi neîntinata credință în Hristos Dumnezeu şi de cinstita viețuire, primesc ticăloasele obiceiuri urâte de Dumnezeu şi diavoleasca învățătură a necredincioşilor agareni. Iar atât timp cât se vor ține cu putere de buna credință în Hristos Dumnezeu şi pentru credința în Hristos Dumnezeu şi iubirea către El îndură cu bărbăție toate necazurile şi diferitele nenorociri, care le sunt pricinuite de necredincioşii agareni şi de rău-credincioşii eretici, tot atât timp şi oraşele lor se vor asemăna temnițelor în care în vremurile de demult erau închişi purtătorii de Dumnezeu mucenici, iar locuitorii înşişi, suferind asemenea mucenicilor, vor fi mărturisitori şi, după vrednicie, vor fi socotiți mucenici vii, potrivit dumnezeieştii făgăduințe, care spune: *Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor. Fericiți veți fi voi când vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea* (Matei 5, 10-11). Şi Fericitul Apostol Petru spune: *De sunteți ocărâți pentru numele lui Hristos, fericiți sunteți, căci Duhul slavei şi al lui Dumnezeu Se odihneşte peste voi* (I Petru 4, 14).

Aminteşte-ți, de asemenea, cât sânge mucenicesc au vărsat tiranii şi prigonitorii de demult prin oraşele, țările şi aşezările binecredincioşilor de pe tot pământul şi cu ce jertfe idoleşti ticăloase şi urâte de Dumnezeu au întinat aceste oraşe şi aşezări. Însă harul Mântuitorului Hristos şi nebiruita Lui putere dumnezeiască nu au încetat niciodată să-i ajute

pe cei prigoniți pentru numele Lui, proslăvindu-i prin toate darurile duhovniceşti şi facerile de minuni.

Nu necinsti, aşadar, şi nu umili acest oraş sfânt şi iubit de Dumnezeu încă de la început, despre care Însuşi Adevărul spune: *Că a ales Domnul Sionul şi l-a ales ca locuință Lui. Aceasta este odihna Mea în veacul veacului. Aici voi locui că l-am ales pe el* (Ps. 131, 13 14). Iar dacă el este atât de iubit de Dumnezeu, atunci nu-l lipsi de sfântul lui nume, care i-a fost pus de sus, de vreme ce în el se preamăresc în chip ortodox Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, Sfânta şi Cinstita şi Atotțiitoarea Treime - un singur Dumnezeu - de la Care, pentru arătarea şi vestirea credinței ortodoxe în El şi spre ruşinarea tuturor iudeilor potrivnici lui Dumnezeu şi a necredincioşilor agareni, se pogoară în fiecare an în seara din Sfânta Sâmbătă, în chipul luminii, sfântul foc imaterial cu care se aprind candelele care atârnă deasupra Mormântului primitor de viață al Mântuitorului. Aşadar, să nu numeşti nici un alt oraş Ierusalim, chiar dacă ei ar stăpâni toată lumea. Unul este pe pământ Ierusalimul şi unul este ținutul iudaic în care Hristos S-a născut, S-a botezat în Iordan, S-a schimbat la față pe muntele Taborului şi pe Golgota S-a răstignit şi tot acolo, în apropiere, S-a îngropat şi a treia zi a Înviat. Iar după înviere a stat patruzeci de zile împreună cu ucenicii Săi şi de pe muntele Eleonului S-a Înălțat la cer, de unde L-a şi trimis, aşa cum a făgăduit, pe Sfântul Duh Sfinților Săi ucenici, iar prin ei a luminat tot pământul cu darurile Lui şi astfel a adus toate popoarele la o singură credință bună şi neîntinată. Ca acestea toate să slăvească Sfânta şi Cinstita Treime, Căreia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

XXIV
Împotriva celor ce afirmă că în toată Săptămâna Luminată soarele a stat pe cer şi nu a apus şi de aceea toată Săptămâna Luminată este numită o singură zi

Mare şi mântuitor bine este, într-adevăr, cunoaşterea şi înțelegerea corectă a Sfintei Scripturi. Aceasta nu numai că îl îndrumă pe cel ce o studiază către dreapta şi neîntinata pricepere a lui Dumnezeu, a făpturilor Lui şi a purtării de grijă pentru acestea, dar îl învață să ducă şi o viață neîntinată şi bineplăcută lui Dumnezeu, unindu-l cu Făcătorul prin dumnezeiasca iubire şi prin intermediul împlinirii sârguincioase a mântuitoarelor Lui porunci.

Pe de altă parte, necunoaşterea lor este un mare rău, precum şi înțelegerea lor nesăbuită şi neatentă, din care provin marile erezii. Din această pricină Arie, Macedonie, Nestorie, Eutihie şi Dioscor au căzut în diferite prăpastii, înțelegând rău şi greşit Dumnezeiasca Scriptură şi tâlcuind-o aşa cum le-a plăcut. Şi unii dintre ei şi-au ascuțit limbile lor hulitoare împotriva Celui Unuia Născut, iar alții împotriva Dumnezeiescului Mângâietor, Care după ființă sunt pururea fiitori şi sunt de o ființă cu Tatăl, din Care provin şi de Care sunt nedespărțiți. Însă ei, blestemații, i-au adus la starea de făpturi pe Aceia prin Care s-au întărit cerurile şi toată puterea lor, aşa cum spune cuvântul lui Dumnezeu: *Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu duhul gurii Lui toată puterea lor* (Ps. 32, 6). Aceştia [ereticii], din pricina zelului şi îngâmfării lor deşarte, au născocit această învățătură rău-credincioasă despre faptul că nimic nu se poate supune înțelegerii firii omeneşti. Acest lucru nu trebuie să ne mire, căci ei erau plini de toată înțelepciunea şi de toată învățătura şi s-au mândrit cu ele şi au fost biruiți de gândurile lor înşelătoare; în acelaşi timp, se aflau în putere arhierească şi, în marea lor iubire de slavă, doreau cu ardoare să fie pricină de uimire pentru toți oamenii, ca nişte învățători ai unei teologii noi şi înalte.

Iar cei care se află la cârma Bisericii în vremurile noastre din urmă, neavând nici un fel de cunoaştere a ştiințelor, studiază Dumnezeiasca Scriptură numai ad literam, neînțelegând nicicum rațiunea ei ascunsă. Iar despre gândirea pe care o au şi despre felul în care

procedează, voi explica altă dată mai bine şi mai amănunțit pentru a arăta îndreptările lor uimitoare. Iar ca mustrare clară pentru faptul că ei suferă de lipsă a culturii slujesc cele propovăduite de ei împotriva a tot adevărul şi tradiției evanghelice, apostolice şi părinteşti.

După cum spun ei înşişi, aceştia au o lucrare neatestată de nimeni, pe care o propun ca dovadă puternică a faptului că în cursul întregii Săptămâni Luminate a Învierii celei de a treia zi din morți a Domnului şi Mântuitorului nostru, soarele şi-a oprit cursul şi nu a fost noapte, ci toată Săptămâna Luminată a fost o singură zi, timp în care soarele s-a oprit în trei locuri pentru câte două zile: la răsărit, la sud şi la apus. Iar faptul că acest basm al lor este o minciună vădită, îl scoate în vileag, în primul rând, dumnezeiescul Evanghelist Ioan care scrie, zicând: *Şi fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii (duminica), şi uşile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus şi a stat în mijloc şi le-a zis: Pace vouă* (Ioan 20, 19). Prin aceasta este dată clar în vileag minciuna. În ziua aceea, spune *întâia a săptămânii,* adică în ziua purtătoare de lumină a Învierii Domnului, târziu, adică seara, când soarele a apus. Acelaşi Sfânt Evanghelist dovedeşte clar adevărul şi dă în vileag minciuna, relatând că cel mai mare Apostol, Petru, împreună cu alți Ucenici au pornit să pescuiască în marea Tiberiadei. Şi spune: *Şi au ieşit şi s-au suit în corabie, şi în noaptea aceea n-au prins nimic* (Ioan 21, 3). Iată a doua noapte şi a doua arătare a Mântuitorului, iar dacă a fost a doua noapte, atunci, prin urmare, a fost şi a doua zi.

Dar să cercetăm şi Evanghelia după Luca şi să vedem cum şi acest Evanghelist scoate clar în vileag minciuna pomenită, relatând despre arătarea Mântuitorului celor doi Ucenici care mergeau în localitatea Emaus. Atunci când El i-a întrebat: *Ce sunt cuvintele acestea pe care le schimbați unul cu altul în drumul vostru*? (Luca 24, 17), ei, ca răspuns, I-au povestit despre felul în care iudeii s-au purtat cu Mântuitorul în Ierusalim, la care au adăugat: *şi, cu toate acestea, astăzi este a treia zi de când s-au petrecut acestea* (Luca 24, 21). Ce altă dovadă poate da în vileag mai bine decât aceasta minciuna celor care spun că toată Săptămâna Luminată a fost o singură zi? „Este a treia zi de când s-au petrecut acestea”, adică de la momentul patimilor Mântuitorului, al îngropării şi al Învierii Lui. Iar dacă este a treia zi, atunci înseamnă că este şi a treia noapte; iar noapte nu poate fi dacă nu apune soarele. Iar faptul că soarele a apus, ca de obicei, în fiecare zi a Săptămânii Luminate, ne învață puțin mai jos aceiaşi Ucenici ai Mântuitorului, zicându-I atunci când El *Se făcea că merge mai departe: Rămâi cu noi că este spre seară şi s-a plecat ziua* (Luca 24, 29). Iar dacă s-a plecat ziua, adică soarele a venit la apus, este evidentă minciuna celor ce spun că soarele în decursul întregii Săptămâni Luminate a stat fără să apună, făcând toată Săptămâna Luminată o singură zi.

Nu trebuie, de asemenea, să trecem cu vederea nici ceea ce ne învață acelaşi Evanghelist în *Faptele Apostolilor,* zicând: *Cărora S-a şi înfățişat pe Sine viu după patima Sa prin multe semne doveditoare, arătându-li-Se timp de patruzeci de zile şi vorbind cele despre împărăția lui Dumnezeu* (Fapte l, 3). Dacă acest Sfânt Evanghelist ar fi ştiut că Săptămâna Luminată a trecut ca o singură zi, atunci nu ar mai fi spus *timp de patruzeci de zile,* ci ar fi spus: timp de 33 zile, numărând zilele de la săptămâna lui Toma, iar nu de la Învierea cea purtătoare de viață. De asemenea, cum se pot dovedi a fi drepte cuvintele Sfântului Evanghelist: *Şi după opt zile, ucenicii Lui erau iarăşi înăuntru, şi Toma, împreună cu ei* (Ioan 20, 26) dacă toată Săptămâna Luminată a fost o singură zi şi nu a ținut şapte zile? Se ştie, însă, că de la ziua Învierii până la următoarea zi de duminică sunt socotite opt zile.

Nu am spus, oare, cu dreptate, la început că necunoaşterea Scripturilor insuflate de Dumnezeu şi cercetarea lor neatentă şi nesăbuită sunt cel mai mare rău? Dacă minunații înțelepți ai vremurilor noastre din urmă ar putea să cerceteze cu bună judecată Scripturile apostoleşti şi evanghelice, atunci nu ar fi de acord prea uşor cu orice scriere a unor oameni necultivați şi necunoscuți, ci, fiind luminați de harul lui Dumnezeu, ar şti să deosebească minciuna de adevăr şi ar şti ce scriere îl luminează pe cel ce o citeşte cu lumina adevărului evanghelic şi, dimpotrivă, ce scriere îl îndepărtează cu întunericul minciunii de viața cea nepieritoare.

Aşadar, învățându-se de la cei cu putere să cerceteze şi să descopere asemenea lucruri,

să se lepede de această lipsă de judecată şi neştiinţă a lor şi să spună împreună cu Proorocul lui Dumnezeu: *Spusu-mi-au călcătorii de lege deşertăciuni, dar nu sunt ca legea Ta, Doamne* (Ps. 118, 85), ca să se refere şi la ei cele spuse: *I-a dat să scoată miere din piatră* duhovnicească *şi cu untdelemn din piatră vârtoasă l-a hrănit* (Deut. 32, 13), *iar piatra era Hristos* (I Cor. 10, 4), din Care să scoată dulceaţa nespusei Lui bunătăţi dumnezeieşti şi mare milă în vecii fără de sfârşit. Amin.

XXV
Împotriva amăgirii nebune şi urâte de Dumnezeu a celor care afirmă că din pricina îngropării unui om înecat sau ucis ia naştere frigul dăunător pentru creşterea roadelor pământeşti

Un înţelept elin spune: „Văzut-am trupul înecatului aruncat neîngropat şi lăsat în dispreţ şi nu am îndrăznit să trec pe lângă el, ci l-am înmormântat pe cel mort, iar priveliştea, în tot cazul neplăcută pentru soare, am ascuns-o, îndemnat fiind de legea iubirii pentru oameni”. Un alt asemenea înţelept ne învaţă iubirea de oameni, zicând: „De cei înecaţi să ai milă şi să-i jeleşti, căci primejdia înecului este ştiută tuturor”. Iar noi, ortodocşii, ce răspuns vom da în ziua judecăţii dacă nu învrednicim de îngropare trupurile aruncate ale celor înecaţi sau omorâţi, ci le târâm afară pe câmp şi le îngrădim?

Iar ceea ce este mai nelegiuit decât toate şi cel mai urât de Dumnezeu este faptul că, dacă se întâmplă ca primăvara să bată vânturi reci şi din pricina lor să răsară greu ceea ce am plantat şi am semănat, noi, în loc să ne mustrăm cu smerenie şi cu adevărata spovedanie a păcatelor noastre grele şi să ne osândim şi să ne rugăm Făcătorului Care le cârmuieşte pe toate, dacă aflăm că nu demult a fost îngropat un om înecat sau ucis - o, ce nebunie şi ce cruzime! - îl dezgropăm pe acest nefericit şi îl aruncăm undeva mai departe, lăsându-l neîngropat şi producând astfel o privelişte jalnică nu pentru soare, aşa cum spune înţeleptul elin, ci pentru Însuşi Făcătorul lui, crezând, în marea noastră nebunie, că îngroparea lui este cauza frigului! Ce poate fi mai nebun decât această nebunie şi mai crud decât această cruzime când ceea ce şi înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor necredincioşi este socotit iubire de oameni şi mare milă, noi, ortodocşii, socotim urât şi ticălos înaintea lui Dumnezeu?

Şi aceasta cu atât mai mult cu cât auzim şi îl fericim pe dreptul Tobie pentru faptul că el, mai presus de celelalte virtuţi ale sale, socotea că cea mai bună faptă pentru sine este aceea de a îngropa întotdeauna, cu toată iubirea de oameni şi cu sârguinţă, pe orice mort din rândul celor robiţi, aruncat de asirieni pe câmp spre a fi mâncat de fiare şi păsări. Pentru acest obicei al lui plăcut lui Dumnezeu, preabunul Dumnezeu l-a învrednicit de ajutor îngeresc, trimiţându-i-l pe arhanghelul Său Rafael în persoana unui om - călător, care i-a slujit în nevoia lui şi, după ce i-a dat ajutor, Şi-a descoperit firea îngerească şi l-a lăudat pentru fapta lui cea plăcută lui Dumnezeu, adică pentru îngroparea morţilor aruncaţi în timpul robiei babiloniene. Şi, învăţându-l să se teamă de Dumnezeu şi să-I facă întotdeauna pe plac prin aceste fapte de milostenie, s-a ascuns de la el.

Oare nu aceleaşi fapte de milostenie ne învaţă povestirea lăsată de părinţi despre cunoscutul Maghistrian, pe care, atunci când s-a îmbolnăvit, Domnul cel milostiv l-a vindecat noaptea în timpul unei vedenii, trimiţând la el un mort, pe care Maghistrian, găsindu-l gol, culcat pe pământ, l-a jelit şi l-a acoperit cu haina sa? Dacă aceste fapte de milostenie nu ar fi fost plăcute lui Dumnezeu, atunci El nici pe Rafael nu l-ar fi trimis la dreptul Tobie, nici pe mortul acela nu l-ar fi trimis la Maghistrian pentru vindecarea lui. Să ne lepădăm, aşadar, să ne lepădăm, pentru Dumnezeu, de această cruzime urâtă de Dumnezeu şi să fim milostivi către orice om sărman şi atât cât este viu şi după moartea lui, oricare ar fi sfârşitul lui.

Să-i urmăm, dacă nu pe unii drepţi, măcar pe iudeii care L-au răstignit pe Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Ei i-au cerut voie lui Pilat să zdrobească fluierele picioarelor celor răstigniţi şi să îi coboare de pe cruci, *fiindcă era vineri, ca să nu rămână trupurile*

sâmbăta pe cruce (Ioan 19, 31), căci în ziua sâmbetei Legea lui Moise nu le dădea voie să facă vreo faptă, oricare ar fi fost ea. Iată că şi nelegiuiţii iudei, supunându-se Legii lor, au arătat milă faţă de tâlharii răstigniţi şi au poruncit să fie daţi jos şi îngropaţi. Dacă ei nu ar fi dorit să fie îngropaţi, atunci de ce ar fi poruncit să fie daţi jos de pe cruci? De asemenea, să vă înduplece şi să vă înveţe să fiţi milostivi faţă de morţi Isus Navi, care, biruind cinci împăraţi iebusei, după ce i-a ucis pe oamenii lor şi le-a cucerit oraşele, a poruncit să fie scoşi din peştera în care erau ascunşi şi atârnaţi de cinci copaci, iar la apusul soarelui, chiar dacă erau vrăjmaşi, a poruncit să fie daţi jos şi aşezaţi în peşteră, prăvălind pietre mari la gura peşterii ca să nu devină hrană fiarelor şi păsărilor.

Să ne ruşinăm, de asemenea, de iubirea de oameni a aşa numiţilor delfini, animale marine, care, atunci când găsesc un înecat în mare, aruncat de valuri departe de ţărm, se apropie de cadavru şi cu milă îl îndreaptă spre ţărm ca să fie îngropat de semenii lui. Nu este, oare, acest lucru pentru noi o mare osândire când, înaintea lui Dumnezeu, ne dovedim a fi mai nemilostivi decât cele mai necuvântătoare animale? Ele, fiind îndemnate de sentimentul milei, care le-a fost sădit de Făcătorul tuturor, cu milă îl îndrumă pe cel înecat până la ţărm, la noi, vorbindu-ne parcă astfel: „Iată, noi l-am jelit şi l-am adus la voi: arătaţi-i, aşadar, şi voi o asemenea milă şi ascundeţi-l mai repede în adâncurile pământului, ale maicii voastre a tuturor, înapoiaţi ţărâna în ţărână, căci şi la necredincioşii tătari această grijă plină de milă pentru cei înecaţi şi omorâţi este socotită mare iubire de oameni”.

Ascultaţi cu atenţie şi învăţaţi mila şi iubirea plăcută lui Dumnezeu din ceea ce vă voi povesti pentru folosul vostru. Când trăiam în Perecopa, un tătar a fost prins în timpul furtului şi, la interogatoriu, a mărturisit totul. Împăratul a poruncit să fie atârnat de porţi, la mijlocul porţilor, nu în ţeapă, ca pentru toţi cei ce intrau în oraş şi ieşeau din el să fie o lecţie de dreaptă judecată a împăratului şi o dare în vileag a faptei lui rele; însă, după trei zile, a poruncit să fie dat jos şi îngropat. Doi tătari l-au dat jos şi l-au dus pe câmp şi acolo, încălzind apă, l-au spălat, l-au învelit în giulgiu şi l-au îngropat cu milă. Ei nu s-au scârbit de trupul lui şi nu l-au aruncat spre mâncare fiarelor şi păsărilor, aşa cum procedăm noi din pricina nemilostivirii şi a nebuniei noastre mari, dovedindu-ne mai nesăbuiţi decât necuvântătoarele animale marine - delfinii - şi mai nedrepţi, mai nemilostivi şi mai lipsiţi de judecată decât necredincioşii tătari.

Şi delfinii, primind de la Făcătorul tuturor acest dar al milostivirii, nu îi dispreţuiesc pe cei înecaţi, ci, potrivit cu acest dar, lucrează cu grijă; de asemenea şi tătarii, chiar dacă sunt străini de legea şi lumina evanghelică şi apostolească, totuşi, fiind oameni înzestraţi cu raţiune, socotesc de drept să le arate întotdeauna milă unora ca aceştia şi să-i învrednicească de îngropare.

Iar creştinii, neam binecredincios şi ales, moştenirea lui Dumnezeu şi poporul cel iubit al lui Dumnezeu, învăţaţi şi luminaţi tot timpul cu toate Scripturile insuflate de Dumnezeu - o, ce ruşine este aceasta pentru mine! - se dovedesc în acest caz mai cruzi decât delfinii şi mai severi decât tătarii. Cine poate plânge îndeajuns această fărădelege urâtă de Dumnezeu şi cruzimea celor care ar trebui să fie modele de milostivire şi dreptate şi de înţelegere corectă pentru celelalte popoare necredincioase şi care astăzi pentru ele sunt ispită şi piatră de încercare, iar prin fărădelegile lor sunt pricina faptului că marele nume al lui Dumnezeu este hulit în mijlocul neamurilor necredincioase? Nu este bună lauda noastră!

Să ne trezim, fraţilor, din somnul cel adânc al nesăbuinţei noastre şi să ne cunoaştem pe noi înşine, să ne osândim înaintea Dreptului şi înfricoşătorului Judecător şi să învăţăm că, pentru mulţimea păcatelor noastre grele cu care mâniem bunătatea Lui, El îngăduie asupra noastră diferite pedepse şi năvălirile neamurilor necredincioase şi frigul şi gerurile şi seceta peste măsură; prin toate aceste îngăduinţe şi prin cele asemenea lor ne pedepseşte atunci când greşim înaintea Lui, trăind în fărădelegi şi încălcând sfintele Lui porunci. Acest cuvânt al meu îl întăreşte marele între Prooroci - Moise, care i-a poruncit clar vechiului popor israelit astfel: *Iar dacă nu vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău şi nu te vei sili să împlineşti toate poruncile şi hotărârile Lui pe care ţi le poruncesc eu astăzi, să vină asupra ta toate*

blestemele acestea şi să te ajungă: Blestemat să fii tu în cetate şi blestemat să fii tu în ţarină; Blestemate să fie grânarele tale şi cămările tale; Blestemat să fie rodul pântecelui tău şi rodul pământului tău, rodul vacilor tale şi rodul oilor tale; Blestemat să fii tu la intrarea ta în casă şi blestemat la ieşirea ta din casă (blestemat să fii tu atunci când te naşti şi blestemat să fii atunci când mori). *Să trimită Domnul asupra ta blestem, tulburare şi necaz în tot lucrul mâinilor tale pe care te vei apuca să-l faci, până vei fi stârpit şi până vei pieri curând, pentru faptele tale rele şi pentru că M-ai părăsit; Ba să mai trimită Domnul asupra ta ciumă, până te va stârpi de pe pământul în care mergi ca să-l stăpâneşti; Să te bată Domnul cu oftică, cu lingoare, cu friguri, cu aprindere, cu secetă, cu vânt rău şi cu rugină, şi te vor urmări acestea până vei pieri; Cerurile tale, care sunt deasupra capului tău, să se facă aramă şi pământul de sub tine fier; În loc de ploaie, Domnul să dea pământului tău praf şi pulbere, care să cadă din cer asupra ta până te va pierde şi până vei fi prăpădit; Domnul te va da să fii bătut de vrăjmaşii tăi; pe un drum să mergi asupra lor şi pe şapte drumuri să fugi de ei şi să fii împrăştiat prin toate ţările pământului; Trupurile tale să fie hrană tuturor păsărilor cerului şi fiarelor şi nu va fi cine să le alunge; Te va lovi Domnul cu lepra Egiptului, cu trânji, cu râie şi cu pecingine, de care să nu te poţi vindeca* (Deut. 28, 15-27).

Aceste blesteme şi pedepse, necazuri şi suferinţe, nerodirea pământului şi a livezilor, lipsa ploii şi frigul, le trimite asupra noastră dreptul Judecător atunci când trăim în fărădelegi şi nedreptăţi, urându-ne unul pe altul şi vrăjmăşindu-ne unul împotriva altuia până la moarte, cu vrajbă diavolească, astfel încât fiecare doreşte să bea sângele aproapelui şi fratelui său. Pretutindeni pe pământ s-au răspândit cămătăria jidovească şi nesăţioasa iubire de argint, desfrâul şi urâciunea sodomită, beţia şi îmbuibarea dobitocească, jocurile şi cântecele satanice şi toată întinarea cea urâtă de Dumnezeu s-a revărsat pe tot pământul, atât în rândul ticăloşilor păgâni, cât şi printre noi, ortodocşii. Toate acestea ne despart de frica de Dumnezeu şi de pomenirea morţii; *căci pentru acestea vine mânia lui Dumnezeu peste fii neascultării* (Ef. 5, 6), vorbind cu cuvintele Apostolului.

Aşadar, ca pricină pentru toată nerodirea pământului şi pentru frigurile mai înainte de vreme şi pentru lipsa ploii slujeşte viaţa noastră nelegiuită, iar nu îngroparea unui om înecat sau ucis. Căci fiecare, fraţilor, se leagă cu lanţurile greşelilor sale şi fiecare îşi duce sarcina sa şi fiecare ceea ce seamănă, aceea şi culege. Să ne lepădăm, aşadar, de această nebunie şi cruzime, ca să nu se spună şi despre noi ceea ce a spus Sfântul Apostol Pavel despre unii neascultători, asemenea nouă: *Ei mărturisesc că Îl cunosc pe Dumnezeu, dar cu faptele lor Îl tăgăduiesc, urâcioşi fiind, nesupuşi, şi la orice lucru bun, netrebnici* (Tit l, 16). Slavă Dumnezeului nostru acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

XXVI
Povestire înfricoşătoare şi demnă de luat în seamă; tot aici şi despre viaţa monahală desăvârşită

Pentru că am de gând să scriu o întâmplare îngrozitoare, îi rog pe cititorii acestei scrieri să nu creadă despre mine că mint; ca martor pentru mine Îl pun pe Însuşi Dumnezeu, înaintea Căruia se descoperă toate tainele. Eu scriu adevărul, pe care nu numai că l-am văzut şi l-am citit eu însumi, dar l-am şi auzit de la mulţi oameni vrednici de încredere, împodobiţi cu viaţă virtuoasă şi cu mare înţelepciune, la care eu, fiind încă foarte tânăr, am locuit destul timp. Să nu stârnească împotriva lor îndoială faptul că Cel *Care voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină* (Tim. 2, 4) a săvârşit o asemenea minune preaslăvită printre oamenii credincioşi învăţăturii latine.

Căci Dumnezeiescul Har s-a obişnuit să împartă tuturor oamenilor nespusele Sale daruri şi binefaceri, arătându-Se astfel tuturor făpturilor de pe pământ şi aducând la Sine toată creaţia Sa, de vreme ce El *face să răsară soarele peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi* (Matei 5, 45). Însă despre acestea am spus destul;

acum, însă, trebuie să încep povestirea.

Există un oraş slăvit şi foarte populat, Paris, care se află în Galia, numită astăzi Franța, un stat mare şi slăvit, bogat în nenumărate bunuri. Prima şi deosebita grijă a locuitorilor acestei țări constă în a înlesni deprinderea învățăturii filosofice şi teologice tuturor celor ce râvnesc să dobândească asemenea cunoştințe minunate, fără perceperea unor taxe, iar propovăduitorilor acestor ştiințe li se dă în fiecare an o răsplată însemnată din vistieria împărătească, deoarece împăratul de acolo are o deosebită dragoste pentru cultură şi râvnă pentru ştiințele filologice.

Acolo sunt propovăduite toate ştiințele, nu numai teologia bisericească şi filosofia religioasă, ci toate ştiințele şi teoriile care ating desăvârşirea sub îndrumarea oamenilor devotați cu sârguință acestor ştiințe. Aceşti râvnitori ai ştiințelor se află acolo în număr mare, după cum am auzit de la unii oameni. Căci din toate țările apusene şi nordice, în pomenitul oraş - Paris - se adună copii, nu numai cei ai oamenilor de rând, ci şi cei ai împăraților şi ai cârmuitorilor, de asemenea şi copiii boierilor şi ai prinților. Aceştia care sunt atraşi acolo de dorința de a studia ştiințele filologice şi artele, şi unii dintre demnitari îi au acolo în rândul celor ce studiază pe frații lor, alții pe nepoți şi alte rude, şi fiecare dintre ei, după ce a stat destul timp la studiu şi s-a ocupat sârguincios cu ştiințele, se întoarce la el în țară, fiind plin de toată înțelepciunea şi rațiunea. Unul ca acesta este podoabă şi pricină de laudă, pentru patria sa, pentru care el devine sfetnic minunat şi îndrumător şi ajutor priceput în tot binele de care este nevoie. Aşa ar trebui să fie pentru patria lor şi cei de la noi care se laudă foarte mult cu noblețea lor şi cu belşugul bogăției.

Fiind învățați şi luminați cu sfânta învățătură a ştiințelor cuvântului, ei ar putea nu numai să-şi biruiască propriile patimi vrednice de dispreț, să disprețuiască frumusețea exterioară a femeii şi să se păzească liberi față de iubirea de argint şi de toată lăcomia, ci să-i determine şi pe alții să-i urmeze, ca pe nişte iubitori ai viețuirii plăcute lui Dumnezeu. Însă despre acestea am spus destul.

Aşadar, în acest renumit oraş (Paris) a existat un bărbat care era plin de toată înțelepciunea şi un mare învățător al sfintei noastre teologii şi primul din rândul tâlcuitorilor ce se aflau acolo. Numele lui nu l-am aflat şi nu l-am auzit niciodată de la nimeni. Acest bărbat atât de minunat şi renumit, explicându-le, după obicei, ucenicilor săi cugetările teologice ale Fericitului Apostol Pavel, şi mândrindu-se în cugetul său din pricina multelor cunoştințe pe care şi le-a însuşit, a grăit, zicând cu cuvintele Scripturii *cuvinte trufaşe să nu iasă din gura voastră* (I Regi 2, 3) şi a spus fără nici o sfială: „Această cugetare teologică nici Pavel însuşi nu a putut să o înțeleagă şi să o explice aşa cum am explicat-o eu”.

O, ce cuvinte trufaşe şi nebune, ce îndrăzneală şi ce lipsă de judecată! Cum de nu a înțeles el testamentul ziditor de suflet al Mântuitorului, care spune: *Nu este ucenic mai presus de învățătorul său*; şi iarăşi: *Destul este ucenicului să fie ca învățătorul* (Matei 10, 24-25)? Însă, chiar dacă el a uitat acest testament al Stăpânului, totuşi judecata Domnului, care întotdeauna celor mândri le stă împotrivă nu a zăbovit şi l-a lovit imediat şi pe loc a devenit mort şi fără de glas acela care mai înainte fusese puternic glăsuitor şi trufaş cuvântător. Şi aşa, pe scaunul lui de învățător, s-a dovedit a fi mort şi fără de glas; iar ucenicii lui care s-au întâmplat să fie atunci acolo şi care erau în număr foarte mare, s-au înfricoşat şi s-au îngrozit de această întâmplare care a avut loc, evident, cu voia nemitarnicului Judecător. Luându-l pe cel mort de acolo şi aşezându-l pe pat, ei l-au dus în biserică şi au început să săvârşească asupra lui slujba obişnuită rânduită pentru cei adormiți.

Însă, o, ce groază! Mortul a înviat, s-a ridicat pe pat şi a strigat: „Sunt pus înaintea Judecătorului” şi, spunând aceasta, a devenit iarăşi mort şi s-a lăsat pe pat fără suflare şi fără glas. Cei apropiați, fiind cuprinşi de groază din pricina întâmplării neobişnuite şi din pricina celor auzite, au strigat cu mare frică mult timp: „Doamne miluieşte!” Şi, iată, mortul a înviat iarăşi şi a spus: „Trebuie să fac cercetarea” şi iarăşi s-a lăsat pe pat. Atunci o şi mai mare frică şi groază i-a cuprins pe cei apropiați, care nu s-au mai grăbit cu îngroparea, zicând: „Să vedem care va fi sfârşitul acestei întâmplări neobişnuite”. Şi iarăşi a înviat cel ce murise şi a

spus ultimele cuvinte, zicând: „Sunt osândit”, şi nu a mai înviat şi nu a mai vorbit. Aşa a fost sfârşitul acestui tâlcuitor minunat şi aceasta este răsplata pe care a primit-o pentru îngâmfarea lui nebună acela care nu a vrut să-l asculte pe dumnezeiescul Propovăduitor, care spune: *Cunoştinţa însă semeţeşte, iar iubirea zideşte* (I Cor. 8, 1).

După această întâmplare, ucenicii celui ce a murit, fiind în număr mare şi în mare parte tineri nobili şi bogaţi, dispreţuind frumuseţile vremelnice ale acestei vieţi deşarte, grija exagerată pentru ştiinţe şi slava deşartă care vine de aici, s-au lepădat cu toţii de toate grijile lumeşti şi, împărţind bunurile şi averile lor la săraci şi nevoiaşi, potrivit poruncii evanghelice, au plecat cu toţii într-un loc depărtat şi acolo şi-au construit o mănăstire, dând o mică parte din averea lor mănăstirii pentru întreţinere.

Astfel, au ales viaţa monahală, în cadrul căreia şi-au stabilit o nouă pravilă şi rânduială, ce nu erau uşor de împlinit de către oricine şi care constau în următoarele: fiecare era obligat să vieţuiască în chilia lui singur fără să iasă şi cu nimeni să nu vorbească, să iubească tăcerea desăvârşită nu numai la el în chilie, ci şi slujbele bisericeşti rânduite la vremea lor să le săvârşească înaintea lui Dumnezeu cu mare blândeţe şi tăcere şi nicidecum despre nimic lumesc să nu vorbească între ei; fiecare mânca în chilia lui, iar hrana îi era adusă de către un slujitor comun, care intra la el nu pe uşă - acest lucru era interzis cu asprime - ci lăsa mâncarea rânduită pe fereastra construită lângă uşă. Hrana care se aducea nu era aceea pe care o dorea fiecare, ci aceea pe care o poruncea egumenul celui ce administra gospodăria obştii; iar la trapeză se adunau în duminici şi în marile praznice. Lângă fiecare chilie ei aveau chiar sub fereastră câte o grădiniţă; aici se afla şi o găleată de aramă, iar în chiliile lor nu găseai nimic altceva în afara câtorva cărţi şi cămăşi pe care le purtau.

Unde găseai la ei vreo mâncare deosebită, gustoasă sau băutură sau vreo legumă sau ceva asemănător, care să desfete gâtlejul? Unde exista la ei agonisirea aurului sau a argintului? Unde erau vorbele deşarte sau vorbele urâte sau râsul nemăsurat şi necuviincios? Iar de beţie şi de îmbuibarea peste măsură nici nu auziseră; iubirea de argint şi lăcomia şi dobânzile şi viclenia erau socotite de ei urâte şi blestemate, veşmintele lor erau de pânză, toate albe, desemnând curăţia vieţuirii lor; minciuna şi neascultarea şi împotrivirea pieriseră definitiv de la ei. Unde se vedea la ei lepădarea făgăduinţelor făcute lui Dumnezeu la tunderea în monahism? Nicidecum nu o vei găsi oricât de mult te-ai trudi, însă nici altă mănăstire pentru strămutare nu cunoşteau - nu aşa cum deseori ne mutăm noi astăzi, în necuviinţa noastră, dintr-o mănăstire într-alta, fiind atraşi de uşurătatea minţii noastre şi încălcând îndemnul Dumnezeului şi Mântuitorului nostru, Care ne-a poruncit în Sfânta Sa Evanghelie: „Şi în orice casă veţi intra, acolo să rămâneţi” (Luca 9, 4), iar nu să vă mutaţi din casă în casă.

Ce răspuns vom da noi împotriva acestui lucru înfricoşătorului şi nemitarnicului Judecător? Căci El spune tăgăduitor aşa: *Iar oricine aude aceste cuvinte ale Mele şi nu le îndeplineşte, asemăna-se-va bărbatului nechibzuit care şi-a clădit casa pe nisip. Şi a căzut ploaia şi au venit râurile mari şi au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea, şi a căzut. Şi căderea ei a fost mare* (Matei 7, 26-27). De aceea suntem fără de răspuns şi vom fi socotiţi de El nebuni, ca cei ce fără minte încălcăm sfintele Lui porunci.

Să auzim şi despre o altă rânduială, pe care o aveau ei şi care este foarte plăcută lui Dumnezeu şi mântuitoare pentru cei ce au ales viaţa monahală. Cu înţelepciune au văzut ei că, din pricina puţinătăţii celor ce binevoiau să aleagă viaţa monahală îngerească şi datorită scurtimii vieţii omeneşti, dintre cinstitele mănăstiri care existau în acele ţări, unele erau arhipline de călugări, ieromonahi şi ierodiaconi, iar în altele, dimpotrivă, egumenii şi învăţătorii fiecărei rânduieli monahale duceau lipsă de aceştia. Căci latinii au diferite rânduieli călugăreşti, nu una singură, cum avem noi. Aşadar, ocârmuitorul fiecărei rânduieli călugăreşti separate, care la ei se numeşte general, porunceşte tuturor egumenilor şi conducătorilor mănăstirilor de pretutindeni să se întrunească într-un oraş cunoscut pentru cercetarea şi îndreptarea celor ce contribuie la mântuirea şi vieţuirea călugărilor şi a mănăstirilor lor. La porunca lui, toţi, fără scuză, se întrunesc în acel oraş, pe care îl numeşte el şi în care se adună o mie de oameni, iar uneori se întâmplă să se adune şi mai mult de o mie, şi toţi aceştia sunt

oameni învăţaţi în toată filosofia şi înzestraţi cu înţelegerea Scripturilor insuflate de Dumnezeu. Oraşul în care se întrunesc îi hrăneşte tot timpul cât ei locuiesc în el. Aici, adunându-se în fiecare zi cu toţii, cercetează în Dumnezeu cele cu privire la îndreptarea mănăstirilor şi la bunăstarea lor şi, dacă, află că vreo mănăstire duce lipsă de ieromonahi şi ierodiaconi şi simpli călugări, atunci, luând monahi din alte mănăstiri populate, îi trimit acolo cu o epistolă sobornicească. Şi nici mănăstirea aceea, din care sunt luaţi, nu se mâhneşte şi nu se împotriveşte, nici aceea în care sunt trimişi nu încalcă hotărârea sobornicească, ci amândouă cu toată bucuria şi cu toată ascultarea se supun hotărârii soborniceşti: o mănăstire îi slobozeşte cu pace pe fraţi, iar cealaltă îi primeşte cu deplină dragoste frăţească, exact ca pe membrii ei. Şi astfel se dovedesc a fi împlinitoare ale cuvântului Sfintei Scripturi, care spune: *Căci străin sunt eu la Tine şi străin ca toţi părinţii mei* (Ps. 38, 17). O aşa iubire frăţească desăvârşită există la ei şi o aşa bună supunere faţă de ocârmuitorii lor: nimeni nu are nimic al său, ci totul este comun; sărăcia o iubesc ca pe un mare bun duhovnicesc, pe care îl păzesc în linişte şi în toată dreptatea, în statornicia gândurilor şi în afara oricărei iubiri de argint şi lăcomii.

Astfel, sinodul lor, cercetând acest lucru, îndreaptă şi ceea ce îi priveşte pe egumenii mănăstirilor şi, dacă află despre unii dintre ei că nu ocârmuiesc mănăstirile în chip cuviincios şi după rânduielile şi pravilele hotărâte, pe aceia îi eliberează din funcţii şi îi supun canoanelor cuvenite, şi alegând pe alţii în locurile lor, îi trimit cu scrisori din partea sinodului în mănăstirile încredinţate lor. După ce cercetează cu atenţie şi în chip plăcut lui Dumnezeu toate acestea şi altele asemenea lor şi după ce le îndreaptă împreună, se despart şi fiecare se grăbeşte să ajungă în mănăstirea lui. Iar generalul ales de către sinod, adică observatorul sobornicesc şi vizitatorul tuturor cinstitelor mănăstiri ale ordinului său, cutreieră neîncetat, vizitându-i pe egumenii mănăstirilor şi observă modul în care ocârmuieşte fiecare dintre ei obştea mănăstirii. Dacă acest lucru este făcut cu bunăcuviinţă şi potrivit cu voia lui Dumnezeu, pe acela îl laudă şi îl întăreşte în funcţia sa; iar dacă vreunul nu procedează aşa, pe acela îl schimbă şi îl supune canonisirii şi pune pe altul în locul lui. Prin acest mijloc cinstitele lor mănăstiri sunt orânduite în chip minunat, în toată bunăcuviinţa şi cucernicia călugărească, păzindu-se şi întărindu-se în unirea sfintei iubiri.

Aşa ar trebui să rânduim şi noi, călugării ortodocşi, egumenii pentru sfintele mănăstiri. Ei să fie aleşi în sinoadele purtătorilor de Dumnezeu părinţi şi nu astfel încât, prin intermediul darurilor de argint şi aur, oferite secretarilor din instituţiile bisericeşti, locurile de egumen să fie ocupate de doritorii acestora, din rândul cărora, în cea mai mare parte, nu sunt deloc învăţaţi în lucrurile dumnezeieşti şi duc o viaţă necuviincioasă, petrecând mereu în beţii şi în îmbuibarea pântecelui, iar călugării care se află sub ocârmuirea lor nefiind luaţi în seamă de ei în nevoile lor trupeşti şi fiind dispreţuiţi în cele duhovniceşti, pribegesc pe drumuri ca nişte oi, care nu au păstor. Vai, vai! Ai milă, Doamne, ai milă!

Iar dacă unii, fiind orbiţi de iubirea de sine, vor întreba de unde şi cu ce se vor hrăni dacă vor începe să iubească sărăcia desăvârşită, atunci, pentru că ei singuri, de bunăvoie, biruiţi fiind de iubirea de sine şi de iubirea de slavă, îşi închid ochii înaintea adevărului evanghelic, eu le voi spune: „Nu Îl auziţi, oare, bunilor, pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Care le spune Sfinţilor Săi Ucenici: *Nu vă îngrijiţi pentru sufletul vostru ce veţi mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca. Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă* (Matei 6, 25; 33). Împlinind această mântuitoare poruncă şi această învăţătură, călugării pomeniţi mai sus nu se îngrijesc de modul în care să dobândească bogăţie de bunuri şi averi, de turme de animale sau mari comori pământeşti, aur şi argint. O singură avere îmbelşugată şi comoară nesecată au ei - păzirea sârguincioasă şi împlinirea tuturor poruncilor evanghelice, cu ajutorul cărora repede şi uşor dobândesc cea mai importantă virtute - iubirea pentru Dumnezeu şi aproapele.

Pentru aceasta ziua şi noaptea se trudesc în studiul Sfintei Scripturi, de care fiind luminaţi, aprind şi mai mult în ei scânteia dorinţei dumnezeieşti şi, fiind îndemnaţi şi călăuziţi de ea, nu pot trece sub tăcere cuvântul cel mântuitor şi învăţător spre slava lui Dumnezeu, ci

neîncetat învață în biserici, propovăduind harul Domnului şi arătându-le nemăsurata Lui iubire de oameni şi bunătate care se revarsă către aceia care viețuiesc după Voia Lui, lucrând la mântuirea lor cu frică de Dumnezeu; de asemenea, vestesc şi neîndurata Lui mânie şi furie împotriva celor ce neîncetat mânie prin toate fărădelegile, nedreptățile şi desfrâul negrăita şi îndelunga Lui răbdare. Arătându-se întotdeauna astfel înaintea poporului, şi având, ca nişte părinți iubitori de fii, permanenta grijă pentru mântuirea celor mulți, ei sunt cinstiți şi iubiți de toți oamenii şi de aceea toți cu mare recunoştință şi cu bunăvoință le dau hrana zilnică şi celelalte trebuincioase vieții.

Însă este bine să vă povestesc şi mijlocul prin care li se dau acestea, căci el slujeşte ca mărturie pentru smerita lor înțelepciune, care nu este puțină. În fiecare zi egumenul mănăstirii slobozeşte doi monahi şi la fiecare pe umărul stâng atârnă un săculeț de in, iar ei, ajungând în oraş, colindă casele care se află pe o singură stradă şi cer, pentru numele Domnului, pâine pentru frați. Şi, umplându-şi săculețele cu pâine de grâu curat, se întorc în mănăstirea lor. Prin acest mijloc îşi procură ei în fiecare zi hrana necesară, luând la rând străzile oraşului şi cerând milostenie. Însă cine sunt şi cum sunt aceşti călugări care cer? Ei sunt oamenii care mai înainte au fost nobili şi bogați şi care, urmând sărăcia Domnului, de bunăvoie devin cerşetori şi nu se ruşinează să slujească nevoilor sfintei mănăstiri, făcând acest lucru fără nici o cârtire şi fără vreo judecată.

Iar despre smerita înțelepciune a egumenilor lor şi despre buna cuviință care există în timpul mesei, cine, auzind, nu se va minuna? Căci în mâinile lor nu se vede sceptrul de egumen - nici în interiorul mănăstirii, nici în afara ei şi nici în timpul săvârşirii dumnezeieştii slujbe; şi nu îi vezi împodobiți cu veşminte mai frumoase decât ale celorlalți călugări. Intrând în trapeză şi spunând mai întâi *Tatăl nostru,* se aşază la rând încet şi cu toată bunăcuviința, mâncând pâinea care li se dă, nu în mijlocul trapezei, aşa cum se face, de obicei, acest lucru la noi, ci la rând cu ceilalți, la marginea mesei; iar pe masă este pusă înaintea fiecăruia o pâine întreagă şi alături un cuțit şi o lingură şi un păhărel gol şi nimeni nu îndrăzneşte înaintea egumenului să-şi ia pâinea sau, tăind-o, să o mănânce. Apoi doi călugări tineri intră în trapeză, ducând fiecare pe o tavă subțire mâncarea pregătită pentru frați şi pusă în castroane de cositor. Ei aşază aceste tăvi cu castroane la început înaintea ultimilor călugări, iar de la ei merg mai departe la cei din față, timp în care fiecare dintre frați îşi ia un castron, iar după toți călugării îşi ia castronul său şi egumenul; dar încă nu îndrăznesc să se atingă de pâine, până când călugărul care este de rând nu începe să citească cuvântul de folos; iar atunci când el începe, egumenul loveşte de trei ori în clopoțelul care este agățat înaintea lui şi atunci îşi ia colacul pus în fața lui. După el, îşi iau colacii şi ceilalți călugări. În timpul mesei intră călugărul care se ocupă cu vinul, şi toarnă în păhărele vin, începând cu ultimul; dacă este adus şi alt fel de mâncare, atunci slujitorul întotdeauna începe să-l servească pe ultimul călugăr şi apoi ajunge la egumen. După masă, se ridică şi încep să cânte rugăciunile de mulțumire şi aşa, în timpul cântărilor, ies cuviincios, doi câte doi, din trapeză şi intră în biserică, unde îşi încheie cântările de mulțumire. (...)

După ce am aflat pe ce cale şi de unde îşi procură în fiecare zi pâinea, să auzim acum de unde îşi dobândesc ei şi celelalte lucruri necesare întreținerii. Din voia lui Dumnezeu, locuitorii oraşelor, datorită marii lor evlavii față de ei şi a iubirii pentru viețuirea lor cea plăcută lui Dumnezeu, le trimit unul un butoi cu vin, altul untdelemn, altul peşte, altul brânză şi ouă; altul, fiind lovit de vreo nenorocire sau prevăzând vreun necaz în viața lui, le oferă hrană în fiecare zi, rugându-l pe egumen să le poruncească fraților care se află sub ocârmuirea lui să se roage pentru el ca Domnul să-l izbăvească de necazul care îl aşteaptă. Atunci, în timpul mesei, egumenul spune în auzul tuturor: „Acela care ne-a hrănit astăzi, vă roagă să vă rugați pentru el ca Domnul să-l izbăvească de necazul şi durerea care îl aşteaptă; rugați-vă, aşadar, pentru el cu sârguință, fiecare în chilia lui”. Astfel, izbăvindu-se prin cuvioasele lor rugăciuni de necazul care îl aştepta, acela le trimite iarăşi din belşug cele trebuincioase. În chip minunat şi înțelept le-a făgăduit Domnul Cel iubitor de oameni Sfinților Săi Ucenici, zicând: *Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor*

adăuga vouă (Matei 6, 33).

Prin urmare, aceia care caută cu sârguinţă şi potrivit voii lui Dumnezeu împărăţia Lui, adică mântuirea lor şi a aproapelui lor, prin învăţături dese din dumnezeiasca Scriptură se mântuiesc şi pe ei şi pe ascultătorii lor. Atunci, cu dreptate Dumnezeul Cel iubitor de oameni le dă celor ce se mântuiesc belşugul celor trebuincioase vieţii, conlucrând astfel la mântuirea celor mulţi, mântuire pe care El o numeşte alegoric Împărăţia lui Dumnezeu. Dacă neamurile de pretutindeni Îi sunt date Lui de Tatăl ca *moştenire şi stăpânirea Lui marginile pământului,* după cum este scris în Psalmul al doilea (v. 8) - de asemenea: *Împărăţit-a Dumnezeu peste neamuri* (Ps. 46, 8) - atunci cum altfel ar împărăţi El dacă nu prin intermediul credinţei în El şi al îndreptării către El? Căci, fiind Făcătorul şi Proniatorul tuturor, El împărăţeşte întotdeauna; însă împărăţia o primeşte de la Tatăl ca om, aşa cum El Însuşi spune despre Sine în Psalmul al doilea: *Iar Eu sunt pus împărat de El* (v. 6). Fericiţi sunt aceia care se îngrijesc ca împărăţia cea atât de dorită de Dumnezeu să o sporească neîncetat prin dreptatea Lui, adică prin împlinirea sârguincioasă a sfintelor Lui porunci, şi care neîncetat se trudesc în citirea şi studiul Scripturilor insuflate de Dumnezeu şi în tâlcuirea, cu toată râvna, înaintea oamenilor de rând, a înţelesurilor tainice ale acestora. Şi, alcătuind învăţături pentru aceştia, aduc întotdeauna Stăpânului lor, ca roade, sufletele oamenilor care până atunci au fost prinse de diavol. Pentru aceasta ei vor auzi de la El: *Bine, slugi bune şi credincioase, peste puţine aţi fost credincioase, peste multe vă voi pune*; *intraţi întru bucuria Domnului vostru* (Matei 25, 21).

Sunt de ajuns cele spuse aici spre slava Domnului nostru Iisus Hristos şi spre folosul, dar, în acelaşi timp şi spre îndemnul la râvnă dumnezeiască a acelora care cu recunoştinţă au ascultat povestirea despre buna credinţă. Acum, însă, auziţi o altă povestire ziditoare de suflet, vrednică de pomenit şi de urmat pentru cei ce dorim cu adevărat să fim bineplăcuţi Domnului nostru.

În Italia există minunatul oraş Florenţa, cel mai frumos dintre toate oraşele, care se află acolo, şi pe care le-am văzut şi eu însumi. În acest oraş se află o mănăstire care constituie locul de baştină al aşa numiţilor (în latineşte) predicatori, adică a propovăduitorilor cuvântului lui Dumnezeu. Biserica acestei sfinte mănăstiri are hramul Sfântului Apostol şi Evanghelist Marcu, pe care monahii ce vieţuiesc aici îl au ca ocrotitor şi mijlocitor al lor. În această mănăstire, egumen era un ieromonah cu numele Ieronim [Savonarola], de origine şi învăţătură latină, plin de toată înţelepciunea şi raţiunea scripturilor insuflate de Dumnezeu şi filosofia, un mare ascet, înzestrat din belşug cu râvnă dumnezeiască. Acest bărbat plin de raţiunea scripturilor insuflate de Dumnezeu şi, mai mult, de râvnă dumnezeiască, aflând că oraşul Florenţa este puternic lovit de două păcate urâte de Dumnezeu, şi anume: de ticăloasa fărădelege sodomită şi de cămătăria unită cu încasarea plină de cruzime a dobânzilor nemăsurate, s-a aprins de râvnă dumnezeiască şi a luat o hotărâre bună şi plăcută lui Dumnezeu: cu ajutorul cuvântului de învăţătură din dumnezeieştile Scripturi să-i dea oraşului ajutor şi să nimicească definitiv în el aceste necurăţii. Luând această hotărâre, el a început să-i înveţe în biserici pe oamenii lui Dumnezeu prin toate poveţele înţelepte şi prin tâlcuirea cărţilor. În biserica Sfântului Evanghelist Marcu deseori se adunau la el o mulţime de ascultători din rândul locuitorilor nobili şi drepţi ai acestui oraş. În cele din urmă, tot oraşul s-a apropiat de el cu dragoste şi l-a rugat să vină şi să înceapă să îi înveţe pe oameni cuvântul lui Dumnezeu chiar în catedrală. Lui i-a plăcut invitaţia şi bunăvoinţa lor şi a început cu râvnă această nevoinţă în Dumnezeu. În fiecare duminică şi în praznicele deosebite, de asemenea, în fiecare zi a Sfântului Post, venind în catedrala unde se adunau mulţimile le dădea învăţături, stând pe un loc înalt, special pregătit pentru acest lucru. Cuvântul lui dura câte două ceasuri, iar uneori se întâmpla ca învăţătura lui să dureze şi mai mult de două ceasuri. Şi atâta influenţă avea propovăduirea lui încât cea mai mare parte a oraşului iubea învăţătura lui puternică şi mântuitoare şi fiecare dintre locuitori se lepăda de obiceiul lui rău şi îndelungat şi de viclenie şi, în acelaşi timp, de desfrâu, de dezmăţ şi de necurăţia trupească, şi devenea cinstitorul curăţiei, şi al fecioriei; iar în locul cămătăriei nedrepte şi în loc să ceară cu cruzime

dobânzi nemăsurate, oamenii deveneau imediat drepți, milostivi şi iubitori de aproapele, iar unii dintre aceştia deveneau urmaşii lui Zaheu, mai-marelui vameşilor pomenit în Evanghelie şi averile agonisite de ei în chip rău şi nedrept le cheltuiau bine, împărţindu-le cu mâinile învăţătorului celor ce se aflau în nevoi. Însă, pentru a nu-i plictisi pe cititorii acestei descrieri vorbind despre toate îndreptările lui, voi spune pe scurt că cea mai mare parte a locuitorilor acelui oraş s-a schimbat şi din adepții marilor răutăți au devenit adepții tuturor virtuților demne de laudă.

Voi povesti, însă, pentru iubitorii virtuților o faptă demnă de laudă a unei femei sărace, faptă din care se va putea înțelege puterea învățăturii insuflate de Dumnezeu a acestui bărbat. Fiul unei văduve sărace a găsit pe stradă o pungă aruncată, în care erau 500 galbeni. El i-a dus această pungă mamei sale; însă ea, văzând-o, nu s-a bucurat pentru faptul că prin această comoară putea să se izbăvească de sărăcia ei cumplită şi nu a ascuns comoara la sine, ci a dus-o imediat la sfântul învăţător al oraşului şi a spus: „Iată, cuvioase părinte şi învăţătorule, fiul meu a găsit această pungă aruncată pe stradă, ia-o şi, aşa cum ştie cuvioşia ta, să-l găseşti pe cel ce a pierdut-o şi să i-o dai înapoi ca omul acela să nu plângă nemângâiat pentru ea". Învăţătorul, minunându-se de firea cea iubitoare de dreptate a văduvei, după ce a binecuvântat-o, a lăsat-o să plece. Şi după aceea, când şi-a rostit învăţătura în biserică, după ce a încheiat-o, a strigat: „Dacă cineva a pierdut bani, să stea în mijloc şi să spună suma averii pierdute şi semnele pungii şi ziua în care a pierdut-o şi să-şi ia ce este al său". Atunci cel ce pierduse banii s-a înfăţişat şi i-a spus învăţătorului şi ziua şi suma pierdută şi semnele pungii. „Iată, o tânărule, averea ta", i-a spus învăţătorul, „iar pe această văduvă săracă să o mângâi atât cât vrei, căci ea te-a izbăvit de marele necaz, pe care l-ai avut". Şi acela, scoţând cu bucurie o sută de galbeni, i-a dat femeii. Cu cât mai mult merită să fie lăudată această văduvă faţă de aceea care este pomenită în Sfânta Evanghelie pentru cei doi bani, pe care i-a dat în dar lui Dumnezeu? Aceea şi-a arătat firea ei iubitoare de Dumnezeu prin averea care îi aparţinea şi era puţină, iar aceasta şi-a arătat dreptatea şi iubirea ei de oameni prin averea care îi era străină şi era foarte mare.

Aş putea să vă împărtăşesc şi alte asemenea fapte vrednice de pomenire ale învăţăturii plăcute lui Dumnezeu a acestui bărbat; însă pentru a nu vă plictisi cu prelungirea acestei scrieri, de bunăvoie le voi părăsi şi mă voi îndrepta spre sfârşitul învăţăturii lui, pe care a dobândit-o în cinci ani. Aşadar, jumătate din locuitorii oraşului au dobândit prin el îndreptare minunată şi plăcută lui Dumnezeu; iar cealaltă jumătate a continuat nu numai să nu îl asculte şi să se împotrivească dumnezeieştii lui învăţături, dar au purtat şi duşmănie împotriva lui, l-au necăjit, l-au necinstit şi l-au asuprit astfel încât au uns cu murdărie de om balustrada pe care el, de obicei, se sprijinea cu mâinile când stătea şi revărsa înaintea mulţimilor şuvoaiele învăţăturii. Însă el, urmând blândeţea şi îndelunga răbdare a Mântuitorului faţă de toţi, a îndurat totul cu bărbăţie, dorind cu ardoare îndreptarea celor mulţi.

De aceea, chiar şi pe cei care se aflau în ranguri bisericeşti, însă nu vieţuiau ca apostolii şi nu se îngrijeau de turma Mântuitorului Hristos aşa cum trebuia, nu îi lăuda, ci fără teamă scotea în vileag greşelile lor şi adesea spunea: „Dacă noi am trăi potrivit cu Evanghelia Mântuitorului Hristos, atunci toate popoarele necredincioase s-ar întoarce la Domnul văzând vieţuirea noastră îngerească, şi acest lucru ne-ar sluji mult la mântuire şi la desfătarea bunătăţilor veşnice. Acum însă, vieţuind împotriva poruncilor evanghelice şi nici pe noi îndreptându-ne, nici de alţii îngrijindu-ne să îi călăuzim spre buna credinţă, ce altceva vom auzi de la dreptul Judecător, dacă nu aceasta: *Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici! Că închideţi împărăţia cerurilor înaintea oamenilor; că voi nu intraţi, şi nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsaţi* (Matei 23, 13). Spunând acest lucru fără sfială şi osândindu-l cu cuvinte şi mai cumplite pe papa însuşi, care se bucura de cinstirea lor deosebită, şi pe cardinalii care se aflau pe lângă el, a dat astfel ocazia pentru o şi mai mare ură şi vrajbă faţă de el din partea celor care încă de la început au urât sfânta lui învăţătură; ei l-au numit eretic şi hulitor şi amăgitor, deoarece şi-a deschis gura sa împotriva sfântului lor papă şi a întregii Biserici romane. Vestea despre acest lucru a ajuns la Roma şi i-a tulburat puternic pe papa şi pe clerul

care se afla pe lângă el. S-au tulburat aşa de tare încât i-au trimis o scrisoare sobornicească prin care i-au interzis să înveţe poporul lui Dumnezeu, procedând în acest caz asemenea celor care, în *Faptele Apostolilor,* spun: *Dar ca aceasta să nu se răspândească mai mult în popor, să le poruncim cu ameninţare să nu mai vorbească în numele acesta, nici unui om* (Fapte 4, 17). Punându-se astfel de acord, şi oprindu-l să propovăduiască, în scrisoarea lor sobornicească au adăugat că, dacă el nu va înceta, atunci va fi blestemat de ei ca eretic. El însă, nu numai că nu a ascultat acest sfat nelegiuit, dar s-a aprins şi mai mult de râvnă dumnezeiască şi scrisoarea lor sobornicească a numit-o nedreaptă şi neplăcută lui Dumnezeu, deoarece îl oprea să-i înveţe în biserici pe credincioşi. De aceea, a început şi mai mult să dea în vileag fărădelegile lor, căci, aşa cum cred eu, nu fără temei, el hotărâse în sine chiar să şi moară pentru buna credinţă şi pentru slava lui Dumnezeu dacă era nevoie.

Căci în cine arde focul râvnei pentru Dumnezeu, acela dispreţuieşte nu numai averile şi câştigurile, ci chiar şi viaţa. Despre aceasta Însuşi Domnul mărturiseşte, zicând: *Cu dor am dorit să mănânc cu voi acest Paşti, mai înainte de patima Mea* (Luca 22, 15) şi El a spus aceasta pentru că dorea, ca om, să primească moartea spre slava lui Dumnezeu, Tatălui Său, şi pentru mântuirea oamenilor. Şi cel mai înflăcărat râvnitor al lui Hristos, Pavel, spune: *doresc să mă despart de trup şi să fiu împreună cu Hristos;* şi iarăşi: *căci pentru mine viaţă este Hristos şi moartea un câştig* (Filipeni 1, 23; 21).

Însă, pentru că devotaţii papei, nu au încetat să-l ameninţe şi prin orice mijloc să-l abată de la propovăduire, iar el, la rândul lui, a continuat să nu li se supună, neîncetând să dea în vileag nedreptăţile lor, ei au hotărât să-l omoare, ceea ce au şi făcut prin următorul mod: alegând un general al unui ordin monahal, un oarecare cu numele Ioachim, foarte devotat lor, l-au trimis, fiind împuternicit de papa, să îi ia rangul de egumen şi, cercetându-l, să-l dea morţii prin ardere, ca pe un nesupus şi defăimător şi clevetitor al Bisericii romane apostoleşti. Acest Ioachim, ajungând în Florenţa şi arătând înaltei conduceri a oraşului scrisoarea papei, l-a adus pe Ieronim la judecată şi l-a supus unor torturi cumplite. Pentru că acesta a răspuns cu îndrăzneală la toate vicleniile acelui anchetator nedrept astfel încât judecătorul nu a putut să-l numească vinovat, împotriva cuviosului şi nevinovatului învăţător al oraşului lor s-au înfăţişat martori mincinoşi din rândul nelegiuiţilor, care nu ascultau învăţătura lui, aducând împotriva lui grele şi nedrepte învinuiri. Pe temeiul acestor învinuiri, judecătorii aceia nedrepţi l-au osândit pe el şi pe încă doi bărbaţi sfinţi, colaboratorii lui, la tortură dublă: să fie spânzuraţi pe lemn; iar apoi să se aprindă sub ei focul şi să-i ardă.[20]

Acesta a fost sfârşitul vieţii acelor trei cuvioşi călugări şi aceasta a fost răsplata pe care au primit-o pentru nevoinţa săvârşită pentru buna credinţă de la cel mai nevrednic papă al lor, Alexandru[21]; căci pe atunci era papă Alexandru, de origine spaniol, care prin toate nedreptăţile şi răutatea i-a întrecut pe toţi călcătorii de lege. Eu, însă, stau atât de departe de acordul cu acei judecători nedrepţi încât cu bucurie i-aş număra pe martirii torturaţi de ei în rândul vechilor apărători ai bunei credinţe dacă ei n-ar fi de credinţă latină; căci aceeaşi râvnă înflăcărată, pe care au avut-o credincioşii de demult pentru slava Mântuitorului Hristos şi pentru mântuire şi îndreptare, eu am văzut-o şi în aceşti cuvioşi călugări. Acestea nu le-am auzit de la altcineva, ci eu însumi i-am văzut pe ei şi deseori am fost prezent la învăţăturile lor şi am văzut în ei nu numai râvnă pentru buna credinţă, asemănătoare cu a celor de demult, ci şi aceeaşi înţelepciune, aceeaşi raţiune şi aceeaşi iscusinţă în Scripturile insuflate de Dumnezeu şi în scrierile filosofice. Însă, mai ales, se distingea prin acestea Ieronim, care timp de câte două ceasuri, iar uneori şi mai mult, stând la catedra de învăţător, revărsa din belşug şuvoaiele învăţăturii, nu din cărţi scoţând dovezi pentru aceste cuvinte, ci din vistieriile uluitoarei sale memorii, în care se păstra toată înţelepciunea dumnezeiască a Sfintelor Scripturi.

[20] Despre Ieronim (Girolamo) Savanarola a se vedea şi în *Istoria Bisericească Universală*, vol. II, EIBMBOR, Bucureşti, 1993, pp. 112-114. (n. Apologeticum).

[21] Papa Alexandru VI Borgia (1492 – 1503). (n. Apologeticum). Pentru amănunte a se vedea la Claudio Rendina, *Papii. Istorie şi secrete*, Editura ALL, Bucureşti, 2003, pp. 612-620.

Vă scriu acestea nu pentru a arăta că acea credință latină este curată, desăvârşită şi în toate dreaptă - să nu fie în mine o asemenea nebunie! - ci pentru a le arăta ortodocşilor că şi latinii, care cugetă nedrept, au mare grijă pentru mântuitoarele porunci evanghelice şi râvnă pentru credința în Hristos Dumnezeu chiar dacă nu au înțelepciune desăvârşită, aşa cum spune dumnezeiescul Apostol Pavel despre neascultătorii iudei: *Căci le mărturisesc că au râvnă pentru Dumnezeu, dar sunt fără cunoştinţă* desăvârşită (Rom. 10, 2). Aşa şi latinii, chiar dacă au fost ispitiți în multe lucruri şi au născocit unele învățături străine şi ciudate, fiind ademeniți de marea lor erudiție în ştiințele eline, totuşi nu au căzut definitiv din credința, nădejdea şi dragostea către Hristos Dumnezeu. De aceea, cei ce se dedică vieții monahale, îşi rânduiesc cu sârguință viețuirea după sfintele Lui porunci astfel încât buna lor înțelegere, iubirea lor frățească, sărăcia, tăcerea, negrija (pentru cele lumeşti) şi grija lor pentru mântuirea celor mulți trebuie să le urmăm şi noi ca să nu fim mai răi decât ei.

Acest lucru eu îl spun cu privire la împlinirea sârguincioasă a poruncilor evanghelice. Căci aşa cum ei nu pot deveni desăvârşiți prin împlinirea sârguincioasă a poruncilor Mântuitorului până când nu se vor lepăda de ereziile lor, tot aşa nici pe noi nu ne poate face desăvârşiți credința ortodoxă de una singură dacă nu dobândim împlinirea sârguincioasă a poruncilor evanghelice. Căci Însuşi Domnul spune către cei ce le încalcă: *Şi pentru ce Mă chemați: Doamne, Doamne, şi nu faceți ce vă spun?* (Luca 6, 46), adică Îmi aduceți rugăciuni dese şi lungi, iar poruncile Mele le nesocotiți şi nu le împliniți cu fapta, aşa cum v-am poruncit. Şi în alt loc Domnul spune iarăşi: *Iar oricine aude aceste cuvinte ale Mele şi nu le îndeplineşte, asemăna-se-va bărbatului nechibzuit care şi-a clădit casa pe nisip. Şi a căzut ploaia şi au venit râurile mari şi au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea, şi a căzut. Şi căderea ei a fost mare* (Matei 7, 26).

Tot din această pricină au fost numite şi acele cinci fecioare nebune şi au rămas în afara cămării cereşti. De asemenea şi cel ce a intrat în cămara cea tainică de nuntă, nefiind îmbrăcat în haină de nuntă, a fost legat de mâini şi de picioare, scos de acolo şi aruncat în întunericul cel mai din afară. La fel şi cei ce se lăudau că în numele Domnului au săvârşit multe semne, au proorocit şi au izgonit demoni, nu vor fi atunci cunoscuți de dreptul Judecător şi vor auzi de la El: *Depărtați-vă de la Mine toți lucrătorii nedreptății. Niciodată nu v-am cunoscut pe voi* (Luca 13, 27; Matei 7, 23). Iar dacă ei au proorocit în numele Domnului, au izgonit demonii din oameni şi au săvârşit multe minuni, atunci El de ce nu îi cunoaşte, ci îi goneşte şi îi numeşte lucrătorii nedreptății?

Răspunsul la aceasta este următorul: chiar dacă au fost aşa şi au săvârşit minuni din voia neştiută a puterii lui Dumnezeu, totuşi, după cum se vede, nu au avut darul dumnezeiesc al iubirii desăvârşite pentru Dumnezeu şi pentru aproapele lor, iubire de care este legată mila dumnezeiască față de toți cei ce au nevoie de milostenie şi ajutor. Martorul nemincinos al acestui lucru este Fericitul Apostol Pavel, care spune: *Şi de aş împărți toată avuția mea şi de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte* (I Cor. 13, 3). De aceea ei, pentru că nu au dobândit această dragoste dumnezeiască şi mila cea unită cu ea, nu vor fi cunoscuți de milostivul Dumnezeu şi vor fi goniți de El ca nişte lucrători ai fărădelegii, căci *judecata este fără milă pentru cel care n-a făcut milă* (Iac. 2, 13), spune cuvântul lui Dumnezeu. Raiul lui Dumnezeu nu îi primeşte înăuntrul lui pe aceia care, cu toată lăcomia şi cruzimea, îşi ascund în pământ comori de aur şi argint, ci îi respinge, zicând: „Afară câinii şi vrăjitorii şi desfrânații, ucigaşii şi închinătorii la idoli şi tot cel ce iubeşte şi săvârşeşte minciuna! *Fericit este omul care caută la sărac şi la sărman,* adică cel ce îi miluieşte şi le face bine (Ps. 40, 1), iar cel care îi necăjeşte şi îi asupreşte şi îi chinuieşte neîncetat prin încasarea anuală a dobânzilor, acela este blestemat de Dumnezeu şi lepădat şi trimis în focul cel nestins, unde va arde împreună cu bogatul, care îi ura pe cerşetori, în vecii vecilor". A Dumnezeului nostru este slava, puterea şi stăpânirea în vecii fără de sfârşit. Amin.

XXVII
Cuvinte de acuzare împotriva lui Ioan Ludovic, tâlcuitorului sfintei cărţi a Fericitului Augustin, episcopului de Hiponna

Degeaba îi aduci tu, Ludovic, în calitate de martori credincioşi pentru dovedirea norocului şi a ursitei, pe Platon, Aristotel, Plotin şi alţi câţiva elini necredincioşi, care nu cugetă nimic adevărat şi plăcut lui Dumnezeu şi, în majoritatea cazurilor, se contrazic unul pe altul. Dacă aceşti martori arată că există o stea a norocului şi a destinului, care hotărăşte sorţii în toate lucrurile ce ne privesc pe noi: virtuţile şi patimile, dreptatea şi nedreptatea, necurăţia şi oricare vieţuire ticăloasă, de asemenea bogăţia şi sărăcia, atunci unde este vrednicia noastră cu care suntem înzestraţi, ca fiind creaţi după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu? Unde este libera noastră voinţă? Unde este dreapta judecată a Făcătorului tuturor, dacă El, prin făpturile Sale, adică prin stele, mă atrage, chiar împotriva voinţei mele, fie către virtute, fie către patimă? Şi pentru ce a pus El Legea, prin care ne porunceşte aspru, zicând: *Să nu ucizi*, *Să nu săvârşeşti adulter, Să nu furi,* şi celelalte porunci dumnezeieşti ale Sale de vreme ce eu sunt atras cu forţa de planeta Marte către ucidere şi către vărsare de sânge sau de Mercur către hoţie sau de Venera către diferite fapte desfrânate? Căci cine se poate împotrivi poruncii şi rânduielii Lui?

Şi tu, Ludovic, şi aceia pe care îi aduci ca martori pentru dovedirea nenumăratelor taine ale firii, toţi vorbiţi în deşert, silindu-vă ca printr-o cercetare omenească, neputincioasă şi greşită să pătrundeţi ceea ce pentru om este de nepătruns şi ştiut numai de Făcătorul tuturor. În acelaşi timp, ce folos au binecredincioşii din această cercetare curioasă şi de prisos? Categoric nici unul, în afara unei discuţii deşarte şi de prisos. Să căutăm cu sârguinţă şi să aflăm cum ia naştere în sufletele noastre frica de Dumnezeu, iar nu cum este săvârşită zămislirea noastră în pântecele celor ce ne nasc, căci aceasta nu contribuie deloc la mântuirea noastră.

Este de ajuns, o Ludovic, pentru Platon dacă, într-adevăr, a dobândit mântuirea, crezând în Mântuitorul Care a coborât la iad. Însă de ce îl socoteşti şi îl numeşti *sfânt?* De unde ai aflat tu aceasta? Dacă Platon al tău, o Ludovic, îţi porunceşte să cinsteşti mulţi zei, atunci cum îl numeşti tu mai sfânt decât toţi ceilalţi filosofi?

Tu nu înţelegi bine, o Ludovic, şi nici corect următoarea cugetare dumnezeiască, pentru că ea în cărţile greceşti nu este scrisă aşa cum o pomeneşti tu, ci este scrisă aşa: *Nu era el Lumina ci ca să mărturisească despre Lumină, ca toţi să creadă prin el* (Ioan l, 8; 7), adică să creadă în Însăşi Lumina Cea Pururea Fiitoare, Care este Fiul Cel Unul Născut şi Cuvântul Luminii Celei fără de început şi Pururea Fiitoare, iar nu să creadă în el, adică în Ioan. De ce întinezi tu, Ludovic, ceea ce este preacurat, prin poveşti stricăcioase şi vorbe goale? Chiar dacă Zeus al tău a zămislit-o fără mamă pe preafrumoasa Atena şi a născut-o din capul său, totuşi el ar fi rămas până la sfârşit în suferinţă dacă Ghefest nu i-ar fi retezat cu securea cu două tăişuri capul lui Zeus al tău. *În adunări,* spune Sfânta Scriptură, *binecuvântaţi pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Israel* (Ps. 67, 27), adică din Scripturile insuflate de Dumnezeu, cele prooroceşti şi apostoleşti; ţie ţi se potriveşte pe deplin cuvântul apostolesc: *Zicând că sunt înţelepţi, au ajuns nebuni* (Rom. l, 22).

Ce folos le aduci tu, o Ludovic, binecredincioşilor, amestecând tina atât de urât mirositoare a poveştilor stricăcioase şi de mult uitate şi născocirile celor ce vorbesc în deşert, iar nu ale filosofilor? Cu adevărat, „zicând că sunteţi înţelepţi”, aţi ajuns nebuni, după cuvântul Sfintei Scripturi, şi născociţi asemenea deşertăciuni pentru cei care, fără folos, se îndeletnicesc cu ele. De aceea şi trebuie ca noi, creştinii, să ne nevoim în citirea dumnezeieştilor Scripturi şi să le studiem, iar de scrierile filosofilor înţelepţi trebuie să ne lepădăm, dând ascultare dumnezeiescului Propovăduitor, care spune: *Spusu-mi-au călcătorii*

de lege deşertăciuni, dar nu sunt ca legea Ta, Doamne (Ps. 118, 85); şi în alt loc: *Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc, curățat de pământ, curățat de şapte ori* (Ps. 11, 6); iar cuvintele necredincioşilor sunt necurate, ticăloase şi pline de toată mârşăvia. *Nu vă lăsați furați de învățăturile străine cele de multe feluri,* spune dumnezeiescul Apostol (Evrei 13, 9). Şi Domnul spune: *Oile Mele ascultă de glasul Meu, iar după un glas străin ele nu vor merge* (Ioan 10, 27; 5).

Nu ştiu cum să te numesc, Ludovic: să te numesc, oare, teolog binecredincios sau fără de greşeală? Însă nu îndrăznesc să te numesc aşa, căci un teolog fără de greşeală nu caută, fără minte, cele mai presus de el, ci se mulțumeşte cu ceea ce a descoperit Sfântul Duh în Scripturile dumnezeieştilor Prooroci, traduse de cei 72 de tâlcuitori luminați de Duhul Sfânt, care au trăit cu mulți ani înainte de întruparea Mântuitorului. Ei au tradus limpede astfel: *Aşa s-au făcut cerul şi pământul şi toată oştirea lor. Şi a sfârşit Dumnezeu în ziua a şasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o* (Fac. 2,1-2). Apoi, puțin mai departe, Sfânta Scriptură spune: *Apoi Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit* (v. 8). Iar tu - nu ştiu din ce pricină - i-ai dispreţuit pe aceşti traducători şi, mai mult, îi urmezi pe Simmah, Ahila şi Teodotion, oameni care vorbesc cu înțelepciune pământească, iar nu cu Dumnezeiescul Duh, şi afirmi că traducerea lor este mai clară şi că (aşa cum se spune în traducerea lor) Dumnezeu a creat raiul înainte de orice altă creație. Însă unde l-a creat El când încă nu erau create nici cerul, nici pământul, nici vreuna din cele patru stihii? O, cât de nesăbuită este gândirea ta! Degeaba eşti tu atras atât de nebuneşte şi fără judecată de traducerile răstălmăcite ale oamenilor care vorbesc din pântecele lor, iar nu din insuflarea Sfântului Mângâietor!

Însă nici filosof creştin adevărat nu te pot numi, deoarece nu ai în tine acea dragoste acea evlavie pentru cuvântul lui Dumnezeu, care le sunt specifice adevărații filosofi creştini, ci pretutindeni amesteci ceea ce nu poate fi amestecat şi produci o tulburare care nu-şi are locul aici. Ce ai tu în comun cu ereticii şi blestemații Origen şi Albert şi ce treabă ai tu cu cei cu nume întunecate Scot şi Eratosten - oameni iubitori de lume care vorbesc din înțelepciune pământească, iar nu de la Duhul Sfânt? Să nu-ți doreşti să *cugeți mai mult decât trebuie să cugeți* (Rom. 12, 3), ci să cugeți în hotarele nevinovăției, dând ascultare dumnezeiescului Propovăduitor, Înțeleptului Solomon, care spune că nu este folositor a încălca rânduielile părinteşti. Cu privire la întrebarea pomenită (despre rai) să fii convins de faptul că Sfântul Duh a vorbit prin dumnezeiescul Ioan Gură de Aur, care vă spune clar aşa: „Să se ruşineze falşii înțelepți care spun că raiul se află în cer şi că el este duhovnicesc, în cer se află, oare, smochinul? Şi dacă raiul este în cer, atunci râurile de unde izvorăsc? Nu din pământ? Iar dacă raiul se află în cele de sus, atunci înseamnă că şi râurile curg de sus în jos, însă Scriptura nu spune că râul izvorăşte din cer, ci din Eden". Tu, Ludovic, înfățişezi greşit sensul cuvintelor înțeleptului Ioan Damaschin despre raiul lui Dumnezeu. El nu tăgăduieşte nici existența raiului tainic, ci spune clar aşa: Unii înțeleg că raiul este material, iar alții înțeleg că este spiritual. Însă mie mi se pare că aşa cum omul este creat şi material şi spiritual, aşa şi sfântul lui lăcaş este deopotrivă şi material şi spiritual, astfel încât omul să aibă viețuire dublă: cu trupul să se afle într-un loc dumnezeiesc şi minunat, aşa cum este spus, iar cu sufletul să viețuiască într-un loc cu mult mai înalt şi minunat, avându-L pe Dumnezeu casă a sălăşluirii şi veşmânt întru totul minunat, fiind îmbrăcat în harul Lui şi săturându-se cu unicul şi cel mai dulce fruct, adică cu vederea lui Dumnezeu şi hrănindu-se cu ea, ca oricare înger". Celelalte cuvinte ale acestui capitol le găseşti în cuvântarea 22 a sfintei lui cărți[22] şi de acolo vei lua nu legendele Pieridelor[23], ci îmbelşugatul har duhovnicesc al dumnezeieştilor dogme.

Nici următoarea ta cugetare, Ludovic, nu are temei. Căci fericita şi nepătimitoarea ființă dumnezeiască este nepieritoare şi nedespărțită şi nu este supusă nicidecum nici unei curgeri a timpului, nici unei separări şi nici unei patimi; iar sufletul nostru, chiar dacă este cuvântător şi rațional şi nemuritor, totuşi este legat de necuratele patimi şi şi-a însuşit iubirea

[22] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, ediția a III-a, Editura Scripta, Bucureşti, 1993, p. 68, în cartea II, cap. XI. Lucrarea este disponibilă şi în format digital în colecția Apologeticum, http://apologeticum.net

[23] Pieride se numeau muzele – zeițe ale poeziei, artei şi ştiinței.

de plăceri a trupului şi este, în mod vrednic de osândă, biruit de ea. Iar suflarea dumnezeiască pe care Făcătorul a suflat-o în faţa primului om creat nu este nicidecum vreo scurgere a fiinţei dumnezeieşti, căci fiinţa dumnezeiască este nedespărţită şi nepieritoare, aşa cum am spus mai sus; însă prin aceasta se arată nemurirea, raţiunea şi voinţa liberă a sufletului. Înţeleptul tău Lactanţiu se înşală mult în toate lucrurile şi te înşeli şi tu, fiind de acord cu el. Bună faptă şi mântuitoare este a cunoaşte neputinţa cugetelor noastre, aşa cum spune dumnezeiasca cugetare: *Gândurile muritorilor sunt şovăielnice şi cugetările noastre sunt cu greşeală* (Înţel. 9, 14) şi să ne mulţumim cu ceea ce ne-a fost descoperit prin Sfântul Duh şi prin Proorocii insuflaţi de Dumnezeu, prin Însuşi Mântuitorul Hristos şi prin Sfinţii Lui Ucenici şi Apostoli, şi să nu cercetăm cele ce sunt mai presus de noi, aşa cum spune Sfânta Scriptură: *Cele mai presus de tine nu le căuta* (Sirah 3, 20), ci să îl pomenim întotdeauna pe acel dumnezeiesc Părinte care ne învaţă că despre ceea ce nu este scris nici nu trebuie să cugetăm. Înţelegând, aşadar, sensul dumnezeieştii cugetări care spune clar: *omul, în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte şi s-a asemănat lor* (Ps. 48, 12) - să încetăm să cercetăm ceea ce este mai presus de înţelegerea noastră şi să încetăm să întinăm şi să umilim prin cugetări viclene şi împreunări asemenea dobitoacelor acea vrednicie îngerească pe care omul a primit-o până la neascultare, fiind creat după chipul lui Dumnezeu. Nici un folos duhovnicesc nu au din aceste cercetări aceia care vor să vieţuiască în curăţie, ci, dimpotrivă, din acestea provin întinarea minţii şi răzvrătirea gândurilor necurate. Iar felul înmulţirii neamului omenesc, adică mijlocul prin care ar fi început să se înmulţească neamul omenesc dacă protopărintele lui ar fi rămas păzitorul poruncii care i-a fost date, o lăsăm în seama Unicului, Înţeleptului şi Atotputernicului Făcător, la semnul Căruia repede, într-o clipită a ochilor, au fost create nenumărate cete de luptători cereşti. Un înţelept spunea: „Să nu cercetezi degeaba ceea ce nu aduce nici un folos”.

Să cercetăm mai bine, dacă, într-adevăr, dorim să fim înţelepţi înaintea lui Dumnezeu, iar nu înaintea oamenilor, acel mijloc prin care am putea să ne întoarcem la prima noastră vrednicie, pe care am avut-o până la neascultare, şi la frumuseţea asemănătoare lui Dumnezeu. Deşi Ieronim al tău gândeşte greşit despre prima căsătorie, totuşi Făcătorul laudă foarte mult căsătoria dintre bărbat şi femeie şi, punând lege, ca un Stăpân, spune: *Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup* (Matei 19, 5). Dacă El Făcătorul, nu ar fi lăudat căsătoria, atunci nu ar fi spus: *Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă* (v. 6) şi nu l-ar fi numit adulter pe acela care îşi părăseşte femeia, fără ca ea să fi încălcat fidelitatea căsătoriei, şi îşi ia altă femeie. Şi dumnezeiescul Pavel spune: *Cinstită să fie nunta întru toate şi patul nespurcat* (Evrei 13, 4). Şi Însuşi Făcătorul, dacă n-ar fi lăudat căsătoria, atunci nu ar fi mers la nunta din Cana Galileii, nu ar fi prefăcut acolo apa în vin şi nu ar fi luat, în chip iubitor de oameni, parte cu ceilalţi la ospăţul de nuntă. A doua căsătorie este îngăduită de cele Şapte Sfinte Sinoade Ecumenice pentru neputinţa trupească a jumătăţii care rămâne, mai ales dacă acest lucru se întâmplă în tinereţe. De ce o dispreţuieşte înţeleptul vostru Ieronim? Ceea ce au hotărât Sinoadele prin Duhul Sfânt, aceea şi Stăpânul tuturor, Dumnezeu, a întărit mai sus. Nu trebuie, o Ludovic, să uiţi cele spuse în Dumnezeiasca Scriptură: *Nu fi drept peste măsură* ca să nu fii necinstitor înaintea Mea (Eccles. 7, 16).

Oare nu vei înceta, Ludovic, să te înarmezi împotriva celor 72 de tâlcuitori care, prin Duhul Sfânt, au tradus Scripturile iudeilor în limba elină, aşa cum mărturiseşte despre ei însuşi Ieronim, cel cinstit de voi, la fel şi dumnezeiescul autor al acestei sfinte cărţi (Fericitul Augustin), zicând că cei şaptezeci şi doi de tâlcuitori, care au tradus scrierile evreieşti în limba elină, au fost plini de Sfântul Duh? Fie şi faptul că au fost oameni simpli, aşa cum spui tu, şi că din nepricepere au scris şi au citit Scriptura greşit. Dar e cu putinţă ca întregul Sfânt Sinod al Părinţilor inspiraţi de Dumnezeu şi al învăţătorilor răsăriteni să nu fi înţeles aceste greşeli din cărţi? O, ce nepricepere din partea ta, ca să nu spun nechibzuinţă!

Ce înţeles deosebit de înalt, proorocesc şi binecredincios, capătă cuvintele următoare dacă le scriem şi le rostim astfel: „Oare nu Sion va zice omul?” Într-adevăr, nici unul! Iar

dacă scriem şi rostim: *Mamă va zice Sionului omul* (Ps. 86, 4) - cuvintele acestea conţin cea mai clară proorocie despre faptul că toţi oamenii vor crede în Dumnezeul-Om, Cel ce S-a născut în Sion, în Iisus Hristos şi îl vor numi şi îl vor cinsti pe Sfântul Sion, mama lor duhovnicească, pentru că i-a renăscut prin baia duhovnicească şi dumnezeiască a vieţii veşnice şi i-a adăpat cu laptele cel dulce şi cuvântător al cunoaşterii neîntinate a Sfintei şi Cinstitei Treimi.

Iar tu, înţelepte Ludovic, te-ai rătăcit cumplit, urmându-l numai pe Ieronim şi numind izvor sfânt şi adevărat scrierile ucigătorilor de Dumnezeu - ale iudeilor - stricate deja de ei din pricina duşmăniei şi urii lor mari cu care ei, ucigătorii de Dumnezeu, sunt înarmaţi împotriva Domnului nostru Iisus Hristos. Este greşit şi lipsit de temei pentru noi, ortodocşii, să dăm sens cărţilor iudeilor. De ce? Pentru că, după ce L-am cunoscut pe Hristos Dumnezeu şi am dobândit adevărata cunoaştere de Dumnezeu, ucigătorii de Dumnezeu - iudeii - au căzut de la Dumnezeu, ei nutrind ură şi duşmănie faţă de noi şi ni se împotrivesc în toate nouă, ca cei ce sunt luptători împotriva lui Dumnezeu şi dinadins denaturează în cărţi cugetările prooroceşti despre Hristos. Trebuie, îndeosebi, să avem încredere în Cinstitul Mângâietor Care, prin Moise, ne-a învăţat adevărul, ce nu de traducător a fost scris aşa cum este scris la Evanghelistul Matei, care spune clar: *Şi tu*, *Betleeme, pământul lui Iuda, nu eşti nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieşi Conducătorul care va paşte pe poporul Meu Israel* (Matei 2, 6).

Dacă cei şaptezeci şi doi de tâlcuitori au fost plini de Sfântul Duh, atunci este evident că ei, fiind luminaţi de El, au tradus totul corect. Cum, dar, îndrăzneşti tu acum să spui că ei în multe locuri au tradus greşit şi nepotrivit cu ştiinţa? Aceasta este o mare îndrăzneală din partea ta, care provine din îngâmfare. Dacă ei, aşa cum mărturiseşti şi tu, au fost plini de Duhul Sfânt şi, în acelaşi timp, după părerea ta, au tradus unele locuri greşit şi nepotrivit cu ştiinţa, atunci cum poţi tu, părinte Ieronime, să traduci mai bine, nefiind părtaş al acelui har al Dumnezeiescului Mângâietor, pe care l-au avut ei? Dacă tu ai fi părtaş al acestui har, atunci nicidecum nu ai putea să îi necăjeşti atât de rău, căci noi ştim că *duhurile proorocilor se supun proorocilor* (I Cor. 14, 32).

Dar, pentru că tu socoteşti minciuni cele spuse despre orânduirea locuinţelor în care ei au locuit separat, în timpul traducerilor, şi Iustin Filosoful şi Mucenicul Tertulian sunt pentru tine martori nevrednici de încredere, atunci Sfântul bărbat Augustin, care a trăit după ei şi după tine (Ieronime), spune clar aşa: „Se spune că în cuvintele traducătorilor a existat un acord minunat şi demn de laudă, deşi ei au făcut acest lucru fiecare în chip separat". Iar dacă ei au tradus fiecare în chip separat, atunci din aceasta reiese, o înţeleptule Ieronim, că fiecare dintre ei a tradus aflându-se într-o locuinţă a sa separată. Iar tu, în chip foarte necuviincios sfinţiei tale, îi mustri pe aceşti bărbaţi dumnezeieşti atât de mari. Eu am spus deja şi iarăşi spun că nu trebuie să avem încredere în cărţile iudeilor, pe care dinadins le-au denaturat luptătorii de Dumnezeu iudei, care ni se împotrivesc nouă şi se străduiesc să dea drept mincinoasă traducerea celor 72 de tâlcuitori, deoarece această traducere contribuie foarte mult la taina adevăratei noastre credinţe.

Fie şi aşa cum gândiţi voi - că cei 72 de tâlcuitori au tradus greşit următoarea cugetare: *Patruzeci de zile mai sunt, şi Ninive va fi distrusă* (Iona 3, 4). Ascultaţi, aşadar, voi, cei care lăudaţi cel mai mult cărţile iudeilor: această greşeală şi această nepotrivire nu este drept să o atribuim celor 72 de tâlcuitori, căci această dojană trece asupra Cinstitului Mângâietor Însuşi, Care a vorbit prin ei. În orice caz, aceasta este o născocire rea şi vicleană a vreunui vrăjmaş al credinţei noastre, care, printr-o asemenea nepotrivire vădită, a vrut să ne lipsească de acea încredere pe care o avem faţă de traducerea inspirată de Dumnezeu a celor 72 de tâlcuitori sau a vreunui copist al Sfintei Cărţi care, datorită uitării - şi aceasta se întâmplă des - a scris fără băgare de seamă *40 zile* în loc de *3 zile.* Oare nu au înţeles acei traducători inspiraţi de Dumnezeu, dar mai ales Însuşi Dumnezeiescul Mângâietor, Care a vorbit prin ei, nu a ştiut, oare, că era cu neputinţă ca împăratul, îmbrăcat în sac şi presărat cu cenuşă timp de 40 zile, să stea pe pământ fără hrană, de asemenea şi pruncii de la sân să trăiască 40 zile fără să mănânce

lapte şi animalele să rămână vii atâtea zile fără mâncare şi apă?

Dar cum însuşi Proorocul Iona, hotărând dinainte pentru pieirea lor termenul de patruzeci de zile, a dorit să vadă pieirea lor mai înainte de încheierea acestui termen, ca unul care i-ar fi urât pe oameni şi s-ar fi bucurat de pieirea oamenilor? Încetaţi, dar, încetaţi să lăudaţi adevărul iudaic şi să numiţi cărţile iudeilor izvor sfânt!

Într-o carte romană se spune: „Şi I-a dat putere să facă judecată, pentru că este Fiul Omului”. Răspunsul ortodoxului la aceasta este următorul: nu aşa se află acest lucru în cărţile noastre greceşti şi punctul nu se află în acest loc, sfinte părinte, ci se citeşte aşa: *Căci precum Tatăl are viaţă în Sine, aşa I-a dat şi Fiului să aibă viaţă în Sine şi I-a dat putere să facă judecată* (Ioan 5, 26-27). Aici se pune punct. Însă cum primeşte El ceea ce are? Căci, ca Dumnezeu, El este Însăşi Viaţa şi Stăpânul şi Judecătorul, aşa cum Îi spune şi Tatălui Său: *Şi toate ale Mele sunt ale Tale, şi ale Tale sunt ale Mele* (Ioan 17, 10), arătând prin aceasta că este egal cu Tatăl. Însă iudeii L-au socotit un om care nu se deosebea prin nimic de ceilalţi oameni, şi cu mânie şi cu mare turbare I-au spus: *Nu pentru lucru bun aruncăm cu pietre asupra Ta, ci pentru hulă şi pentru că Tu, om fiind, Te faci pe Tine Dumnezeu* (Ioan 10, 33) şi din această pricină El adaugă, zicând: *pentru că este Fiul Omului: nu vă miraţi de aceasta* - îndreptând astfel părerea lor greşită pe care o aveau despre El. Deşi spune: Eu sunt şi Fiul Omului şi Mă arăt vouă aşa în realitate, iar nu ca nălucă, totuşi să nu vă miraţi de aceasta: *că vine ceasul,* aceasta El o spune despre învierea obştească, de apoi; *şi acum este,* aceasta o spune despre acei morţi pe care El i-a înviat, de exemplu: fiica lui Iair, fiul văduvei şi Lazăr cel mort de patru zile; *când morţii vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu şi cei ce vor auzi vor învia* (Ioan 5, 25). Nu vă miraţi de aceasta şi nu socotiţi de necrezut ceea ce Eu vă spun. Căci aşa cum Eu, ca Dumnezeu, am puterea să învii morţii, aşa o am şi ca om, primind-o de la Tatăl Meu. Aşadar, punctul trebuie să stea după cuvintele: *şi I-a dat putere să facă judecată.* Apoi, mai departe: *pentru că este Fiul Omului: nu vă miraţi de aceasta* trebuie citit ca un nou început. Nu vă siliţi, aşadar, să dovediţi mai înainte de vreme împlinirea cuvintelor pomenite, căci este destul de clar că ele se referă la a doua Lui venire cu trupul, aşa cum El Însuşi spune în Evanghelia după Matei: atunci *vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere şi cu slava multă* (Matei 24, 30). *Căci împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură* şi vreo desfătare trupească, *ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfânt* (Rom. 14, 17) şi desfătare duhovnicească cu bunătăţile cele veşnice, păstrate în ceruri şi nesfârşită saturare cu ele. *Umplea-ne-vom* - spune Psalmistul - *de bunătăţile casei Tale* (Ps. 64, 5), adică de cele ale Ierusalimului de Sus. Şi Fericitul Pavel spune: *Bucatele sunt pentru pântece şi pântecele pentru bucate şi Dumnezeu va nimici şi pe unul şi pe celelalte* (I Cor. 6, 13). Şi dacă ele vor fi nimicite de Dumnezeu, atunci cum vor putea să apară din nou? Şi Mântuitorul spune iarăşi în Evanghelie: *Căci la înviere, nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer* (Matei 22, 30). Iar tu, o Lactanţiu, şi toţi cei asemenea ţie, v-aţi rătăcit cumplit şi mi se pare că, din acest punct de vedere, nu vă deosebiţi deloc de ticălosul amăgitor Mahomed, care a propovăduit ceva asemănător[24].

A cerceta mult îşi în zadar negrăitele taine ale firii lui Dumnezeu, o Ludovic, este specific îndrăznelii lui Origen şi curiozităţii lui jalnice. De aceea mi se pare că şi tu însuţi gândeşti greşit despre focul chinului veşnic, deşi te mândreşti peste măsură cu înţelepciunea ta în filosofie. Căci focul acela nu din văzduh îşi are puterea lui nimicitoare şi nici din faptul că pământul se încinge datorită acţiunii razelor soarelui asupra lui, aşa cum minţi tu fără minte. Acest foc este ascuns de Făcător sub pământ pentru chinul necredincioşilor, iar în Sfânta Scriptură, de obicei, este numit gheenă. Cunoscutul bogat neiubitor de oameni, care ardea în el, l-a rugat pe Patriarhul Avraam să-l trimită la el pe săracul Lazăr pentru a-i răcori cu apă limba arsă de flacăra focului nestins din cele de mai jos ale pământului. Iar de faptul că focul acesta se află în cele de mai jos ale pământului, să te convingă focul muntelui Etna, care a izbucnit în sus (de sub pământ) din adâncurile pământului şi, de asemenea, urletele şi strigătele cumplite ale celor chinuiţi acolo.

[24] Adică desfătările trupeşti în viaţa viitoare (n. tr.)

Oare nu Îl auzi pe Mântuitorul, Care spune: *A murit şi bogatul şi a fost înmormântat. Şi în iad, ridicându-şi ochii, fiind în chinuri, el a văzut de departe pe Avraam şi pe Lazăr în sânul lui* (Luca 16,22-23). În iad, a spus Domnul, iar nu în văzduh. Căci, oare, în văzduh s-a *întărit prăpastie mare* între ei? Tu însă, Ludovic, amăgindu-te cu gândurile înțelepciunii pământeşti, stai departe de adevărul evanghelic.

Toată această cercetare vastă şi complicată se poate rezolva foarte uşor printr-o singură cugetare proorocească, fără să aibă nevoie de o mulțime de dovezi. Căci dumnezeiescul Prooroc şi Împărat David, în Psalmul 71, sub forma rugăciunii, spune clar aşa: *Dumnezeule,* adică Tată, *judecata Ta dă-o împăratului,* adică Fiului Tău, despre Care spune în Psalmul al doilea: *Iar Eu sunt pus împărat de El* (v. 6); apoi continuă: *şi dreptatea Ta fiului împăratului, ca să judece pe poporul Tău cu dreptate şi pe săracii Tăi cu judecată* (Ps. 71, 1-2). Şi în alt loc: *Scoală-Te*, *Dumnezeule, judecă pământul, că toate neamurile sunt ale Tale* (Ps. 81, 1). Însă cine moşteneşte toate neamurile dacă nu Acela Căruia I se spune: *Cere de la Mine şi-Ți voi da neamurile moştenirea Ta şi stăpânirea Ta, marginile pământului* (Ps. 2, 8)? Evident, este vorba despre Cel Unul Născut, iar nu despre Tatăl Cel fără de început, Care L-a născut. Şi în Psalmul 109: *Zis-a Domnul Domnului Meu.* Domnul este Tatăl; Domnul este şi Acela Căruia Tatăl Îi spune: *Şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale.* Apoi spune: *Cu Tine este poporul Tău,* adică stăpânirea, *în ziua puterii Tale* (v. 1; 3), adică în ziua celei de-a doua veniri a Lui, aşa cum Domnul Însuşi spune despre Sine: *şi vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere şi cu slavă multă* (Matei 24, 30).

Este uimitoare, Ludovic, îndrăzneala ta nemăsurată; căci tu nu numai că nu te temi să încalci dumnezeiasca poruncă, ce spune: *Cele mai presus de tine nu le căuta* (Sirah 3, 20) şi pe aceasta: *Cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea* (Luca 18, 17), ci încă te sileşti ca prin mărturii neputincioase să-i convingi pe unii necredincioşi de învățătura cea nebună a falşilor înțelepți. Există, o Ludovic, un foc adevărat, un foc nestins, pregătit diavolului şi îngerilor lui, adică demonilor vicleni şi oamenilor necredincioşi; există şi un vierme care ia naştere din foc şi care roade veşnic şi mănâncă permanent trupurile ce sunt mâncate mereu şi niciodată nu sunt nimicite, aşa cum spune autorul acestei cărți *Despre cetatea lui Dumnezeu.* În capitolul 22, ne învață, zicând: „Pentru că Apostolul scrie: *Până vom ajunge toți la unitatea credinței şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos* (Ef. 4, 13) şi vom fi asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu, unii spun că la învierea cea de obşte femeile nu vor învia în chip femeiesc, ci toate se vor ridica în chip bărbătesc, căci Dumnezeu l-a creat numai pe bărbat, luând țărână din pământ, iar pe femeie a făcut-o din coasta bărbatului ei. Însă mie mi se pare că mai adevărat gândesc aceia care nu se îndoiesc de faptul că bărbatul şi femeia vor învia fiecare în chipul său. Numai că atunci nu va mai fi pofta desfrânată, care este pricina ruşinii, căci şi până la căderea lor în păcat ei au fost goi şi nu s-au ruşinat. Aşadar, pofta desfrânată va fi înlăturată din trupurile cele înviate, iar chipul bărbătesc şi cel femeiesc se vor păstra”. Eu însă, voi contrazice acest lucru astfel. Ce nevoie vor mai avea, cinstite părinte, atât bărbatul cât şi femeia, de aceste mădulare asemănătoare dobitoacelor când trupurile oamenilor vor învia nestricăcioase şi nu vor avea trebuință de hrană şi de naştere de fii? Ştim însă că, aceste organe de reproducere ne sunt date de înțelepciunea nespusă a Făcătorului pentru motivele pomenite, adică pentru ca, prin acest mijloc, să se înmulțească neamul omenesc şi prin intermediul lor să se îndepărteze prisosul de hrană.

Iar faptul că aceste mădulare asemănătoare dobitoacelor nu sunt nicidecum potrivite ființei raționale, create după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu, reiese din Scriptura care spune: *Şi omul, în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte şi s-a asemănat lor* (Ps. 48, 12). Dar prin ce „s-a alăturat”? Evident, prin stricăciune şi prin moarte, căci până la neascultare protopărinții noştri au fost nemuritori. *Şi s-a asemănat lor* - cum s-a asemănat? Evident, prin naşterea care se săvârşeşte prin intermediul împreunării asemănătoare dobitoacelor dintre bărbat şi femeie. Căci Făcătorul, ştiind dinainte despre

căderea care avea să aibă loc, a spus primului om creat: *Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el* (Fac. 2, 18). Pentru ce i-a făcut acest ajutor? Evident, pentru înmulţirea şi continuarea neamului omenesc, ca el să nu piară definitiv; căci îi era cu neputinţă să se păstreze numai prin bărbat. Iar după învierea trupurilor, când ele vor deveni nestricăcioase şi nu vor avea trebuinţă de naştere de fii, aceste mădulare asemănătoare dobitoacelor nu vor mai fi necesare, pentru că cei înviaţi se vor întoarce la vrednicia lor cea întocmai cu a îngerilor, cu care au fost înzestraţi la început. Iar despre faptul că şi partea femeiască va învia în chip şi înfăţişare bărbătească şi că bărbatul şi femeia nu se vor mai deosebi între ei prin mădularele asemănătoare dobitoacelor, mărturiseşte Însuşi Făcătorul neamului omenesc, spunându-le saducheilor: *Căci la înviere, nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer* (Matei 22, 30), care nu sunt de parte femeiască şi înfăţişare asemănătoare dobitoacelor. Cu acest lucru sunt de acord şi cuvintele Apostolului, care spune: *Căci toţi sunteţi fii ai lui Dumnezeu prin credinţa în Hristos Iisus,* şi nu a spus: fii şi fiice, ci numai fii; iar apoi spune: *Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat. Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască, pentru că voi toţi una sunteţi în Hristos Iisus* (Gal. 3, 26-28), arătând astfel o singură înfăţişare comună pentru ambele părţi, bărbătească şi femeiască, ce vor învia, având una şi aceeaşi înfăţişare şi alcătuire, nu cu mădularele naşterii de prunci, care nu sunt potrivite firii omeneşti celei create după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu.

Dacă ele nu ar fi fost nepotrivite, atunci Făcătorul tuturor nu le-ar fi numit urâciune şi ruşine; căci, poruncindu-i lui Moise să facă pentru Aaron şi fiii lui veşminte de in, a poruncit să îi facă aşa încât ei să acopere ruşinea lor de la brâu până sub genunchi (Ieşirea 28, 42). Şi în alt loc, îi spune iarăşi: *Şi să nu te sui pe trepte la jertfelnicul Meu, ca să nu se descopere acolo goliciunea ta* (Ieşirea 20, 26). Dacă aceste mădulare erau ruşine pentru Aaron şi fiii lui, şi sunt aşa înaintea lui Dumnezeu, atunci, la învierea morţilor, după înlăturarea stricăciunii, cum pot fi, cum se pot numi şi socoti aceste mădulare bune când nu va mai fi nici o nevoie de ele? De aceea, bine este pentru noi să îl ascultăm pe înţeleptul arhiereu (pe Ioan Gură de Aur), care spune că ceea ce nu este scris de Prooroci şi de Apostoli, nici nu trebuie să cercetăm.

XXVIII
Scrisoare de învăţătură către un anumit bărbat împotriva răspunsurilor unui oarecare înţelept latin

O, cinstite frate în Domnul, Gheorghe! Mă închin ţie ca de obicei şi te rog să nu dai atenţie predosloviei acestei cărţi (despre care va fi vorba mai departe). Ea nu numai că nu ne spune nimic bun, punându-se astfel împotriva celor spuse nouă de către arhiereii şi învăţătorii noştri ortodocşi, ci, în majoritatea cazurilor minte şi vorbeşte împotriva predaniilor ortodoxe, lucru de care te poţi convinge din aceste scurte răspunsuri ale mele. Latinii, o Gheorghe, s-au, rătăcit puternic şi se rătăcesc continuu, lăsându-se atraşi de ştiinţele eline şi de cele romane şi de cărţile iudaiceşti şi de cele ale agarenilor. De aceea tu, prin toate mijloacele, să te îndepărtezi de ele şi să dai ascultare învăţătorilor ortodocşi.

Ce ar fi mai bun, domnul meu, decât cartea lui Damaschin, dacă ea ar fi tradusă corect şi îndreptată? Ea, într-adevăr, se aseamănă cu frumuseţea cerească şi cu hrana raiului şi este mai dulce decât mierea şi fagurele. De asemenea ai răspunsurile lui Atanasie către prinţul Antioh - înţelepte şi pline de tot adevărul. Pe ele să le asculţi, cu ele să te desfeţi; iar scrierile străine şi mincinoase să nu ţi le doreşti şi să nu le cauţi, căci *tovărăşiile rele strică obiceiurile bune* (I Cor. 15, 33); şi iarăşi: *Certa-mă-va dreptul cu milă* şi *mă va mustra, iar untdelemnul păcătoşilor să nu ungă capul meu; că încă şi rugăciunea mea este împotriva vrerilor lor* (Ps. 140, 5).

Cartea pomenită ne înfăţişează discuţia dintre ucenicul şi învăţătorul său şi se numeşte „Lucidarius”, adică „Luminătorul”. Conţinutul acestei cărţi se numeşte „aureagemma”, ceea

ce înseamnă mărgele de aur (gemma de aur)[25].

Maxim spune: Ea nu este „aureagemma”, ci, în esență, este „argento-pucconmic”[26], ceea ce înseamnă aramă cu un adaos nu prea mare de argint; iar mai corect, este nu „lucidarius”, ci „obtenebrarius”, ceea ce înseamnă „întunecătorul”, iar nu luminătorul. Cuvântul care iese din gura mea, se împrăştie în văzduh, şi esența lui nu rămâne în urechile ascultătorilor. Iar Dumnezeirea prin ființa Sa se află pretutindeni, nu Se sălăşluieşte într-un loc cunoscut, aşa cum spune marele Dionisie Areopagitul, căci ea nu poate fi determinată de nici un loc.

Lucidarius: Dumnezeu nu a fost singur, ci odată cu El a avut loc facerea lumii.

Maxim: Această expresie este platonică şi aristotelică, nu creştinească; aceia spun că lumea este pururea fiitoare asemenea lui Dumnezeu. Dacă „facerea lumii” a avut loc odată cu Dumnezeu - şi de aceea El nu a fost singur niciodată - atunci înseamnă că lumea este întotdeauna împreună cu El, ceea ce înseamnă că ea este pururi fiitoare asemenea lui Dumnezeu; iar acest lucru este o hulă.

Lucidarius: În Dumnezeu sunt trei esențe: puterea, înțelepciunea şi marea bunătate.

Maxim: Şi acest cuvânt este hulitor. Căci în Dumnezeu există o singură ființă şi o singură esență şi împărăție, aşa cum învățăm de la sfinții teologi, iar ipostasurile sunt trei. Puterea, înțelepciunea şi bunătatea, se numesc atribute şi nu sunt esențe. Căci există o singură Dumnezeire, o singură ființă şi o singură esență. Iar a spune că există trei esențe, prin aceasta nu se deosebeşte prin nimic de erezia lui Arie: căci el a împărțit Treimea unitară în trei esențe.

Lucidarius. Ucenicul: Unde s-a aflat lumea până la facerea ei? Răspunsul învățătorului: Atunci nu a existat nimic în afară de întunericul, care se numeşte „haos”, căci cele patru stihii erau atunci amestecate între ele. Haos este numit adâncul, sau groapa, sau altceva asemănător acestora.

Maxim: Întrebarea este obraznică, deoarece este scris: *cele mai presus de tine nu le căuta* (Sirah 3, 20) şi răspunsul nu conține nici un fel de rezolvare a problemei, ci constă numai în adunarea resturilor ideilor eline, precum „haos” şi „ilin”[27], aceste două noțiuni fiind luate din cărțile de filosofie grecească. Căci elinii spun că înainte Dumnezeu a creat „ilinul”, adică materia, iar apoi, din această materie (din „ilin”), a creat totul exact aşa cum olarul pregăteşte mai întâi lutul, iar apoi face din el diferite vase. Însă sfânta teologie nu îngăduie nicidecum acest lucru, ci spune că într-o clipită a ochilor Dumnezeu a adus totul de la neființă la ființă - cerul, pământul şi adâncurile, prin care sunt numite cantitățile nemăsurate ale apelor. *La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul* (Gen, l, 1) şi nu se spune că mai întâi a creat „ilinul”, adică materia, iar apoi a făurit din ea cerul şi pământul. Dumnezeu nu făureşte, precum olarul, ceva din materie şi într-un timp determinat, ci făureşte prin semnul Său atotputernic ceea ce vrea, iute, aşa cum este zis: *El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-au zidit* (Ps. 148, 5). Şi Grigorie Teologul spune: „La început El s-a gândit să creeze puterile îngereşti şi gândul a devenit faptă”.

Lucidarius. Ucenicul: Cum s-a numit primul înger? Învățătorul a răspuns: Satanail.

Maxim: Cuvântul Satana este evreiesc şi înseamnă: „apostat”. Prin urmare, înainte de căderea sa nu s-a numit nici Satana, nici Satanail, ci s-a numit „Eosforos”, aşa cum este pomenit în proorocia lui Isaia; iar acest cuvânt în limba greacă înseamnă - „purtător de lumină”. Acest nume i-a fost dat datorită strălucirii mari cu care l-a împodobit Făcătorul. Abia după cădere este numit Satana, ceea ce înseamnă apostat; însă până la cădere nu s-a numit Satanail. Sfânta Scriptură, pe care o are Biserica, nu ne-a lăsat acest lucru; iar ceea ce Sfânta Scriptură nu ne-a lăsat, despre aceea nu se cuvine deloc să spunem sau să învățăm ceva.

Lucidarius. Ucenicul: Mult timp s-a aflat el în cer? Învățătorul: Nu mai mult de o

[25] *Gemma* – latinescul *gemma* – piatră prețioasă şlefuită care este folosită pentru împodobirea inelelor, iar uneori şi ca pecete (n. tr.).

[26] Aşa este în manuscris: cuvântul acesta este alcătuit, evident, din cuvintele latineşti: *argentum* – argint, *cuprum* – aramă şi din grecescul μίχνυμι – amestec (nota ediției academice).

[27] Ύλη – cuvânt grecesc – pădure, copac, substanță, materie (n. tr.).

jumătate de ceas.

Maxim: Nici despre acest lucru nu se ştie din nici o scriere părintească şi insuflată de Dumnezeu.

Lucidarius. Ucenicul: Când a fost creat iadul? Învăţătorul a răspuns: Tocmai în ceasul acela, când diavolul s-a gândit să se compare cu Dumnezeu. Atunci, prin voia lui Dumnezeu, a fost creat iadul.

Maxim: Şi acest lucru, evident, este spus în afara Dumnezeieştii Scripturi. Căci în Scriptură se spune: „Dumnezeul raţiunilor, Domnul şi Dumnezeu, a pregătit începuturile lui". Şi, ca Dumnezeu al raţiunilor, El a prevăzut totul, aşadar şi căderea lui Fosfor. De aceea, a pregătit de la început un asemenea loc.

Lucidarius: Crebus desemnează şarpele şi dragonii, deoarece iadul este plin de dragoni de foc şi viermi, care nu mor niciodată.

Maxim: În Scriptură nu vei găsi nicăieri acest lucru.

Lucidarius: Mai este „varafrum"[28], ceea ce înseamnă deschizătură întunecată.

Maxim: Cuvântul acesta este grecesc şi înseamnă prăpastie, nu deschizătură întunecată.

Lucidarius: Mai este şi Aheront.

Maxim: Acesta este cuvânt elinesc, nu bisericesc; la fel şi Kocit. Acestea sunt două râuri de foc din iad, despre care Homer spune că în ele se chinuie aceia care au vieţuit aici în rea-credinţă şi fărădelegi.

Lucidarius. Ucenicul: Cum a fost creat cerul? Învăţătorul: Sfânta Scriptură numeşte cerul tărie. Cerul este creat astfel încât se întinde neîntrerupt de la răsărit la apus, iar în direcţia opusă lui vin soarele, luna şi stelele.

Maxim: Dacă cerul se întinde întotdeauna spre apus, trăgând forţat împreună cu el soarele, luna şi stelele, atunci se dovedeşte a fi mincinoasă Sfânta Scriptură, care spune: *Cel ce întinzi cerul ca o piele,* iar o altă traducere spune: *Cel ce întinzi cerul ca un cort* (Ps. 103, 3)[29]. Prin aceasta, Scriptura a arătat tăria şi statornicia lui, căci cortul nu se mişcă. Iar dacă spunem că el se întinde mereu şi prin puterea sa trage totul cu sine, atunci de ce unele stele, arătându-şi lumina la răsărit mai târziu decât altele, se mişcă şi ajung la apus mai repede decât ele, iar celelalte dimpotrivă? Dacă prin mişcarea puternică a cerului ar fi atraşi către apus şi soarele şi luna şi stelele, atunci toate s-ar mişca în aceeaşi măsură, potrivit cu mişcarea cerului. Însă tu spui că cerul se mişcă neîncetat de la răsărit la apus şi în direcţia opusă lui vin soarele, luna şi stelele.

Cum de te contrazici în cuvinte pe tine însuţi? Căci cerul este atât de puternic încât şi soarele şi luna şi stelele le trage cu puterea sa spre apus. Într-adevăr, inima ta deşartă a înnebunit. Toate aceste răspunsuri ies din înţelepciunea omenească exterioară, iar nu din învăţătura şi predania bunei credinţe.

Latinii, o, Gheorghe, s-au lăsat puternic atraşi de ştiinţele exterioare şi tu nu trebuie să asculţi învăţăturile lor şi, de asemenea, nici să traduci cărţile lor în limba rusă. Fereşte-te de ele ca de cangrenă molipsitoare şi ca de râia periculoasă, dacă vrei să fii în ziua secerişului grâu curat, iar nu neghină.

Lucidarius. Ucenicul: Soarele a fost creat în a patra zi; însă ce lumină a fost înainte ca soarele să strălucească? Învăţătorul: Unii spun că Dumnezeu a creat un nor foarte luminos, care lumina totul.

Maxim: Nici acest răspuns nu este potrivit cu învăţătura Părinţilor Bisericii Ortodoxe. Înţeleptul Ioan Damaschin, în cea de-a 18-a cuvântare, spune clar aşa: „În primele trei zile lumina s-a revărsat şi iarăşi s-a ascuns la porunca lui Dumnezeu. Astfel a făurit ziua şi noaptea". Să te ţii cu putere de cartea lui Damaschin şi să fii un mare teolog şi cunoscător al ştiinţelor naturii, iar de valurile străine să nu te laşi atras, ca barca ta să nu se răstoarne şi să nu piară.

---

[28] Βαραφρον – cuvânt grecesc – orificiu, groapă adâncă, prăpastie (n. tr.)

[29] În original: *Cel ce pui cerul ca un acoperiş* (n. tr.)

Lucidarius. Ucenicul: Mult timp a fost Adam în rai? Învățătorul: Nu mai mult de două ceasuri.

Maxim: Sfântul Ioan Gură de Aur spune: şase ceasuri. Din această pricină şi Noul Adam, Iisus Hristos a fost răstignit în ceasul al şaselea.

Lucidarius. Ucenicul: Legumele care cresc în rai şi care au fost făcute pentru om cine se foloseşte de ele acum, când omul este izgonit din rai? Învățătorul: Ele nu cresc în zadar, ci ca să se hrănească cu ele sfintele duhuri, care se află în rai.

Maxim: Sufletele mântuite, nici până la învierea trupurilor lor, nici după înviere, nu au nevoie de nici un fel de hrană care creşte în grădină; singura lor hrană este hrana duhovnicească, nesecată şi neîncetată adică desfătarea cea veşnică cu dumnezeiasca frumusețe a Aceluia Care este *împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor* (Ps. 44, 3). De asemenea, mai este izbânda şi săturarea cu dragostea, rațiunea şi înțelepciunea tainelor ascunse ale lui Dumnezeu, aşa cum spune Scriptura: *Iar eu întru dreptate mă voi arăta feței Tale, sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta* (Ps. 16, 15). Şi în alt loc spune: *iar fiii oamenilor în umbra aripilor Tale vor nădăjdui. Sătura-se-vor din grăsimea casei Tale şi din izvorul desfătării Tale îi vei adăpa pe ei* (Ps. 35, 8-9), ceea ce înseamnă că îi vei umple cu harul Sfântului Duh, aşa cum şi Damaschin, în capitolul 22, spune clar despre om şi despre hrana lui duhovnicească: „Viețuind în Dumnezeu şi avându-L pe Dumnezeu casa lui şi cu El îmbrăcându-se, ca şi cu un veşmânt slăvit, fiind îmbrăcat în bucuria Lui, s-a hrănit, ca un înger, numai cu El, cu această legumă preadulce, adică cu vederea lui Dumnezeu, având acest lucru pentru sine ca hrană, iar acesta după vrednicie este numit *pomul vieții.”*[30]

Lucidarius. Ucenicul: Duhurile nu au nevoie de hrană, căci cine mănâncă, acela trebuie să crească. Învățătorul: Tu vorbeşti despre hrana trupească, care nu există nicidecum în rai. Căci, aşa cum sufletele sunt duhovniceşti, aşa şi hrana lor este duhovnicească. Ucenicul: Cum putrezeşte hrana aceea?

Maxim: Tu ai spus că hrana pentru sufletele duhovniceşti este duhovnicească; iar dacă este duhovnicească, atunci cum de spui iarăşi că ea putrezeşte şi se strică, precum apa din pricina soarelui? Ceea ce este duhovnicesc rămâne pentru totdeauna neputrezit. Dacă putrezeşte, atunci înseamnă că ea este materială şi după ce putrezeşte, trebuie ca sufletele să primească hrană din nou ca să nu înfometeze. O, ce nebunie este aceasta!

Lucidarius. Ucenicul: Cât de mult a trăit Adam? Învățătorul: 930 ani, iar după aceea a murit în Ierusalim şi a fost îngropat în Hebron şi atunci a umplut acea groapă, din care Dumnezeu a luat țărână pentru crearea lui.

Maxim: Şi acest lucru este spus în afara predaniei bisericeşti. Căci Atanasie cel Mare, în cuvântarea despre Patimile Mântuitorului şi despre cruce, spune aşa: „A ajuns până la noi povestirea Părinților potrivit căreia capul celui dintâi creat, al lui Adam, a fost adus de potopul care a avut loc în timpul lui Noe, din Răsărit în Iudeea şi, prin voia lui Dumnezeu, a rămas pe Golgota ca să se sfințească cu sângele Noului Adam”. Din aceasta reiese că primii oameni, de până la potop, au trăit în locurile cele mai de sus ale Răsăritului, acolo au murit şi au fost îngropați. Şi dreptul Abel, evident, acolo a fost ucis, iar nu în Damasc, la fel ca şi tatăl lui, care nu a murit în Ierusalim, aşa cum în deşert spune acela.

Lucidarius. Ucenicul: Cine este primul om care a inventat scrisul? Învățătorul: Enoh.

Maxim: Şi în privința acestui lucru minte vădit nu lucidarius al tău, ci obtenebrarius, adică întunecătorul, nu luminătorul. Căci Set, al treilea fiu al lui Adam, a fost primul care a inventat scrisul, precum scrie Iosif iudeul, care spune că Set, auzind de la tatăl său că va fi potop pe pământ - ori de foc ori de apă - a făcut doi stâlpi, unul de piatră, iar celălalt de lut, şi a scris pe ei, în evreieşte, denumirile zodiacului şi ale planetelor şi ceea ce a înțeles el cu mintea sa despre corpurile cereşti. Apoi, a aşezat stâlpii aceştia pe un loc înalt, pentru ca oamenii care aveau să trăiască după potop să afle despre acestea.

---

[30] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, ed. cit., cartea II, cap. XI, pp. 68. Lucrarea este disponibilă şi în format digital în colecția Apologeticum, Biblioteca Teologică Digitală, http://apologeticum.net

Maxim[31]: Melchisedec a domnit 113 ani şi se spune despre el că nu are genealogie, deoarece el nu a aparținut seminției lui Avraam, ci a fost de neam canaanean şi a provenit dintr-o seminție blestemată; de aceea nici nu s-a învrednicit de socotirea neamului lui în Sfintele Cărți. De asemenea şi Salimul, unde a domnit el, este cunoscutul Ierusalim, care nu avea încă denumirea sa deplină – Ierusalim. Însă când la Salim s-a adăugat cuvântul „ieru", el a dobândit denumirea deplină de „Ierusalim".

XXIX
Despre dreptate şi milă

Podoaba cea frumoasă a cerului din timpul zilei este acest soare luminos, care îl traversează în fiecare zi şi luminează tot pământul; iar în timpul nopții, podoaba lui este luna, atunci când se află în plinătatea ei. Iar podoaba cea frumoasă a împăratului celui binecredincios şi cununa luminoasă a capului său împărătesc le constituie Însuşi Soarele Cel neapus al dreptății - Iisus Hristos, Care luminează şi sfințeşte neîncetat mintea şi sufletul împăratului cu razele milei şi ale dreptății şi ale blândeții, datorită cărora el este proslăvit, lăudat şi iubit de toți supuşii săi, ca un părinte de către fiii săi şi este întărit prin rugăciunile săvârşite pentru el către Cel de Sus şi în tot lucrul bun, pe care îl face sau îl pune la cale, primeşte ajutor de la Dumnezeu şi nu este lipsit de cele dorite, din toate părțile fiind întărit cu pace nebiruită până la tinerețea şi bătrânețea sa. Şi ce poate fi mai bun decât aceasta, mai trebuincios şi mai folositor pentru împărații şi domnitorii binecredincioşi? Această cunună minunată şi mântuitoare să v-o doriți toți cei care vă aflați în dregătorii înalte şi în demnități împărăteşti, ca să dobândiți şi voi împărăția cea veşnică de sus.

XXX
Despre mărinimie şi sfat

Cel mai frumos dintre toate păsările este vulturul, prin faptul că prin puterea deosebită a aripilor sale se ridică în înaltul necuprins. Iar dintre toți cei ce stăpânesc pe pământ cel mai cinstit împărat este acela care îşi cârmuieşte împărăția sa cu ajutorul sfetnicilor înțelepți şi al voievozilor mărinimoşi şi care se înarmează împreună cu ei împotriva duşmanilor.

XXXI
Despre arhistrateg, ceea ce în ru*s*eşte înseamnă „voievod", despre cum trebuie să fie el în cârmuirea poporului

Arhistrategul Belizarie, ceea ce în ruseşte înseamnă principalul conducător de oşti, era minunat la trup şi foarte înalt, binevoitor, şi într-atât era de blând şi de primitor față de cei ce veneau la el cu rugăminți încât se purta cu cerşetorii şi cu oamenii de condiție foarte joasă ca şi cum era egal cu ei. De aceea bunăvoința şi dragostea pentru el ale întregii armate subordonate lui şi ale tuturor sătenilor erau foarte mari; căci pe ostaşi îi răsplătea cu foarte mare dărnicie, mai mult decât pe toți, iar celor care mergeau la luptă şi dobândeau răni grave, le dăruia averi mari, uşurând astfel suferințele lor datorate rănilor. Pe cei care dădeau dovadă de mare vitejie, îi premia cu decorații deosebite, le dădea grivne şi lanțuri de aur, iar celui

[31] Următoarele cuvinte ale lui Maxim despre Melchisedec alcătuiesc, probabil, răspunsul la vreo întrebare din *Lucidarius*, care lipseşte în manuscris.

dintre ostaşi care îşi pierdea în luptă calul sau vreo armă, Belizarie îi dăruia imediat o altă armă sau un alt cal. Iar față de săteni dădea dovadă de o atât de mare ocrotire şi atât de mult îi păzea, încât niciodată în toată perioada conducerii lui Belizarie ei nu au fost supuşi nici unei asupriri din partea armatei, vindeau totul la un preț drept, iar, când se coceau roadele pământeşti, el urmărea cu deosebită asprime ca nicăieri caii [armatei], care treceau prin apropiere, să nu le aducă vreo pagubă, neîngăduindu-le nicidecum să se atingă de legume şi de pomii roditori. Pe lângă toate acestea el era curat şi împodobit cu toate virtuțile.

XXXII
Despre prescurărese

De ce prescurăresele nu consumă carne?!. Voi, care ştiți, spuneți-ne şi nouă. Noi auzim din gura Mântuitorului că *nu ceea ce intră în gură spurcă pe om*, *ci ceea pe iese din gură, aceea spurcă pe om* (Matei 15, 11), De asemenea şi Sfântul Apostol Pavel spune: *Pentru că orice făptură a lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire,* adică mâncat. *Căci se sfințeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune* (I Tim. 4, 4-5). Iar dacă nu li se porunceşte să mănânce carnea mai spurcată decât omul, atunci ar fi mai cuvenit ca mai ales preoților să li se poruncească să nu mănânce carne. Căci prescurăreasa amestecă aluatul simplu; iar preotul ia în mâini Însuşi Sfântul Trup şi se împărtăşeşte cu El; însă aşa cum preotului nu i se socoteşte păcat întrebuințarea cărnii, aşa se cuvine să gândim şi despre prescurărese. Şi despre aceasta am spus destul.

XXXIII
Povestire despre pătimirea unui nou mucenic apărut pe pământul grecesc, pătimire la care Cuviosul Maxim a fost martor

Aceia care cu adevărat şi-au pus nădejdea în Domnul, rămân statornici ca sfântul munte Sion şi nici îmbuibarea pântecelui, nici slava, nici pofta trupească, nici chinurile amare, nici chiar frica de moarte nu îi pot zdruncina. Era un tânăr, foarte evlavios, cu o frumoasă înfăţişare exterioară şi bogat în toate virtuțile sufleteşti, de credință creştină, neînvățat pe deplin în cele cărturăreşti, însă înzestrat la minte cu deprinderi vrednice de laudă. El era robul unui turc bogat şi păştea oile acestuia pe pajişti roditoare. Fiica stăpânului său, o domnişoară tânără, s-a înrobit puternic cu dragostea către el. Însă acesta a respins iubirea ei diavolească, deoarece era agareancă şi s-a încredințat cu jurământ că niciodată nu va împlini dorințele ei dacă nu o va vedea mai întâi curățată prin botezul creştinesc şi dacă cununia nu se va săvârşi după legea lui Dumnezeu. Ea s-a învoit imediat la acest lucru şi a fugit împreună cu el, părăsind dintr-odată totul: şi pe părinți şi țara. Însă cel ce priveşte cu ochi pizmaş la tot binele nu a lăsat în afara curselor lui pizmaşe nici acest lucru, ci l-a îndemnat la cercetări pe însuşi tatăl tinerei care, ca o fiară înfometată ce se repede la vânat, după multe eforturi, i-a găsit viețuind într-o pădure, asemenea cerbilor tineri şi nevinovați care se ascund de fiare. Făcându-i răni acestui iubitor al curăției, el l-a adus iarăşi în casa sa, legat; aflând, însă, de la fiica sa despre înfrânarea lui curată şi minunată, s-a mirat auzind despre o asemenea putere a curăției şi, astfel, schimbându-şi mânia în blândețe, a început să-l înduplece cu cuvinte atât de prietenoase către voia sa: „Leapădă-te, o bunule fiu, de credința ta părintească, primeşte-o pe a mea şi fii aşa cum sunt eu şi eu te voi uni prin căsătorie cu această fiică a mea dorită de tine şi te voi face moştenitorul tuturor averilor mele”.

Însă bunul râvnitor al bunei credințe, auzind acest sfat al agareanului cu privire la credință, s-a umplut tot de Sfântul Duh şi, aprinzându-şi sufletul de iubirea dumnezeiască şi

de dorința muceniciei, a răspuns: „Pieri împreună cu fiica ta şi cu bogățiile tale, vas întinat al diavolilor dăunători! Eu voi păzi curată credința în Dumnezeul meu atât cât voi putea, iar de tine şi de bogățiile tale şi de fiica ta şi de însuşi vicleşugul necredinciosului Mahomed cu bucurie mă lepăd!"

Fiind mâniat de aceste cuvinte, agareanul, înfuriindu-se ca un câine turbat, s-a năpustit asupra tânărului şi a început să-l bată fără milă cu pumnii şi cu picioarele, apoi i-a pus pe gâtul lui frumos o frânghie şi, legându-i mâinile la spate, a început să-l târască cu cruzime, ducându-l la judecată ca pe un hoț şi răpitor al fiicei sale şi ca pe un defăimător foarte mare al lui Mahomed. Acolo, a aruncat asupra lui multe alte cleveteli. Judecătorul nu a luat în seamă însă nici o cleveteală, ci l-a învinuit numai datorită credinței. Prin intermediul tuturor vicleşugurilor, el a încercat să-l silească şi să-l convingă pe tânărul cel vrednic de laudă [să se lepede de credință], alintându-l, chinuindu-l şi făgăduindu-i multe bunătăți. Într-un cuvânt s-a străduit prin toate cursele să dărâme stâlpul sufletesc al minunatului tânăr, însă a întâlnit în el un munte nemişcat, pe care a încercat să-l mişte din loc. Iar când s-a convins că prin nici o silnicie nu poate să supună convingerea minunatului tânăr, atunci a poruncit să-i fie pusă pe gât o frânghie şi să fie ridicat încet de la pământ, iar apoi să fie lăsat repede în jos şi, în tot acest timp, să i se spună: „Fie-ți milă de tinerețea ta înfloritoare şi nu-ți alege în zadar o asemenea moarte ruşinoasă". De trei ori a îndurat frumosul tânăr această sugrumare chinuitoare şi de trei ori a spus: „Hristos este Dumnezeul şi Împăratul meu" şi după aceea cu bucurie şi-a dat sufletul său lui Hristos. De trei ori L-a mărturisit şi de trei ori a murit pentru El. Într-adevăr, acest tânăr minunat s-a arătat a fi nevoitor slăvit pentru buna credință, călcând cu mărinimie totul: şi slava şi pofta trupească şi însăşi viața pentru unica iubire dumnezeiască a lui Hristos.

Să ne ruşinăm, aşadar, noi cei care punem cinstitele legi ale lui Hristos mai prejos de desfrâul cel întinat şi ori să ne căsătorim după lege, ori să ducem jugul curăției, ca următori ai bunei credințe!

XXXIV
Scrisoare către bătrânul Vasian despre felul de viață de la Sfântul Munte

La Sfântul Munte felul de viață se împarte în trei categorii: în viață de obşte, viață de sine, adică aşezământ de lavră, şi în viață de schit. În viața de obşte, ostenelile, bunurile, hrana şi toate celelalte, atât în interiorul mănăstirii cât şi în afara ei, constituie avuția obştească a tuturor; în lavre, cum ar fi cea a Sfântului Atanasie şi cea a Buneivestiri a Vatopedului, ostenelile din interiorul şi din afara mănăstirii sunt de obşte pentru toți după apreciere şi după aptitudini, iar toate donațiile se îndreaptă spre vistieria mănăstirii, acestea păstrându-se pentru fiecare trebuință mănăstirească şi pentru primirea oaspeților; tuturor fraților li se dau în fiecare zi în chilii câte două pâini, iar miercurea şi vinerea câte una; muncitorii dobândesc toate cele necesare din mănăstire. Însă, când toți frații se află la lucrul mănăstiresc, mănâncă din tot ce are mănăstirea de două ori pe zi.

Iar în marile praznice: Bunavestire, Paşti, ziua Sfintei Treimi, ziua Sfinților Petru şi Pavel, Adormirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, Naşterea lui Hristos, Bobotează şi de două ori pe an pentru ctitori, toți frații şi vizitatorii mănâncă în trapeză din tot ce are mănăstirea. Aceia dintre frați care au adus o contribuție în mănăstire, sunt lăsați după voia lor: dacă vor muncesc, iar dacă nu vor, nu muncesc; totuşi, şi aceştia muncesc după puterea lor. În chinovii (mănăstiri de obşte), contribuțiile cu condiția de a viețui în linişte pentru odihna de veci nu se primesc decât numai sub forma donațiilor de bunăvoie. În chinovii şi în lavre există o astfel de rânduială încât egumenul, fără sfatul fraților - celor 15 sau 20 aleşi - nu poate hotărî de unul singur nici un lucru. Pe tot muntele există o pravilă comună, potrivit căreia tinerii fără barbă nu sunt tunşi în monahism, iar dacă unul ca acesta merge tuns în alt loc, nu este primit; sunt tunşi în monahism toți cei care vin pentru Dumnezeu. Egumenii în fiecare

lucru mănăstiresc se ostenesc împreună cu frații, iar slujitori mireni nu există pe tot Sfântul Munte, decât numai unul sau doi în mănăstire, pentru întreținerea catârilor, cailor şi boilor mănăstirii.

Marile praznice sunt următoarele: 1) Bunavestire, 2) Naşterea lui Hristos, 3) Tăierea împrejur, 4) Boboteaza, 5) Învierea lui Lazăr, 6) Intrarea în Ierusalim, 7) Schimbarea la Față, 8) Răstignirea, 9) Învierea, 10) Înălțarea, 11) Pogorârea Sfântului Duh, 12) Adormirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi cele asemenea lor, ca şi pretutindeni (în Rusia).

XXXV
Scrisoare către un prieten, conținând lămuririle a trei greşeli întâlnite în cărți de către cititorii lor râvnitori

Pentru că noblețea ta mi-a încredințat să-ți trimit în scris lămurirea anumitor greşeli pe care le-ai întâlnit, eu am socotit de drept să iau aminte la rugămintea ta deşi, după cum ştiu, ea este mai presus de puterea minții mele slabe; totuşi, nădăjduind în puterea şi harul Celui Care şi dobitocului necuvântător i-a deschis gura şi prin el, care a vorbit pe limba omenească, l-a mustrat pe bătrânul încărcat de ani, purced şi eu la împlinirea poruncii tale, atât cât îi este îngăduit înțelegerii mele.

Înainte de toate vrei să te încredințezi dacă înțeleg corect aceia care afirmă că ostaşii binecredincioşi ucişi în timpul luptei cu necredincioşii sunt învredniciți de partea drepților, adică de Împărăția Cerurilor. Despre aceasta îți voi spune aşa. Mult ar trebui să ne rugăm, şi acest lucru şi lui Dumnezeu Îi este plăcut şi pentru toți oamenii este mântuitor, ca noi, lepădând orice ceartă, orice nedreptate şi vrajbă reciprocă, să iubim viețuirea în pace a unuia cu celălalt, urmându-l în simplitatea inimii pe dreptul care spune: *Cu cei ce urau pacea, făcător de pace eram* (Ps. 119, 7); de asemenea: *Pace multă au cei ce iubesc legea Ta,* Doamne, *şi nu se smintesc* (Ps. 118, 165). Şi aşa cum Sfântul Apostol Pavel spune: *Dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii* (Rom. 12, 18). Ce spune el prin aceste cuvinte: „dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră”? Adică: nu începeți voi înşivă lupte şi certuri cu ceilalți chiar dacă ar fi şi necredincioşi sau vrăjmaşi, ci trăiți în bună pace cu toți.

Dar pentru că *smintelile trebuie să vină* (Matei 18, 7), aşa cum Însuşi Stăpânul tuturor şi Făcătorul a destăinuit această trebuință, arătând astfel împotrivirea definitivă a unor oameni necredincioşi față de legile şi poruncile lui Dumnezeu, de asemenea şi răutatea nemăsurată a diavolilor potrivnici lui Dumnezeu şi ura lor față de oameni, din pricina căreia ei, luptătorii împotriva lui Dumnezeu, nu încetează să tulbure neamul omenesc, folosind toate mijloacele şi mai ales pe aceia care urăsc din tot sufletul buna credință în Hristos Dumnezeu şi se străduiesc pe orice cale să o nimicească de pe fața pământului, constrânşi încă de la început de această trebuință grabnică, binecredincioşii împărați, dregători şi conducători, fiind însuflețiți de dumnezeiasca râvnă şi apărând buna credință în Stăpânul tuturor, au devenit, desigur, potrivit cu voia şi insuflarea dumnezeiască, voievozi şi căpetenii, au numit conducători de mii şi sute de ostaşi, au organizat armată numeroasă şi le-au hotărât din veniturile statului soldă îndestulătoare ca ei să fie întotdeauna pregătiți pentru respingerea ticăloşilor barbari care se ridică împotriva moştenirii binecredincioase a Făcătorului tuturor.

Aşa a fost dumnezeiescul Avraam care, înarmând 318 oameni dintre slujitorii casei sale, a alergat împreună cu ei după regele Kedarlaomer, a bătut oastea lui şi pe toți cei înrobiți de el i-a luat înapoi împreună cu dreptul Lot şi i-a înapoiat regelui Salemului, adică dreptului Melchisedec. Această faptă vrednică de laudă el a săvârşit-o, desigur, din râvnă dumnezeiască. De aceeaşi râvnă dumnezeiască a fost însuflețit şi Fericitul Moise, cel ce se trăgea din el şi a trăit cu mulți ani după el, care, înarmându-i pe Isus Navi şi pe voievozii care erau împreună eu el şi pe căpeteniile miilor de ostaşi şi armata israelită aleasă, i-a trimis împotriva necredinciosului Amalec, iar el însuşi, urcându-se pe un munte-înalt, a înălțat

rugăciuni şi cereri către Stăpânul tuturor pentru mântuirea întregului neam israelit. Aşa au fost şi judecătorii israeliţi care au trăit după el, şi însuşi dumnezeiescul Samuel care l-a uns pentru domnie pe primul rege israelit - pe Saul - şi l-a trimis în ţinutul amaleciţilor ca să-l nimicească definitiv şi să distrugă acolo tot poporul împreună cu toate dobitoacele, după porunca lui Dumnezeu, ca răzbunare pentru sângele fiilor israeliţilor pe care l-a vărsat necredinciosul Amalec, împotrivindu-se poruncii Celui Preaînalt, în vremea când Domnul a dus poporul israelit în pământul făgăduinţei pe care s-a jurat să-l dea înaintaşilor lor ca moştenire.

Dar, să nu lungesc foarte mult cuvântul cu povestiri amănunţite despre faptele care au avut loc după rânduiala şi porunca lui Dumnezeu şi despre luptele împăraţilor care au avut loc în Ierusalim şi în Samaria împotriva celor de alt neam. Căci după porunca şi rânduiala lui Dumnezeu se săvârşeşte tot ce îi priveşte pe cei care domnesc în chip binecredincios pe pământ, aşa cum spune dumnezeiescul Apostol Pavel, zicând; *Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu; iar cele ce sunt, de Dumnezeu sunt rânduite* (Rom. 13, 1). Lăsând toate acestea, să trecem la binecredincioşii împăraţi şi cârmuitori ai ortodocşilor şi să vedem ce s-a săvârşit de către cei mai vrednici de pomenire dintre ei prin conducerea luptelor împotriva popoarelor barbare care s-au străduit să stârpească de pe pământ buna şi neîntinata noastră credinţă. Ei, înarmându-se cu credinţa în Sfânta şi Atotputernica Treime, nu numai trupeşte i-au biruit pe acei barbari, ci, prin faptele lor înţelepte şi prin învăţăturile lor insuflate de Dumnezeu au lucrat aşa încât aceia s-au schimbat şi au venit la cunoaşterea neîntinatei vederi a lui Dumnezeu, lepădând toată necredinţa lor de dinainte şi cruzimea lor barbară. Iar pentru ce spun eu aceasta, ascultă cu atenţie. Dacă binecredincioşii împăraţi şi cârmuitori ai noştri care se nevoiesc bine pentru adevărata credinţă în Hristos Dumnezeu săvârşesc asemenea schimbări vrednice de laudă şi plăcute lui Dumnezeu şi ajung la acestea prin moartea multor căpetenii de oşti şi conducători de mii de ostaşi şi oameni de orice grad militar, sunt cinstiţi ca sfinţi şi drepţi - şi într-adevăr sunt aşa, precum şi Apostolul Pavel mărturiseşte, zicând: *care prin credinţă au biruit împărăţii, au făcut dreptate, au dobândit făgăduinţele, au astupat gurile leilor* (Evrei 11, 33) - atunci cine nu va fi de acord cu această dreaptă judecată, potrivit căreia şi aceia care se nevoiesc bine împreună cu ei pentru buna credinţă în Hristos Dumnezeu până la vărsarea sângelui lor, sunt vrednici de pomenire înaintea lui Dumnezeu şi dobândesc mântuirea?

Şi dacă cineva socoteşte îndrăzneţe cele spuse de mine, totuşi eu nu voi înceta să afirm acest lucru, căci nu minte cuvântul lui Dumnezeu, care spune: *Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi* (Ioan 15, 13). Această cugetare dumnezeiască nu se referă, oare, după dreptate, şi la aceia care se nevoiesc bine până la vărsarea sângelui pentru buna credinţă a ortodocşilor, pentru sfintele biserici, sfinţite spre slava lui Hristos Dumnezeu, a Preacuratei Lui Maici şi a tuturor sfinţilor? Dacă pentru un singur prinos pe care cu înţelepciune l-a adus Celui Preaînalt, Fericitul Abel a fost socotit drept, fiind cu viclenie ucis de fratele său Cain, atunci nu vor fi, oare, după dreptate, socotiţi drepţi de către dreptul Judecător aceia care nu printr-un singur animal adus ca jertfă într-un loc, ci pentru Însuşi Mielul lui Dumnezeu adus ca jertfă pretutindeni îşi pun sufletele lor, fiind ucişi de ismaelitenii potrivnici lui Dumnezeu?

Dacă ei nu ar fi fost socotiţi astfel de către dreptul Judecător, atunci nu ar fi fost arătaţi de Dumnezeu în vedenie înfricoşătoare în vis binecredinciosului împărat Mavrichie, ca unii ce strigă pentru răzbunarea lor şi se roagă pentru aceasta Judecătorului[32], rugămintea cărora Judecătorul a primit-o şi a spus: „Mavrichie! Unde vrei să te răsplătesc pentru păcatul tău: în veacul acesta sau în veacul viitor?” Iar, când Mavrichie a răspuns: „În acesta, o Dreptule Judecător!”, atunci a auzit iarăşi dumnezeiescul glas: „Predaţi-l ostaşului Foca”. Acest Foca, mai presus de orice nădejde, a fost proclamat de către toată oastea şi căpeteniile de oşti

[32] Vezi povestirea despre Mavrichie în partea a 2-a a acestei traduceri, cuvântul al XVII-lea. Mavrichie a săvârşit cu mânie puternică o mare cruzime, lăsând 14 mii de oamenii, din oastea sa să fie omorâţi de barbari. Şi, deşi după aceea s-a căit şi a făcut multe milostenii pentru a-L îndupleca pe Dumnezeu să îi ierte acest păcat, totuşi moartea nevinovată a ostaşilor a cerut răzbunarea, care 1-a şi lovit pe Mavrichie prin Foca (n. tr.).

împărat al Greciei şi l-a ucis pe Mavrichie împreună cu soţia şi cei şapte copii ai lui. Prin urmare, după adevărul şi după dreptatea lui Dumnezeu, dreptul Judecător le dăruieşte iertarea păcatelor şi desfătarea bunătăţilor vieţii veşnice celor care sunt ucişi (în luptă) pentru El.

Dar despre acestea am spus destul aici. Acum voi trece la a doua rugăminte a ta. Vrei să înveţi ce importanţă au literele scrise înaintea unor canoane. Să ştii, aşadar, că unii autori ai canoanelor, ferindu-se de acela care, datorită patimii slavei deşarte, îşi însuşesc lucrările altora şi se laudă cu ele, ca şi cum ar fi ale lor şi, dorind să-i izbăvească de o asemenea lăudăroşenie şi slavă deşartă, iar pentru ei să-şi păstreze binecuvântarea şi fericirea celor care măresc lucrările lor duhovniceşti, au alcătuit aşa numitul în greceşte „acrostih" dublu, ceea ce în ruseşte înseamnă: краестрочіе sau краеграніе. Şi unul este alcătuit de ei după alfabet, iar celălalt este pus în rând în metru iambic, care fie arată sensul întregului canon, fie conţine laudă către sfântul preamărit. Acrostihuri se numesc literele de la începutul fiecărui vers în toate cântările canonului. Astfel, primul vers al canonului Buneivestiri, începe cu litera A: „Αδετω σοι Δεττοινα" 1) în ruseşte „Да поеть Ти Владычице" („Să-ţi cânte, Stăpână"); al doilea vers începe cu litera B: „Βοώ σοι γηθομενος" 2), în ruseşte: „Вопію Ти, радуяся" („Ţie Îţi cânt, bucură-Te"); al treilea vers începe cu litera G: „Γνωσθίτω μοι" 3), în ruseşte: „Да будеть ми разумно" („Să-mi fie cunoscut"); al patrulea vers începe cu litera D: „Δολίως με" 4), în ruseşte: „Лестію меня" („Mă fericesc"); celelalte versuri încep, de asemenea, cu celelalte litere ale alfabetului inclusiv până la cântarea a 7-a. Cântarea a opta conţine în cinci versuri tot alfabetul şi fiecare vers are la începutul fiecărui cuvânt al său literele alfabetului la rând, până la ultima literă (Ω), iar cântarea a noua conţine sub altă formă tot alfabetul în şase versuri şi alfabetul începe cu ultima literă Ω şi se termină cu litera A, care este începutul întregului alfabet. Această ordine a literelor de început se numeşte la noi acrostih, iar la voi se numeşte краестрочіе, началограніе sau краеграніе. O altă formă a acrostihului, alcătuit din rânduri scrise în metru iambic, constă în următorul lucru: mai întâi autorul canonului alcătuieşte armonios acrostihul în metru iambic, iar apoi începe să compună versurile canonului, fiecare vers începând cu acea literă care urmează la rând în acrostih. Astfel, acrostihul canonului acatistului în greceşte este următorul: „Χαρας δοχείον, σοί πρέπει χαίρειν μόνη" 5), iar în ruseşte acesta înseamnă: „Радости пріятелище Тебе подобает радоватися единой" („Ceea ce bucurie ai primit, căci numai Ţie Ţi se cuvine să Te bucuri"). Îndreaptă-ţi cu sârguinţă atenţia şi numără literele acrostihului şi vei vedea că exact câte litere sunt, atâtea versuri sunt în canon: sunt 32 litere şi 32 versuri; primul vers începe cu litera H, al doilea cu litera A, al treilea cu litera R, al patrulea cu litera A, al cincilea cu litera S. Adunând H cu A, vom obţine silaba „ha", apoi, adunând R cu A şi S, vom obţine silaba „ras" - cinci litere şi cinci versuri. Astfel, literele de la începutul versurilor întregului canon, fiind adunate între ele, alcătuiesc versul iambic al acrostihului. Acest acrostih, Fericitul Iosif (Melodul) îl aşază pretutindeni în ultima cântare a canoanelor sale, arătându-ne cu ajutorul lui cinstitul său nume: primul vers al cântării a 9-a a canonului acatistului la noi, la greci, începe cu litera I, care în greceşte se numeşte: „iot"; al doilea vers începe cu litera O, „omega"; al treilea vers începe cu litera S; al patrulea cu litera η, care la noi se numeşte „ita"; al cincilea cu litera F. Aceste cinci litere adunate între ele alcătuiesc numele autorului canonului: „Iosif".

Cele spuse aici despre acestea sunt de ajuns. Acum voi cerceta a treia cerere a ta. Mâncarea cărnii de porc le-a fost interzisă de către Moise fiilor israeliţi care au ieşit din Egipt. Dar nu numai a cărnii de porc ci şi a multor alte animale, printre care şi a peştelui care nu are solzi. Nouă însă, celor ce credem în Hristos, adevăratul Dumnezeu, nicăieri în Noul Testament, adică în rânduielile evanghelice şi apostoleşti, nu ne este interzisă întrebuinţarea acestor cărnuri; căci, după cuvântul Stăpânului, *nu ceea ce intră în gură spurcă pe om* (Matei 15, 11), aşa cum gândesc bătrânii şi cărturarii iudei; dimpotrivă, în Scriptură vei găsi că ceea ce prin legea lui Moise le-a fost interzis iudeilor, aceea a fost sfinţit şi curăţat de harul lui Hristos, potrivit cu dumnezeiescul glas pe care l-a auzit de sus cel mai mare Apostol, Petru: *Cele ce Dumnezeu a curăţit, tu să nu le numeşti spurcate* (Fapte 10, 15). Şi Fericitul Pavel, în Epistola către Romani, îi învaţă pe iudeii credincioşi să nu socotească nici o hrană a fi

necurată, după legea lui Moise, ci toate să le socotească curate, zicând astfel: *Ştiu şi sunt încredinţat în Domnul Iisus că nimic nu este întinat prin sine, decât numai pentru cel care gândeşte că e ceva întinat. Pentru acela întinat este* (Rom. 14, 14). Explicând acest cuvânt apostolic, Fericitul Teodoret spune aşa: „Pentru ca cei ce cred dintre iudei să nu spună: „Cine eşti tu, Pavel, să pui lege împotriva legii lui Moise? - el îl pomeneşte înaintea-iudeilor credincioşi pe Stăpânul lui Moise, învăţându-i că Însuşi Iisus Hristos, Stăpânul tuturor şi al lui Moise, venind, a schimbat poruncile Legii şi rânduielile nefolositoare şi despre nici o hrană nu a spus să fie socotită necurată. Acelaşi Apostol Pavel, în Epistola către Tit, îi porunceşte acestuia să îi oprească şi fără cruţare să îi mustre pe iudeii credincioşi care încă se îndoiesc de credinţa în Hristos şi nu se grăbesc să se lepede de obiceiurile iudaice nepotrivite pentru creştini: *pentru care pricină,* îi spune, *mustră-i cu asprime, ca să fie sănătoşi în credinţa* în Hristos *şi să nu dea ascultarea basmelor iudaiceşti şi poruncilor unor oameni care se întorc de la adevăr* (Tit l, 13-14). După aceasta adaugă, zicând: *Toate sunt curate pentru cei curaţi* (v. 15), adică pentru cei care sunt curăţiţi prin credinţa în Hristos şi prin dumnezeiasca baie a Botezului. Pentru ei nici o hrană nu este întinată, aşa cum şi în Epistola către Timotei spune: *Pentru că orice făptură a lui Dumnezeu este bună şt nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulţumire*; *căci se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune* (I Tim. 4, 4-5). Şi iarăşi tot el spune în Epistola către Tit: *Toate sunt curate pentru cei curaţi*, adică pentru creştinii deja sfinţiţi; *iar pentru cei întinaţi şi necredincioşi nimeni nu este necurat, ci li s-au întinat lor şi mintea şi cugetul* (Tit l, 15).

Din toate aceste cugetări apostoleşti, insuflate de Dumnezeu, reiese că Sfinţii Apostoli le-au îngăduit cu dreptate binecredincioşilor întrebuinţarea nu numai a cărnii de porc, ci şi a altor animale, pe care legea lui Moise le interzisese iudeilor să le întrebuinţeze ca hrană. Aceasta s-a făcut pentru ca (creştinii) să nu fie următori vechilor obiceiuri iudaice nefolositoare, *de la care nu au avut nici un folos cei ce au umblat cu ele,* aşa cum însuşi dumnezeiescul Apostol Pavel spune în Epistola către Evrei, poruncind: *Nu vă lăsaţi furaţi de învăţăturile străine cele de multe feluri; căci bine este să vă întăriţi prin har inima voastră, nu cu mâncăruri,* adică nu prin a se lipsi pe sine de anumite mâncăruri, *de la care nu au avut nici un folos cei ce au umblat cu ele* (Evrei 13, 9). Căci *nu mâncarea ne va pune înaintea lui Dumnezeu. Că nici dacă vom mânca, nu ne prisoseşte* în dreptate şi în virtuţi, *nici dacă nu vom mânca, nu ne lipseşte* (I Cor. 8, 8). *Căci împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfânt. Iar cel ce slujeşte lui Hristos, în aceasta este plăcut lui Dumnezeu şi cinstit de oameni* (Rom. 14, 17-18).

Iar despre faptul că, prin hotărârea Sfinţilor Apostoli şi a Cuvioşilor Părinţi, este îngăduită întrebuinţarea ca hrană a cărnii de porc, martorul vrednic de încredere este Sfântul Vasile (cel Mare), care, în învăţăturile sale despre post, le interzice cuvioşilor pustnici ca, atunci când coboară să prăznuiască împreună cu fraţii care vieţuiesc în mănăstire, să nu dispreţuiască fiertura gătită pe motiv că în ea este pus puţin „tarihos”[33] care, de fapt, este şuncă, deoarece el spune: „noi nu respingem carnea în chip jidovesc, ci pentru ca, prin această înfrânare, să omorâm în noi ticăloasele pofte trupeşti care, de obicei, sunt stârnite de mâncarea grasă. Acestea, prin lucrările lor, întinează vrednicia dumnezeiască a sufletelor noastre”.

De asemenea, cele ce ţi-am spus le adevereşte şi Pahomie cel Mare în sfinţenie şi în vieţuirea călugărească, cel ce după Antonie cel Mare este socotit mare învăţător al multor călugări cuvioşi. El, urmând vechea predanie apostolească, le dădea carne de porc mai grasă mirenilor care veneau la el pentru închinare şi pentru folos duhovnicesc, iar cu bucăţile mai rele şi slabe îi hrănea pe cuvioşii călugări care vieţuiau alături de el. Prin aceasta, ei nu se întinau deloc, deoarece aveau un mod drept de a gândi. Însă şi despre acestea am spus destul.

Noi însă, înţelegând toată învăţătura cea apostolească şi neîntinată, ale cărei cuvinte insuflate de Dumnezeu ţi le-am pomenit, să ne străduim să-I fim plăcuţi Celui ce ne-a creat prin toată dreptatea şi vieţuirea care se cuvin creştinilor, îndepărtându-ne de tot răul, viclenia, înşelăciunea, nedreptatea, lăcomia însuşirea bunurilor şi averilor străine, minciuna, cleveteala,

[33] Τάριχος – cuvânt grecesc – carne sărată sau afumată (n. tr.)

invidia diavolească, mândria şi toată necurăţia trupească. Înfrânarea de la toate acestea şi lepădarea cu tot sufletul şi cu tot cugetul de aceste patimi constituie singurul post cu adevărat bineplăcut lui Dumnezeu. Dar atât timp cât vom continua să rămânem în săvârşirea nedreptăţilor şi a răutăţilor noastre urâte de Dumnezeu, pe care le-am pomenit aici, nu numai că nu ne va aduce nici un folos înfrânarea de la carne şi peşte şi vin şi untdelemn, dar aceasta ne va osândi şi mai mult, ca pe unii ce ne punem toată nădejdea mântuirii noastre numai în înfrânarea de la mâncare; de aceea cu dreptate se va referi şi la noi cunoscuta cugetare prooroocească insuflată de Dumnezeu: *Cei ce Slujesc idolilor deşerţi dispreţuiesc harul Tău* (Iona 2, 9).

XXXVI
Despre sinodul care a avut de gând să ia hotărârea ca preoţii, diaconii şi ipodiaconii să rămână necăsătoriţi

Pafnutie, episcopul unuia dintre oraşele Tebaidei de sus, a fost un bărbat cucernic şi făcător de minuni, căruia în timpul prigoanei călăii i-au scos ochii şi pe care, mai târziu, împăratul Constantin l-a chemat deseori la el şi, cu dragoste i-a sărutat rănile.

Când episcopii au vrut să hotărască printr-un sinod în Biserică noul canon ca persoanele sfinţite: episcopii, presbiterii, diaconii şi ipodiaconii să nu vieţuiască împreună cu femeile cu care s-au căsătorit când erau încă mireni şi când au vrut să cerceteze aceasta în sinod, pomenitul episcop Pafnutie, stând în mijlocul sinodului, a început să ceară cu glas tare să nu fie pus jug greu pe sfinţiţii bărbaţi, afirmând că cununia este un lucru vrednic de cinstire şi că râvna peste măsură poate pricinui pagubă Bisericii lui Dumnezeu. Căci nu toţi pot duce nevoinţa despătimirii, şi persoanele care s-au căsătorit nu pot păzi la fel curăţia.

Iar el a numit aici curăţie şi împreunarea după lege a soţilor; de asemenea, a socotit că este de ajuns ca cei ce s-au învrednicit de numirea în parohie, să nu caute după aceea să se căsătorească, potrivit cu vechea predanie bisericească, dar nici să nu se despartă de femeia cu care s-au căsătorit, fiind încă mireni. Şi acest lucru l-a spus cel care nicidecum nu a cunoscut căsătoria şi niciodată nu a avut legătură cu femeia. Căci acesta din copilărie a fost crescut în pustie şi a fost foarte slăvit datorită feciorie sale. Şi toată adunarea episcopilor a ascultat cuvintele lui Pafnutie şi a renunţat să hotărască acest lucru, lăsând înfrânarea de la femeie la alegerea fiecărui doritor.

XXXVII
Despre Naşterea veşnic-sfântă şi preaslăvită a Unuia Născut Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, a Domnului nostru Iisus Hristos

Îmi ceri explicaţie la neghioaba întrebare a lui Epifanie şi la răspunsul şi mai neghiob al nebunului. Oare acel Epifanie, o Grigorie, nu a auzit niciodată cele spuse de Moise, văzătorul de Dumnezeu: *La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul* (Fac. l, 1); de asemenea, cele spuse de David: *Dintru început Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat şi lucrul mâinilor Tale, sunt cerurile* (Ps. 101, 26); de asemenea, nu l-a auzit pe Apostolul Pavel care spune: *După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri şi în multe chipuri, a vorbit părinţilor noştri prin prooroci,* iar mai jos spune despre Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu: *în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moştenitor a toate şi prin Care a făcut şi veacurile; Care, fiind strălucirea slavei şi chipul fiinţei Lui şi Care ţine toate cu cuvântul puterii Sale, după ce a săvârşit, prin El Însuşi, curăţirea păcatelor noastre, a şezut de-a dreapta slavei, întru cele prea înalte* (Evrei l, 1-3).

De asemenea şi răspunsul nebunului este cu totul neîntemeiat, ca să nu spun hulitor -

căci mi-e ruşine de înaltul rang al slujirii lui. Dacă el ar fi crezut cu tărie cele spuse de Ioan Teologul: *La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu* (Ioan l, 1-2), atunci nu ar fi îndrăznit să spună că mai întâi s-au arătat dintr-odată cântăreții netrupeşti şi apoi Cuvântul, pe care El mai întâi l-a rostit şi l-a scos din gura Sa tainică de foc. Noi am învățat din Sfânta Scriptură că Tatăl este fără de început, Fiul este fără de început, Duhul Sfânt este fără de început şi că nu există trei Dumnezei fără de început, ci un singur Dumnezeu fără de început, Care este Sfânta Treime, împărțită în trei ipostasuri, sau persoane, însă unită în ființă. Am mai învățat că Ea este una şi trei, căci niciodată nu a fost nici Tatăl fără Cuvântul şi Duhul Sfânt, nici Cuvântul fără Tatăl, nici Duhul Sfânt fără Purcezătorul. Veşnic este Tatăl, veşnic este şi Fiul Lui, veşnic este şi Duhul Sfânt, veşnică este Sfânta Treime. Treimea a fost şi este şi va fi. Iar cine spune că Fiul S-a născut din Tatăl ceva mai târziu, iar nu mai înainte de toți vecii, pentru crearea puterilor cereşti netrupeşti, acela împreună cu Arie Îl socoteşte pe Fiul a fi creat şi făptură, iar nu Făcător, şi Treimea o împarte în două naturi diferite, într-o ființă nezidită şi o ființă creată. Dacă Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu nu este fără de început împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh, atunci să încetăm să mai cântăm în biserică: „Cuvântule cel împreună fără de început cu Tatăl şi cu Duhul, Care din Fecioară Te-ai născut pentru mântuirea noastră"; de asemenea să încetăm să spunem: „Doamne, Cel ce din Tatăl Tău ai naşterea fără de ani şi pururea fiitoare"...

Nu asculta, aşadar, aceste învățături hulitoare şi nu te lăsa atras de rangul celui ce a scris şi a lăsat asemenea învățături hulitoare, ci judecă-le drept pentru a vedea dacă se potrivesc cu dogmele ortodoxe, apostoliceşti şi părinteşti; căci există mulți asemenea scriitori care răstălmăcesc Scripturile cu vorbele lor frumoase şi linguşitoare ce aparțin cugetului trupesc. Aceştia atribuie scrierile lor lui Vasile cel Mare sau lui Atanasie sau lui Ioan Gură de Aur ca prin însemnarea numelor Sfinților Învățători să îi amăgească pe oamenii de rând care, pentru acest motiv, primesc învățătura lor cu mare credință. Tu însă, trezeşte-te şi nu da crezare oricărui duh, ci cearcă *duhurile dacă sunt de la Dumnezeu* (I Ioan 4, 1).

XXXVIII
Prefață la *Viețile Făcătorilor de minuni ai Solovățului*

Sfântul Grigorie Teologul spune că prăznuirea reînnoirii este Lege veche şi este rânduită spre folos, căci prin această prăznuire se atinge ceva măreț: şi voia lui Dumnezeu pentru noi şi grija dintotdeauna a Făcătorului tuturor şi Stăpânului sunt lămurite tuturor oamenilor şi devine limpede faptul că numai prin această voie şi prin această grijă sunt orânduite toate cele ce ne privesc pe noi şi sunt ocârmuite spre folosul nostru. Exact aşa sunt şi faptele şi viețile vrednice de laudă ale Cuvioşilor şi purtătorilor de Dumnezeu Părinți, nevoințele lor ascetice şi puternica istovire de sine, luptele lor zilnice cu diavolul şi neîncetata atenție şi grijă pentru cele bune, adică pentru cele ce slujesc spre slava lui Dumnezeu şi spre cinstirea Stăpânului tuturor. Toate acestea sunt preamărite şi rămân pentru totdeauna neuitate şi se transmit din generație în generație, îndemnând generațiile următoare să urmeze virtuțile şi îndreptările lor.

În vederea tuturor celor spuse, şi eu, netrebnicul, fiind forțat de tine, am socotit de drept să nu dau uitării ci să fac cunoscut generațiilor următoare ceea ce s-a săvârşit prin judecățile nepătrunse ale Stăpânului tuturor şi Dumnezeu. Deşi sunt nevrednic să mă apuc de acest lucru, totuşi nădăjduiesc în marile binefaceri ale Domnului meu şi îmi aduc aminte cele spuse de buzele Lui sfinte şi nemincinoase în rugul aprins: *Eu sunt Cel ce sunt* (Ieşirea 3, 14) şi acum tot Eu sunt şi tot Eu sunt şi în veci. Nu te îndoi, zicând că eşti gângav, căci Eu pot să-ți dau limbă multgrăitoare ca să propovăduieşti marele Meu har şi să îi slăveşti pe cei ce Îmi sunt bineplăcuți şi se nevoiesc întru cele bune".

Nădăjduind în aceste cuvinte, eu, blestematul, am îndrăznit să-ți adresez cuvintele

mele nepricepute; te rog, însă, cu umilință, o iubitorule de Dumnezeu, nu mă osândi pentru aceasta. Drept crește chiparosul, înălțându-se mult în sus, dar numai ochilor le aduce desfătare; smochinul însă, este înconjurat de jos de crengi noduroase, dar prin roadele sale izvorâtoare de miere desfată gâtlejul. Așa este și învățătura deșartă a filosofilor care vorbesc și cugetă nu despre cele dumnezeiești, ci cercetează alte lucruri, despre care nouă nu ni se cuvine nici să vorbim. Ei umplu văzduhul cu cuvinte deșarte, dintre care nici unul nu este plăcut lui Dumnezeu și nu slujește nici spre lauda sfinților, nici spre folosul și mântuirea oamenilor, ci toate sunt deșarte și imorale. Laudele noastre creștinești aduse lui Dumnezeu și sfinților Lui, deși sunt alcătuite din cuvinte simple și curate, totuși sunt pătrunse de recunoștință, sunt înțelese de fiecare și slujesc în chip sincer spre folosul tuturor celor ce le ascultă. Astfel este viața Cuvioșilor părinților noștri Zosima și Savatie, alcătuită de Fericitul Dositei, ucenicul Cuviosului Zosima, care a descris-o amănunțit și în cuvinte simple, așa încât și de către localnicii de acolo ea a fost înțeleasă și ușor de citit. Căci localnicii de acolo care trăiesc pe malul mării și în jurul acelei insule, cunosc puțin limba rusă. Dintre ei mulți au venit să viețuiască în mănăstirea Cuvioșilor părinți Zosima și Savatie și au primit aici tunderea, în monahism.

Din această pricină, Dositei a scris viața Cuvioșilor fără cuvinte complicate și fără nici o elocvență, numai pentru amintirea vieții lor sârguincioase, tocmai ca cei ce o aud să se aprindă de râvnă, urmând virtuțile lor. După aceea, s-a întâmplat ca mitropolitul Spiridon să se afle în mănăstirea Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, mănăstire care se numește Terapont, așa cum se spune în prefața la viața acestor Fericiți Părinți. El a fost rugat să descrie amănunțit și să descrie în cel mai frumos stil viața vrednică de laudă a acestor Cuvioși. În parte a îndreptat-o și stilul l-a schimbat cu unul mai bun, însă nu tot, lăsând restul în forma dinainte, așa cum am spus mai sus, din pricina persoanelor care locuiau acolo și care aparțineau diferitelor naționalități. Căci în vremea aceea puțini erau cei care veneau acolo din alte orașe pentru tunderea în monahism; acolo veneau numai locuitorii din împrejurimi, așa cum am pomenit mai sus, locuitori care cunoșteau puțin limba rusă.

Acum însă, potrivit cu cuvintele dumnezeiescului Apostol: *harul mântuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor* (Tit 2, 11), vin aici nu numai adevărații cinstitori de Dumnezeu și slujitori ai lui Hristos, care viețuiesc în jurul acestei insule, ci, cu harul lui Hristos, multe popoare de alte credințe au venit la credința creștină ortodoxă și s-au botezat în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, lepădându-se de credința lor dinainte și blestemând ereziile în care zăceau. Și aceia care înainte, precum fiarele sălbatice, au viețuit în pustiuri neumblate, în peșteri și în adâncurile pământului, neavând nici biserică, nici altceva din cete necesare vieții omenești, hrănindu-se numai cu animale și întrebuințând ca hrană fiare sălbatice și păsări și pește din mare și ceea ce vânau, aceea și vindeau, aceste popoare de alte credințe, așa cum am spus mai sus, locuitorii Murmanskului și ai altor ținuturi au devenit astăzi creștini ortodocși.

Atât de departe, cu harul lui Hristos, s-a răspândit ortodoxia, încât a ajuns până în orașul numit Vargav, care se află față de insula Solovăț la o distanță de mai mult de trei mii de verste. Acolo trăia un căpitan, adică un prinț, iar acum prin bunăvoința Tatălui, prin îngăduința Fiului și împreună-lucrarea Sfântului Duh, în acel ținut s-a construit o mănăstire în care viețuiește un număr foarte mare de călugări și, care se află față de orașul pomenit la o distanță de șaizeci de verste, pe râul numit Pecenga, aproape de mare. Toate acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu, s-au construit pentru rugăciunile înălțate către Dumnezeu ale sfinților acestora și purtătorilor de Dumnezeu Zosima și Savatie. Până la așezarea lor pe această insulă, numele lui Hristos se auzise foarte rar. Iar când Dumnezeu a binevoit ca sfântul Lui nume să fie proslăvit prin plăcuții Lui, pustia s-a transformat parcă într-un oraș. Deși ei nu au trăit în același timp, totuși au avut același cuget. Câte rele au îndurat acești doi bărbați nebiruiți din partea diavolilor și a ucigătorilor, câte lupte, câte lipsuri, câtă sărăcie, câtă nevoie de ajutor... Însă, înarmându-se cu puterea dumnezeiască cea pogorâtă de sus asupra lor și cu mare râvnă, au intrat în război cu însuși diavolul și, biruindu-l, l-au călcat în picioare. Căci în locul

oricărei alte arme, s-au înarmat cu puterea nebiruită a Sfintei Cruci şi, fiind păziţi de ea, au izgonit din locul sălăşluirii lor toată înşelăciunea cea urzitoare de rele a curselor diavoleşti şi toate năvălirile oamenilor răi.

Căci de la început au venit unii la marele şi primul locuitor al acestui loc şi i-au interzis să vieţuiască aici şi, cu ameninţări, i-au poruncit să plece ca să nu fie supus vreunui rău. Toate acestea s-au întâmplat până când femeia unuia dintre locuitorii de acolo a fost lovită de îngerul lui Dumnezeu. Ea le-a povestit despre aceasta alor săi şi atunci toţi au plecat imediat de acolo. De atunci şi până astăzi ei nu au mai îndrăznit să le pricinuiască pustnicilor nici o supărare. O, minune! Insula, care mai înainte fusese pustie şi de nimeni ştiută, acum este înarmată cu arma Sfântului Duh datorită mijlocirii puternicilor ostaşi aleşi ai Împăratului Ceresc, care au luptat nu numai împotriva trupului şi a sângelui, ci şi împotriva începătoriilor şi a stăpâniilor şi a stăpânitorilor întunericului acestui veac, *împotriva duhurilor răutăţii, care sunt în văzduhuri* (Ef. 6, 12), aşa cum spune dumnezeiescul glăsuitor Pavel. Şi această mare insulă se laudă cu vieţuitorii ei generoşi sau, mai bine zis, cu cetăţenii ei, care, prin nenumărate şi slăvite biruinţe, s-au ridicat cu mult în sus, supunând sub picioarele lor răcnetul plin de mândrie al diavolilor şi prefăcându-l în nimic. Iar pe Hristos, Împăratul Cel de Sus şi Marele Dumnezeu, L-au preaslăvit pe pământ, primind şi ei înşişi de la El mare slavă în ceruri şi acum stau înaintea Sfintei Treimi, rugându-se pentru noi, împreună cu toţi sfinţii.

Iar eu, blestematul şi neînvăţatul, fiind forţat de tine, cinstite părinte, şi punându-mi nădejdea în Atotmilostivul Dumnezeu, Care şi necuvântătoarelor le dă puterea de a vorbi clar, aşa cum s-a întâmplat în trecut în vremea lui Valaam, şi chemându-i în ajutor pe aceşti Sfinţi Părinţi ca ei să lucreze împreună cu mine la preamărirea virtuţilor lor şi a minunatelor lor îndreptări, am început să adaug la cele vechi ceva nou şi la stâlpul de piatră ridicat în vechime am adăugat o construcţie nouă de cărămidă ca cea nouă să stea tare pe acel stâlp puternic de piatră. Înaltul cerului este de neatins; iar lăţimea şi lungimea pământului sunt de necuprins; adâncul mării este nemăsurat; iar minunile sfinţilor sunt nenumărate şi neştiute. Iar începutul vieţii minunate a acestor sfinţi este acesta, aşa cum a fost spus în vremurile de odinioară.

XXXIX
Despre Sfântul Spiridon, Făcătorul de minuni

În timpul Primului Sinod Ecumenic, după îndelungate cercetări filosofice şi dovezi puternice, în vreme ce Părinţii Sinodului continuau să discute şi să-l contrazică în cuvinte pe un filosof elen, Cuviosul Spiridon, Făcătorul de minuni, episcopul Trimitundei, mâhnindu-se şi regretând împotrivirea elinului, i-a cerut Sfântului Sinod să-i îngăduie să discute cu filosoful şi, după cerere îndelungată, primind îngăduinţa Sinodului de a vorbi cu filosoful, în chip simplu cu pace şi cu mare respect l-a întrebat: „Crezi, stimate filosofule, că unul este Dumnezeu, Făcătorul şi Ocârmuitorul tuturor?" Iar Când filosoful a răspuns: „Cred, cinstite părinte", Cuviosul l-a întrebat iarăşi: „Crezi că acest Făcător preaînţelept are şi Cuvânt viu, de o fiinţă cu Sine, prin Care El a creat totul?"

Şi, când acela a mărturisit şi acest lucru, Cuviosul i-a spus iarăşi: „Crezi, de asemenea, că El are şi Duh de o fiinţă şi împreună pururea fiitor cu Sine şi că El este, aşa cum noi credem în El, un singur Dumnezeu în trei ipostasuri şi într-o singură fiinţă, esenţă şi dumnezeire? Noi, fiind învăţaţi şi luminaţi de Scriptura insuflată de Dumnezeu, Îl propovăduim şi Îl mărturisim pe Cuvântul Lui că este Dumnezeu desăvârşit în ipostasul Său şi că El, în aceste vremuri din urmă, S-a făcut om desăvârşit pentru mântuirea neamului omenesc. Crezi aceasta, domnule filosof?" La aceasta filosoful, ca un ucenic binesupus, a răspuns: „Cred toate acestea, cinstite bătrâne!" Atunci Cuviosul i-a spus: „Pentru ce dară amâni şi nu primeşti baia Botezului în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh ca să-ţi cureţi păcatele tale şi ca, umplându-te de Sfântul Duh, mai mult decât acestea să vezi şi mai mult să înveţi?" Filosoful i-a răspuns Cuviosului: „Fie aşa cum porunceşti tu, cinstite

bătrâne!” Şi, după ce a spus acest lucru şi a pornit în urma Cuviosului în biserică, pentru a primi sfântul botez, câţiva ucenici de-ai lui, fiind tulburaţi de neaşteptata lui schimbare, au început să-l mustre pentru că a fost biruit atât de repede de un bătrân neînvăţat.

Atunci el le-a spus: „Nu vă miraţi de aceasta, iubiţii mei prieteni! Căci atât cât a ţinut dezbaterea în cuvinte şi mi-a stat înainte nevoinţa de a respinge prin cuvinte anevoioase dovezile întregului Sfânt Sinod al acestor arhierei minunaţi, eu am putut să mă cert puternic şi să mă întrec cu ei; însă, când acest bătrân şi-a deschis gura sa inspirată de Dumnezeu şi a început prin învăţături scurte să vorbească cu mine despre măreţia lui Dumnezeu, eu am văzut o flacără de foc ce ieşea din gura lui, care cu cuvintele ei a luminat mintea mea cu lumina raţiunii dumnezeieşti şi m-a convins, să lepăd toată vorbăria cea deşartă şi cearta potrivnică lui Dumnezeu. Şi, dacă vreţi să ascultaţi sfaturile mele folositoare pentru voi, atunci apropiaţi-vă şi voi şi mergeţi împreună cu mine în urma acestui bătrân şi luminaţi-vă cu lumina cugetării dumnezeieşti prin această baie sfântă a botezului”.

XL
Cuvânt despre paza minţii

În ţara Libiei există un animal numit struţocămilă[34]. Acesta este mai înalt decât un câine, are aripi din piele, corpul golaş, fără pene, merge, dar nu zboară, face un ou mare, alb şi foarte neted, pe care oamenii bisericii, de obicei, îl pun în biserici sub policandru. Dar fac acesta nu pentru frumuseţe, ci pentru învăţătură: căci prin aceasta ei ne învaţă ca noi să avem întotdeauna ochii noştri tainici, adică mintea, îndreptată cu sârguinţă către Însuşi Cel ce ne-a creat, către Preabunul Dumnezeu. Dacă dorim cu adevărat să facem sufletele noastre roditoare, nu neroditoare, să imităm această pasăre care, punându-şi oul înaintea sa, îşi fixează neclintit ochiul spre el şi, cu privirea sa neîntreruptă, îl face roditor; însă, dacă pentru un anumit motiv îşi ia ochiul de la el, oul se strică şi puiul nu se formează în el.

XLI
Despre pasărea babiţă

Pasărea babiţă se aseamănă cu cocorul, se hrăneşte cu şerpi, îşi construieşte cuibul pe cele mai înalte stânci sau stâlpi sau copaci, păzindu-şi puii de şerpi; căci şerpii, după fire, vrăjmăşesc împotriva lor şi, când părinţii puilor pleacă din cuib pentru procurarea hranei, şarpele veninos, intrând în cuib, îi ucide pe aceştia. Iar, dacă nu poate să ajungă până la cuib, atunci îşi alege un alt loc sau un copac înalt, care se află aproape de cuibul lor, şi emană spre ei, cu ajutorul vântului, suflarea lui veninoasă şi amară şi astfel îi ucide. Iar când vin aceia care i-au născut, masculul sau femela şi îi văd morţi, se aşază deasupra lor cu aripile întinse şi încep să se bată cu ciocul în piept până când de acolo curge sângele. Acesta, căzând în picături peste puii morţi, îi învie.

Tâlcuire: Pasărea aceasta este chipul lui Hristos Dumnezeul nostru; puii ei omorâţi suntem noi, păgânii, omorâţi de veninul şarpelui tainic, începător al răului, iar şarpele este diavolul, care ne asupreşte; bătaia în piept şi sângele vărsat sunt chipul patimilor lui Hristos şi al Sângelui Lui făcător de viaţă, prin care noi, credincioşii, ne-am vindecat şi am înviat, după cuvântul proorocesc, care spune: *prin rănile Lui noi toţi ne-am vindecat* (Isaia 53, 5).

---

[34] Στρουφοκάμηλος – cuvânt grecesc – struţ.

XLII
Despre porumbel şi despre sufletul blând

Ce înseamnă proverbul: „Păduchele este şi în porumbel”? Porumbelul este o pasăre obişnuită, blândă, fără păduchi şi iubitoare. Sufletul simplu, blând şi bogat în iubire, se aseamănă cu porumbelul. Atunci când vede o persoană, se poartă față de ea cu iubire după simplitatea şi neräutatea sa, iar nu după viclenie. Dar se întâmplă ca, prin lucrarea diavolească, în această iubire să se amestece păcatul. Tocmai acesta se numeşte păduchele în porumbel. Legătura desfrânată ademenitoare este desfăcută uneori de ura care apare între cei ce i s-au robit. Şi este de mirare faptul că diavolul pe diavol îl alungă.

XLIII
Despre Leviatan

Atunci când Făcătorul lumii a creat în cerul de foc îngerii, a fost creat şi acel înger care a fost mai presus de toți şi despre care Proorocul spune: cedrii nu erau mai presus de el în raiul lui Dumnezeu, chiparoşii nu îl egalau cu ramurile lor şi nici un alt copac din rai nu se asemăna cu frumusețea lui (Isaia 14, 8) - atât de minunat l-a făcut Dumnezeu şi l-a pus cârmuitor peste nenumărate legiuni de îngeri. Însă acesta, fiind atras de mândrie, s-a preamărit şi a spus: *mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi aşeza jilțul meu! Sui-mă-voi deasupra norilor şi asemenea cu Cel Preaînalt voi fi* (Isaia 14, 13-14) şi imediat a căzut din binecuvântarea veşnică împreună cu legiunile lui, care au devenit diavoli. Aceştia sunt numiți aşa datorită căderii în cele mai de jos ale adâncului, căci aceasta înseamnă cuvântul diavol.

Despre acesta se spune: *Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineții! Cum ai fost aruncat la pământ* (Isaia 14, 12). Din mijlocul stâncilor de foc a căzut cel care a fost crescut în raiul desfătării. El a fost lovit de moarte şi a căzut în cele mai de jos ale adâncului. Din această pricină şi Hristos, în Evanghelia Sa, spune: *Am văzut pe satana ca un fulger căzând din cer* (Luca 10, 18). El este însuşi acel Leviatan, despre care se vorbeşte în cartea lui Iov (capitolele 40 şi 41). Însă, pentru că el nicăieri nu este ființă nouă, am hotărât aici să vorbesc despre el pe scurt. Isidor, în lucrarea sa: *Etimologhiarum*[35] a scris că în limba ebraică el este numit: veemot, ceea ce în ruseşte înseamnă: „безсловесное животное” (animal necuvântător).

Căci duhul viclean este plin de necurăție şi spurcăciune şi de aceea Dumnezeu, chiar de la începutul doborârii lui, l-a trimis într-un animal necuvântător, adică în şarpele care se înconvoaie; dar, pentru că era peste măsură de mare, l-a numit dragon. La el se referă David când spune: „Marea aceasta este mare şi largă; acolo se găsesc târâtoare, cărora nu este număr, vietăți mici şi mari”; apoi adaugă: „balaurul acesta pe care l-ai zidit, ca să se joace în ea” (Ps. 103, 26-27).

Iar el este numit Leviatan, ceea ce înseamnă, după cuvintele lui Isidor, şarpe de apă. În notițele Fericitului Brandin se spune că, atunci când acest sfânt a navigat pe ocean, l-a văzut pe fundul oceanului ca pe cel ce era doborât şi închis acolo prin porunca lui Dumnezeu până la ziua judecății şi, în acelaşi timp, a văzut că lungimea şi lățimea lui erau uimitoare. De aceea se spune despre el că se îndoaie şi se află în această mare, deoarece în marea lumii acesteia diavolul lucrează cu viclenie şerpuitoare, străduindu-se să prindă sufletele blestemate. El este chiar acel Leviatan care s-a făcut şarpe şi care, încă de la începutul doborârii lui, având

---

[35] Este vorba despre lucrarea: *Originum, sive Etymologiarum libri XX* („20 de cărți despre originea şi formarea cuvintelor”) a lui Isidor Ispalisianul (Cave, Script. Eccles. Ist.) - nota ediției academice. Acest Isidor s-a născut in jurul anului 560, a fost episcopul oraşului Sevilla sau, după vechea denumire, a Ispalisului (în Spania) - n. tr.

invidie pentru slava protopărinților noştri, a îndrăznit să intre în raiul desfătării şi, mergând drept, ca omul, i-a întunecat pe protopărinții noştri cu ispitele lui întunecate şi cu patima neascultării, iar ei au devenit călcători netemători ai poruncii lui Dumnezeu. De aceea au şi căzut din slava raiului, aşa cum şi el căzuse, din vina lui, din slava cerească.

Deşi se spune despre aceasta la începutul cărții Facerii, după predania lui Moise, aşa: *Şarpele însă era cel mai şiret dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu* şi şarpele i-a spus femeii: *Dumnezeu a zis El*, *oare, să nu mâncați roade din orice pom din rai?,* totuşi, din predania Sfintei Scripturi a Bisericii Apostoliceşți, se ştie că diavolul a ales atunci un şarpe din specia şerpilor care aveau chip feciorelnic şi a vorbit cu limba lui, iar în vremea aceea şarpele, care vorbea, nu putea conştientiza că vorbeşte, aşa cum şi astăzi diavolul în fiecare zi vorbeşte prin oamenii obraznici şi îndrăciți, care nu ştiu că vorbeşte diavolul prin ei, deoarece trupurile lor se află cu totul în stăpânirea demonului, precum este scris în cartea istoriei scolasticilor, la început, unde învățătorul cercetează istoria şi tâlcuirea la cartea Facerii. Din această Scriptură sfântă noi, credincioşii, ştim că Leviatanul acela, adică cel ce cârmuieşte peste diavoli, este doborât din înaltul cerului şi, ori a devenit el însuşi şarpe, ori a intrat în şarpe, ca, prin ispitele lui viclene, să-i ducă la căderea veşnică pe protopărinții noştri vrednici de plâns şi pe urmaşii lor. Cele spuse aici sunt de ajuns pentru cunoaşterea Leviatanului.

XLIV
Asemănarea dintre pomul roditor şi omul tânăr, după proverbul: „Cel ce naşte fii, nu moare”

Numai datorită a patru condiții favorabile, orice pom roditor se dezvoltă întotdeauna bine şi îi aduce roade minunate grădinarului care s-a trudit pentru el. Acestea sunt: pământul fertil şi lucrat, ploaia, care vine de sus la bună vreme, căldura binefăcătoare a soarelui şi grădinarul priceput. Dacă vreuna dintre cele spuse lipseşte, atunci pomul nu se dezvoltă şi nu aduce rod. Prin pomul roditor înțelegem micul adolescent; prin pământul fertil vedem firea lui ascultătoare şi atracția puternică spre învățătură; prin ploaie înțelegem rouă care vine de sus, despre care se spune: *roua Ta este rouă de lumină* (Isaia 26, 19), iar aceasta este împreună lucrarea Sfântului Duh; prin căldura soarelui înțelegem învăluirea Soarelui dreptății, săvârşită pe măsura împlinirii mântuitoarelor Lui porunci. Cine s-a învrednicit să aibă un asemenea pom roditor, acela, într-adevăr, este fericit, în ostenelile sale. Atunci, cu dreptate se va spune despre el: „Cel ce naşte fii, nu moare”.

XLV
Cele şapte trepte ale vârstei omeneşti

Omul este prunc până la 3 ani, copilaş până la 6 ani, copil până la 9 ani, adolescent la 12 ani, tânăr la 20 ani, bărbat la 30 ani, bătrân la 50 ani. *Împarte o bucată în şapte,* împarte-o *şi în opt* (Eccles. 11, 2), adică în cele şapte trepte care constituie viața aceasta trecătoare, împarte-o şi în opt, adică în faptele duhovniceşti potrivite veacului viitor, veacului al optulea.

XLVI
Despre Sibile şi despre câte au fost

Sibila din Caldeea, care este numită a fi şi a iudeilor şi a persanilor, are numele deosebit Sambetha şi se consideră că provine din seminția fericitului Noe; ea a proorocit

despre faptele lui Alexandru Macedon; despre ea pomeneşte Nicanor care a scris viaţa lui Alexandru. Sibila a scris multe proorocii despre Stăpânul Hristos şi despre venirea Lui şi există 24 de cărţi ale ei în care se povesteşte despre fiecare popor şi despre fiecare ţară. Să-ţi fie cunoscut că Sibilele au existat în diferite ţări şi în diferite timpuri, în număr de zece. Prima este cea din Caldeea, care se numeşte şi iudee, şi are numele deosebit „Sambetha"; a 2-a este cea din Libia; a 3-a cea din Delfi; a 4-a cea din Italia; a 5-a cea din Erithra, care a prezis războiul troian; a 6-a cea din Samos, care are numele deosebit „Pitho" şi despre care a scris Eratosthen; a 7-a cea din Kimen, care s-a mai numit şi „Amaltheia" şi „Gherofila"; a 8-a cea din Ellespont; a 9-a cea din Frigia şi a 10-a cea din Tiburtin, care se mai numeşte „Albuneia".

Şi nici una dintre ele nu a avut originea în ţările de sud, adică nu a fost nici slujitoare etiopiană, nici împărătească etiopiană. Toate şi-au scris cărţile în elineşte, adică în greceşte; iar împărăteasa din sud, care a trăit în timpul lui Solomon, nu este nicidecum numită Sibila şi nu a scris nici o carte prooroceascăîn nici o limbă. Mi se pare că a minţit cel care a scris acest lucru despre ea. Începutul versului: „O, lemn de trei ori fericit" nu îi aparţine nici unei Sibile şi nici împărătesei din sud, ci această laudă către Crucea Făcătoare de viaţă este alcătuită de Fericitul Cosma, autorul canonului, care a numit acest lemn astfel pentru că prin el s-au săvârşit trei mari biruinţe: prin Cruce toată puterea vrăjmaşului şi vicleşugul lui au fost nimicite, prin ea moartea a fost omorâtă şi blestemul a fost distrus şi, de asemenea, pentru că pe ea S-a pironit cu trupul un Ipostas al Sfintei Treimi. De aceea cu dreptate a numit Cosma Sfântul lemn al Crucii „de trei ori fericit".

Cel ce poate pricepe, să priceapă, iar cel ce nu poate, să nu fie ispitit din pricina mea, căci şi eu însumi iubesc şi laud şi primesc ceea ce este propovăduit şi păzit întru adevăr de scripturile soborniceşti şi insuflate de Dumnezeu, iar ceea ce nu găsesc în ele a fi păzit şi propovăduit clar, aceea nu îndrăznesc să primesc, ascultându-l pe tainicul grăitor care porunceşte cu asprime: *Nu vă lăsaţi furaţi de învăţăturile străine cele de multe feluri* (Evrei 13, 9) şi pe celălalt sfeşnic al întregii lumi, care spune: „Despre ceea ce nu este scris, nici nu trebuie să judecăm".

XLVII
Denumirile pietrelor preţioase

Denumirile pietrelor preţioase sunt următoarele: sardonix, topaz, smarald, diamant, rubin, safir, iaspis, iagvrion[36], agat, ametist, hrisolit, biril[37].

XLVIII
Pildă

Cineva s-a născut (sau se va naşte) pe câmp, în bezna nopţii, neacoperit cu pânză, nespălat cu apă, şi soarele nu va străluci asupra lui, iar de creşterea lui lumea se va bucura. Tâlcuire: Este evident că pilda aceasta arată pe ghicite venirea şi şederea lui Antihrist. Căci el, blestematul, se va naşte pe câmp în bezna nopţii, adică în vreme tulbure (de dezordine şi dezmăţ), căci acest lucru îl arată câmpul şi bezna nopţii, ceea ce înseamnă că se va naşte în vremurile din urmă, când se va înmulţi întunericul tuturor fărădelegilor şi al necredinţei agarenilor. Acest potrivnic nu va fi acoperit cu pânză, adică nu va primi învăţătura sfintelor porunci ale Evangheliei şi nu va fi curăţat cu apă, adică în baia botezului şi de aceea nici Soarele dreptăţii, adică Lumina cea pururea fiitoare, Hristos, nu va străluci peste el. De naşterea şi de arătarea lui, a lui Antihrist, se va bucura lumea, adică cei ce îl aşteaptă: jidovii,

[36] În exod: opal; cap. 28, v. 19.
[37] Ultima piatră: onix. Ieşirea 28, 20 – nota ediţiei academice.

turcii, tătarii şi toate neamurile necredincioase asemenea lor - care sunt numite lume, deoarece atunci se vor înmulţi tot păcatul şi toată fărădelegea.

XLIX
Răspuns către cel ce a întrebat: „Cui i-a fost trimisă din cer, înaintea tuturor, ştiinţa de carte?”

Ştiinţa de carte nu i-a fost trimisă din cer niciodată nimănui; această minciună, pentru Dumnezeu, nu o asculta; minciuna este de la diavol, iar adevărul este de la Dumnezeu, Cel ce a grăit prin Sfânta Scriptură. În ea, nicăieri nu vei găsi acest lucru.

L
Despre filosofii străini[38]

Pentru că mulţi oameni colindă oraşele şi ţările, unii pentru negoţ, alţii pentru diferite arte şi meşteşuguri, iar alţii pentru a le propovădui altora învăţătura de carte - fie cea grecească, fie cea latinească, adică romană - şi unii dintre ei sunt pe deplin învăţaţi, iar alţii numai pe jumătate, iar alţii nici măcar nu au început să studieze cunoştinţele cărţilor de ştiinţă cum ar fi cele de gramatică, retorică şi celelalte ştiinţe greceşti, dar se laudă că ştiu tot, ca prin acest mod să dobândească foloase şi mijloace de întreţinere, eu am cugetat că dreptatea îmi cere să vă las, domnii mei, câteva rânduri, pe care le-am scris în stil elin, de ajuns pentru încercarea tuturor celor ce se laudă.

Dacă cineva, după moartea mea, va veni la voi, şi dacă el va fi în stare să vă traducă aceste rânduri potrivit cu traducerea mea, să îi daţi crezare ca unuia ce este bun şi priceput. Iar dacă nu va putea să traducă pe deplin potrivit cu traducerea mea, nu îi daţi crezare chiar de s-ar lăuda de o mie de ori. Să-l întrebaţi în primul rând în ce măsură sunt alcătuite aceste rânduri. Dacă va spune epică (hexametru) şi elegiacă (pentametru), atunci are dreptate. Să-l întrebaţi apoi câte picioare are măsura, atât prima, cât şi a doua? Şi dacă va răspunde că măsura epică are şase picioare, iar cea elegiacă cinci, atunci să nu aveţi nici o îndoială asupra faptului că este foarte bun şi să-l primiţi cu dragoste şi cu cinste şi oricât timp ar dori să rămână la voi, să-l răsplătiţi, fără zgârcenie. Iar dacă va dori să se întoarcă în ţara lui, să-l sloboziţi cu pace şi să nu îl reţineţi cu forţa la voi; acest lucru nu este vrednic de laudă, nici drept şi nici folositor pentru ţara voastră, aşa cum şi înţeleptul Homer spune, punând lege pentru iubirea de străini: „Trebuie să-l iubiţi pe oaspetele care rămâne la voi, iar dacă vrea să plece, să-l lăsaţi”.

LI
Despre cum se cuvine să intrăm în sfintele lui Dumnezeu biserici

Când intri în această dumnezeiască biserică, tu, râvnitorule al neîntinatei bunei-credinţe, gândeşte-te că intri chiar în preacuratele lăcaşuri ale Celui Preaînalt, unde neîncetat răsună cântarea îngerilor. Ia seama, aşadar, cum intri! Dacă sufletul tău este pe deplin curăţit de minciună, invidie, pomenirea răului şi de poftele nelegiuite şi eşti împodobit cu veşminte smerite, potrivite creştinilor, dispreţuind cu tot sufletul toată îmbrăcămintea necredincioşilor,

[38] Acest articol este prefaţa la rândurile greceşti, ale căror traduceri alcătuiesc cele două articole care urmează după el: „Despre cum se cuvine să intrăm în sfintele lui Dumnezeu biserici” (nota ediţiei academice).

atunci te vei sfinți cu dumnezeiasca frică şi dragoste. Şi dacă te vei strădui să intri astfel, atunci vei fi fericit şi în viața aceasta, şi atunci când vei trece în viața viitoare. Iar dacă nu te vei strădui să intri astfel, atunci degeaba vei intra: aşa cum vei intra, aşa vei şi ieşi, nedobândind nimic, aşa cum şi bolnavul care nu ascultă sfaturile doctorului priceput, niciodată nu se va vindeca şi nu va fi sănătos.

Indice de nume

CUPRINS